Atatürk'ten Düşünceler

Derleyip Yayına Hazırlayan:
ENVER ZİYA KARAL

6. BASI

Çağdaş Yayınları

ATATÜRK'TEN DÜŞÜNCELER

Tarih Anı - Gezi - Olay
dizisi 53
Şubat 1991

Ord. Prof. Dr. Enver Ziya Karal tarafından, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu için Atatürk'ün çeşitli konulardaki düşüncelerinden yapılan bu seçki'ler kitabı, ilk kez 1956 yılında İş Bankası tarafından basılmıştır. Sonraki yıllarda iki kez daha yayımlandıktan sonra rahmetli E. Z. Karal tarafından genişletilerek Milli Eğitim Bakanlığınca da 1981 ve 1986'da basılmıştır. Şimdi yeniden gözden geçirilerek şubat 1991'de yayınevimizce (ÇAĞDAŞ Yayınları) yapılmıştır.

Dizgi - Baskı - Cilt
Erdini Basım ve Yayınevi
Türkocağı Cad. Gürsoy Han No:31-32
Kat.3 No:28 Telf: 522 63 13
İSTANBUL-1991

ATATÜRK'TEN DÜŞÜNCELER

Bu kitap, Atatürk'ün ölümünün 50. yıldönümünü anma etkinlikleri çerçevesinde UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'nca hazırlanmıştır.

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
ÇAĞDAŞ GAZETE, DERGİ, KİTAP BASIM VE YAYIN ANONİM ŞİRKETİ

Türkocağı Caddesi No: 39-41 Cağaloğlu - İstanbul

KISALTMALAR ÜZERİNDE BİR AÇIKLAMA

Derlenen metinlerin anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla aşağıdaki notların eklenmesi gerekli görülmüştür.

1. Düşüncelerin söylendiği tarih ile kaynağın bilinmesi halinde bunlar metnin altına işaret edilmiştir. Atatürk'ün yayımlanmış söylev ve demeçlerinden alınan metinlerin tarihi işaret edilirken yalnız ay ve yıl alınmıştır.

2. Gazetelerden alınmış olan metinlerin kaynağı olarak gazetenin yayın tarihi metnin altına işaret edilmiştir.

3. Anılar türünden olan eserlerden alınan metinlerin tarihi belli olmayanların tarihleri yaklaşık olarak konulmuş veya hiç konulmamıştır.

4. Tarih ve kaynakların saptanmasında hiç olanak bulunmayan birkaç metin önemleri nedeniyle kitaba alınmıştır.

5. Kısaltma işaretleri şöylece sıralanmıştır:

A.Y. Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı; Arar, İsmail; (A.İ.B.T.)

A.M.M. Atatürk'ten 20 Anı; Agakay, M. Ali; (A. 20. A.)

B. G. Angora, Constantinople, Londres; Berth, Gaulis; (A.C.L.)

B. Belleten, Türk Tarih Kurumu (B)

C. Cumhuriyet Gazetesi. (C)

D. Dünya Gazetesi. (D)

H.M. Hakimiyeti Milliye Gazetesi. (H.M.)

İ. A. Atatürk hakkında hatıralar ve belgeler. İnan, Afet. (A.H. ve B.)

İ. A. Medenî Bilgiler. İnan, Afet; (M.B.)

K. Kurtuluş Gazetesi. (K)

K. Konferanslar : Türk Tarih Kurumu; (K.T.T.K.)

M.E.S.D.I. Millî Eğitim ile ilgili söylev ve demeçler; (M.E.S.D.I.)

M.M.H. Millî Mücadele Hatıraları ; Cebesoy, Ali Fuat (M.M.H.)

N. Nutuk, Kemal Atatürk; (N)

S.D.I. Atatürk'ün söylev ve demeçleri; (I)

S.D.II. Atatürk'ün söylev ve demeçleri; (II)

S.D.III. Atatürk'ün söylev ve demeçleri; (III)

S.H.R. Atatürk'ten Hatıralar, Soyak, Hasan Rıza. (A.H.)

T. Tanın Gazetesi. (T)

T.H. Tercümanı Hakikat Gazetesi. (T.H.)

T.T.K.M. Türk Tarih Kurumunda mektuplar; (T.T.K.M.)

T.V. Tarih Vesikaları Dergisi; (T.V.)

U.A. Gördüklerim, Duyduklarım, Duygularım: 1930 - 1950 US, Asım (G.D.D. 1930 - 1950)

V. Vakit Gazetesi; (V)

Y.A.E. Gördüklerim ve Çektiklerim; Yalman, Ahmet Emin; (G ve Ç.)

Y.N. Ankara'nın ilk günleri, Yunus Nadi; (A.İ.G.)

ÖNSÖZ

Beni görmek demek, ille de, yüzümü görmek değildir. Benim düşüncelerimi ve duygularımı anlıyorsanız ve duyuyorsanız bu yeter.

K. Atatürk

Atatürk hakkında, ülke içinde ve dışında, pek çok yayın yapılmıştır. Bu yayınlar, monografi, anılar, söylev ve demeçlerle belge derlemelerinden oluşur.

Monografilerde, Atatürk'ün yaşamı, savaşlarıyla başarıları, genellikle kronolojik olarak anlatılmakta ve yazarların kişisel görüşleriyle değerlendirilmektedir. Anılar türünden eserlerde ise, yazarlar O'nun yanında bulundukları sıralarda tanık oldukları olayları anlatmaktadırlar. Bu eserlerden bazılarında, Atatürk'ün metin halinde verilmiş düşünceleri de yer almıştır. Belge derlemelerine gelince, bunlar daha çok, Atatürk'ün karışmış olduğu olayları belirtmektedir.

Hiç kuşku yok ki, bütün bu yayınlar Atatürk'ü ve yaptıklarını çeşitli yönleriyle tanıtma bakımından yararlıdır; ancak O'nun düşüncelerini tam metin halinde yansıtmadıkları da bir gerçektir.

Atatürk'ün düşünceleri için başlıca kaynaklar kendi söylev ve demeçleridir. O, büyük söylevinde, bağımsızlık savaşının nasıl başladığını, Türkiye Cumhuriyeti'nin hangi koşullar içinde kurulduğunu ve geliştiğini anlatır. T.B.M.M.'nin açık ve kapalı toplantılarındaki söylevlerinde de aynı konunun ayrıntıları üzerinde durarak devlet yapısının geliştirilmesi yolunda yapılmış olan çetin savaşları ve elde edilen sonuçları belirtir. Yurt içinde yapmış olduğu inceleme ve aydınlatıcı gezilerinde, halka verdiği demeçlerde Türk Devriminin çeşitli aşamalarının çeşitli karakterini açıklar ve yönünü gösterir. Yerli ve yabancı gazete muhabirleriyle yaptığı görüşmelerde de özellikle, Yeni Türkiye'nin yeni niteliğini ve dünya devletleri arasındaki yerini önemle belirtir.

Atatürk bütün bu söylevlerinde, çeşitli konular üzerinde sıraladığı düşüncelerinin kamuoyu tarafından bilinmesine büyük önem verirdi.

Nitekim bir gün : «Beni görmek demek, ille de, yüzümü görmek demek değildir. Benim düşüncelerimi ve duygularımı anlıyorsanız ve duyuyorsanız bu yeter » demişti.

Atatürk'ün bu sözleri, yirmi bir yüzyıl önce, Plotinus'un mimarlığı tanımlamak için söylemiş olduğu sözü hatırlatmaktadır. Plotinus : "Mimarlık, yapıdan taş çıkarıldıktan sonra geri kalan şeydir" demişti. Böylece de yapıda görünen maddî öğenin düşünce ve duygu öğelerine dayandığı ve bunların mimarlığın özünü oluşturduğunu belirtmiştir.

Atatürk'ün düşünceleri ve duyguları da, mimarı bulunduğu Türk Devriminin başlıca öğeleridir. Bu nedenle, Devrim'in bilinip kavranması için, onların bilinmesi gerekir. Oysa, bu düşünceler ve duygular, yukarıda belirtilen kaynaklarda, olayların açıklanması nedeniyle, serpiştirilmiş bir halde bulunmaktadır. Okuyucunun onları elde etmesi için bütün söylevleri baştan sona kadar gözden geçirmesi gerekir. Bu ise herkes için kolay olmadığı gibi, bazılarımız için de olanaksızdır.

İşte biz, bu yönü gözönünde bulundurarak, Atatürk'ün çeşitli konulara ilişkin çeşitli kaynaklarda rastladığımız soyut düşüncelerini, dokundukları konulara göre ve olabildiğince kronlojik bir biçimde, sıralamayı yararlı bulduk. Okuyucu, böylece, Atatürk için olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyeti için ve onu meydana getiren Türk Devrimi için de herhangi bir aracıya gerek duymadan hüküm verebilecektir.

Yapılan sıralamada, bazı önemli düşüncelerin gözden kaçmış olabileceğini peşin olarak kabul ediyoruz. Eksikler gelecekte tamamlanabilir. Biz, şimdilik, bir boşluğu olabildiği ölçüde doldurmak düşüncesiyle bu kitabı yayımlıyoruz.

ENVER ZİYA KARAL

Not : Bu kitap İş Bankası tarafından ilk kez 1956 yılında basılmıştır.
Sonraki yıllarda iki kez daha yayımlanmıştır. Bu baskısı genişletilerek Millî Eğitim Bakanlığınca basılmaktadır.

I

I. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN DAĞILMASI

1. Wilson'un on dört maddesi.

Hepiniz bilirsiniz ki, savaşın sonuna doğru Amerika Cumhurbaşkanı Wilson, on dört maddeden oluşan bir programla ortaya çıktı. Bu program her ulusun kendi yazgısına egemenliğini güven altına alıyordu. Programın on ikinci maddesi ise, yalnız Türkiye ile, devletimiz ve ulusumuzla ilgilidir.

Wilson bu madde ile Türkiye'nin, ulusumuzun tam egemen olması gerektiğini belirttikten sonra bir iki koşul da eklemiştir. O koşullar şunlardır:

Aramızda yaşayan Hıristiyan azınlıkların güvenliklerinin ve özgürce gelişmelerinin sağlanması; bir de, Boğazların açık bulundurulması. Bütün İtilâf Devletleri (I) Wilson'un ilkelerini kendi çıkarlarına uygun buldukları gibi, bizim devletimiz de, bu on ikinci maddeyi kabulde bir sakınca görmedi ve kabul etti. Bu gerçekten kabul edilebilecek bir ilkedir. Çünkü Wilson'un istediği gibi Hıristiyan azınlıklarının güvenliği, can ve malları, her türlü hakları ve özgürce gelişmeleri ile ilgili gereken her şey devletimiz ve ulusumuzca zaten öteden beri gözetilmişti. Gerçekte, Hıristiyan azınlıkların Osmanlı Devleti ve ulusunun bağrında eriştikleri ayrıcalıklar üç yüz yılı aşkın bir süredir fazlasıyla vardır. Onun için bu koşul bizim için yeni bir şey değildir.

(Ocak 1920, S. D. II.)

(I) İtilaf Devletleri : İngiltere, Fransa, İtalya

2. Mundros Ateşkes Anlaşması.

"Mundros Ateşkes Anlaşmasının koşullarını baştan sona kadar inceledikten sonra bende oluşan kanı şu idi Osmanlı Devleti bu anlaşma ile kendisini düşmanlara tamamiyle teslim etmeye razı olmakla kalmamış, düşmanın bu ülkeyi ele geçirmesine yardım etmeye de söz vermiştir."

"Bu anlaşma olduğu gibi uygulandığı takdirde ülkenin tümüyle işgal ve istilâ tehlikesi karşısında bulunduğu kanaatini hükümete bildirdim. Düşmanların her dediğine Sema'nâ ve ata'nâ (kabul) demenin, bir gün bütün Türkiye'de, istilâcıların egemen olması sonucunu doğuracağını ve bir gün Osmanlı hükümetini düşmanların kuracağını anlattım. Bunun için kâhin olmak gerekmezdi. Kendilerini zayıf ve güçsüz gören insanlar, kendilerine göre daha güçlü ve kesin kararlı insanlardan merhamet diledikleri zaman muhakkak kendilerine acındıracaklarına inanmaları için bilmem nasıl bir duygu içinde ve tabiatta olmalıdırlar?

(8 Nisan 1926, H. M.)

3. 19 Mayıs 1919'da Osmanlı Devleti'nin görünümü.

1919 Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. Genel durum ve görünüm:

Osmanlı Devletinin de içinde bulunduğu grup (I) Dünya Savaşında yenilmiş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelenmiş, koşulları ağır bir ateşkes anlaşması imzalamış, büyük savaşın uzun yılları boyunca ulus yoksul ve yorgun bir halde, ulus ve ülkeyi bu savaşa sürükleyenler kendi canları kaygısına düşerek ülkeden kaçmışlar. Padişahlık ve halifelik mevkiinde bulunan Vahdettin soysuzlaşmış, yalnız kendisini ve tahtını emniyete alabilme hayali içinde alçakça önlemler araştırmakta. Damat Ferit Paşanın başkanlığındaki hükümet güçsüz, onursuz, korkak yalnız padişahın isteklerine uymuş ve onunla birlikte ken-

dilerini koruyabilecek herhangi bir duruma razı.

Ordunun elinden silah ve cephanesi alınmış ve alınmakta. İtilâf Devletleri (2) Ateşkes Anlaşması hükümlerine uymayı gerekli görmüyorlar. Bir uydurma nedenle donanmaları ve askerleri İstanbul'da. Adana ilini Fransızlar, Urfa, Maraş, Antep'i İngilizler işgal etmiş; Antalya ile Konya'da İtalyan birlikleri, Merzifon ve Samsun'da İngiliz askerleri bulunuyor. Her yanda yabancı devletlerin subay ve memurları ve ajanları faaliyette. En sonunda, konuşmamıza başlangıç olarak aldığımız tarihten dört gün önce itilâf Devletlerinin onamasıyla, 15 Mayıs 1919'da, Yunan ordusu İzmir'e çıkıyor.

Bundan başka, ülkenin her yanında, Hıristiyan azınlıklar, özel istek ve amaçlarının gerçekleşmesi, devletin bir an önce çökmesi için gizli, açık çaba göstermekte.

(Ekim 1927, N.)

(I) Almanya, Avusturya, Macaristan, Bulgaristan.

(2) İngiltere, Fransa, İtalya

II. KUVAYI MİLLİYE (Ulusal Güçler)

Birinci Bölüm

HAK VE KUVVET

1. Tarih ve ulus hakları.

Tarih, olgular, olaylar ve gözlemler, insanlar ve uluslar arasında hep ulusallığın egemen olduğunu göstermiştir. Ve ulusallık ilkesine karşı girişilen büyük çapta eylemlere karşın, ulusallık duygusunun öldürülemediği, gene de bütün gücü ile yaşadığı görülmektedir.

Tarih, bir ulusun kanını, hakkını, varlığını hiçbir zaman tanımazlık etmez. Bu nedenle sakat bir düşünce perdesi arkasından yurdumuza ve ulusumuza karşı varılan hükümler, ileri sürülen düşünceler kesinlikle iflas edecektir.

(Temmuz 1919, N.)

2. Hak kuvvetin üstündedir.

Herhalde dünyada hak denen bir şey vardır ve hak kuvvetin üstündedir. Ulusun, haklarının bilincine varmış olup onların savunma ve korunması için her türlü özveriye hazır olduğuna dünyanın inanması gerekir. İşte düşmanlarımızın davranışı, ulusumuzu bu bilinçten ve bu özveri duygusundan yoksun sanmalarından ileri gelmiştir.

(Aralık 1920, S. D. II.)

Bir ulus, varlığı ve hakları için bütün gücü ile, bütün düşünce ve maddî güçleriyle ilgisiz kalırsa, bir ulus kendi gücüne dayanarak varlık ve bağımsızlığını güven altına almazsa, onun bunun oyuncağı olmaktan kurtulamaz.

(Aralık 1920, S. D. II.)

Bugünkü uygarlığın devletlerarası ilişkilerde ortaya attığı, ve en yüce, en soylu istekler ve düşüncelerin bir özü olan (her ulusun kendi yazgısına kendisinin egemen olması) hakkını biz yeryüzünde yaşayan bütün uluslara tanıyoruz.

(Mart 1922, S. D. I.)

Varlığının bilincine varmış olan, özgürlükle esirlik arasındaki ayrımı iyi değerlendiren, ölümü esirliğe yeğleyen ve bunu her gün eylemleri ile kanıtlayan bir ulusu ne yapıp yapıp yok etme yolunda zalim bir isteğe kapılmak kadar bir vahşilik dünyada düşünülebilir mi?

(Haziran 1922, S. D. II)

3. Türk Ulusunun Hakları.

"Artık ulusun bundan böyle kendi haklarını kendisinin araması ve savunması, bizlerin de olabildiğince bu yolu göstermemiz ve bütün ordu ile beraber yardım etmemiz gerekir.

(1918, A.F.Cebesoy; Milli Mücadele Hakkında)

Bizim istediğimiz şey bu güne kadar her şeyden yoksun bırakılmış, varlığına önem verilmeyen ulusun, refaha hak kazanmış bir güç olduğunu hükümetimize ve hükümetlere anlatmaktır.

(Ekim 1919, S.D. III.)

Biz haklarımızı ve bağımsızlığımızı savunmak için girişti-ğimiz savaşın kutsallığına inandığımız gibi, hiçbir gücün ulusu yaşamak hakkından yoksun bırakamıyacağı kanısındayız.

(Mart 1920, N.)

Bize ulussever derler. Fakat öyle ulusseverleriz ki, bizimle işbirliği eden bütün ulusları sayarız. Onların ulusallığının bütün gereklerini tanırız. Bizim ulusallığımızda bencillik ve gurur yoktur.

(Ağustos 1920, S.D. I.)

Biz ulusal sınırlarımız içinde özgür ve bağımsız yaşamaktan başka bir şey istemiyoruz. Biz Avrupa'nın başka uluslarından esirgenmeyen haklarımıza saldırılmamasını istiyoruz.

(Eylül 1921, S.D. I.)

Bütün dünya bilmelidir ki, Türkiye halkı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun hükümeti kendilerine uşakmış gibi davranılmasına katlanamaz. Her uygar ulus ve hükümet gibi varlığının tanınması isteğinde kesinlikle direnir. Bütün davası da budur. Biz savaşçı değiliz. Barışseveriz. Ve barışın bir an önce kökleştiğini görmek ve buna yardım etmek isteriz.

(Eylül 1921, S.D.I.)

Baylar, hiç kimseden fazla bir şey istemiyoruz. Dünyanın her uygar ulusunun doğal olarak sahip olduğu şeylerden bizi yoksun bırakmamalıdırlar ve haklarımızı kabul etmelidirler. Çünkü haklarımız doğaldır, yasaldır, akla uygundur ve bizim için gereklidir. Biz bu haklardan vazgeçmeyeceğiz ve ne denli haklı isek, bu hakkımızı savunma ve koruma için de ülkemizin, ulusumuzun yetenek ve gücü o denli etkin olacaktır.

(Şubat 1925, S.D.II.)

Müttefiklerin, Türkiye'nin, halkımızın varlığı ve gelişmesi için kesinlikle zorunlu olan koşulları kabul ve onaylayacak anlayışa daha varmadıkları görülüyor. Uygar uluslar ve ülkeler için sözü bile edilmeyecek birtakım bağımsızlığı yok edici koşul ve istekleri Türkiye için uygun görmekte olan müttefiklerin inat ve direnişi, bütün dünyanın hayretle, şaşkınlıkla karşılaması gereken bir olaydır. Biz bağımsızlığımızı sağlayan bir barış istiyoruz. Bunun sağlanmasını görmedikçe yaşayabilmemiz için muhtaç olduğumuz yaşam koşullarını sağlamak üzere tam bağımsızlığa ulaşıncaya kadar başladığımız işi sürdüreceğiz. Ulusun ciddî kararı budur. Ulusumuzun bu kararını, ne olursa olsun, uygulamak için her türlü önlem zaten alınmıştır.

(Şubat 1923, S.D.III.)

4. Ulusal savaşın amacı.

Ulusal savaşın erek ve amacı, ulusun tam bağımsızlığını ve egemenliğini sağlamak ve sürdürmektir. Ulus, dışa karşı bağımsızlığını kazanmak için gereken hareket hattını Misak-ı Millî'de (Ulusal And'da) belirtmiştir. Ulusal egemenliği elde edebilmek için izlenmesi gereken hareket hattını da anayasa ile saptamıştır.

(Ocak 1923, A.T.B.T.) S.29

İkinci Bölüm
TÜRK ULUSU VE BAĞIMSIZLIK

1. Türk ulusunun bağımsızlık düşüncesine bağlılığı.

Türkün onuru, öz saygısı ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulus esir yaşamaktansa yok olsun, daha iyidir. Öyleyse ya bağımsızlık, ya ölüm!

(Mayıs 1919, N.)

Ne kadar zengin ve refah içinde olursa olsun, bağımsızlıktan yoksun bir ulus uygar insanlık karşısında uşak durumunda kalmaktan öteye gidemez.

(Mayıs 1919, N.)

Ulusun bağımsızlığını gene ulusun kesin ve dirençli kararı kurtaracaktır.

(Haziran 1919, N.)

Ulusun bağımsızlığı tehlikeye girdiği vakit, ulus ordularını kendi toplar ve yalnız bir hareket yolu kabul eder. O da kurtuluş uğruna sonuna kadar kanını dökmektir.

(1919, S.D. III.)

Türkiye halkı, yüzyıllardır özgür ve bağımsız yaşamış, ve bağımsızlığı bir yaşam gereği saymış bir topluluğun yiğit evlatlarıdır. Bu ulus bağımsızlık olmadan yaşamamıştır. Yaşayamaz ve yaşamayacaktır.

(Haziran 1922, S.D.II.)

Türkiye devletinin bağımsızlığı kutsaldır; sonsuza dek güven altına alınmalı ve korunmalıdır.

(Ağustos 1923, S.D.I.)

Bağımsızlık ve özgürlüklerinin her ne pahasına ve her ne karşılığında olursa olsun kısıtlanmasına göz yummamak; bağımsızlık ve özgürlüklerini tam anlamıyla korumak; ve bunun için gerekirse son bireyinin son damla kanını akıtarak, insanlık tarihini şanlı örneklerle süslemek; işte bağımsızlık ve özgürlüğün gerçek niteliğinin, geniş anlamının, yüksek değerinin bilincine varmış uluslar için yaşamsal ilke... Ancak bu ilke uğrunda her an her türlü özveride bulunmaya hazır olan ve gücü yeten uluslardır ki sürekli olarak insanlığın saygısına lâyık bir toplum sayılabilir.

(Mayıs 1928, S.D.II.)

2. Tam bağımsızlığın tanımlanması.

Bağımsızlıktan ne demek istediğimizi anlatayım: "Ulusumuz insanca ve çağcıl amaçları yüceltir; ve teknik, endüstri ve ekonomi alanlarındaki durum ve ihtiyacımızın önemini anlar. Bu nedenle, devlet ve ulusumuzun iç ve dış bağımsızlığı ve yurdumuzun bütünlüğü korunup gözetilmek suretiyle ulusal sınırlar içinde, ulusallık ilkelerine saygılı olan, ülkemizi ele geçirmek isteğinde olmayan herhangi bir devletin teknik, ekonomi ve endüstri alanlarında yardımını memnunlukla karşılarız. Hakka uygun ve insanca koşullar içeren bir barışın da ivedilikle kararlaştırılması, insanlığın güvenliği ve dünyanın rahatı adına gerçekleştirilmesi ulusal, isteklerimizdendir.

(Ekim 1919, S.D.III.)

Tam bağımsızlık, bizim bugün üstlendiğimiz görevin özüdür. Bu görevi bütün ulusa ve tarihe karşı üstlendik. Bu görevi üstlenirken uygulama olanağı olup olmadığı üzerinde, kuşkusuz, çok düşündük. Fakat sonunda bunda başarılı olabileceğimiz inanç ve kanısına vardık. Biz, işe böyle başlamış adamlarız. Bizden öncekilerin yaptığı hatalar yüzünden, sözde bağımsızdık, ama gerçekte bağımlı bulunuyorduk. Şimdiye kadar Türkiye'yi uygarlık dünyasında kötü göstermek için neler düşünülmüşse hep bu hatadan, hep bu hataya düşmekten kaynaklanmaktadır. Bu hatayı sürdürmek, kesinlikle, ülke ve ulusun bütün onurundan, bütün yaşama yeteneğinden ayrılması ve uzaklaşması sonucunu doğurabilir. Biz, yaşamak isteyen, onuruyla, şerefiyle yaşamak isteyen bir ulusuz. Bu hataya saplanmak yüzünden bu niteliklerden yoksun kalmaya katlanamayız. Bilgili, bilgisiz, ulusumuzun, ayrıksız, bütün bireyleri belki işin içindeki güçlüklerin tamamiyle bilincinde olmadan bugün yalnız bir nokta etrafında toplanmış ve sonuna dek kanını akıtmaya karar vermiştir. Bu nokta da, tüm bağımsızlığımızı sağlamak ve sürdürmektir.

Tam bağımsızlık, elbette, siyaset, maliye, ekonomi, adalet, askerlik, kültür.. gibi her alanda tam bağımsızlık, tam özgürlük demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsız olmamak, ulus ve ülkenin gerçek anlamıyla bütün bağımsızlığından yoksun olması demektir.

3. Türkiye'nin bağımsızlığı ve dünya.

Dünya, ulusumuzun yaşamına ya saygı gösterip onun birlik ve bağımsızlığını onaylayacaktır, ya da son topraklarımızı, son insanlarımızın kanlarıyla suladıktan sonra bütün bir ulusun ölüsü üstünde tiksindirici, sonu gelmeyen istila tutkusunu doyurmak zorunda kalacaktır. Bu tür bir vahşiliğe ise, bugünkü insanların sinirleri artık dayanamaz. Ulusun isteğini anlayan hükümet büyüklerinin ödevi gayet açıktır: bu, ulusun güvenini kazanmak, hiç duraksamadan çalışmak, bizi masa başında he-

saplaşmaya çağıracak yabancı ülkelerin ileri gelenleriyle ulusun isteğini bütün açıklığıyla tartışmaktır.

(Ekim 1919, S.D. III.)

Şimdiye kadar bu yöreye gerek bir rastlantı olarak, gerekse Anadolu'nun durumunu incelemek için görevlendirilmiş olarak çeşitli uluslardan gelen yabancıların çoğu ile ilişki kuruldu. Onların açıkladığı ilk duyguları, uzaktan korkunç bir düzensizlik ve karışıklık içinde tasavvur ettikleri Anadolu'yu, tersine dikkat çekici bir rahatlık, düzen ve güven içinde görmekten doğan hayretleri olmuştur. Özellikle, ulusal örgütlenmemizin genişlik ve önemi ve ulusun kararlılıkta birliğini gözleriyle görüp genel isteklerimizi ayrıntılarıyla incelediklerinde, ulusal isteklerimizin haklılığı ile örgütümüzün ruhsal arılığı hakkında ülkelerinin kamuoyuna yönelik tekrar tekrar raporlar yazmaktan geri kalmadılar. Böylece, bugün Avrupa ve Amerika'da gerçeğin su yüzüne çıkmaya başladığını görmekle memnun oluyoruz.

(Ekim 1919, S.D. III.)

Üçüncü Bölüm

ULUSAL ÖRGÜTLENME

1. Ulusal örgütlenmenin başlangıcı hakkında.

Ulusun Batıdan ve Doğudan yükselen sesi Anadolu'nun en uzak (ıssız) köşesinde yankısını buldu. Bu nedenle ulusal dernekler, düşmanın esirlik boyunduruğuna girmemek amacıyla ulusal vicdanın kararlılık ve iradesinden doğmuş tek bir örgüt haline geldi.

(Eylül 1919, S.D.I.)

Şükretmeliyiz ki, bazı durumlar değerli ulusumuzun gözünü açmasına, uyanmasına yol açtı. Yer yer ulusumuzun bireyleri, birbirini aramaya, bulmaya başladı. Bunun sonucu olarak örgütlenme oluştu.

(Aralık 1919, S.D.II.)

İzmir faciasından sonra idi ki, ulusumuzun duyguları ve düşüncesinden yana bir uyanma oldu; ve derin bir uçuruma sürüklendiğini anladı. Ve bunun ardından haklarını kendisi savunmaya karar verdi. Bunu yapabilmek için, işin gereği, bir biçim bulmak, organik bir bütün sağlamak gerekirdi. Zaten her yanda örgütlenme başlamıştı. Fakat önce Erzurum ve sonra Sivas kongrelerinde genel birliğimiz meydana geldi.

(Aralık 1920, S.D.II.)

Ulusumuz daha örgütlenme düşüncesini kafasına sokamamıştır. Çok kez bunu hükümete bırakır. Bu, ulusumuzun öteden beri edinmiş olduğu bir huydur. Büyüklere saygı iyi bir huydur. Fakat, zaman, olaylar ve deneyler göstermiştir ki, duygu ve düşünce bakımından ulusun kendisi etkin olmalıdır. Bunu, her ne biçimde ve nitelikte olursa olsun, başkalarına bırakmamak gerekir.

(Aralık 1919, S.D.II.)

Bu örgüt henüz bir biçimden başka bir şey değildir. Bugün, yarın buna bir geometri şekli gibi bakamayız. Buna bir ruh vermek gerekir; bunun için de ulusumuzun her bireyinin düşünme yeteneklerini geliştirmek, toplumun yazgısına yönelik saldırılardan korunmak için hep birlikte örgütlenmeye gitmek gerekir.

(Aralık 1919, S.D.II.)

2. Kuvve-i milliye (ulusal güç).

Hükümet merkezi İstanbul'da bulunuyordu ve bütün güç oraya bağlı idi. Bu hükümet düşmanların sıkı çemberi içindeydi. Siyasal, sıkı bir çemberdi bu. İşte böyle bir çember içinde yurdu savunacak, ulusun ve devletin bağımsızlığını koruyacak genel güce, ulusa emrediyorlardı. Böyle verilen emirlerle, ulusun araçları kullanılamıyor ve devlet görevlerini yerine getiremiyordu. Bu savunma araçlarının birincisi olan ordu, ordu adını korumakla birlikte, doğal olarak temel görevini yapmak olanağından yoksundu. İşte bunun içindir ki, yurdu savunma ve korumayı kapsayan temel görev, doğrudan doğruya ulusun kendisine yönelmiş bulunuyordu. Ulus orduya kendi bağrından çıkarıp teslim ettiği evlâtlarını, düşman saldırılarına uğrayan bölgelerin ve bu düşman saldırılarına uğrayan kardeşlerinin yaşamlarının savunulmasıyla görevlendirmek zorunda kalmıştır. İşte biz buna kuvve-i milliye (ulusal güç) diyoruz. Ve bütün dünya da böyle diyor.

3. Müdafa-i Hukuk (Hakların savunulması).

Ulusun birliğini meydana getiren ve İstanbul'un içinde bulunduğu koşullara karşın, bu birliği içerde ve dışarda göstermeye yönelik bir amaç için kurulan örgüt ise yalnız kuvve-i milliye (ulusal güç) bireylerinden oluşmuş değildi. Tersine, bütün ülkede ve ülkenin uzak köşelerinde bile ortaya çıkmış doğrudan doğruya yasal ve uygar bir örgüt vardı ki, ona Müdafa-i Hukuk (Hakların savunulması) örgütü diyoruz.

Bu örgütte silah söz konusu değildir. Belki, uygar, toplumsal ve genel bakımdan siyasal bir dernek demektir. Ve bildiğiniz gibi, her il bağımsız sancak'ta (I) merkez kurulları vardı. İşte bu kurullarda baş vurulacak bir yer bulamayan ordu da, doğal olarak bir yerden yönetilmek gereğini duyuyordu; ve böylece "Müdafa-i Hukuk" örgütü silahlı kuvvetleri içine almış oluyordu.

(Mayıs 1920, S.D.I.)

4. Erzurum Kongresi.

Erzurum Kongresi bütün dünyaya karşı ulusumuzun varlığını ve birliğini gösterdi. Bu kongremiz, kuşkusuz, benzeri az bulunur bir eser olarak tarihe geçecektir.

(Ağustos 1919, S.D.I.)

Birinci Dünya Savaşından sonra, genel durumumuz gereği, uğradığımız yenilgiden ötürü, yurdumuzun birçok önemli parçası düşmanlarımızın eline geçmişti. Ulusumuz, bütün amaçlarında maddî ve gerçekçi davranıp ancak güç ve erkiyle sağlayabileceği şeylere dayanarak yeni bir yurt sınırı çizmek üzereydi. İşte bu sınırı çizmiştir. Bir ulusal sınır çizmiştir.

(Nisan 1920, S.D.I.)

(I) Eskiden, ülkemizde il ve ilçe arasında bir yönetim bölümü.

Erzurum Kongresinin ulusallık ilkelerinden biri de, bu sınır içinde yönetimin ulusal egemenlik temeline dayanmasıdır.

(Aynı Eser)

5. Sivas Kongresi.

Erzurum kongresi yalnız Doğu Anadolu'yu temsil etmiş oluyordu. Sivas'ta, Batı Anadolu'dan ve Rumeli'den de delegeler gelmiş olduğundan artık bütün yurdun, Anadolu ve Rumeli'nde yaşayan yurttaşlarımızın görüşleri sağlanmış ve doğrulanmış oluyordu. Sivas Kongresi, Erzurum Kongresinde saptanan ilkeleri olduğu gibi kabul etmiş; yalnız kapsamlarını genişletmekle kalmamıştır; bütün Anadolu ve Rumeli'yi içine almak üzere ulusal birlik ve dayanışmayı sağlamıştır.

(Nisan 1920, S.D.I.)

6. Misak-ı Millî (Ulusal And).

"Bilirsiniz, Ulusal And'ı sonunda Ankara'da saptamıştım."

Açıkça söyleyeyim ki; ben ulusal sınırı biraz Wilson ilkelerinin insanca ereklerine göre belirtmeye çalıştım. Hemen açıklayayım: O insanca ilkelere dayanarak Türk süngülerinin savunup sağlamlaştırdığı sınırları savunmuşumdur. Zavallı Wilson anlamadı ki, süngü, güç, şeref ve onurun savunamadığı sınırlar, başka hiçbir ilkeyle savunulamaz.

(4 Nisan 1926, H.M.)

7. Ulusal örgütün ruhu ve ilkeleri.

"Bağımsızlığa ulaşıncaya kadar bütün ulusla birlikte özveriyle çalışacağıma, bütün kutsal inançlarım üzerine yemin ettim. Artık Anadolu'dan başka bir yere gitmemek kesin kararımdır.

(Mayıs 1919, N.)

Ulusal amaçlarla ortaya atılacakların yok edilmesini düşünen bugün yalnız saray, İstanbul hükümeti ve yabancılardır. Ama bütün ülkenin aldatılabileceği ve bize karşı çevrilebileceği olasılığını da düşünmek gerektir. Önder olacakların, her ne olursa olsun, amaçtan dönmemeleri, ülkede barınabilecekleri son noktada, son nefeslerini verinceye kadar amaç uğrunda özveriyi sürdüreceklerine işin başında karar vermeleri gerekir. Yüreklerinde bu gücü duymayanların işe girişmemeleri çok daha iyi olur. Çünkü böyle bir durumda hem kendilerini, hem de ulusu aldatmış olurlar.

(Eylül 1919; N.)

Bir ulus, varlığını ve bağımsızlığını korumak için düşünülebilecek olan girişimleri ve özveriyi yaptıktan sonra başarı elde edebilir. Ya başaramazsa demek, o ulusun ölmüş olduğuna karar vermek demektir. Bu nedenle ulus yaşadıkça ve girişimlerini özveriyle sürdürdükçe başarısızlık sözkonusu olamaz.

(Eylül 1919; N.)

Ateşkes anlaşmasından sonra, üzülerek söyleyeyim, ulusumuz yazgısına göz yuman bir halde bulunuyor; varlığımızı yok etmek isteyen düşmanlar ülkemizi parçalamaya hazırlanıyorlardı. Çok şükür ki, bazı durumlar, değerli ulusumuzu uyarıp uyandırdı. Halkımız yer yer birbirini aramaya, bulmaya başladı. Bunun sonucu olarak örgüt meydana geldi. Devletimizin bağımsızlığını yok etmeye çalışan yabancılar, ulusumuzda böyle bir ruhun belireceğini beklemiyorlardı. Burada yaşayan insanların duygusuz yaratıklardan oluştuğunu sanıyorlardı. "Böyle bir ulusun yaşama hakkı olamaz" kararını vererek bir ulusun varlığını dikkate almadılar. Ulusumuzun olaylar ve yenilgiler sonucu yer yer örgütlenmesine önem vermemişlerdi. Bu önem verilmeyen parçalarını savunmak istedikleri ve verdikleri karar ve bütün ulusun kabul ettiği esas (temel) nokta

Kuva-yı Milliye'nin (ulusal güçlerin) etken, ulusun iradesinin egemen olmasıdır.

Ve bu örgütün ruhudur.

(Aralık 1919; T.V. I.)

Bağımsız yaşamak için verimli bir yurdun sağlanması gerekir; çizdiğimiz bir sınır vardır ki; bu sınırı yabancıların elinde bırakamayız

(Aralık 1919; T.V.)

Bütün ulus bir tek vücut haline getirilmelidir. Her ulusta olduğu gibi bizde de girişkenler bir işe başlar; girişimin en son bireye ve yukarıya doğru yayılması sağlanır. İstendiği gibi gerçek doğrultuya az zamanda götürebilmek için aydınlara daha çok ödev düşer. Aydınların ödevleri çok önemlidir.

Hiçbir ulus yoktur ki ahlâk ilkelerine dayanmadan yükselebilsin. Aydınlarımız yurt ve ulusla ilgili düşüncelerini belirtmekle birlikte rakip uluslara karşı varlıklarını korumak için gerekenleri sağlarlarsa, ödevlerini daha kapsamlı bir biçimde yerine getirmiş olurlar.

(Aralık 1919; T.V.)

Bu çölden bir hayat çıkarmak, bu çözüntüden bir kuruluş yaratmak gerekir. Boş görünen alan doludur; çöl sanılan bu dünyada saklı ve güçlü bir yaşam vardır. O ulustur. Eksik olan şey örgütlenmedir; işte şimdi onun üzerindeyiz.

(Mart 1920; Y.N.)

Öyle bir döneme ulaştık ki onda her iş yasalara uygun olmalıdır. Ulusun işleri de, ancak ulusal kararlara dayanmakla, ulusun ortak duygularını yansıtmakla görülebilir. Ulusumuz çok büyüktür. Hiç korkmayalım, o esirliği ve aşağı görülmeyi kabul etmez. Fakat onu bir araya getirmek ve kendisine: "Ey ulus, sen kölelik ve aşağılık kabul eder misin" diye sormak gerekir. Ben, ulusun vereceği cevabı biliyorum. Ben ulusun büyüklüğünü (biliyor) ve bu sorun karşısında o soruyu soran evlâtlarını canı gibi seveceğini ve alınlarından öpeceğini biliyorum. Ben gene biliyorum ki, bu ulus, bu soruyu soran evlâtlarının hep o temele dayanan önlem ve düzenlemelerini canla başla benimseyecektir (kabul edecektir). Onun için ben de o yoldayım.

Bizim bildiğimiz gerçekler ulusça da bütünüyle bilinince onun, alınan kararlar konusunda da bizim gibi düşüneceği neden kabul edilmemelidir? Ben tersine, ulusun bu konuda daha sağlam, daha kesin kararlar vereceğine inanıyorum. Kısacası, ulus bu kurtuluş savaşında bütün durumu bütün açıklığıyla gördükten sonra, aşama aşama en sağlam, en akla yakın ve en yüksek kararları verecek ve hiç kuşkum yoktur ki, o konulardaki kararlarında hatta seni ve beni geçecektir. Ben bundan emin olarak işlerimize bakalım derim.

(Mart 1921; Y.N.)

"Zavallı ulusumuzu esir etmek isteyen düşmanları, ne olursa olsun, yeneceğimize olan güven ve inancım bir dakika olsun sarsılmamıştır. Şu dakikada bu tam inancımı yüce kurulunuza karşı, bütün ulusa karşı ve bütün dünyaya karşı ilân ederim.

(Ağustos 1921; N.)

Türkiye ve Türkiye halkı, bağımsızlığını ve varlığını yok etmeye yönelik acı felâketler karşısında kaldığı gün, insanlık dünyasında hiçbir dayanağı yoktu. Yalnız ve ancak yürek ve vicdanındaki kesin inanca güvenerek ya bağımsız ve egemen olarak yaşamaya ya da ölmeye karar verirdi. Bu kararın doğal gereği olarak şimdi sürmekte olan ulusal savaşına başladı.

(Aralık 1921; S.D.II.)

Kurtuluş için, bağımsızlık için, eninde sonunda, düşmanla bütün varlığımızla vuruşarak onu yenmekten başka karar ve çare yoktur ve olamaz.

(Mart 1922; N.)

Bizim önemli olan ödevimiz siyaset yapmak değildir. Bizim ve bütün ülke ve ulusun bugün; biricik ödevi topraklarımızda bulunan düşmanı süngülerimizle kovmaktır. Bu yapılmadıkça siyaset anlamsız bir sözden başka bir şey değildir.

(Mayıs 1921; N.)

Ankara'da, kutsal topraklarımızı her yandan sarmış ve ele geçirmiş düşman ordularını bu kutsal topraklardan atmak olanağından söz ettiğimiz zaman, bana en anlayışlı, en uzak görüşlü oldukları ileri sürülen kimseler, bütün bu girişimlerin paraya bağlı olduğunu söylediler. Ne kadar paran var, ya da, nereden, nasıl para bulabilirsin gibi sorular yöneltiyorlardı. Benim verdiğim cevap şu idi: Türk ulusunun kendi yaşam ve esenliğine yönelik olduğuna inandığı girişimleri başarıya ulaştıracak kadar gücü vardır; ve girişimlerin ciddiliğine inanırsa, onun gerektirdiği kadar varlık kaynaklarını bu girişimde bulunanların emrine hazır eder.

(Eylül 1926; S.D. II.)

Adalet dilenmekle ve kendini başkalarına acındırmakla ulus işleri, devlet işleri görülemez. Ulusun ve devletin onur ve bağımsızlığı sağlanamaz.

Adalet dilenmek ve kendine acındırmak gibi bir ilke yoktur. Türk ulusu, Türkiye'nin yarınki evlâtları bunu bir an akıllarından çıkarmamalıdırlar.

(Ekim 1927; N.)

8. Düşmanların başlıca (esas) gürü.

Varlığımızı korumak, geleceğimizi, bağımsızlığımızı güven altına almak için karşımızdaki düşmanları görüyoruz. Ve bu düşmanların ne istediklerini yakından biliyoruz; isteklerini elde etmek için kullanacakları güçleri de biliyoruz. Fakat düşmanlarımız tutkularını bizi yok etme, yok ederek karşılamak için ellerindeki güçlerden hiçbirini kullanmıyorlar. Tersine amaçlarına ulaşmak için buldukları en güçlü araç gene birbirimizi çatıştırmak olmuştur.

(Nisan 1920)

9. Dış yardım ve Bolşeviklik.

Yalnız her olasılığa karşı yaşam ve varlığımızın korunması için dışardan bir güç, bir güç kaynağı aramak gerekirse, gene daima kendi görüşlerimiz değişmemek koşuluyla her kaynaktan yararlanmayı da uygun gördük.

(Nisan 1920)

Biz ülkemiz ve ulusumuzun varlığını ve bağımsızlığını kurtarmaya karar verdiğimiz zaman kendi görüşlerimize bağlı bulunuyor, kendi gücümüze dayanıyorduk.. Hiç kimseden ders almadık; hiç kimsenin aldatıcı vaitlerine inanarak işe girişmedik. Bizim görüşlerimiz, bizim ilkelerimiz, herkes bilir ki, bol-

şevik ilkeleri değildir ve bolşevik ilkelerini ulusumuza kabul ettirmeyi de şimdiye kadar hiç düşünmedik, bu yolda hiçbir girişimde bulunmadık.

(Ağustos 1921; S.D.I.)

" Bizim için, ulusumuz için bolşevik olalım, olmayalım diye bir sorun yoktur. İlle bolşevik olalım diye bir sorun yoktur. Ama gene bu konuda kraldan çok kral yanlıları da yok değil."

"Biz bir ulusuz. Kendimize özgü törelerimiz var. İlkelerimiz var ve bunlara içten bağlıyız. Biz bolşeviklikten sözettiğimiz zaman, bolşevik Rusya, Sovyet Cumhuriyeti var; onların da araçları, kaynakları var ve bizim düşmanlarımızın da düşmanıdırlar. Biz kendi amacımızı bırakıp onlara köle olmak sözkonusu olamaz.

(Ekim 1920)

Komünizme karşı çare vardır. Bu komünizm ilkelerinin, kurallarının ülkemizde ve halkımız arasında uygulanıp uygulanamayacağını anlayanlar aracılığıyla bütün ülkeye ve bütün ulusa anlatmaktır. Eğer bu gerçekler ulusumuzun çoğunluğu tarafından tamamiyle anlaşılmış olursa, ya yeteneğimiz vardır, yaparız, veya uygulanamayacağını anlarız, ürkeriz, yapamayız. Bu gerçeğe karşı da uygulanamayacağına görür, uygulamak için ayaklananlara karşı hükümet her türlü çareye başvurmada kendisini haklı görür.

(Ocak 1921; S.D.I.)

10. Ulusal savaş ve Doğu ülkeleri,

Anadolu bu savunmasıyla yalnız kendi yaşamını ilgilendiren görevi yerine getirmekle kalmıyor, belki bütün Doğu'ya yönelik saldırılara engel oluyor. Baylar, bu saldırılar kesinlikle kırılacaktır. Bütün bu saldırılar, ne olursa olsun, son bulacaktır. İşte ancak o zaman Batı'da, bütün dünyada, gerçek rahatlık, gerçek refah ve insanlık egemen olabilecektir.

(Ekim 1921; S.D. II)

Türkiye'nin bugünkü savaşının yalnız Türkiye'nin savaşı olmadığını bütün arkadaşlarımız belirtmişseler de, bunu bir kez daha vurgulamak gereğini duyuyorum. Türkiye'nin bugünkü savaşı yalnız kendi ad ve hesabına olsaydı, belki daha kısa, daha az kanlı olur, daha çabuk bitebilirdi. Türkiye kesin kararlılık içinde önemli bir çaba sarfediyor. Çünkü savunduğu, bütün zulüm gören ulusların, bütün Doğu'nun dâvasıdır ve bunu sona erdirinceye kadar Türkiye, kendisiyle beraber olar olan Doğu uluslarının kendisiyle beraber yürüyeceğinden emindir. Türkiye bugüne kadar çıkmış tarih kitaplarının gerektirdiklerini değil, tarihin gerçek gereklerini izleyecektir. Gerçekte, eldeki tarih kitaplarındaki olaylar, ulusların düşüncelerindeki, davranış ve isteklerindeki gerçeği yansıtamamaktadır.

(Temmuz 1922; S.D. II.)

"Doğu'dan şimdi doğacak olan güneşe bakınız."

"Bugün, günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan, bütün Doğu uluslarının da uyanışlarını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve özgürlüğüne kavuşacak olan çok kardeş ulus vardır. Onların yeniden doğuşu, kesinlikle, ilerlemeye ve refaha yönelik olarak gerçekleşecektir. Bu uluslar bütün güçlüklere, bütün engellere karşın zafer kazanacaklar ve kendilerini bekleyen geleceğe kavuşacaklardır.

Sömürgecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerine uluslar arasında hiçbir renk, din ve ırk ayrımı gözet-

meyen bir uyum ve işbirliği çağı egemen olacaktır.

Şimdi bu sözleri söyleyen Cumhurbaşkanı değil, sadece Türk ulusunun bir bireyi olarak, Mustafa Kemal'dir. Buna özellikle dikkatinizi çekerim.

Mart 1933 (20 Aralık 1954; D.)

II. Atatürk ve Hatay.

Hatay benim kişisel sorunumdur. Durumu Fransız büyük elçisine tâ başlangıçta açıkça anlattım. Dünyanın bugünkü durumunda böyle bir sorunun Türkiye ile Fransa arasında silahlı bir anlaşmazlığa varması kesin olarak düşünülemez. Fakat ben bunu da hesaba kattım ve kararımı verdim. Eğer ufukta bu yolda binde bir olasılık belirirse, Türkiye Cumhurbaşkanlığından, hatta Büyük Millet Meclisi üyeliğinden çekileceğim. Ve bir birey olarak bana katılacak birkaç arkadaşımla beraber Hatay'a gireceğim. Oradakilerle elele verip savaşmayı sürdüreceğim.

1937 (10 Kasım 1949; C.)

Ben toprak büyütme meraklısı değilim. Barış bozma alışkanlığım yoktur. Ancak antlaşmaya dayanan hakkımızı istiyorum; onu almadan edemem. Büyük Meclis'in kürsüsünden ulusuma söz verdim: Hatay'ı alacağım. Ulusum benim dediğime inanır. Sözümü yerine getirmezsem, onun karşısına çıkamam; yerimde kalamam. Ben şimdiye kadar yenilmedim; yenilmem; yenilirsem bir dakika yaşayamam.

(1937, Ruşen Eşref, Atatürk.)

III. YENİ TÜRK DEVLETİNİN KURULUŞU

Birinci Bölüm

ULUSAL EGEMENLİK

1. Karar ve uygulama.

Osmanlı Devletinin temelleri çökmüş, ömrü tükenmişti. Osmanlı ülkeleri bütün bütüne parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türkün barındığı bir ata yurdu kalmıştı. Son olarak bunun da paylaşılmasını gerçekleştirmek için uğraşılmaktaydı. Osmanlı Devleti, onun bağımsızlığı, padişah, halife, hükümet, bunların hepsi içeriğini yitirmiş anlamsız sözlerdi. Neyin ve kimin dokunulmazlığı için kimden ve ne gibi bir yardım istemek düşünülüyordu? O halde sağlam ve gerçek karar ne olabilirdi?

Bu durum karşısında bir tek karar vardı. O da, ulusal egemenliğe dayalı tam bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmaktı.

İşte daha İstanbul'dan çıkmadan önce düşündüğümüz ve Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulamaya başladığımız karar, bu karar olmuştur.

(1919; N.)

Yurdun bütünlüğü, ulusun bağımsızlığı tehlikededir. İstanbul'daki hükümet, üstlendiği sorumluluğun gereklerini yerine getirememektedir. Bu hal ulusumuz hiç yokmuş gibi gösteriyor.

Ulusun bağımsızlığını gene ulusun yılmayan kararlılığı kurtaracaktır.

Ulusun bugününü ve geleceğini gözönünde tutmak ve haklarını dile getirip bütün dünyaya duyurmak için etkiden ve denetimden uzak ulusal bir kurulun bulunması zorunludur.

Anadolu'nun her yönden en güvenli yeri olan Sivas'ta ulusal bir kongrenin tez elden toplanması kararlaştırılmıştır.

(Haziran 1919; N.)

2. Ulusal irade hakkında.

Her durumda egemen bir ulusal iradenin, karışanı olmaksızın ortaya çıkması Anadolu'dan beklenir.

(23 Temmuz 1919; S.D.I.)

Artık İstanbul Anadolu'ya egemen değil bağımlı olmak zorundadır.

(Haziran 1919; N.)

Devlet ve ulusun yazgısında ulusal irade etken ve egemendir. Ordu bu ulusal iradeye bağlıdır ve ona hizmet eder.

(Temmuz 1919; N.)

Ulusal isteğe bağlı ve uygun olmayan kararlar hiçbir zaman ulusça tanınmayacağına göre, ulusun ve yurdumuzun yazgısında ulusal vicdanı yansıtmaktan başka bir şey olmayan ödevimizi iyi yapabilmek için ulusal isteğin ve ona bağlı şeylerin belirlenmesini beklemeden hiçbir işte yetkili görünmemiz doğru değildir.

(Ağustos 1919; N.)

Ulus, iradesini her yönde yerine getirecek güçtedir. Girişimlerimizin önüne geçebilecek hiçbir güç yoktur.

(Ağustos 1919; N.)

3. Erzurum ve Sivas Kongreleri ve ulusal egemenlik.

Erzurum Kongresinin ulusallık ilkelerinden birisi, baylar, işte bu ulusal sınır içindeki yönetimin ulusal egemenlik temeline dayanmasıdır.

Erzurum Kongresi yalnız doğu Anadolu'yu temsil etmiş oluyordu. Sivas'ta Batı Anadolu'dan ve Rumeli'den de delegeler gelmiş olduğundan, artık bütün yurdun, Anadolu ve Rumeli'de yaşayan yurttaşlarımızın görüşleri sağlanmış ve pekiştirilmiş oluyordu. Sivas kongresi, Erzurum Kongresi'nde saptanan ilkeleri olduğu gibi kabul etmiş, yalnız kapsamlarını genişletmekle kalmamıştır; bütün Anadolu ve Rumeli'yi içine almak üzere birlik ve dayanışmayı sağlamıştır.

(Nisan 1920; S.D.I.)

İkinci Bölüm

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN AÇILMASI

1. İstanbul'un işgaline karşı tepki.

Haklarımızı ve bağımsızlığımızı savunmak için girişti̇ğimiz savaşımın (savaşın) kutsallığına ve hiçbir gücün bir ulusu yaşamak hakkından yoksun bırakamayacağına inanıyoruz. Tarihin şimdiye kadar yazmadığı nitelikte bir kıyım olan ve Wilson ilkelerine göre düzenlenmiş bir ateşkes anlaşmasıyla ulusu savunma araçlarından yoksun bırakmak gibi bir düzene dayanılarak yapıldığı için ilgili ulusların şeref ve onurlarıyla da bağdaşmayan bu davranışın değerlendirilmesini resmî Avrupa ve Amerika'nın değil, bilim, kültür ve uygarlık Avrupa ve Amerika'sının vicdanlarına bırakmakla yetinir ve bu olaydan doğacak büyük tarihsel sorumluluğa son olarak bir daha dünyanın dikkatini çekeriz. Davamızın adalete uygunluğu ve kutsallığı, bu güç zamanlarda, Tanrı'dan sonra en büyük desteğimizdir.

(Mart 1920; N.)

Bugün İstanbul zorla işgal edilerek Osmanlı Devleti'nin yedi yüz yıllık varlık ve egemenliğine son verildi. Yani, Türk ulusu uygarlık yeteneğini, yaşama ve bağımsızlık hakkını ve bütün geleceğini savunmaya çağırıldı. İnsanlık dünyasının beğenisi, İslâmlık dünyasının kurtuluş dileklerinin gerçekleşmesi,

yüksek halifeliğin yabancı etkilerden kurtarılmasına ve ulusal bağımsızlığımızın geçmişteki ünümüze yaraşır bir inançla savunulup sağlanmasına bağlıdır. Girişiğimiz bağımsızlık ve yurt savaşımında (savaşında) ulu Tanrı'nın yardım ve kayırıcılığı bizimledir.

(Mart 1920; N.)

Devlet başkentinin İtilâf Devletlerince resmen işgali, yaşama, yargı ve yürütme güçlerinden meydana gelen ulusal devlet gücünü işlemez bir duruma düşürmüştür ve Mebuslar Meclisi bu durum karşısında görevini yapamayacağını resmen bildirerek dağılmıştır. Bu duruma göre, devletin başkentinin korunmasını, ulusun bağımsızlığını ve kurtulmasını sağlayacak önlemleri düşünüp uygulamak üzere ulusça olağanüstü yetki verilecek bir meclisin Ankara'da toplantıya çağırılması ve dağılmış olan mebuslardan Ankara'ya gelebileceklerin de bu meclise katılmaları zorunlu görülmüştür.

Karşımızdaki düşmanlık ve alçakça kötülük dünyasına karşı ulusa seslenmeli ve ulus cevap vermelidir. Ulusun en yetkili ağzı ancak meclis olabilir. Bir kere meclis açılsın ve olayların güdüsüyle, olması olanaksız ya, Ankara'yı bırakmak zorunda bile kalsak gideceğimiz her yerden daha büyük bir güç ve yetkiyle bağırabiliriz. Ulusumuzun kurtuluş ve bağımsızlığını, yurdumuzun son kaya parçasının üzerinde bile savunacağız, ve ne olursa olsun, başaracağız.

(Mart 1920; Y.N.)

"Ben her şeyi meclisten bekleyenlerdenim. Öyle bir döneme geldik ki onda her şey yasal olmalıdır. Ulus işlerinde haklılık, ancak ulusal kararlara dayanmakla, ulusun genel eğilimini yansıtmakla sağlanır."

Bence meclis kuramsal bir kuruluş değil, gerçek bir kuruluştur ve gereçlerin en büyüğüdür. İlkin ordu ve sonra meclis deniyor oysa, orduyu meydana getirecek olan ulus ve onun adına meclistir. Çünkü ordu demek yüz binlerce insan ve milyonlar değerinde varlık demektir. Bunu ancak ulusun karar ve kabulü meydana getirebilir; bir kere de bu duruma geldi mi, ulusun yaşam ve varlığına ters düşen zulümlerle baskıların tümünü kaldırmaya gücü olmak yetkisini yalnız kuramsal olarak değil eylemsel olarak da kazanmış olur.

(Mayıs 1920; Y.N.)

2. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkisi.

Yüce meclisiniz, sadece denetleme, inceleme işlerini gören bir mebuslar meclisi değildir. Bunun içindir ki, yalnız yasa yapmakla görevli olarak sorumlu bir mevkiden ulusun yazgısını kollamakla kalmayacak, onunla eylemli olarak ilgilenecektir. Nitekim olağanüstü durumlarda bütün uluslar bu her zamanki ilkeleri bırakarak, ya yasama gücünü işlerlikten alıkoyarak yürütme kurullarına fazla yetkiler verir, ya da kamuoyuna başvurarak kararlar alırlar. Biz, halkın birlik olmasına her güçten çok yetki sağlayan İslâmlık ilkelerini gözönünde tutarak yüce meclisinize bütün ulus işlerine doğrudan doğruya el koyma hakkını tanımak istiyoruz.

(Nisan 1920; S.D.I.)

3. Türkiye Büyük Millet Meclisinin sorumluluğu.

Efendiler, bütün maddî, manevî sorumluluğu "Heyet-i Temsiliye - Temsilciler Kurulu" adındaki kurul üzerine almış ve 16 Mart 1336 (1920) tarihinden bu dakikaya kadar bütün acı evrelere, görünümlere karşın görevini yerine getirmeyi olağanüstü bir ödev bilmiştir; bu sorumluluk çok ağırdır. O kurulu artık bu ağır yükün altında bırakmayınız; bu dakikadan başlayarak öneriyoruz: hemen ülkenin yazgısını üzerinize alınız.

Bundan kaçınmaya gerek yoktur. Bu ödev o kadar önemli, içinde bulunduğumuz zaman o kadar tarihseldir ki, bu büyük sorumluluğu içinizde üç, beş kişiye yüklemekle yetinemeyiz. Bütün bu Meclis tam anlamıyla sorumlu olmak gerekir. Ulus bizi ancak bunun için gönderdi; bizi buraya ulusu üç, beş kişinin eline bırakalım diye göndermedi.

(Nisan 1920; S.D.I.)

4. Türkiye Büyük Millet Meclisinin üyeleri.

Yüce meclisimizi oluşturan kişiler yalnız Türk değildir, yalnız Çerkez değildir, yalnız Kürt değildir, yalnız Lâz değildir. Fakat hepsinden oluşmuş Müslüman topluluklarıdır, birbirine içten bağlı bir topluluktur. Bu nedenle, yüce kurulun özümsediği, haklarını, yaşamını, ün ve onurunu kurtarmak için gerçekleşmelerine kararlı olduğumuz istekler yalnız tek bir İslâm öğesiyle sınırlanmış değildir. İslâm ülkelerinden oluşmuş bir toplulukla ilgilidir. Bunun böyle olduğunu hepimiz biliriz.

(Mayıs 1920; S.D.I.)

5. Meclisin Niteliği.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ulusaldır; tamamiyle gerçekçidir. Hayal ürünü ülküler ardında, o ülkülere eriştirmek düşüyle ulusu kayalara çarparak, bataklıklara batırarak, sonunda kurban ederek yok etmek gibi cinayetlerden sakınan bir hükümettir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün programlarının temeli şu iki ilkeye dayanır: tam bağımsızlık, tam ulusal egemenlik.

(Ocak 1921; S.D.II.)

Türkiye Büyük Millet Meclisi, yasama ve yürütme güçlerini kendinde toplamış ve ulus ve ülkenin yazgısını eylemli olarak ele almıştır. Yani hükümet kendisidir.

(Ocak 1921; S.D.I.)

Dünya tarihinde bir Cengiz, bir Selçuk, bir Osmanlı Devleti kuran ve bunların hepsini olup bitenlerle deneyen Türk ulusu bu kez kendi adı ve sanını taşıyan bir devlet kurarak bütün felâketler karşısında tüm yetenek ve gücüyle yer almıştır. Ulus kendi yazgısını doğrudan doğruya eline almış ve ulusal "saltanatını" ve egemenliğini bir kişiyle değil bütün halkın seçtiği vekillerden oluşan bir yüksek meclisle temsil ettirmiştir. İşte o meclis yüce meclisinizdir. Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Ulusun "saltanat" ve egemenlik makamı yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisidir; ve bu egemenlik makamının hükümetine Türkiye Büyük Millet Meclisi derler. Bundan başka bir "saltanat" makamı, bundan başka bir hükümet kurulu yoktur.

(Kasım 1922; S.D.I.)

Üçüncü Bölüm

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ HÜKÜMETİ

1. Hükümet kurulması gereği.

Hükümet kurmak zorunludur.

Geçici olduğu bildirilerek bir hükümet başkanı kabul etmek, ya da bir padişah vekili ortaya çıkarmak uygun değildir. Mecliste yoğunlaşan ulusal iradenin yurdun yazgısına doğrudan doğruya el koymasını kabul etmek temel ilkedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üstünde bir güç yoktur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi yasama ve yürütme yetkilerini kendinde toplamıştır. Meclisten seçilecek ve vekil olarak görevlendirilecek bir kurul hükümet işlerine bakar. Meclis başkanı bu kurulun da başkanıdır.

(Nisan 1920; N.)

2. Ulusun hükümeti denetimi.

Her durumda ulusun hükümetin gördüğü işleri dikkatle izlemesi gerekir. Çünkü hükümetin yaptıkları olumsuz olur da ulus karşı çıkmaz, onu düşürmezse bütün kusur ve kabahatlere katılmış demektir.

(Aralık 1920; S.D.I.)

Ulus bizi buraya gönderdi. Ama yaşamımızın sonuna kadar burada bu ulusun yönetimini ve egemenliğini, miras yoluyla kalmış bir mal gibi, temsil etmek için toplanmış değiliz.

(Aralık 1921; S.D.I.)

3. Hükümetin niteliği.

Baylar! Bizim hükümetimiz demokratik bir hükümet değildir, sosyalist bir hükümet değildir ve gerçekten kitaplarda bulunan hükümetlerin, İslâmlık niteliği bakımından, hiçbirine benzemeyen bir hükümettir. Ama ulusal egemenliği, ulusal iradeyi yansıtan bir hükümettir; bu nitelikte bir hükümettir. Bilimsel ve toplumsal bakımdan bizim hükümetin adını koymak gerekirse (Halk hükümeti) deriz. Anayasamızın birinciden dördüncüye kadar olan maddeleri hükümetin ne olduğunu, kimin tarafından yönetildiğini, yöneten kurulun güç ve yetkisini açıkça belirtmiştir. Biçim ve nasılı saptanmıştır. Ama toplumsal öğreti bakımından düşündüğümüz zaman da biz hayatını, egemenliğini kurtarmaya çalışan emekçileriz. Zavallı bir halkız. Ne olduğumuzu bilelim. Kurtulmak için, yaşamak için çalışan ve çalışmak zorunda olan bir halkız. Gerçi her birimizin hakkı vardır; yetkisi vardır ama hak ancak çalışma ile elde edilebilir. Yoksa sırt üstü yatmak ve hayatını hiç çalışmadan geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuzda yeri yoktur. Öyleyse belirtiniz baylar: halkçılık, toplumsal düzeni çalışma haklarına dayandırmak isteyen toplumsal bir öğretidir. Baylar: biz bu halkımızı korumak, egemenliğimizi güvence altında bulundurabilmek için, bizi yok etmek isteyen emperyalizme karşı, bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı bütün ulusça savaşmayı uygun gören bir ilkeyi izleyen insanlarız.

Bu nedenle bu ve bu gibi örgütler ve açıklamalarla hükümetimizin dayandığı temelin toplum bilime dayandığını açıkça görürüz. Ama ne yapalım ki bu demokrasiye benzemiyormuş, sosyalizme benzemiyormuş, hiçbir şeye benzemiyormuş: Baylar, biz benzememekle ve benzetmemekle övünmeliyiz. Çünkü biz bize benzeriz.

(Aralık 1921; S.D.I.)

Yeni Türkiye'nin eski Türkiye ile hiçbir ilgisi yoktur. Osmanlı hükümeti tarihe gömülmüştür. Şimdi yeni bir Türkiye doğmuştur. Gerçi ulus değişmemiştir. Aynı Türk öğeleri bu ulusu oluşturuyor. Ancak yönetim biçimi değişmiştir. Ankara'da ulusal hükümet kurulmadan önce İstanbul'da bir padişah ve bunun hükümeti vardı. Ulus, ülke işlerine, görevi sadece yasa yapmak olan meclis aracılığıyla katılabiliyordu. Bu hükümet biçimi ulusa, istediği bağımsızlık ve özgürlüğü vermede yetersiz kalıyordu.

Yeni hükümet hem ulusça atanmıştı, hem de yürütme ve yasama gücü olan mebuslardan oluşur. Bu mebuslardan bazıları yönetim işlerinin ayrıntılarını düzenlemek ve halk adına denetlemede bulunmak için görevlendirilmişlerdir. Gerçekte egemen olan, her şeyi yöneten yer Millet Meclisi'dir.

Şurası unutulmamalıdır ki, bu yönetim biçimi bolşevik sistemi değildir. Çünkü biz ne bolşevik, ne de komünist, ne biri, ne öteki olamayız. Çünkü biz ulusseveriz, dinimize saygılıyız. Sözün kısası, bizim hükümet biçimimiz tam bir demokrasidir. Ve dilimizde bu hükümete "Halk Hükümeti" denir.

(Aralık 1922; S.D.II.)

Doğrusu biz üç buçuk yıl öncesine kadar bir topluluk halinde yaşıyorduk. Bizi istedikleri gibi yönetiyorlardı. Dünya bizi temsil edenlere göre tanıyordu. Üç buçuk yıldır tam olarak bir ulus olarak yaşıyoruz. Bunun nesnel ve belirgin tanığı hükümetimizin biçimi, hükümetimizin niteliğidir. Hükümete de yasa, Büyük Millet Meclisi adını verdi.

Arkadaşlar, bir hükümet iyi midir, kötü müdür? Hangi hükümetin iyi ya da kötü olduğunu anlamak için, hükümetten ne beklenir, bunu düşünmek gerekir. Hükümetin iki amacı vardır. Biri ulusun korunması, ikincisi ulusun refah içinde yaşamasını sağlamak. Bu iki şeyi sağlayan hükümet iyidir, sağlayamayan kötüdür.

(Mart 1923; S.D.II.)

(Konya tüccarlarından Kaşıkçızade Tahir'in hükümetin ticaretimizi geliştirmek için ne düşündüğünü sorması üzerine) Mustafa Kemal Paşa tekrar ayağa kalkarak sözlerine devam etti:

Arkadaşlar, Kaşıkçızade Tahir Efendi kardeşimizin bu sorusunun açıklanması, aydınlatılması gerekir. Kendileri, hükümet ticaret hakkında ne düşünüyor diye soruyor. Her şeyden önce şunu söyleyeyim ki, bendeniz aranızda hükümet adına değil, meclis adına değil, ordu adına değil, sadece bir mebus olarak, belki de yalnız bir arkadaşınız olarak bulunuyorum. Onun için sorunuza hükümet adına cevap vermeye yetkim yoktur. Bildiğiniz gibi, hükümetimiz Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetidir. Hükümet meclisin kendisidir. Meclis ise bana şu ya da bu konuda bizim görüşümüzü açıkla diye bir karar ve o karar sonucu bir yetki vermiş değildir. Eğer hükümet sözüyle demek istediğiniz, meclis değil de devlet bölümlerinde kendi adına işleri yürütmek için vekil olarak atadığı kurul ise, onların adına da söz söylemeye yetkili değilim. Çünkü gene bilirsiniz ki, vekiller kurulu üyeleri, anayasa hükümlerine göre gerek birey olarak, gerekse toplu olarak meclise karşı sorumludur. Bu nedenle kendi sorumlulukları altında kendi görevlerini yerine getirmesi gereken kimseler adına söz söylemeyi uygun bulmuyorum. Eğer sorunuzu "sen ne diyorsun? Sen ticaretimiz hakkında ne düşünüyorsun?" diye sorsaydınız, o zaman cevap vermede bir sakınca görmezdim ve kabul ediyorum ki asıl istediğiniz de budur. Ben de böylece ne düşündüğümü sunmuş oluyorum.

(Mart 1923; S.D.II.)

Türkiye'nin Batı'daki cumhuriyetlerden ayrılığı sadece bir biçim sorunudur. Cumhuriyetle yönetilen başka ülkelerde olduğu gibi, bizim de egemenliği olan bir parlamentomuz var. Ancak bizim Büyük Millet Meclisi'nin hem yasama, hem yürütme yetkisi vardır. Başka yerlerde olduğu gibi, bizde de (bakanlar) kendi (bakanlıklarıyla) ilgili işlerden sorumludur. Başka yerlerde yeni Türkiye devletinin işlerini yürütmeyle görevli bakanların millet meclisi elinde bir oyuncak olduğu sanılıyor. Bu yanlıştır. Bakanların sorumluluğu ve durumuyla ilgili sorun da, anayasada yapılacak değişikliklerle saptanmış olacaktır. Sonuç olarak şunu söyleyeyim ki, cumhurbaşkanı, hükümet başkanı ve sorumlu bakanlardan oluşan bir hükümet kuracağız.

(Eylül 1923; S.D.III.)

Dördüncü Bölüm

TEŞKİLAT-I ESASİYE - (ANAYASA)

1. Anayasanın yakın tarihçesi.

Anayasamızın ne olduğunu, müsaade ederseniz anlatayım. Baylar, ulusal tarihimizde ilk kez görülen, ilk kez olan bu yolda bir hareketi Erzurum Kongresini yapmakla göstermiş olduk. Gerçekten, ülkemizin bazı insanları güvendikleri delegelerini orada topladı. Orada toplanan bu delegelerin ilk düşündüğü şey şu oldu: "Her halde" dediler, "bizim ulusumuzun bir gücü vardır. Bu işlemiyor, süredurum halinde. Bunu etkin bir hale getirmek gerekir. Belki ancak böylece egemenliğimizi elde edebiliriz." Erzurum Kongresi bildirisini inceleyecek olursanız, orada ulusun ilke olarak bu dediklerimi saptayıp ilân ettiğini görürsünüz. Sivas Kongresi, aynı ilkeye, aynı inana dayanarak bütün halkın adına aynı biçimi kabul etmiş; o da, ulusal güçlerin etken olmasını ve ulusal iradenin egemenliğini istemiştir. Fakat demin açıkladığım gibi, bu kitap (Kanun-u Esasi'yi göstererek) bu tutumun simgesi olamaz. Gerçekten, bu kitabın son işlevi, halifelik ve padişahlık katına ulaşmış olan kişinin, en büyük düşmanlarla elbirliği ederek, milletvekillerini dağıtmasıyla son bulmuştur. Ve bunun üzerine ulusumuz, çocukcasına aldatmaktan başka bir şey olmayan bu hareketi artık yinelemeye tövbe etmiştir. Ve bu kez gerçekten ulusal güçleri etkin bir duruma getirmek ve ulusal iradeyi egemen kılmak üzere yüce kurulunuzu buraya göndermiş, bugünkü hükümet biçimini kararlaştırarak saptamış ve bugünkü çalışma biçimini belirtmiştir.

(Aralık 1921; S.D.I.)

2. Anayasanın kaynağı.

Baylar, yüce Meclisinizin ilk açılış günlerinde temel ilkeler ve temel noktalar kabul etmiş olduğu konuları ve bunlara dayanan anayasamızın maddelerini düşünecek olursak, bu anayasanın doğrudan doğruya yalnız bizim kafalarımızın, bizim bilgimizin ürünü olmadığını anlarız. Bu yasa doğrudan doğruya ulusun her bireyinin kalbinde ve vicdanında kendiliğinden belirmiş, bundan ötürü de toplumumuzun yüce vicdanının derinliklerine yerleşmiş, ondan sonra yürürlüğe konmuştur. Zaten bununla ilgili olarak demin söylemiştim: yasa, gerçek yasa böyle olur. Taklitle yasa olmaz.

Anayasamız böyle gerçek bir yasadır. Çünkü ulusumuzun vicdanından, inanışından doğmuştur. Bu nedenle, baylar, toplumuzu oluşturan ve gerçek ilkelerde birleşen hiçbiriniz, (Anayasa'yı göstererek) bu bilimsel yapının yıkılmasını ve (Kanun-u Esasiye'yi göstererek) bu kara kitabın, bu yıkıntının baykuşların yuvası olan bu nesnenin yeniden yürürlüğe konmasını vicdanıyla bağdaştıramaz.

(Mart 1922; S.D.I.)

3. Kuvvetlerin bölünmesi.

Baylar, gerçekte, doğada, dünyada kuvvetlerin bölünmesi yoktur. Yani ulusal irade olarak belirttiğimiz güçte bölünme yoktur.

(Mart 1923,; S.D.I.)

4. Hükümet kavramı ve yönetim.

Hükümet denen kavram, yönetilen şeyden daha az önemli ve daha az bağımsızdır.

(Aynı eser)

Ne kadar ihtilâl olmuşsa, ihtilâl sırasında hükümet kavramı işlemez hale gelmiştir (getirilmiştir). Ama yönetim devam etmiştir; bir gün bile durmamıştır. Ve hükümet hep çeşitli biçimler almıştır.

(Aynı eser)

Bildiğiniz gibi, yönetim, genel güçler ile genel hizmetleri yürüten genel araçtır (alettir). Bunda üç öğe görürsünüz: Kuvvet, Örgüt, Ödev. İşte baylar, irade, egemenlik, vs. dediğimiz güç bu güçtür. Ancak bu gücün bölünmeye elverişli olup olmadığını da açıklamak için müsaade buyurursanız, bütünüyle sunabilmek için biraz daha geriye gideceğim.

(Mart 1921; S.D.I.)

İnsanlar zorunlu olarak birlikte yaşamak ihtiyacında olarak var olmuş yaratıklardır. Bundan ötürü, birlikte yaşamakta olan insanlar bir topluluk oluşturur ki bu topluluk kendisini meydana getiren bireylerin güçlerinin bir araya gelmesinden ortaya çıkar. İşte irade, egemenlik denen güç bu güçtür. İşte bu güç topluluğun gücüdür. Ve bu güç toplumu oluşturan her bireyin ayrı ayrı gücüne üstündür. Belki bu sözlerimden bu gücün maddî bir şey olacağı sanılır. Evet, isterseniz maddî sayın; ancak bu maddîliğin içinde manevî bir güç bulunur. Baylar, bunu da açıklayabilmek için müsaadenizle şöyle diyeceğim: bir toplumun içinde, beraber yaşamanın insan olmaktan, yaradılıştan gelen zorunluğundan ötürü ortak bir topluluk duygusu vardır. Manevî olan bu duygu toplumsal bir güç ve biraraya gelme yolunda bir etki oluşturur.

(Aynı eser)

Bir toplumun gücünün kaynağı kendisidir; bir toplumun gücünün kullanılma yeri de o toplumun kendisidir. İki nokta, aradaki sınır eğribüğrü olmadıkça, kesinlikle birbirine uygun düşer. Ulusal irade doğrudan şaşmaz.

(Aynı eser)

5. Egemenliğin dayanağı ve belirmesi.

Dünyada hükümet için geçerli yalnız bir tek ilke vardır, o da danışmadır. Hükümet için temel koşul, birinci koşul yalnız ve yalnız danışmadır.

(Mart 1921; S.D.I.)

Dünyada tarihsel bir gerçek, var oluş gerçeği olarak söylüyorum, bilimsel bir gerçek olarak söylüyorum: uygulayan, yürüten, karar verenden her zaman daha güçlüdür.

(Aynı eser)

Gerçekte egemenlik yalnız bir biçimde belirir. O da, egemen olan insanların bir araya gelerek yasama, yürütme ve yargı görevlerini kendilerinin yapmasıdır. Bu söylediğimiz şey, baylar, tarihte eylemsel olarak görülmüş şeylerdendir. Elbette araştırıcı arkadaşlarımız çok iyi bilirler ki, Roma'da, İsparta'da, Atina'da ve Kartaca'daki genel meclisler, kurullar, gerçekte bizim yaptığımız şeyleri yapıyorlardı. Baylar, yasa yaparlardı, memur seçerlerdi, yargılarlardı, cezalandırırlardı. Her şey yaparlardı. Ve Roma'da dört milyon halk vardı baylar. Bu dört milyon halk hayret verici bir biçimde toplanır ve beş, on kişilik bir hükümetten daha çabuk ve özellikle daha akla yakın ve haklı bir biçimde yürütme, yargılama ve yasama görevlerini yerine getirirlerdi. Fakat baylar iki bin yıl önce var olan bu gerçek isteği, insanlığı, uygarlığa ve din kurallarına uygun olan bu yöntemi, bir takım zorbalar çıkmış, yıkma yoluna gitmişler ve bin türlü dolap çevirerek bazı insanları aldatmışlar ve sonunda Eski çağlarda var olan bu güzel şeyler, Orta Çağda zorba krallıklara, ve imparatorluklara dönüşmüştür. Bundan ötürü, halk hükümeti denen bu açıkladığım nokta bugün için ancak ve yalnız bizdeki biçime göre belirebilir, uygulanabilir. Bundan başkası doğru değildir.

(Aynı eser)

Beşinci Bölüm

ULUSAL EGEMENLİĞİN GÜVENCESİ

1. Ulusal egemenliğin halifelik ve padişahlıkla ilişkisi.

Türk ulusunun ve onun biricik temsilcisi yüce meclisin, yurt ve ulusun bağımsızlığını, yaşamını güvence altında bulundurmaya çalışırkan, Halifelik ve Padişahlıkla, Halife ve Padişahla bu kadar çok ilgilenilmesi sakıncalıdır. Şimdilik bunlardan hiç söz etmemek yüksek çıkarlarımız gereğidir. Eğer amaç bugünkü Halife ve Padişaha bağlı olan bağlılığı bir daha söyleyip belirtmekse, bu kişi haindir; düşmanların yurda ve ulusa kötülük yapmak için kullandıkları araçtır. Buna "Halife ve Padişah" deyince, ulus, onun emirlerine uyarak düşmanların isteklerini yerine getirmek zorunda kalır. Hain, ya da makamın güç ve yetkisini kullanması yasak edilmiş olan kişi zaten Padişah ve Halife olamaz. "Öyleyse onu tahttan indirip yerine hemen başkasını seçeriz" demek istiyorsanız, buna da bugünkü durum ve koşullar elverişli değildir. Çünkü Padişahlıktan ve Halifelikten çıkarılması gereken kişi ulusun içinde değil, düşmanın elindedir. Onu yok sayarak başka birini halife ve padişah olarak tanımak düşünülüyorsa, o zaman bugünkü Halife ve Padişah haklarından vazgeçmeyerek İstanbul'daki hükümetiyle, bugün olduğu gibi, makamını koruyup çalışmalarını sürdürebileceğine göre, ulus ve yüce meclis temel amacını unutup halifeler sorunu ile mi uğraşacak? Ali ve Muaviye çağını mı yaşayacağız? Kısacası, bu sorun geniş, ince ve önemlidir. Çözümü bugünün işlerinden değildir.

(Eylül 1922; N.)

Egemenliği ve saltanatı hiç kimse, hiç kimseye bilim gereğidir diye, görüşmeyle, tartışmayla veremez. Egemenlik, saltanat güçle, erkle ve zorla alınır. Osmanoğulları zorla Türk ulusunun egemenliğine ve saltanatına el koymuşlardı. Bu zorbalıklarını altı yüz yıldan beri sürdürmüşlerdi. Şimdi de Türk ulusu bu saldırganlara fazla ileri gittikleri uyarısında bulunarak ve bunlara karşı ayaklanarak egemenliği ve saltanatı kendi eline almış bulunuyor. Bu bir olup bittidir. Söz konusu olan, ulusa egemenliği bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız sorunu değildir. Sorun, zaten olup bitti durumuna gelmiş bir gerçeği belirtmekten açıklamaktan başka bir şey değildir. Bu, ne olursa olsun, yapılacaktır. Burada toplananlar, Meclis ve herkes sorunu doğal bulursa, sanırım ki uygun olur. Yoksa gerçek gene yöntemine göre saptanacaktır. Ama belki bir takım kafalar kesilecektir.

(Ekim 1927; N.)

Bu Meclis Türkiye halkının meclisi dir. Bu meclisin nitelik ve yetkisi yalnız ve ancak Türkiye halkının ve Türk yurdunun varlığı ve yazgısıyla ilgilidir ve ancak ona etki yapabilir. Meclisimiz kendi kendine bütün Müslümanlık dünyasını kapsayan bir güç elde edemez. Baylar, Türk ulusu ve onun temsilcilerinden kurulmuş olan meclisimiz, kendi varlığını halife sanını taşıyan ya da taşıyacak olan bir kişinin eline veremez ve vermeyecektir! Bundan ötürü Müslümanlık dünyasında kargaşa varmış, ya da olacakmış; bunların hepsi anlamsız ve yalan sözlerdir; kim söylemişse yalan söylemiştir, yalan söylüyor.

(Kasım 1922, N.)

Türkiye Büyük Millet Meclisi halifenin değildir ve olamaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi yalnız ve yalnız ulusundur. Ulusun seçtiği vekillerden oluşmuştur. Bu meclis yalnız ve yalnız ulusun emrine göre hareket etmek zorundadır. Ulus bu hakkını ne olursa olsun bir kimseye bırakamaz, veremez.

(Ocak 1921; S.D.II.)

Olaylarla, bilimle, (teknikle), yasa ile sonsuzluğa kavuşmuş olan bu egemenliği geçersiz kılacak, ona zarar verecek ne bu ülkenin içinde, ne de dışında hiçbir güç yoktur ve olamaz. Bütün Müslüman dünyasının gerçekten kurtuluşuna kadar iyice korunmasını üzerimize aldığımız halifelik makamının varlığı, Türkiye devletinin ne bağımsızlığı, ne yönetimi, ne de egemenliği ile çatışma durumunda değildir. Bu makam ve bu makamda oturan yüksek kişinin varlığı, bir neden yaratılmazsa sakıncalı sayılamaz. Ancak şurası kesin olarak bilinmelidir ki, herhangi bir makam ve kişi tarafından bu sakıncaya yol açıldığı gün, işin kuramsal yönü biter, eylem ve uygulama başlar.

(Ocak 1923; N.)

Halifelik makamının böylece tanıdıktan sonra bu makamı Türk ulusunun egemenliğini ortadan kaldıracak bir makam saymak doğru değildir. Bugün halife olan yüksek kişinin bizimle aynı gerçekleri kavradığını takdir (anladığını) sanırım. Ancak bir aksaklık ortaya çıkarsa, bunu yalnız bu makama yöneltmek gerekmez. Böyle bir şeyi yapmak için her şeyden önce düşüncelerini şeriat kılığına sokan bazı cahiller, çıkarcılar ve dalkavuklar ortaya çıkabilir. Bunların, onun bunun ona buna aşılayacağı düşünceleri ve bu düşüncelerin niteliğini önceden kestirip ona göre hazırlıklı olmak her bireyin ve ulusun ödevidir. Şurasını açıkça söylemek gerekir ki, bu ulusun üç buçuk yıla sığdırdığı dâva çok büyüktür. Bunu sindirmek bunun sindirimi için güçlü beyinler gerekir. Fransızlar büyük ihtilâli yerine oturtmak için tam yüzyıl çalışmışlardır.

(Ocak 1923; S.D.II.)

Halifelik ve Padişahlık birbirinden ayrıldıktan sonra bazı hocalar bir karanlığa düştüler, duraksamaya kapıldılar. O kadar ki kendi dinlerinden ve inançlarından kuşku duymakta olduklarını söylemeye başladılar.

"Halife böyle olmaz; halifeye güç, erk ve yetki gerektir, demeye başladılar. Halifeyi Meclis başkanlığına getirmekten söz eder oldular.

(Ocak 1923; A.İ.B.T.) S. 41

Halifelik başımıza belâdır. Osmanlı Devleti, Padişah Halifeliği üstlenmeden önce çağının en parlak aşamasını yapmıştır. Halifeliği aldıktan sonra çökmeye başlamıştır. En acı zamanlarımızda bize karşı savaşanlar arasında, halifelik nedeniyle bize bağlı olanlar da vardı.

(Ocak 1920; A.İ.B.T.) S. 50

Bizim dünya karşısındaki en büyük gücümüz ve erkimiz yeni durumumuz ve niteliğimizdir. Halife esir olabilir; halife adını taşıyanlar yabancılara sığınabilirler. Düşman ve halifeler elele verebilirler ve her şeyi yapmaya girişebilirler. Fakat yeni Türkiye'nin yönetim biçimini, siyasetini, gücünü kesinlikle sarsamazlar.

(Mart 1924; N.)

Sevgili kardeşlerim, düşünce ve anlayış yeteneğini önemli olaylarla kanıtlanuş olan bu ulus, Allah'ın gölgesi, Peygamber'in vekili olduğunu ileri sürmek küstahlığında bulunan halife sanındaki aymazlara, cahillere, iki yüzlülere yurdunda, vicdanında yer verebilir miydi? Bunu sizden soruyorum: "Asla, kesinlikle hayır" sesleri. Büyük ulus, dünyanın uygarlık ailesi içinde saygın bir yeri olmaya lâyık Türk Ulusu, evlâtlarına vereceği eğitimi okul ve medrese adında birbirinden tamamiyle başka iki çeşit kurum arasında bölmeye bugünkü günde katlanabilir miydi? Eğitim ve öğretimi birleştirmedikçe, aynı düşüncede aynı kafada bireylerden oluşmuş bir ulus meydana getirmeye olanak aramak anlamsız, saçma bir şeyle uğraşmak olmaz mıydı?

(Ağustos 1925; S.D.II.)

Halka sordum: Bir Müslüman devleti olan İran ya da Afganistan, halifenin herhangi bir yetkisini tanır mı? Tanıyabilir mi? Haklı olarak tanıyamaz. Çünkü böyle bir şey devletin bağımsızlığını, ulusun egemenliğini ortadan kaldırır.

Ulusun şuna da dikkatini çektim ki, kendimizi dünyanın egemeni sanmak aymazlığı artık sürüp gitmemelidir. Dünyanın durumunu, dünyadaki gerçek yerimizi tanımamak aymazlığıyla ve aymazlara uymakla ulusumuzu sürüklediğimiz felâketler yetişir artık! Bu acıklı durumu bile bile sürdüremeyiz.

(Ekim 1927; N.)

Herhangi bir Müslüman devletin, bir kimseye, bütün İslâm dünyasının işlerini yönetmesi, yürütmesi yetkisini vermesi akıl ve mantığın kabul edemeyeceği bir şeydir.

(Ekim 1927; N.)

Baylar, yabancılar halifeliğe saldırıda bulunmuyorlardı. Ama Türk ulusu saldırıdan kurtulmuyordu. Halifeliğe saldıranlar, Müslüman uluslardan Türkü çekemeyenler değildi. Ama Çanakkale'de, Suriye'de, Irak'ta İngiliz ve Fransız bayrakları altında Türklerle vuruşan Müslüman uluslardı. Bunların, Türk ulusuna kolaylıkla saldırmak için alıkonması yeğlenen halifeliğin ortadan kaldırılmasını: "Türklük için kendi kendine kıymaktır" diye nitelemeleri ve cumhuriyetin amacını "Halifeliği ortadan kaldırmak için biz Türkler girişimlerde bulunuyoruz" sözleriyle açıklayıp ilân etmeleri elbette etkisiz kalmadı.

(Ekim 1927; N.)

Çürümüş bir hanedanın halife sanıyla başından hiç mi hiç uzaklaşmasına olanak kalmayacak biçimde korunmasını zorunlu kılan bir devlet biçiminde Cumhuriyet (yönetimi) ilân edilse bile onu yaşatma olanağı yoktur.

(Ekim 1927; N.)

Padişahlık döneminden Cumhuriyet dönemine geçebilmek için, hepinizin bildiği gibi, bir geçiş dönemi yaşadık. Bu dönemde iki düşünce ve görüş birbiriyle sürekli olarak çatıştı. Bu düşüncelerden biri, padişahlık döneminin sürdürülmesiydi; bu düşüncenin yanlıları da belliydi. Öteki düşünce, padişahlık dönemine son vererek Cumhuriyet yönetimi kurmaktı. Bu bizim düşüncemizdi. Biz düşüncemizi açıkça belirtmekte sakınca görüyorduk. Ancak görüşümüzü uygulama olanağını koruyup elverişli bir zamanda eyleme geçebilmek için padişahlık yanlılarının düşüncelerini uygulama alanından uzaklaştırmak zorundaydık. Yeni yasalar çıkarılırken, özellikle Anayasa yapılırkan, padişah yanlıları, padişah ve halifenin hakları ve yetkisinin açıkça belirtilmesi üzerinde dururlardı. Biz de bunun daha zamanı gelmediğini, ya da buna gerek olmadığını söyleyerek o yanı susarak geçiştirmekte yarar görüyorduk.

(Ekim 1927; S.D.II.)

Büyük Millet Meclisi Halifeliği kaldırdığı sırada, Antalya milletvekili din bilginlerinden Rasih Efendi, Kızılay adına Hindistan'da bulunan bir kurulun başkanlığını yapıyordu. Rasih Efendi Mısır'a uğrayarak Ankara'ya döndü. Benimle görüşmek istedi ve şunları söyledi: Gezdiği ülkelerdeki Müslüman halk benim halife olmamı istiyormuş; Müslümanların yetkili kurulları bu dileği bana bildirmek için Rasih Efendi'yi vekil etmişler. Rasih Efendi'ye verdiğim cevapta Müslümanların gösterdikleri yakınlık ve sevgiye teşekkür ettikten sonra dedim ki: Siz din bilginlerindensiniz; Halifenin devletin başı devlet başkanı demek olduğunu bilirsiniz. Başlarında kralları, imparatorları olan halkın bana ulaştırdığınız dilek ve önerilerini ben nasıl kabul edebilirim? Kabul ettim desem, o halkın başında olan kişiler bunu ister mi? Halifenin buyruk ve yasaklarına uyulur. Beni halife yapmak isteyenler emirlerimi yerine getirebilecekler mi? Bu duruma göre yapacak işi ve anlamı kalmamış, kuruntuya dayanan bir adı takınmak gülünç olmaz mı?

Baylar, açıkça ve kesinlikle söylemeliyim ki, Müslüman halkı hâlâ bir Halife korkuluğu ile uğraştırıp aldatmaya çalışanlar, yalnız ve ancak Müslümanların ve özellikle Türkiye'nin düşmanıdırlar. Böyle bir oyuna kapılmak da ancak cahillik ve aymazlık belirtisi olabilir.

(Ekim 1927; N.)

2. Ulusal egemenliğin geleceği ve güvencesi.

Yarın bugünü sürdürecektir. Anayasa hükümleri bütün kapsamlarıyla uygulanacaktır. Türk ulusunun somut simgesi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi, ülkemizin clef da voûte'u" anadireği olacaktır.

(1921; B.G.)

Ulusumuz hiç kimsenin onamasına gerek görmeden ve onamayanlara karşı da ayaklanarak ulusal egemenliğini almış ve böylece kullanagelmiştir.

(Aralık 1921; S.D.I.)

Ulus egemenliğini almıştır, ayaklanarak almıştır. Alınmış olan egemenlik hiçbir neden ve yolla bırakılıp geri verilemez. Bu egemenliği yeniden geri alabilmek için, almak için kullanılmış olan araçları kullanmak gerekir.

Baylar, açık konuşacağım, beni bağışlayınız; her birinizin olağanüstü bir yetkiyle seçilmesine ve olağanüstü yetkisi olan bir meclisin kurulmasına ve bu meclisin ülkenin yazgısını elinde tutacak bir nitelik kazanmasına çalışan benim! Bunu başarmak için de en yakın arkadaşlarımla görüş ayrılığı yüzünden sert tartışmalar yaptım. Bütün yaşamımı, varlığımı, bütün şeref ve onurumu tehlikelere attım. Demek ki bu benim eserimdir. Benim ödevim bu eserimi alçaltmak değil, yüceltmektir.

(Mayıs 1922; N.)

Unutulmamalıdır ki, ulusun egemenliğini bir kişinin, ya da bir kaç kişinin elinde bulundurmasından çıkar bekleyen cahil ve aymaz insanlar vardır. Hükümdarlar kendilerini, var sandıkları bir gücün temsilcisi sayarlar ve bundan zevk alırlar. Fakat onların çevresindeki çıkarcılar bu durumu din kılığına büründürerek bütün ulusu aldatmaya çalışırlar; nitekim şimdiye kadar çalışmışlardır da. Sonunda ulusun kulakları bu kişilerin şakımalarıyla dolar ve halk kendisine aşılanan düşünceleri din gereği ve salt gerçek sayar. Bu kişilere mürteci (gerici), yaptıklarına da irtica (gericilik) denir.

(Ocak 1923; S.D.II.)

Haklarımız gayet yasal ve açıktır. Onları elde etmek için gücümüz de vardır, erkimiz de yeter. Ordularımız ve ordularımızı oluşturan ulusumuz güçlüdür. Ve bu yurdun, bu ulusu yaşatan zenginlik kaynakları vardır. Bunların üstünde de bir gücümüz vardır ki, o da eriştiğimiz ve gerçek olarak elimizde bulundurduğumuz ve bulunduracağımızı eylemli olarak kanıtladığımız ulusal egemenliğimizdir. Ulusal egemenliğimiz için tehlike var mıdır diye sordular. Buna cevap olarak dedim ki: "Hayır, hayır! Ulusal egemenliğimiz için tehlike yoktur ve olamaz. Çünkü ulusumuz yüzyılların çok acı tokatları ve felâketleri sonucu uyanmıştır. Onu gericiliğin eski derinliklerine götürmeye maddî olanak yoktur.

(Ocak 1923; S.D.II.)

Annemin ruhuna, bütün atalarımın ruhuna edeceğime söz verdiğim vicdanımdan kopan yemini yineleyim. Annemin mezarı önünde, yüce Tanrı'nın önünde, yemin ediyorum ki, ulusumun bu kadar kan dökerek elde ettiği ve güçlendirdiği egemenliğin korunması ve savunulması için, gerekirse annemin yanına gitmekte asla duraksamayacağım. Ulusumun egemenliği uğrunda canımı vermek benim için vicdan ve namus borcu olsun!

(Ocak 1923; S.D.I.)

İşte baylar, yeni Türkiye Devleti, dünyaya egemen olan o yüce ve güçlü düşüncenin Türkiye'de belirmesidir, gerçekleşmesidir. Dünyanın toplumsal ve siyasal gereklerinden doğan, binlerce yıllık Türk tarihinin evrimi sonucu olan devletimizde süreklilik ve durulmanın bütün nitelik ve koşulları vardır.

(Ağustos 1923; S.D.I.)

Dünyanın belli başlı uluslarını kölelikten kurtarıp egemenliğe kavuşturan düşünce akımları, günü geçmiş kuruluşlara ümit bağlayanların ve çürümüş yönetim biçimlerinde kurtuluş gücü arayanların acımasız düşmanıdır.

(Ağustos 1923; S.D.I.)

Ulusun egemenliği öyle bir ateştir ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar, yok olur. Temeli ulusların köleliklerine dayanan kuruluşlar her yerde ergeç yıkılacaktır.

(Ağustos 1924; S.D.II.)

3. Cumhuriyet hakkında.

Her zaman için sayın arkadaşlarımın ellerine çok içtenlikle ve sıkıca yapışarak onları kendime hep gerekli bularak çalışacağım. Ulusun gösterdiği yakınlık ve sevgiye dayanarak hep birlikte ileri gideceğiz. Türkiye Cumhuriyeti mutlu, başarılı ve muzaffer olacaktır.

(Ekim 1923; S.D.I.)

Türkiye Cumhuriyeti yalnız iki şeye güvenir: biri ulusun kararı; diğeri, en acı ve güç koşullar altında dünyanın takdirlerine hakkıyla layık olan ordumuzun kahramanlığı; işte bu iki şeye dayanır.

(Şubat 1924; S.D.II.)

Türk ulusunun huyu ve ayırıcı niteliğine en uygun olan yönetim biçimi cumhuriyettir.

(Ekim 1924; N.)

Bugünkü hükümetimiz, devlet örgütümüz doğrudan doğruya ulusun kendi kendine, kendiliğinden meydana getirdiği bir hükümet ve devlet biçimidir ki onun adı cumhuriyettir. Artık hükümetle ulus arasında geçmişteki ayrılık kalmamıştır. Hükümet ulustur ve ulus hükümettir. Artık hükümet ve hükümet üyeleri (hükümette olanlar) kendilerinin ulustan ayrı olmadıklarını ve ulusun efendi olduğunu tam olarak anlamışlardır. Hepimizin efendisi olan olan ulusun ilerlemesi, yükselmesi yolunda ve ona yardım eden devlet memurlarına başarılar dilerim.

(Ekim 1925; S.D.II.)

Devlet yönetimini, cumhuriyetten söz etmeden, ulusal egemenlik ilkeleri (esasları) içinde her an cumhuriyete doğru yürüyen bir biçimde merkezleştirmeye çalışıyorduk.

(Ekim 1925; N.)

Bugün ulaştığımız sonuç, yüzyıllardır çekilen ulusal yıkımların yarattığı uyanıklığın ve bu sevgili yurdun her köşesini sulayan kanların karşılığıdır.

Bu sonucu, Türk gençliğine emanet ediyorum. (Güvenle bırakıyorum.)

Ey Türk gençliği! Birinci ödevin Türk bağımsızlığını, Türk Cumhuriyetini sonsuza dek korumak ve savunmaktır.

Varlığının ve geleceğinin biricik temeli budur. Bu temel

senin en değerli hazinendir. Gelecekte de, yurt içinde ve dışında seni bu hazineden yoksun bırakmak isteyen kötü yürekliler bulunacaktır. Bir gün, bağımsızlığını ve Cumhuriyet'ini savunmak zorunda kalırsan, ödeve atılmak için, içinde bulunacağın durumun olanak ve koşullarını düşünmeyeceksin! Bu olanak ve koşullar çok elverişsiz bir nitelikte olabilir. Bağımsızlığına ve Cumhuriyet'ine kıymak isteyecek düşmanlar, bütün dünyada benzeri görülmemiş bir zafer kazanmış olabilirler. Zorla ve aldatıcı düzenlerle yurdunun bütün kaleleri alınmış, tersaneleri (1) ele geçirilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve yurdun her köşesine eylemli olarak girilmiş olabilir. Bütün bu koşullardan daha acı, daha korkunç olmak üzere yurdun içinde yönetim başında olanlar, aymazlık ve sapkınlık ve hatta hainlik içinde bulunabilirler. Hatta yönetim başında bulunan kişiler, kendi çıkarlarını yurduna girmiş olan düşmanların siyasal erekleriyle birleştirebilirler. Ulus, yoksulluk ve sıkıntı içinde yıkkın ve bitkin düşmüş olabilir.

Ey Türk geleceğinin evlâdı! İşte bu ortam ve koşullar içinde bile ödevin, Türk bağımsızlığını ve Cumhuriyetini korumaktır. Bunun için gereken güç, damarlarındaki soylu kanda vardır.

(Ekim 1927; N.)

4. Ankara Başkent.

Siyasal başkentimiz Anadolu'nun ortasında kalacaktır. Batı'nın ve Doğu'nun temsilcileri bizimle bu başkentte ilişki kuracaklardır. Bu başkentte her türlü diplomatik sorunlar görüşülecektir. Bu başkentte yurdun iç ve dış politikası yönetilecektir. Bu başkentte ulusun bağrından doğan hükümet çalışacaktır.

(1921; B.G. 47)

(1) Gemi yapım yerleri

Başkent her türlü saldırıya karşı yerinden kıpırdamayacak (oynamayacak), güç ve dinginliğini koruyabilecek bir yerde olmalı. Hükümet merkezi öyle bir yerde olmalı ki, hükümet gözünü ülkenin bütün çevrelerine eşit biçimde çevirebilsin. Ülkenin bir kenarına (ucuna) çekildiğimiz zaman yurdun bizden uzak kalan, bayındır olmayan yerlerini unutuyoruz. Biliyorsunuz ki, Anadolu bugün baştan başa yıkıntı halindedir. Kasaba ve kent denen yerler de öyledir. Niçin öyledir? Çünkü İstanbul'u hükümet merkezi yapmışız ve kendimizi yalnız onun çekiciliğine kaptırmışız.

Ankara pekâlâ merkez olabilir. Zaten olaylar da orasını merkez yapmıştır.

(Ocak 1923, A.İ.B.T.) S. 31-32

Ankara hükümet merkezidir. Ve sonsuza dek hükümet merkezi olarak kalacaktır.

IV. TÜRK DEVRİMİ

Birinci Bölüm

DEVRİM ve DEVRİMCİLER

1. Türk Devrimi Nedir?

Türk devrimi nedir? Bu devrim, kelimenin ilk anda getirdiği "ihtilâl" anlamından başka, ondan daha geniş bir değişimi dile getirir. Bugünkü devletimizin biçimi, yüzyıllardır süre süregelen biçimleri ortadan kaldıran en olgun ve gelişmiş biçim olmuştur.

Ulusun, varlığını sürdürebilmek için bireyleri arasında düşündüğü ortak bağ, yüzyıllardır süregelen biçim ve niteliğini değiştirmiş, yani ulus, bireylerini, din ve mezhep bağlantısı yerine Türk ulusallığı bağı ile biraraya getirmiştir.

Ulus, uluslararası genel savaşma alanında kendisinin yaşam ve güç nedeni olan bilim ve araçların ancak çağdaş uygarlıkta bulunabileceğini değişmez bir gerçek olarak ilke edinmiştir.

Kısacası, baylar, ulus, saydığım değişiklerle devrimlerin doğal, zorunlu olarak, genel yönetiminin ve bütün yasalarının ancak dünyalık ihtiyaçlarından esinleneceğini kavramış ve ihtiyaçların değişim ve gelişimi sonucu, durmadan değişip gelişmesi esas olan dünyalık bir yönetim anlayışını yaşamanın nedeni saymıştır.

(Kasım 1925; S.D.II.)

Benim elime büyük yetki ve güç geçerse, toplumsal yaşamımızda istenen devrimi bir anda bir "coup - darbe" ile yapacağımı sanırım. Zira ben, bazıları gibi, halkı ve bilginleri (ulemayı) yavaş yavaş benim görüşlerimin düzeyinde görmeye ve düşündürmeye alıştırarak bir devrim yapılabileceğini kabul etmiyorum ve böyle bir davranışa ruhum karşı çıkıyor. Bunca yıl yüksek öğretim gördükten, toplumsal ve uygar yaşamı inceledikten ve özgürlüğü tatmak için bir ömür harcadıktan sonra neden halkın düzeyine ineyim? Onları kendi düzeyime çıkarırım. Ben onlar gibi değil, onlar benim gibi olsunlar. Ancak şu da var ki bu konuda incelemeye değer bazı noktalar var. Bunları iyice kararlaştırmadan işe başlamak yanlış olur.

(Temmuz 1918; T.T.K.K. Konferansları, 1969)

"Biz bir devrim yaptık. Bunu sürdürüyoruz. Ülkenin birçok yerinde, bilerek veya bilmeyerek, başkaldıranlar oldu. Bunları cezalandırdık. Şimdiye kadar yaptıklarımız ondan sonra yerine oturabilmiştir.

"Biliyorsunuz ki Fransız büyük ihtilâli hemen hemen yüzyıl sürmüştür. Köklü devrimin üç yılda bitebileceğini düşünmek hata olur.

Hocaları memnun edelim, İslâm dünyasını memnun edelim, herkesi memnun edelim dersek, amacımıza ulaşmış olamayız. Bir işi şöyle böyle yoluna koymaya çalışanlar temeli sağlam bir devrim yapamazlar. Bugünkü yoksulluk, sıkıntılar ve utanç verici hallerle zaten kimseyi memnun etmek olanağı yoktur. Yurt bayındır bir duruma geldiği gün, ulus zengin olduğu zaman herkes memnun olur.

(Ocak 1923; A.İ.B.T.) S. 55

Bu devrim ulusun esenliği uğruna, halk adına yapıldı. Ulusumuz demokratik bir hükümet kurmakla düşman ordularını yok etti. Yurdu düşman eline geçmekten kurtardı.

(Şubat 1924; S.D.II.)

Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz devrimlerin amacı, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamiyle çağdaş ve bütün anlam ve biçimleriyle uygar bir toplum haline getirmektir. Devrimlerimizin temel ilkesi budur. Bu gerçeği kabul edemeyen kafaları değiştirmek zorunludur. Şimdiye kadar ulusun kafasını (beynini) paslandıran, uyuşturan bu düşüncede bulunanlar olmuştur. Ne olursa olsun kafalara yerleşmiş bu boş inanlar tümüyle çıkarılacaktır. Onlar çıkarılmadıkça kafalara gerçeğin aydınlığını sokabilme olanağı yoktur.

2. Türk devriminde güdülen yöntem.

Türkün ata yurduna ve Türkün bağımsızlığına saldıranlar, kimler olursa olsun, onlara bütün ulusça silahlı olarak karşı çıkmak, onlarla savaşmak gerekiyordu. Ancak bu önemli kararın bütün gereklerini ve zorunluluklarını ilk günde söyleyip belirtmek elbette uygun olmazdı. Uygulamayı birtakım evrelere ayırmak ve olaylardan yararlanarak ulusun duygu ve düşüncelerini hazırlamak ve adım adım ilerleyerek amaca ulaşmaya çalışmak gerekiyordu.

Beliren ulusal savaş, dıştan saldırıya karşı yurdun kurtuluşunu tek amaç saydığı halde, bu savaşın, başarıya ulaşıldıkça, ulusal iradeye dayanan yönetimin bütün ilkelerini ve biçimlerini evre evre bugünkü döneme kadar gerçekleştirmesi doğal ve kaçınılmaz bir tarih akışı idi

Bu kaçınılmaz tarih akışını gelenekten gelen alışkanlığı ile hemen sezinleyen padişah soyu ilk andan başlayarak ulusal savaşın acımasız bir düşmanı oldu. Bu kaçınılmaz tarih akışını ben de gördüm ve sezinledim. Ama, baştan sona, bütün evreleri kapsayan sezgilerimizi ilk anda bütünüyle açığa vurmadık ve

söylemedik. İleride olabilecekler üzerine çok konuşmak, girişti-ğimiz gerçek ve maddî savaşa boş kuruntular niteliğini verebilirdi ve dış tehlikenin yakın etkileri karşısında üzüntü duyanlar arasında da, geleneklerine, düşünme yeteneklerine, ruhsal durumlarına uymayan olası değişikliklerden ürkeceklerin ilk anda direnmelerine yol açabilirdi. Başarı için pratik ve güvenilir yol, her evreyi zaman geldikçe uygulamaktı. Ulusun gelişmesi ve yükselmesi için esenlik yolu bu idi. Ben de böyle yaptım. Ancak bu pratik ve güvenilir yolu, yakın çalışma arkadaşlarım olarak tanımış kişilerden bazılarıyla aramızda, zaman zaman, görüşlerde, davranışlarda, yapılan işlerde beliren temelli ve ikinci derecede anlaşmazlıkların, kırgınlıkların ve hatta ayrılıkların da nedeni ve açıklaması olmuştur. Ulusal savaşa birlikte başladığımız yolculardan bazıları, ulusal yaşamın bugünkü cumhuriyete ve cumhuriyet yasalarına kadar uzanan gelişmelerinde, kendi düşünce ve ruh yeteneklerinin kavrama sınırı bitince bana direnmeye ve karşı çıkmaya başlamışlardır.

"Bu son sözlerimi özetlemek gerekirse, diyebilirim ki, ben, ulusun vicdanında ve geleceğinde sezdiğim büyük gelişme yeteneğini bir ulusal sır gibi vicdanımda taşıyarak yavaş yavaş bütün toplumumuza uygulatmak zorundaydım.

(1927; N.)

Birçok ulusun kurtuluş ve yükseliş savaşında kızgın, öfkeli oldukları görülmüştür. Ama bu öfke Türk ulusunun bilinçli öfkesine benzemez.

(Kasım 1925; S.D.II.)

Bağımsızlık savaşı ve Türk devrimi, her atılımında ulusumuzun yüksek siyasal ve uygar karakteri ile ülkeyle ilgili düşüncelerindeki bilinçli birliğe dayanarak başarı kazanmıştır.

"Cumhuriyet hükümetinin gördüğü işler, ancak ulusumuzun bu yüksek ahlâk ve huyunda dayanak bularak her gün verimli bir eserini ortaya koyabilmektedir. Dün ve bugün olduğu gibi yarın da, ülke ve ulus için tek güç mutluluk ve refah kaynağı olan devrim ilkelerinin ve cumhuriyet rejiminin uygulanmasında düşünce ve el birliğinin belirtileri görülecektir.

(Aralık 1922; S.D.II.)

3. Türk devriminin diğer devrimlerle karşılaştırılması.

10 Temmuz devrimi zorba bir hükümdarla ulus arasında, ne de olsa sınırlama ve koşullar yoluyla denge arayan bir görüş elde etmeye yönelikti. Oysa bizim devrimimiz meşrutiyet yönetimini bile ulusun özgürlük ve bağımsızlığı için yeter saymaz. Ve sınırsız, koşulsuz egemenliği ulusun sorumluluğunda tutan köklü bir ilkeye dayanır. Bu ilkenin ilgili bulunduğu biçim hiç bir zaman eski biçimlerle karşılaştırma kabul etmez.

Bu iki devrim arasındaki fark tanımlanamayacak kadar büyüktür, sanırım. Birincisi, ulusun huyu gereği aradığı özgürlük havasını teneffüs ettirdiğini sandıran bir harekettir. Fakat ikincisi ulusun özgürlük ve egemenliğini eylemli ve maddî olarak birleştirip ilân eden mutlu bir devrimdir; ve kuşkusuz, yalnız Türkiye'de değil, bütün dünyada önemli sayılmaya değer bir yeniliktir.

(Aralık 1922; S.D.II.)

Fransız ihtilâli bütün dünyada özgürlük düşüncesini estirmiştir ve bu düşüncenin günümüzde ana kaynağıdır. Fakat o tarihten beri insanlık ilerlemiştir. Türk demokrasisi Fransız ihtilâlinin açtığı yolu izlemiş, ancak kendisine özgü ayırt edici niteliğiyle gelişmiştir. Çünkü her ulus devrimini toplumsal ortamının baskıları ve ihtiyacına olan hal ve duruma ve bu ihtilâl ve devrimin zamanına uygun olarak yapar.

(8 Mart 1928; H.M.)

Gerçek devrimciler, ilerleme ve yenilik yolunda bir devrime yöneltmek istedikleri insanların ruh ve vicdanlarındaki gerçek eğilimi kavrayabilenlerdir. Bununla ilgili olarak şunu da söyleyeyim ki, Türk ulusunun son yıllarda gösterdiği hayranlık uyandıran başarılarının, yaptığı siyasal ve toplumsal devrimlerin gerçek sahibi kendisidir; sizsiniz. Ulusumuzda bu yetenek ve gelişme duygusu doğal olarak var olmasa idi, onu yaratmaya hiçbir güç yetmezdi. Herhangi bir gelişme durumunda bulunan bir topluluğu bu durumdan çıkarıp damdan düşer gibi herhangi bir gelişme aşamasına ulaştırmanın olanağı olmadığını açıklamaya elbette gerek yoktur.

(Ağustos 1925; S.D.II.)

"Devrimin amacını kavramış olanların onu her zaman korumaya güçleri yetecektir.

1925; (10 Kasım 1949; C.)

"Devrimin yasası var olan yasaların üstündedir. Biz öldürülmedikçe, bizim kafalarımızdaki akım durdurulmadıkça başladığımız devrim ve yenilik ve devrim yasası bir an bile durmayacaktır.

(1923; A.I.B.T.) S 56

Ülkenin ve devrimlerin içerden ve dışardan gelebilecek tehlikelere karşı bütün ulusçu ve cumhuriyetçi güçlerin bir araya gelmeleri gerekir.

(Mart 1931; S.D.III.)

İkinci Bölüm

DEVRİM ve UYGARLIK

1. Uygarlığı tanımlama.

Kültür dediğimiz zaman, bir insan topluluğunun devlet yaşamında, düşünce ve ekonomi yaşamında yapabilecekleri şeylerden elde ettikleri sonuçtur, demek isteriz; uygarlık da bundan başka bir şey değildir.

(10 Şubat 1939; V.)

Zulüm uygarlıkla bağdaşamaz. Yeteneksizlik de bağışlanabilecek bir şey olamaz. Çünkü uluslar bulundukları toprakların gerçek sahibi olmakla beraber, o topraklarda insanlığın vekilleri olarak da bulunurlar. O toprakların zengin kaynaklarından hem kendileri yararlanırlar, hem de bütün insanlığın yararlanmasını sağlamakla yükümlüdürler. Bu kurala göre bunu yapmayan ulusların var olma ve bağımsızlık hakkına layık olmamaları gerekir.

(Aralık 1920; S.D.II.)

2. Türk Bağımsızlık Savaşı ve Uygarlık.

Bağımsızlık ve saygınlığını dünyaya tanıtmak nitelik, değer ve gücünde olan ulusların uygarlık yolunda hızlı ve başarılı adımlarla ilerlemek yetenekleri kabul edilmek gerekir. Gerçi bir toplumun zamanla kökleşmiş töre ve görenekleri, duyguları ve görüşleri önemlidir. Bu bakımdan, toplumlar girişken bireyler üzerinde âdeta buyurucu ve egemen bir etki yaparlar. Fakat doğuştan olan yetenek ve değeri gelişme ve yükselişe erişmiş uluslar, uygarlığın bugünkü ilerlemelerinden esinlenip yararlanmış olan aydın evlâtları yolu ile geçmişte yitirdikleri fırsatların yol açtığı gecikmeleri karşılama çaresini bulmakta gecikmezler. Bu konuda topluma iyi yürekle yol göstermenin etkili ve verimli olduğunda kuşku yoktur.

Ulusul örgütümüzün bugün güttüğü amaç, yurdun parçalanmasından ve ulusun esirlikten kurtarılmasına yöneliktir. Tanrının izniyle yakın bir zamanda ulusal örgüt bu amaca erişme yolunda üstlendiği yurt görevini yerine getirecektir.

Fakat görevini tamamlamış sayılacak mıdır? Bence, bundan sonra da yurtla ilgili çok önemli görevlerimiz vardır. Özellikle içteki durumumuzu düzelterek uygar uluslar arasında etkin bir üye olabileceğimizi eylemli olarak kanıtlamak gerekir.

Bu amaç yolunda başarılı olmak için siyasal alanlarda çalışmalardan çok toplumsal alanda çalışmalara ihtiyaç vardır. Ulusal örgütümüzün böyle bir amaç için nasıl bir biçim alması gerekeceğini, kuşkusuz, ulusumuzun genel istekleri belirtip sağlayacaktır. Şimdilik "Heyeti-Temsiliye" (Temsilciler Kurulu) milletvekilleri güven içinde görevlerini yapacaklarının gerçekleşeceği güne kadar görevlerini eskisi gibi sürdürecektir.

(Temmuz 1920; S.D.II.)

Gözlerimizi kapayıp herkesten ayrı kendi başımıza yaşadığımızı düşünemeyiz. Ülkemizi bir çember içine alıp dünya ile ilgimiz olmadan yaşayamayız. Tersine, ileri, uygar bir ulus olarak uygarlık alanının içinde yaşayacağız. Bu, ancak bilim ve teknikle olur. Bilim ve teknik neredeyse oradan alacağız ve ulusun her bireyinin kafasına yerleştireceğiz. Bilim ve teknikte hiçbir sınırlama ve koşul yoktur.

Akla uygun hiçbir kanıta dayanmayan birtakım geleneklerin ve inanışların korunmasında direnip duran ulusların ilerlemesi çok güç olur; belki de hiç olmaz. İlerleme yolunda bağları ve koşulları aşamayan uluslar yaşamın akla uygun olduğunu ve eyleme dayandığını göremezler. Yaşamı geniş kapsamıyla gören ulusların egemenliği altına girip onlara esir olmaktan kurtulamazlar.

(Ekim 1922; S.D.II.)

Tarihi yapan akıl, mantık, düşünüş, görüş değil, belki bunlardan çok duygulardır. Düşmanlarımızın bizimle ilgili ve yüzyıllar boyunca yoğunlaşan duygularını yalnız bugünkü olaylarla silebileceğimizi sanmak gerçekçi bir tutum olmaz. Biz bunu zaferlerle değil, ancak bugünkü ilerlemeleri kabul etmek, bugünkü bilimin ve uygarlığın gerektirdiği şeylerin hepsine erişmek ve bütün uygar ulusların bilim ve kültür düzeyine eylemli olarak varmakla yapacağız.

(Mart 1923, S.D.II.)

Daha kurtulmuş değiliz: atılan adımlar bundan sonra atılması gereken adımların başlangıcıdır. İnsan, daha başlangıçta iken, sonuca vardığını ileri sürerse dünyanın en derin aymazlığı içine dalmış olur. Biz daha çok adımlar atmak zorundayız. Bu adımlar hem çok hızlı, hem uzun olmalıdır. Bu nedenle bu adımları doğru ve belirli bir doğrultuda atabilmek için kendi yazgımıza kendimiz sahip olmalıyız.

(Ocak 1923; S.D.II.)

3. Türk ulusu ve Batı uygarlığı.

Yüzyıllar boyunca, düşmanlarımız Avrupa uluslarına Türklere karşı kin ve düşmanlık düşünceleri aşılamışlardır. Batıdaki kafalara yerleşmiş olan bu düşünceler özel bir görüş oluşturmuştur. Bu görüş her şeye ve bütün olaylara karşın hâlâ sürmektedir. Ve Avrupa'da hâlâ Türkün her türlü ilerlemeye karşı bir insan, ruhça ve düşünce bakımından gelişmeye yeteneği olmayan bir insan olduğu sanılmaktadır. Bu büyük bir yanılgıdır. Cevabımı sadeleştirmek için size şu örneği vereceğim: Tutunuz ki, karşınızda iki adam var; bunlardan biri zengin ve her türlü araç emrinde; ötekisi yoksul ve elinde hiçbir araç yok. Bu araç yokluğundan başka ikincisi ötekinden ruhça hiç farklı ve aşağı değildir. İşte Avrupa ile Türkiye birbirine göre bu durumdalar. Bizi aşağı bir düzeyden hiçbir zaman kurtulamayacak olan bir ulus olarak tanımakla yetinmemiş olan Batı, yıkılmamızı hızlandırmak için ne yapılmak gerekirse yapmıştır. Batı ve Doğu görüşlerinde birbirinin karşıtı iki ilke söz konusu olduğu vakit bunun en önemli kaynağını bulmak için Avrupa'ya bakmak gerekir. İşte Avrupa'da sürekli olarak savaştığımız bu görüş vardır.

İmparatorluk döneminde padişahın hükümetleri Türk ulusunun Avrupa ile ilişki kurmasını engellemek için ellerinden geleni yapmışlar, yönetimi ulusun istek ve iradesinden uzak olarak yürütmüşler ve Türk ulusunun her türlü ilerlemenin dışında kalmasına neden olmuşlardır. Biz ulusseverler gözleri gören adamlarız. Gözlerimizi her gün daha da açmaktayız. Ve gerek içerde, gerek dışarda olup bitenleri görüyoruz. Ulusumuzun uygarlaşmış uluslarla ilişki kurmasını kolaylaştırmak çıkarlarımız gereklerindendir.

(Eylül 1923; S.D.III.)

Ülkemiz, ne olursa olsun, çağdaş, uygar ve sürekli yenilenen bir ülke olacaktır. Benim için bu, önemli bir yaşam sorunudur. Bütün özverilerimizin verimli olması buna bağlıdır. Türkiye, ya yeni görüş ve düşüncelerle donanmış olarak dürüst biçimde yönetilecek, ya da böyle yönetilmeyecektir.

Göreceğimiz işlerde engeller hiç bir zaman halktan, bu yoğun topluluktan gelmeyecektir. Halk, refah içinde, bağımsız ve varlıklı olmak istiyor. Komşularının refah içinde olduğunu görerek yoksulluk içinde olmak çok ağırdır. Gerici düşüncelerle beslenmiş olanlar belirli bir sınıfa dayanabileceklerini sanıyorlar. Bu, kesinlikle kuruntudur, bir sanıdır. İlerleme yolumuzun önüne dikilmek isteyenleri ezip geçeceğiz. Yenileşme yolunda duracak değiliz. Dünya şaşılacak hızda bir akımla ilerliyor. Biz, bu düzenli gidişin dışında kalabilir miyiz?

(Aralık 1923; S.D.III.)

"Halkla sık sık ilişkim oldu. O temiz yürekli topluluk, bilmezsiniz, yenilikten ne denli yanadır."

(Aralık 1922; T.H.)

Türklerin yüzyıllardır izlediği yol, hep aynı doğrultuda olmuştur. Biz, hep Doğu'dan Batı'ya yürüdük.

(Şubat 1924; S.D.III.)

Bugüne kadar elde ettiğimiz başarılar bize ancak ilerlemeye ve uygarlığa doğru bir yol açmıştır; yoksa daha tam anlamıyla ilerleyişe, uygarlığa ulaştırmış değildir. Bize ve torunlarımıza düşen görev, bu yol üzerinde duraksamadan ilerlemektir.

(Ağustos 1923; S.D.I.)

Uygarlık yolunda başarı yenileşmeye bağlıdır. Toplumsal yaşamda, ekonomik yaşamda, bilim ve teknik alanında başarılı olmak için, tek gelişme ve ilerleme yolu budur. Yaşam ve geçime egemen olan kuralların zamanla değişmesi, gelişmesi ve yenilenmesi zorunludur. Uygarlığın yeni yeni buluşlarının, olağanüstü teknik başarıların dünyayı değişmeden değişmeye sürüklediği bir çağda, yüzyılların eskitip yıprattığı görüşlerle, geçmişe düşkünlükle varlığını koruma olanağı yoktur. Uygarlıktan söz ederken şunu da kesinlikle belirtmeliyim: Uygarlığın temeli, ilerleme ve güçlülüğün temeli, aile yaşamındadır. Bu yaşamda aksama, kesinlikle, toplumsal, ekonomik ve siyasal güçsüzlüğe neden olur. Aileyi oluşturan kadın ve erkeklerin doğal haklarına sahip çıkmaları, aile görevlerini yapmaya güçleri olması gereklidir.

(Ağustos 1924; S.D.II.)

Ülkemizi çağa uygun bir duruma getirmek istiyoruz. Bütün çabalarımız Türkiye'de çağdaş, yani batılı bir yöntem oluşturmak içindir. Uygar olmak isteyip de Batı'ya yönelmemiş bir ulus var mıdır?

(Şubat 1924; S.D.III.)

Ülkeler çeşit çeşittir fakat uygarlık birdir. Ve bir ulus ilerlemek için bu tek uygarlığa katılması gerekir. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılış süreci Batıya karşı elde ettiği zaferlerinden aşırı gurur duyarak kendisini Avrupa uluslarına bağlayan ilişkileri kestiği gün başlamıştır. Bu bir hata idi. Biz bu hatayı yinelemeyeceğiz.

(Şubat 1924; S.D.III.)

Medeni hukukta, yurttaşlık hukukunda, aile hukukunda izleyeceğimiz yol ancak uygarlık yolu olacaktır.

(Mart 1924; S.D.I.)

Yüzyıllar boyunca sürekli olarak ilerleme yolunda yürüyen uygar uluslardan Türkiye'nin geri kalmasına neden olan engellerin ortadan kalktığını görmekle Türk ulusu büyük bir iç rahatlığı duymuştur.

(Kasım 1924; S.D.I.)

Ulusumuzun içinde bulunduğu uygar ulusların ekonomik ve uygarlıktan yana ihtiyaçları birbirine o kadar yakındır ki, bunu karşılaması gereken yasaların da aynı yakınlıkta olması gereği apaçıktır. Yüzyılımızın ihtiyaçlarına uygun yasa yapmak ve onu iyi uygulamak bayındırlaşma ve ilerleme nedenlerinin en önemlilerindendir.

(Kasım 1925; S.D.I.)

Ulusumuzun amacı, ulusumuzun ülküsü bütün dünyada tam anlamıyla uygar bir toplum olmaktır. Bilirsiniz ki, dünyada her ulusun varlığı, değeri, özgürlük ve bağımsızlık hakkı, sahip olduğu ve ileride meydana getireceği uygar eserlerle orantılıdır. Uygarca bir eser meydana getirmek yeteneğinden yoksun olan uluslar özgürlük ve bağımsızlıklarını kesinlikle yitireceklerdir. İnsanlık tarihi baştan başa bu söylediklerimi doğrulamaktadır. Uygarlık yolunda yürümek ve başarıya ulaşmak yaşamanın ilk koşuludur. Bu yol üzerinde duraklayanlar, ya da bu yol üzerinde ileri değil geriye bakmak cahillik ve aymazlığında bulunanlar uygarlığın coşku ile akıp giden seli içinde kesinlikle boğulacaklardır.

(Ağustos 1924; S.D.II.)

Dağları delen, göklerde uçuşan, göze görünmeyen küçücük parçacıklardan yıldızlara kadar her şeyi gören, aydınlatan, inceleyen uygarlığın güç ve yüceliği karşısında Ortaçağ kafasıyla, ilkel ve boş inanlarla yürümeye çalışan uluslar kesinlikle yok olacak veya hiç değilse esir olup aşağılanacaktır. Halbuki Türkiye Cumhuriyeti halkı yepyeni ve olgunlaşmış bir topluluk olarak sonsuza dek yaşamaya karar vermiş; esirlik zincirlerini ise, tarihte benzeri görülmemiş kahramanlıklarla parça parça etmiştir.

(Ağustos 1925; S.D.II.)

Biz her bakımdan insan olmalıyız. Acılar çektik; bunun nedeni dünyanın durumunu kavrayamamızdır. Düşüncelerimiz, görüşlerimiz uygar olacaktır. Şunun bunun sözüne önem vermeyeceğiz. Uygar olacağız; bununla övüneceğiz. Bütün Türk ve İslâm dünyasına bakınız. Görüşleri uygarlığın gerekli kıldığı kapsam ve yükselişe ayak uyduramadığından ne büyük felâketler ve acılar içindeler. Bizim de şimdiye kadar geri kalmamız ve son felâket çamuruna batışımız bundandı. Beş, altı yıl içinde kendimizi kurtarmışsak, bu, görüşlerimizdeki değişmeden ileri gelmiştir. Artık duramayız. Ne olursa olsun ileri gideceğiz. Geriye ise hiç gidemeyiz. Çünkü ileri gitmek zorundayız. Ulusumuz bunu açıkça bilmelidir. Uygarlık öyle güçlü bir ateştir ki, ona ilgisiz kalanları yakar, yok eder. İçinde bulunduğumuz uygarlık ailesinde bize yaraşan yeri bulacak ve onu koruyup yüksek bir düzeye çıkaracağız. Refah, mutluluk ve insanlık bundadır.

(Ağustos 1925; S.D.II.)

4. Türk ulusunun uygarlık ülküsü.

Önemli sorunumuz, en uygar ve refah içinde bir ulus olarak varlığımızı yüksek bir düzeye çıkarmaktır.

Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde de köklü devrimler yapmış olan Türk ulusunun dinamik ülküsüdür. Bu ülküyü en kısa bir zamanda gerçekleştirmek için düşünce ve eylemi birlikte yürütmek zorundayız. Bu girişimde başarı, ancak türeli bir planla ve en rasyonel bir çalışma ile elde edilebilir. Bu nedenle okuma-yazma bilmeyen tek bir yurttaş bırakmamak, ülkenin büyük kalkınma savaşının ve yeni yapısının gerektirdiği teknik elemanlar yetiştirmek, çözümlenmesi gereken ülke sorunlarına yön veren ideolojiyi anlayacak, anlatacak, kuşaktan kuşağa yaşatacak birey ve kurumları yaratmak, işte bu önemli ilkeleri gerçekleştirmek Eğitim Bakanlığının üstlendiği önemli ve ağır yükümlülüklerdir.

Belirttiğim ilkeleri Türk gençliğinin kafasında ve Türk ulusunun bilincinde hep canlı bir halde tutmak, üniversitelerimize ve yüksek okullarımıza düşen başlıca görevdir.

Bunun için ülkeyi şimdilik iki büyük kültür bölgesi halinde ele alarak, Batı bölgesi için İstanbul Üniversitesi'nce başlamış olan reform programını daha köklü biçimde uygulayarak Cumhuriyete gerçekten çağdaş bir üniversite kazandırmak; merkez bölgesi için Ankara Üniversitesi'ni kısa bir sürede kurmak gerekir. Doğu bölgesi için de Van gölü kıyılarının en güzel bir yerinde her daldan ilkokullarıyla ve nihayet modern bir kültür kenti yaratmak yolunda şimdiden eyleme geçilmelidir.

(Kasım 1937; S.D.II.)

Üçüncü Bölüm

TÜRK DEVRİMİ ve KADIN

1. Türk Kadını ve Bağımsızlık Savaşı.

Bu son yılların devrim yaşamında, bitip tükenme bilmeyen özverilerle yüklü savaş yaşamında, ulusu ölümden kurtarıp egemenliği götüren eylem kararlılığında ulusun her bireyinin çalışması, çabası, emeği, özverisi geçmiştir. Bu arada en ziyade yüceltilerek anmak ve daima gönül borcuyla tekrar tekrar belirtilmek gereken bir emek vardır ki, o da, Anadolu kadınının göstermiş olduğu çok yüce, çok yüksek, çok değerli özveridir. Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir ulusunda Anadolu köylü kadınından daha fazla çalışmış kadınlardan söz etmek olanaksızdır. Hiç bir ulusun kadını: "Ben Anadolu kadınından fazla çalıştım. Ulusumu kurtuluşa ve zafere götürmede Anadolu kadını kadar çaba gösterdim" diyemez.

(Mart 1923; S.D.II.)

Belki erkeklerimiz yurdumuzu zorla ele geçiren düşmanlarla süngüleriyle, düşman süngülerine göğüs gererek varlıklarını gösterdiler. Fakat erkeklerimizin oluşturduğu ordunun yaşam kaynaklarını kadınlarımız işletmiştir. Yurdumuzun varoluş araçlarını hazırlayan kadınlarımız olmuş ve olmaktadır. Kimse yadsıyamaz ki bu savaşta ve bundan önceki savaşlarda ulusun yaşama yeteneğini canlı tutan hep kadınlarımızdır. Çift süren, tarlayı eken, ormandan odun kesip getiren,

ürünleri pazara götürüp paraya çeviren, aile ocaklarının dumanını tüttüren ve bütün bunlarla beraber sırtlarıyla, kağnısıyla, kucağındaki yavrusuyla, yağmur demeyip, kış demeyip, sıcak demeyip cephelerin cephanesini taşıyan hep onlar, hep o yüce, o özverili, o tanrısal Anadolu kadınları olmuştur. Bu nedenle bu büyük ruhlu, yüce duygulu kadınlarımızı sonsuza dek sevgiyle analım, kutsayalım.

(Mart 1923; S.D.II.)

2. Türk Kadını ve Kıyafeti.

Kasaba ve kentlerde yabancıların en çok dikkatini çeken şey kadınların giyim biçimidir. Buna bakanlar kadınlarımızın hiçbir şey bilmediklerini sanıyor. Bununla birlikte dinin gereği olan örtünme, kısaca söylemek gerekirse, denebilir ki, kadınların zahmet ve sıkıntısına yol açmayacak, törelere ters düşmeyecek sade bir biçimde olmalıdır. Örtünme biçimi kadını yaşamından, varlığından soyutlamamalıdır. Bu konuda son söz olarak diyorum ki, bizi analarımızın adam etmesi gerekirdi. Onlar edebildikleri kadar etmişlerdir. Fakat bugün bulunduğumuz düzey bugünün temel gerek ve ihtiyaçlarını karşılamaya yetmiyor. Başka kafada, başka yetkinlikte adamlara ihtiyacımız var. Bunları yetiştirecek olanlar da gelecekteki analardır. Bu sözlerim, bağımsızlığını, şerefini, yaşam ve varlığını sağlayıp sürdürmeyi ilke edinen yeni Türkiye devletinin temellerinden birini oluşturması gerekir ve inşallah oluşturacaktır.

(Ocak 1925; S.D.II.)

Dinimizin öğütlediği örtünme, giyim biçimi hem yaşama, hem erdeme uygundur. Kadınlarımız, şeriat tavsiyesi ve dinin buyruğu gereğince giyinseydi, ne o kadar kapanacaklar, ne o kadar açılacaklardı. Şeriata göre, giyim biçimi kadınlar için bir güçlük oluşturmayacak, kadınların toplumsal yaşamında, ekonomik, geçim, bilim alanında erkeklerle işbirliği etmelerine en-

gel olmayacak sade bir biçimdir. Bu sade biçim, toplumumuzun ahlakına ve benimsediği davranış kurallarına aykırı değildir.

(Mart 1923; S.D.II.)

Türk kadınının ruhuna inmeyen yüzeysel bakışlar, kadınlarımıza bazı asılsız suçlar yüklenmesine yol açmaktadır. Kadınlarımızın, bir iş görmeden tembel tembel yaşadıklarını, bilim ve kültürle ilişkileri olmadığını, uygar yaşam ve toplumsal yaşamla ilgilenmediklerini, her şeyden yoksun kaldıklarını, Türk erkekleri tarafından yaşamdan, dünyadan, insanlıktan, her türlü kazanç sağlayan işten uzak tutulduklarını söyleyenler vardır. Ancak gerçek durum böyle midir? Kuşkusuz, Türk kadınını böyle görmek, Türk kadınını görmemektir. Yabancıların ve bize düşman gözüyle bakanların tanımlayıp tasvir ettikleri kadınlar, bu yurdun soylu kadınları, Anadolu'nun soylu Türk kadını değildir. Öyle kadınlar bizim öz yaşamımızda, öz yurdumuzda yoktur. Türk kadınını yanlış görüp yanlış anlatanlar, özellikle büyük kentlerimizde, ileri, uygar sanılan yerlerde, bazı Türk bayanlarının dış görünüşlerine bakarak aldanıyorlar. O kadınların dış görünüşlerini bize karşı kötü yorumlara elverişli bir temel olarak alıyorlar. Ulusun genel yaşamında çok küçük bir oranda olan o kadınları, onların dış görünüşlerinden çıkardıkları anlamı bütün Türk kadınlarını yönelik olarak genelleştiriyorlar. İşte ilk düzeltilecek yanılgı, ilk ilân edilecek gerçek budur. Dış görünüşleriyle düşmanlarımıza ve özellikle içimizdeki zavallılara, bilerek, daha çok bilmeyerek, haklı bir yalan dolan sermayesi sağlayan görünüşlere, hepiniz biliyorsunuz ve herkes biliyor ki, en ziyade ülkemizin en büyük kenti, yüzyıllarca devletin başkenti ve halifeliğin merkezi olan İstanbul'da rastlanıyor. Düşmanlarımız bu görünüşteki kadınlara bakarak edindikleri izlenimle acı hükümler veriyor ve diyorlar ki: Türkiye uygarlaşmış bir ulus olamaz; çünkü Türkiye halkı iki parçadan oluşmuştur; kadın ve erkek diye iki parçaya ayrılmıştır. Oysa ki, bir toplum aynı amaca doğru bütün kadınları ve erkekleriyle

beraber yürümezse, ilerlemesine teknik bakımdan olanak , bilim bakımından da olasılık yoktur.

(Mart 1923; S.D.II.)

Kadınlarımızın yaşamında giyim biçiminde bir yenilik yapma söz konusu değildir. Ulusumuza bu konuda yeni şeyler belletmek zorunluğu ile karşı karşıya değiliz. Belki ancak dinimizde, ulusumuzda, tarihimizde zaten var olan beğeni kazanmış âdetlere bir uygulama düzeni vermek söz konusu olabilir. Biz birey olarak başlı başımıza her türlü biçimleri uygulayabilir; kendi zevkimize, kendi isteğimize, kendi terbiye ve düzeyimize göre beğendiğimiz kıyafeti seçebiliriz. Ancak bütün ulusun kabul edebileceği biçimleri, bütün ulusun yaşamında uygulanabilecek kıyafetleri her halde genel eğilimlerde aramak ve o biçimlerin başarısını genel eğilime uymasında görmek gerekir.

(Mart 1923; S.D.II.)

Bazı yerlerde kadınlar görüyorum, başlarına bir bez veya bir peştemal veya buna benzer bir şeyler atarak yüzünü gözünü örter ve yanından geçen erkeklere ya arkasını çevirir, ya da yere oturarak yumulur. Bu halin anlamı nedir? Neyi gösteriyor? Baylar, uygar bir ulus anası, uygar bir millet kızı bu garip biçime, bu yabanıl hale girer mi? Bu hal ulusu gülünç gösteren bir görünüştür. Hemen düzeltilmesi gerekir.

(Ağustos 1925; S.D.II.)

3. Türk kadınının kültür hakları.

Tanrı'nın yaratma gücü insanları iki cins olarak yaratmıştır. Bunların biri olursa ötekinin de olması şarttır. Hazret-i Adem ile Hazret-i Havva'nın nasıl yaratıldıkları ile ilgili kuramlar birbirine uymaz. Bunlardan söz etmeyeceğim; onlardan sonraki çağlardan başlayacağım. Şuna inanmak gerekir ki, yeryüzünde gördüğümüz her şey kadının eseridir. Nitekim, hepimiz padişahlar hakkında kuruntuya dayanan görüşler besliyorduk. Bunlar analarımızın kafalarımıza soktuğu yanlış düşüncelerin sonucu idi. Bir toplum, iki cinsten yalnız birinin çağın gereklerini elde etmesiyle yetinirse, o toplum yarıdan fazlasıyla zayıf kalır. Bir ulus ilerlemek ve uygarlaşmak isterse özellikle bu noktayı temel olarak kabul etmek zorundadır. Bizim toplumuzun başarısızlığı kadınlarımıza ilgisizliğimizden kaynaklanmaktadır. İnsanlar dünyaya yazgılarındaki süre kadar yaşamak üzere gelmişlerdir. Yaşamak demek etkinlik demektir. Bu nedenle, bir toplumun bir üyesi etkin iken öteki üyesi boş durursa, o toplum felç olmuş demektir. Bir toplumun yaşamında çalışması ve başarı kazanması için, çalışmanın ve başarılı olabilmenin bağlı bulunduğu bütün gerek ve koşulları kabul etmesi zorunludur. Bundan ötürü, bizim toplumumuz için bilim ve teknik gerekiyorsa, bunları aynı derecede hem erkeklerimizin, hem kadınlarımızın edinmeleri gerekir. Bilirsiniz ki, her alanda olduğu gibi, toplumsal yaşamda da görev bölünmesi vardır. Bu genel görev bölünmesinde, kadınlar kendilerine düşen görevleri yapacakları gibi, aynı zamanda toplumun refahı, mutluluğu için çok gerekli olan genel işlere de katılacaklardır. Kadının ev içi görevleri en küçük ve önemsiz görevleridir.

(Ocak 1923; S.D.II.)

Kadının en büyük görevi analıktır. İlk eğitim gördüğümüz yerin ana kucağı olduğu düşünülürse, bu görevin önemi gereğince anlaşılır. Ulusumuz güçlü bir ulus olmaya kesin olarak kararlıdır. Bugünün gereklerinden biri de, kadınlarımızın her alanda yükselmelerini sağlamaktır. Bu nedenle, kadınlarımız da, genel bilim ve teknikle donatılmış olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğrenim derecelerinden geçeceklerdir. Ve sonra toplumsal yaşamda erkeklerle birlikte yürüyerek birbirlerine yardım edecek, birbirlerini destekleyeceklerdir.

Baylar, bağışlayın, bir noktayı açıklamak için bir an duracağım. Baylar dediğim zaman bu, bayanlar ve baylar demektir. Kolaylık olsun diye ve bayanlarla bayların tam birliğini belirtmek için böyle söylemeyi uygun buldum.

Düşmanlarımız bizi dinin etkisi altında kalmakla suçlarlar ve durup ilerleyememizi, gerileyişimizi buna bağlarlar. Bu yanlıştır. Bizim dinimiz hiçbir zaman kadınların erkeklerden geri kalmasını istememiştir. Tanrı'nın buyurduğu şey, müslüman erkek ve kadınların birlikte bilgi edinmesidir. Kadınlar ve erkekler bu bilgiyi aramak ve nerede bulurlarsa oraya gitmek ve kendilerini onunla donatmak zorundadırlar. İslâm tarihi incelenirse görülür ki, bugün kendimizi bin türlü sınırlamalara bağlı sandığımız şeyler yoktur. Türk toplum yaşamında kadınlar bilim, kültür bakımından ve başka alanlarda erkeklerden kesinlikle geri kalmamışlardır. Belki ileri gitmişlerdir. Bugün ülkemize bir bakalım. Göreceğimiz iki evre vardır. Birisi tarlalarda erkeklerle birlikte çalışan, eşeklerine binerek öteberi satmak için kasabalardaki pazar yerine giden, oralarda kendisi yumurta ve tavuğunu satan ve ondan sonra evi için gereken şeyleri kendisi satın alarak köyüne dönen, ve genel işlerde kocasına, kardeşlerine yardım eden kadınlar. Ben bu kadınlar arasında kocalarından daha iyi işten anlayanlara ve hesap yapanlara rastladım.

Bir gün Akşehir dolaylarında bir köye gittim. Çok yağmur yağıyordu ve soğuk vardı. Kendimi belli etmeyerek bir evin önünde duran bir kadına:

"— Hemşire yağmur var, soğuk var, beni misafir eder misiniz?" dedim. Hiç duraksamadan :

"— Buyurun" dedi ve beni bir odaya aldı. Odada ateş olmadığı ve yeni bir ateşin yakılması uzun süreceğinden:

"— İsterseniz bizim odaya gidelim. Orada ateş var" dedi. Gittik, sonra komşulardan birkaç kadın ve erkek geldi. Beraber konuşmaya başladık. Konuşurken bana en önemli soruları soran kadınlar oldu. Askerin, düşmanın durumunu, en tehlikeli düşmanın hangisi olduğunu sordular. Ve bunları sorarken hiç .bir sıkıntı ve çekingenlik göstermediler. İnsanca konuştular. Fakat sonra benim kim olduğumu anlayınca kaygılandılar. Kendilerine bir zarar geleceğini sanarak korktular. Çünkü şimdiye kadar resmî bir adamla konuşmayı büyük bir kabahat saymışlardı.

Baylar, ülkemizde cahillik varsa geneldir; yalnız kadınlarımızı değil, erkeklerimizi de kapsar. Başka bir görünüme kasabalarda, kentlerde rastlıyoruz. Bu da çok kez yabancı romanlarda okunan kafes efsaneleridir. Kuşkusuz, bu kötü âdetleri yayan saraylar olmuştur.

Bu nedenle kadınlarımız hatta erkeklerden daha aydın, daha verimli, daha bilgili olmak zorundadırlar. Eğer gerçekten ulusun anası olmak istiyorlarsa böyle olmalıdırlar.

(Mart 1923; S.D.II.)

4. Türk kadınının toplumsal ve ekonomik hakları.

Daha esenlikle, daha sağlam olarak yürüyeceğimiz yol vardır. Bu, büyük Türk kadınını çalışmalarımıza ortak kılmak, yaşamamızı onunla birlikte yürütmek, Türk kadınını bilimde, törede, toplumsal ve ekonomik hayatta erkeğin ortağı, arkadaşı, yardımcısı, destekleyicisi yapmak yoludur. Eğer kadınlarımız, şeriatın öğütlediği bir kıyafetle, erdemin gerektirdiği davranışla aramızda bulunursa, ulusun bilim ve sanat etkinliklerine katılırsa, bu hali emin olunuz, ulusun en bağnazları bile takdir etmekten kendilerini alamazlar.

(Mart 1923; S.D.II.)

Türk ulusu çok büyük olaylarla kanıtlamıştır ki, yeniliksever, devrimci bir ulustur. Son yıllardan önce de ulusumuz yenileşme yolları üzerinde yürümeyi denememiş, toplumsal devrim yolunda girişimlerde bulunmamış değildir. Ancak bir sonuç elde edilememiştir. Bunun nedenini araştırdınız mı? Bence neden, işe temelinden başlanmamış olmasıdır. Bu konuda açık konuşalım. Bir toplum, bir ulus erkek ve kadın denen iki cins insandan oluşur. Olanağı var mıdır ki, bir topluluğun bir bölümü ilerletelim, ötekini önemsemeyelim de, topluluğun tümü ilerleyebilsin? Olanağı var mıdır ki, bir topluluğun yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça öteki yarısı göklere yükselebilsin? Kuşku yok ki, ilerleme yolunda adımlar dediğim gibi iki cins tarafından birlikte, arkadaşça atılmak ve ilerleme ve yenileşme alanında aşamaları birlikte geçmek gerekir. Böyle olursa devrim başarılı olur. Memnuniyetle görmekteyiz ki, bugün kü gidişimiz gerçekten gerekli olana yaklaşmaktadır. Her halde daha yürekli olmak gerektiği açıktır.

(Ağustos 1925; S.D.II.)

Türk kadını dünyanın en aydın, en erdemli, en ağırlıklı kadını olmalıdır. Gövdece ağırlıklı değil, ahlâkta, erdemde ağırlıklı ve ağır başlı bir kadın olmalıdır. Türk kadınının görevi, Türk'ü, kafasıyla, kol gücüyle ve kesin kararlılığıyle koruma ve savunmaya gücü yeten kuşaklar yetiştirmektir. Ulusun kaynağı, toplumun temeli olan kadın ancak erdemli olursa, görevini yerine getirebilir. Herhalde kadın çok yüksek olmalıdır. Burada Tevfik Fikret merhumunun herkesçe bilinen bir sözünü hatırlatırım:

"Elbet sefil olursa (aşağı görülürse) kadın alçalır insan.

(Ekim 1925; S.D. 1925)

5. Türk kadınının siyasal hakları.

Türk kadınları ülkenin yazgısını ulus adına yöneten siyasal topluluğa katılma isteğini göstermekle, ülkenin, ulusun yurttaşlara yüklediği görevlerin hiçbirinin dışında bırakılacaklarını düşünmezler. Çünkü, bir görev karşılığı olmayan hak söz konusu olamaz.

(Şubat 1931; S.D.II.)

Kadın denen varlık zaten özü bakımından yüksek bir varlıktır. Onun erdem ve görenekten yana yoksulluğu olamaz. Kadına bu bakımdan yoksul demek onun bağrından kopup gelen bütün insanlığın yoksulluğu demektir. Eğer insanlık böyleyse, kadına yoksul demek uygun düşebilir. Gerçek bu mudur? Eğer kadın, dünyada çalışan, başarı kazanan, zengin olan maddî manevî zengin insanlar yetiştirmiş ise ona yoksul sıfatı verilebilir mi. Verenler varsa onlara nankör dense doğru olmaz mı? Türkiye açısından kadın bütün Türk tarihinde olduğu gibi bugün de en saygın mevkide, her şeyin üstünde, yüce ve şerefli bir varlıktır.

(3 Mayıs 1925; K.)

Dünya hakemlerinin, bir Türk çocuğu hakkında, Türk soyunun soydan gelme güzelliğini hep koruduğunu gösteren kararlarından memnunuz. Fakat Keriman (1) hepimizin de duyduğu gibi, bütün Türk kızlarının en güzeli olduğu savında olmadığını söylemiştir. Bu güzel Türk kızımız, soyunun kendi varlığında doğal olarak beliren güzelliğini dünyanın, dünya hakemlerinin onaylaması ile tanımasını sağlamakla kendisini memnun ve mutlu saymakta elbette haklıdır.

(1) 1932'de Belçika'da yapılan bir yarışmada dünya güzeli seçilen Bn. Keriman Halis.

Şunu da ekleyeyim ki, Türk soyunun dünyanın en güzel soyu olduğunu tarihten bildiğim için, Türk kızlarından birinin dünya güzeli seçilmiş olmasını çok doğal buldum. Fakat Türk gençlerine, sırası gelmişken şunu hatırlatmayı gerekli bulurum. Övündüğünüz doğal güzelliğinizi bilimsel korumayı biliniz.; ve bu yolda bir gelişmenin sürekli olarak gerçekleşmesini ihmal etmeyiniz.Bununla beraber, asıl uğraşmak zorunda olduğunuz şey, analarımızın ve atalarımızın başardıkları gibi yüksek kültürde, yüksek erdemde birinciliğini kazanmaktır.

(Ağustos 1932; S.D.II.)

Dördüncü Bölüm

TÜRK DEVRİMİ VE KIYAFET

Bizim kıyafetimiz uygar mıdır? Uluslararası geçerli bir kıyafet midir? (Hayır, hayır sesleri.)

Size katılıyorum. Kullanacağım deyimi bağışlayın: altı kaval, üstü şişhane diye nitelendirilebilecek bir kıyafet ne ulusaldır, ne de uluslararası. O halde, kıyafetsiz bir ulus olur mu? Kıyafetsiz bir ulus olarak nitelendirilmeye razı mısınız, arkadaşlar? (Hayır, hayır hiç bir zaman, sesleri). Çok değerli bir mücevheri çamurla sıvıyarak bütün dünyanın bakışları önüne sermenin bir anlamı var mıdır? Bu çamurun altında bir mücevher gizlidir, fakat siz bunu anlayamıyorsunuz demek doğru olabilir mi? Mücevheri göstermek için çamuru atmak zorunludur. Mücevheri korumak için bir kutu yapmak gerekiyorsa onu altından veya plâtinden yapmak gerekmez mi? Bu kadar açık bir gerçek karşısında kararsızlık yerinde sayılabilir mi? Bizi kararsızlığa götürenler varsa bunu onların aptallık ve kalın kafalılığına vermede hâlâ mı kararsızlık göstereceğiz? Arkadaşlar, Turan kıyafetini araştırıp diriltmeye gerek yoktur. Uygar ve uluslararası bir kıyafet bizim için özü çok değerli ulusumuz için uygun bir kıyafettir. Giyimimiz ona göre olacaktır. Ayaklarda iskarpin veya bot, bacaklarda pantolon, sonra yelek, gömlek, kravat, ceket; ve tabiî bunları tamamlayan güneşlikli bir baş giysisi. Bunu açık söylemek isterim. Bu giysinin adı şapkadır. Redingot gibi bonjur gibi (1) smokin gibi, frak gibi... İşte bizim şapkamız bu diyenler vardır. Onlara derim ki, çok aymazsınız ve çok cahilsiniz ve onlara sormak isterim:

Yunan başlığı fesi giymek yerinde olur da, şapka giymek neden olmaz ve yine onlara, bütün Türk ulusuna hatırlatmak isterim ki, Bizans papazlarına ve Yahudi hahamlarına özgü bir giysi olan cüppeyi ne zaman, niçin ve nasıl giydiler? Bu görüşle ilgili sözlerimi bitirmeden önce birkaç kelime daha söylemek isterim.

Baylar, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkı uygardır. Tarihte uygardır, gerçekte uygardır. Fakat ben sizin öz kardeşiniz, arkadaşınız, babanız gibi söylüyorum, uygarım diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı, düşünceleriyle, görüşleriyle uygar olduğunu göstermek zorundadır. Uygarım diyen Türkiye Cum-huriyeti halkı, aile yaşamıyla, yaşayışıyla uygar olduğunu göstermek zorundadır. Kısacası, uygarım diyen Türkiye'nin gerçekten uygar olan halkı, baştan aşağı dış görünüşüyle de, uygar ve olgunlaşmış insanlar olduğunu somut olarak göstermek zorundadır. Ben son sözlerimi anlaşılır biçimde söylemeliyim ki, bütün ülke ve dünya ne demek istediğimi kolaylıkla anlasın. Bu açıklamalarımı yüksek topluluğunuza, genel olarak topluma bir soru ile anlatmak istiyorum ve soruyorum:

"— Bizim kıyafetimiz ulusal mıdır? (Hayır, hayır sesleri.)

Her ulusun olduğu kadar bizim de ulusal bir kıyafetimiz varmış, fakat şimdiki kıyafetimiz kesinlikle o değildir. Hatta ulusal kıyafetimizin ne olduğunu bilenlerimiz azdır. Örneğin, karşımda, kalabalığın içinde birini görüyorum: (Eliyle işaret ederek) Başında fes, fesin üstünde yeşil bir sarık, sırtında bir mintan, onun üstünde benim sırtımdaki gibi bir ceket; daha altını göremiyorum, bu kıyafet nedir? Uygar bir insan bu yabansı kıyafete girip dünyaya kendini güldürmez mi?

(Ağustos 1925; S.D.II.)

---

(1) Redingot : Arkası yırtmaçlı, etekleri uzun, çift sıra düğmeli resmî ceket

Bonjur : Uzun ceket, çizgili pantolon.

Devlet memurları bütün ulusun kıyafetini düzeltecektir. Teknik, sağlık bakımından, pratik olmak yönünden, her bakımdan denenmiş bir uygar kıyafet edineceklerdir. Bunda kararsızlığa yer yoktur. Yüzyıllardır süregelen aymazlığın acı dertlerini yineleyecek gücümüz kalmamıştır. Adam olduğumuzu, uygar insan olduğumuzu gösterip kanıtlamak için gerekeni yapmada direniş insanlıkla bağdaşamaz.

(Ağustos 1925; S.D.II.)

Ulusumuzun giymekte olduğu ve cahilliğin, aymazlığın, ve ilerleme ve uygarlaşma düşmanlığının simgesi gibi görülen fesi atarak onun yerine bütün uygar dünyanın kullandığı şapkayı giymek ve böylece Türk ulusunun uygar toplum yaşamından anlayış ve görüş bakımından da hiçbir ayrılığı olmadığını göstermek gerekiyordu.

(Ağustos 1927; N.)

Beşinci Bölüm

TÜRK DEVRİMİ ve HUKUK

1. Eski hukuk ve eski hukukçular.

Türk ulusunun, çağdaş uygarlığın niteliklerinden ve verimlerinden yararlanabilmesi için en az üç yüz yıldır harcadığımız çabaların ne kadar acı ve kaygı verici engeller karşısında boşa gittiğini göz önüne alarak, bütün üzüntüm ve uyanıklığımla söylüyorum.

Ulusumuzu çöküntüye sürükleyen, ulusumuzun verimli bağrından zaman zaman kopup bazı girişimlerde bulunan, çaba ve emek harcayan kişileri, sonunda bezdirip alteden olumsuz ve yıkıcı güçler bugüne kadar elinizde bulunan hukuk kurallarıyla onları içtenlikle izleyenler olmuştur.

Uluslararası genel tarih içinde, Türklerin 1453 zaferini, yani İstanbul' un fethini bir düşünün; bütün bir dünyaya karşı İstanbul' u onsuza dek Türk toplumuna mal eden güç, aşağı yukarı o yıllarda bulunan matbaayı ülkeye mal etmek için o zamanki hukukçuların uğursuz direnişini göğüsleyememiştir.

Eskimiş, zamanı geçmiş hukukun ve buna bağlanmış hukukçuların matbaanın ülkemize girmesine izin vermeleri için gözlem ve kararsızlıklarının, lehte ve aleyhte harcadıkları çabaların sonuçlarını beklemek gerekmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi' nin kuruluş günlerinde onun bugünkü nitelik ve durumunu hukuk ilkelerine ve bilimsel temellerine aykırı bulanların başında ünlü hukukçular vardı. Büyük Meclis' te egemenliğin hiçbir koşul ve sınırlamaya

bağlı olmadan ulusta olduğunu yasa önerildiği zaman bu ilkenin Osmanlı Kanun-u Esasi' sine aykırılığından ötürü karşı çıkanların başında gene eski ve bilimsel erdemi ile, ün salan ulusu aldatıp durmuş olan belli hukukçular bulunuyordu.

(Ekim 1925; S.D.II.)

2. Yeni hukuk ve adaletin temelleri.

Devlet halinde oluşmuş bir toplumun anayasasında adalet örgütünün öneminin açıklanması gereklidir. Ulusların yargı hakkı bağımsızlıklarının birinci koşuludur. Adalet örgütü bağımsız olmayan bir ulusun, devlet halinde varlığı kabul olunamaz.

(Nisan 1920; S.D.I.)

Çağdaş anlamda ilerleme, ulusların ulusların uygarlıkla ilgili ihtiyaçlarının genişletilmesini, çoğaltılma ve aydınlatılmasını ve bu ihtiyaçlara uygun yurttaşlık haklarının var olmasını gerektirir. Her devletin bağlı bulunduğu toplumun uygarlık derecesiyle orantılı, yasaları vardır. Dünyada bulunan bütün uygar devletlerin "medenî kanunları" (yurttaşlık yasaları) birbirine pek yakındır. Bizim ulusumuz ve hükümetimiz adalet görüşü ve anlayışı bakımından hiçbir uygar ulustan aşağı değildir. Belki tarih bu konuda ileri olduğumuza tanıklık eder. Bundan ötürü, bizim de yasalarımız bütün uygar devletlerin bütün yasalarına uygun olmaz. Uğraşmalarımızın yönelik olduğu tam bağımsızlık kavramı içinde adaletin bağımsızlığının da bulunması doğaldır. Bundan ötürü, her bağımsız devletin elinden alınamaz hakkı olan adalet dağıtımına kimsenin karışmasına müsaade edemeyiz.

3. Adalete ilişkin siyaset.

Adaletle ilgili siyasetimizin ana temeli, zamanın değişmesiyle yargıların da değişmesi gerekeceğinin yadsınamaz kuralıdır.

(Mart 1922,; S.D.I.)

Yasalarımız ulusal ihtiyaçlara, hukuk bilgimizin gösterdiği yolda yeniden düzeltilecek ve eksiklikleri tamamlanacaktır.

Bütün yasalarımızın düzenlenmesi işinde her türlü örgütün ulusal egemenlik ilkelerine göre hareket edilecektir.

(Nisan 1923; S.D.I.)

Medenî hukukta (yurttaşlık yasasında), aile hukukunda izleyeceğimiz yol ancak uygarlık yolu olacaktır. Bir işi günlüğüne, şöyle böyle yoluna koymak ve boş inanlara bağlı kalmak, ulusları uyandırmaya engel olan en ağır karabasandır. Türk ulusu, üzerine kâbus çökmesine artık müsaade edemez.

(Mart 1924; S.D,I.)

Fakat, bundan daha önemli olan nokta: adalet anlayışımızı, yasalarımızı ve örgütümüzü, bizi bugüne kadar, bilinçli veya bilinçsiz olarak etkisi altında tutan ve çağın gereklerine uymayan bağlardan bir an önce kurtarmaktır.

(Mart 1924; S.D.II.)

Büsbütün yeni yasalar düzenleyerek eski hukuk ilkelerini temelinden sökme işine girişiyorum. Yeni hukuk ilkeleriyle alfabesinden öğrenime başlayarak yeni bir hukukçu kuşağı yetiştirmek için bu okulu açıyoruz. Gördüğümüz bütün bu işlerde dayanağımız ulusumuzun yeteneği ve kesin isteğidir. Bu girişimlerde arkadaşlarımız, yeni hukuku, bizimle birlikte, sözünü ettiğim nitelikte anlamış olan seçkin hukuk bilginlerimizdir.

Genel yaşamımızın yeni hukuk ilkeleri kuramsal ve uygulamalı alanda etkili oluncaya kadar geçecek zamana güvenlik sağlayan ulusun kendisi ve onun devrimlerdeki yorulmaz ve yıpranmaz gücü olacaktır.

(Mart 1925; S.D.II.)

Altıncı Bölüm

TÜRK DEVRİMİ ve DİN

1. Din ve gerçek.

Tanrı birdir, büyüktür. Tanrısal tutumun belirişlerine bakarak diyebiliriz ki, insanlar iki sınıf olarak iki dönemde ele alınabilir. İlk dönem insanlığın çocukluk ve gençlik dönemidir. İkinci dönem insanlığın erginlik ve olgunluk dönemidir. İnsanlığın birinci döneminde tıpkı bir çocuk gibi, tıpkı bir genç gibi kendisiyle, yakından ve maddî araçlarla ilgilenilmesini gerektirir. Tanrı, kullarının gerekli gelişim noktasına ulaşıncaya kadar içlerinden seçtiği aracılarla da kullarıyla ilgilenmeyi tanrısal gerekliliklerden saymıştır. Onlara Hazret-i Adem'den başlayarak, bilinen, bilinmeyen, sayısız denecek kadar çok haberciler, peygamberler ve elçiler göndermiştir. Ancak Peygamber Efendimiz aracılığı ile en son din ve uygarlık gerçeklerini verdikten sonra artık insanlıkla aracı yoluyla ilişkiye gerek görmemiştir. İnsanlığın anlayış, aydınlanma ve olgunlaşma derecesi, her kulun doğrudan doğruya Tanrı'nın esinleriyle ilişki kurma yeteneğine ulaştığını kabul buyurmuştur. Bu nedenledir ki, Peygamber Efendimiz son peygamber olmuştur ve kitabı en mükemmel kitaptır.

(Kasım 1922; S.D.I.)

Bizim dinimiz akla en uygun ve en doğal bir dindir. Ve ancak bundan ötürü son din olmuştur. Bir dinin doğal olması için akla, tekniğe, bilime ve mantığa uygun düşmesi gerekir. Bizim dinimiz bunlarla tam bir uyum halindedir.

(Ocak 1923; S.D.II.)

Değerli halkımız, Tanrı birdir, ünü büyüktür. Tanrı'nın esenliği, sevgisi ve iyiliği üzerinizde olsun. Peygamber Efendimiz yüce Tanrı tarafından insanlara dinsel gerçekleri bildirmekle görevlendirilmiş ve elçi olmuştur. Bunların temel yasası, hepimizce bilindiği gibi, yüce Kuran'daki değişmez kurallardır. İnsanlara büyüklük ve mutluluk ruhu vermiş olan dinimiz son dindir. Mükemmel dindir. Çünkü dinimiz, akla, mantığa, gerçeğe tamamiyle uymaktadır. Eğer akla, mantığa ve gerçeğe uymamış olsaydı, bununla doğa yasaları arasında çelişki olması gerekirdi. Çünkü varlıklara ilişkin bütün yasaları yapan Tanrı'dır.

(Şubat 1923; S.D.II.)

Yüce dinimiz çalışmayan kişinin insanlıkla ilgisi kalmayacağını bildiriyor. Bazı kimseler çağdaş olmayı Tanrı'nın varlığını yadsımak olduğunu sanıyorlar. Asıl yadsıma onların bu sanısıdır. Bu yanlış yorumu yapanların amacı, Müslümanların, Tanrı'nın varlığını yadsıyanlara köle olmalarını istemek değil de nedir? Her sarıklıyı hoca sanmayın. Hoca olmak sarıkla değil kafayladır.

(Şubat 1923; S.D.II.)

Bizim dinimiz halkımıza uyuntu, hor görülen, aşağılanan bir topluluk olmayı tavsiye etmez. Tersine, Tanrı da Peygamberimiz de insanların ve ulusların saygınlık ve onurlarını korumalarını buyuruyor.

(Şubat 1923; S.D.II.)

Bizim dinimiz için herkesin elinde bir ölçü vardır. Bu ölçüyle neyin dine uygun, neyin aykırı olduğunu kolayca değerlendirebilirsiniz. Ne ki akla, mantığı kamunun yararına uygundur biliniz ki, o bizim dinimize uygundur. Bir şey akla ve mantığa, ulusun, İslâmın yararına uygun düşerse, kimseye sormayın, o şey dinseldir. Eğer bizim dinimiz akıl ve mantıkla uyum halinde bir din olmasaydı, dinlerin en sonuncusu ve mükemmeli olamazdı.

(Mart 1923; S.D.II.)

Türk ulusu dinin tüm sadeliğine daha sıkıca bağlı olmalıdır. Dinime, gerçeğin kendisine nasıl inanıyorsam, buna da öyle inanıyorum. Dinimiz akla aykırı düşen, ilerlemeye engel olan hiçbir şey içermiyor. Oysa, Türkiye'ye bağımsızlığını sağlayan Türk ulusu içinde daha karışık, daha yapay, çürük ve temelsiz inançlardan oluşan bir din daha vardır.Ama bunu benimsemiş olan cahiller, zavallılar, sırası gelince aydınlığa kavuşacaklardır. Onların aydınlığa yaklaşmazlarsa, kesinlikle yok olacaklardır. Onları kurtaracağız.

(Mart 1930; S.D.II.)

Son günlerde Kuran'ın Türkçe'ye çevrilmesini emrettim. Bu da ilk kez olarak Türkçeye çevriliyor. Muhammed'in hayatıyla ilgili bir kitabın çevrilmesi için de emir verdim. Halk, yapıla gelmiş olan bir şeyin var olduğunu ve yüksek din adamlarının derdinin ancak kendi karınlarını doyurmak olduğunu, başka bir işleri olmadığını bilsin.

(Mart 1930; S.D.III.)

2. Camiler ve Hutbe

Baylar, camilerin kutsal minberleri halkın ruh ve âhlakını besleyen en yüce, en verimli kaynaklardır. Bu nedenle, camilerin, mescitlerin minberlerinden aydınlatıcı, doğru yol gösterici değerli hutbelerin içeriğini halkın anlaması olanağını sağlamak Şer'iye Vekâleti'nin din işleriyle ilgili kuruluş önemli bir görevdir.

Minberlerden halkın anlayabileceği bir dille ruh ve kafalarına yöneltilen sözlerle İslâm topluluğunun vücudu canlanır, kafası arılaşır, inancı güçlenir, yüreği cesaret bulur. Fakat bu bakımdan yüce hatiplerde bulunması gereken bilimsel nitelikler, özel bir değer ve dünyanın çeşitli hallerini bilmek önem taşır.

(Mart 1922; S.D.I.)

Hutbe demek insanlara seslenmek, yani söz söylemek demektir. Hutbenin anlamı budur. Hutbe dendiği zaman bundan birtakım kavram ve anlamlar çıkarılmamalıdır. Hutbeyi okuyan hatiptir. Yeni söz söyleyen demektir. Biliyoruz ki Peygamberimiz Hazret-i Muhammed'in zamanında hutbeyi kendisi okurdu. Gerek Peygamber Efendimizin gerek ilk dört halifenin hutbelerini inceleyecek olursanız görürsünüz ki, gerek Peygamberimizin, gerek ilk dört halifenin söylediği şeyler o günün sorunlarıyla, o günün askerlik, yönetim, maliye, siyaset ve toplum ile ilgili konularıdır. Müslümanlar çoğaldıkça, İslâm ülkeleri genişlemeye başlayınca, Peygamber Efendimiz ve ilk dört halifenin hutbeyi her yerde kendilerinin okumasına olanak kalmadığından, halka söylemek istedikleri şeyleri ulaştırmaya bazı kimseleri görevlendirmişlerdir. Bunlar her halde önde gelen kişilerdi. Bunlar camilerde ve meydanlarda ortaya çıkar, halkı aydınlatmak, halka doğru yolu göstermek için ne söylemek gerekirse söylerlerdi. Bu tarzın süregitmesi bir koşula bağlıydı. O da ulusun başı olan kişinin doğruyu söylemesi, halkı dinlemesi, halkı aldatmaması! Halka genel durumla ilgili bilgi vermek son derece önemlidir.

Baylar, camiler birbirimizin yüzüne bakmaksızın yatıp kalkmak için yapılmamıştır. Camiler Tanrı buyruklarını yerine getirmek ve ona ibadet etmekle birlikte din ve dünya için neler yapılmak gerektiğini düşünmek, yani birbirimize danışmak için yapılmıştır. Ulus işlerinde bireyin kafasını kendi başına işletmesi zorunludur. İşte biz de burada din ve dünya için, geleceğimiz ve bağımsızlığımız için, özellikle egemenliğimiz için neler düşündüğümüzü ortaya koyalım.

Ben yalnız kendi düşüncelerimi söylemek istemiyorum. Hepinizin düşündüklerinizi anlamak istiyorum. Ulusal istekler, ulusal irade yalnız bir kişinin düşüncesinden değil, bütün ulus bireylerinin isteklerinin birleşiminden oluşur. Bu nedenle benden ne öğrenmek, bana ne sormak istiyorsanız, serbestçe sormanızı rica ederim.

(Şubat 1923; S.D.II.)

Her şey açıkça söylendiği zaman halkın kafası işleyecek, iyi şeyleri yapacak, halkın zararına olan şeyleri kabul etmeyerek şunun bunun arkasından gitmeyeceklerdir. Ancak ulusun işlerini gizli olarak yaptılar. Hutbelerin halkın anlayamayacağı bir dilden olması bugünkü gereklere ve ihtiyaçlara değinmemesi, halkı Halife ve Padişah adını taşıyan zorbaların arkasından köle gibi gitmeye zorlamak içindir. Hutbenin amacı halkı aydınlatmak, ona doğru yol göstermektir, başka bir şey değildir. Yüz, iki yüz, hatta bin yıl önceki hutbeleri okumak, insanları bilgisizlik ve aymazlık içinde bırakmak demektir. Hutbelerin bütün durumlarda insanlarımızın kullandığı dilde okunması zorunludur. Geçen yıl Millet Meclisinde bir söylevimde demiştim ki: "Minberler halkın kafaları ve vicdanları için verimli bir kaynak, bir ışık , aydınlık kaynağı olmalıdır." Öyle olabilmek için minberlerden duyurulacak sözlerin anlaşılması, tekniğin ve bilimin verilerine uygun olması gerekir. Hatiplerin siyaset, toplumsal ve uygarlığa ilişkin hal ve durumları her gün izlemeleri zorunludur. Bunlar bilinmezse halka yanlış görüşler aşılanmış

olur. Bu nedenle hutbeler bütünüyle Türkçe ve zamanın gereklerine uygun olmalıdır, olacaktır da.

(Şubat 1923; S.D.II.)

3. Müslümanlıkta rahip sınıfı yoktur.

İslâm toplumsal yaşamında hiç kimsenin özel bir sınıf halinde varlığını sürdürmeye hakkı yoktur. Kendilerinde böyle bir hak görenler, dinin buyruklarına uygun olarak hareket etmiş olmazlar. Bizde rahiplik yoktur; hepimiz eşitiz ve dinimizin buyruklarını hepimiz eşit olarak öğrenmek zorunayız. Her birey dinini, inancını öğrenmek için bir yere muhtaçtır. Orası da okuldur.

(Ocak 1923; S.D.II.)

Ölüleri yardıma çağırmak uygar bir topluluk için utanç vericidir. Yurdumuzda bulunun tarikatların amacı kendilerine bağlı olan kimseleri dünyada ve manevî hayatta mutluluğa kavuşturmaktan başka ne olabilir? Bugün bilimin, tekniğin, bütün kapsamıyla uygarlığın saçtığı ışıklar karşısında filân yada falan şeyin yol göstericiliğiyle maddî ve manevî mutluluğu arayacak kadar ilkel insanların Türkiye'nin uygar topluluğunda bulunabileceğini hiçbir zaman kabul etmiyorum.

Baylar, ey ulus, iyi biliniz ki. Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar ülkesi olamaz. En doğru, en gerçek tarikat uygarlık tarikatıdır (sürekli alkışlar). Uygarlığın buyurduğunu ve istediğini yapmak insan olmak için yeterlidir. Tarikatların başında bulunanlar bu sözünü ettiğim gerçeği bütün açıklığıyla kavrayacak ve tekkelerini hemen kendiliklerinden kapayacak ve kendilerine bağlı olanların erginliğe ulaşmış olduklarını elbette kabul edeceklerdir.

(Ağustos 1925; S.D.II.)

Birtakım şeyhlerin, dedelerin, seyyitlerin, çelebilerin, babaların, emîrlerin arkasından sürüklenen ve yazgılarını ve canlarını falcıların, büyücülerin, üfürükçülerin, muskacıların ellerine bırakan insanlardan oluşan bir topluluğa uygar bir ulus denebilir mi? Ulusumuzun gerçek niteliğini yanlış olarak gösterebilen ve yüzyıllarca göstermiş olan bu gibi insanların ve kurumların Yeni Türkiye Devleti'nde, Türkiye Cumhuriyeti'nde varlıklarını daha da sürdürmeleri doğru olur muydu?

(Ekim 1927; N.)

Baylar, tekke ve zaviyelerle türbelerin kapatılması ve bütün tarikatlarla, şeyhlik, dervişlik, müritlik, çelebilik, falcılık, büyücülük ve türbe bekçiliği vs. gibi bir takım sanların kaldırılıp yasak edilmesi de Takrir-i Sükûn yasası yürürlükte iken yapılmış işlerdir. Bu konuda yapılan işler (bu işler) ve uygulamaların toplumumuzun boş inanlara bağlı ilkel bir topluluk olmadığını göstermesi bakımından ne denli gerekli olduğu çok iyi anlaşılır.

(Ekim 1927; N.)

4. Dini siyasete alet edenler.

Bütün zorba hükümdarlar hep dini alet olarak kullandılar; tutku ve zorbalıklarını desteklemek için hep ulemaya (din bilginlerine) başvurdular. Gerçek din bilginleri, dini bütün bilginler hiçbir vakit bu zorba hükümdarlara boyun eğmediler; onların emirlerini dinlemediler; korkutma girişimlerinden yılmadılar. Bu bilginler kamçılarla dövüldü, ülkelerinden sürüldü, zindanlarda çürütüldü, darağaçlarında asıldı. Fakat onlar gene de dini o hükümdarların keyfine alet etmediler. Ancak gerçekten bilgin olmamalarına karşın sadece o kılığa girdikleri için bilgin sanılan, çıkarlarına düşkün, açgözlü ve insaf yoksunu birtakım hocalar da vardır. Hükümdarlar işte bunları kullandılar ve işte bunlar dine uygundur diye fetvalar verdiler. Gerektikçe hadisler bile uydurmaktan çekinmediler. İşte o tarihten beri saltanat tahtında oturan ve saraylarda yaşayan, kendilerine halife adını veren zorba hükümdarlar, bu hoca kılıklı dilencileri tuttular, kayırdılar. Gerçek ve dini bütün bilginler her vakit ve her çağda nefretlerini çekti.

(Mart 1923; S.D.II.)

Bağlanmış olmakla yüreğimizin rahatladığı ve mutlu olduğumuz İslâm dinini, yüzyıllardan beri süregelmiş bir eğilim olan bir siyaset aracı olmaktan çıkarıp yüceltmenin son derece gerekli olduğunu görüyoruz. Kutsal ve Tanrısal olan inanç ve vicdanımızı, karmaşık ve değişken nitelikleriyle ve her türlü çıkar ve tutkunun belirdiği yer olan siyasetten ve siyasetin bütün örgütlerinden bir an önce kesin olarak kurtarmak, ulusun, bu dünyada olduğu gibi öteki dünyada da mutluluğun gerektirdiği bir zorunluktur. Ancak böylece İslâm dininin ululuğu belirmiş olur.

(Mart 1924; S.D.II.)

Artık Türkiye din ve şeriat oyunlarına sahne olmayacak kadar ileridir. Bu gibi oyuncular varsa kendilerine başka yerlerde sahne arasınlar.

(Ekim 1924; S.D.III.)

Cumhuriyet hükümetimizin bir Din İşleri Bakanlığı vardır. Bu yere bağlı müftü, hatip, imam gibi görevli birçok memur bulunmaktadır. Bu görevli kişilerin bilgi ve erdem dereceleri bellidir. Ancak burada görevli olmayan birçok kimsede görüyorum ki aynı kılığa girmeyi sürdürüyorlar. Böyleleri içinde çok cahillerle karşılaştım, hatta okuma yazma bilmeyenlerle karşılaştım.

Özellikle bu cahiller bazı yerlerde halkın temsilcileriymiş gibi onların önüne düşüyorlar. Halkla doğrudan doğruya ilişki kurmaya adeta bir engel oluşturmak istiyorlar. Böyle kimselere sormak istiyorum: Bu görev ve yetkiyi kimden, nereden almışlardır? Bilindiği gibi, ulusun temsilcileri ulusun seçtiği milletvekilleri ve onlardan oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve ulusun güvenini kazanmış cumhuriyet hükümetidir. Bir de seçilerek gelen yerel belediye başkanları ve kurulları vardır. Ulusa hatırlatmak isterim ki, bu saygısızlığa müsaade etmek hiç bir zaman doğru değildir. Her halde yetkisi olmayan bu gibi kimselerin görevli kimselerle aynı kılıkta olmalarının sakıncalarına hükümetin dikkatini çekeceğim.

(Ağustos 1925; S.D.II.)

5. Dini sömürenlerle savaş.

Sayın sanatkârlar, sevgili arkadaşlar; bizi yanlış yola sürükleyen kötü insanlar bilirsiniz ki, çok kez din perdesine bürünmüşler, saf ve temiz halkımızı hep şeriat sözleriyle aldatagelmişlerdir. Tarihimizi okuyunuz, dinleyiniz; görürsünüz ki, ulusu yok eden, köle eden, çökerten kötülükleri hep din kılığı altında inançsızlıktan ilinçli davranışlardan gelmiştir. Onlar her türlü hareketi dinle karıştırırlar. Oysa, Tanrı'ya şükür, hepimiz müslümanız; hepimiz dindarız. Bizim artık dinin gereklerini öğrenmek için şundan bundan ders ve akıl almaya ihtiyacımız yoktur. Analarımızın, babalarımızın kucaklarında verdikleridersler bile bize dinimizin temel ilkelerini anlatmaya yeterlidir. Buna karşın hafta tatilleri dine aykırıdır gibi yararlı ve akla, dine uygun sorunlar hakkında sizi aldatmaya, doğru yoldan saptırmaya çalışan kötü kişilere yüz vermeyin. Ulusumuzun içinde gerçek ve ciddî din bilginleri vardır. Ulusumuz böyle din bilginleriyle övünür. Onlar ulusumuzun, toplumumuzun güvenini kazanmışlardır. Böyle bilginlere gidin. "Bu bay bize böyle söylüyor, siz ne diyorsunuz" diye sorun. Ancak genelde buna ihtiyaç yoktur.

(Şubat 1923; S.D.II.)

Eğer onlar hakkında benim kişisel tutumumu öğrenmek isterseniz derim ki, ben onların düşmanıyım. Onların olumsuz yönde atacakları bir adım, yalnız benim kendi inancıma değil, yalnızca benim amacıma değil, o adım ulusumla ilgili, o adım benim ulusumun yaşamına karşı kötü niyetli bir davranıştır. O adım ulusumun yüreğine yöneltilmiş zehirli bir hançerdir.

Benim ve benimle aynı düşüncede olan arkadaşlarımın yapacağımız şey, ne olursa olsun, o adımı atanı tepelemektir. Sizlere bundan da öte bir şey söyleyeyim. Olacak şey değil ya, bunu sağlayacak yasalar olmasa, bunu sağlayacak meclis olmasa, öyle olumsuz adım atanlar karşısında herkes çekilse ve ben kendi başıma kalsam gene tepeler, gene öldürürüm.

(Şubat 1923; S.D.II.)

Gerçeği açıklamak zorundayız: bütün İslâm toplumlarında yanlış düşünce ve görüşler yaygın olduğu içindir ki Doğu'dan Batı'ya kadar İslâm ülkeleri düşmanların ayakları altında çiğnenmiş, düşmanların kölelik zirncirlerine vurulmuştur.

(Mart 1923; S.D.II.)

Bunca yüzyıllarda olduğu gibi bugün de ulusların bilgisizliğinden ve bağnazlığından yararlanarak bin bir türlü siyasal ve kişisel amaç ve çıkar sağlamak için dini bir alet, bir araç olarak kullanma girişiminde bulunanların yurt içinde ve dışında bulunuşu bizi bu konuda söz söylemekten, ne yazık ki, henüz alıkoyamıyor. İnsanlıkta din duygu ve bilgisi her türlü boş inançlardan sıyrılarak, gerçek bilim ve tekniğin parlak ışıklarıyla yıkanıp yetkin bir hale gelinceye kadar din oyunu aktörlerine her yerde rastlanacaktır.

(Ekim 1927; N.)

Ulusumuz yüzyıllar boyunca bu boş görüşlere dayanılarak yönlendirildi. Ama ne oldu? Her gittiği yerde milyonlarca insan bıraktı. Yemen çöllerinde kavrulup yok olan Anadolu çocuklarının sayısını biliyor musunuz dedim. Suriye'yi korumak için, Mısır'da barınabilmek için, Afrika'da tutunabilmek için ne kadar insan şehit oldu, bunu biliyor musunuz? Ve sonuç ne oldu, görüyor musunuz dedim.

Halifeyi dünyaya meydan okumak ve onu bütün Müslümanların işlerinde yetkili kılmak düşüncesinde olanlar, bu görevi yalnız Anadolu halkından değil, onun sekiz on katı insandan oluşan büyük İslâm topluluklarından istemelidir. Yeni Türkiye halkının artık kendi varlık ve mutluluğundan başka düşünecek bir şeyi yoktur. Başkalarına verilecek en küçük bir şeyi kalmamıştır.

(Ekim 1927; N.)

Kerbela (1), hafid-i Peygamberi (Peygamber'in torunu), seyf-i mübarek (kutsal kılıç), müşerref (onura erişmiş).. Bunlar gibi halkça beğenilebilecek sözlerle ulusu aldatmaya kalkışanlar artık insaf etsinler! Halk da gözünü açsın, sağgörüsünü arttırsın!

(Ekim 1927; N.)

Masum halka beş vakit namazdan başka geceleri de fazla namaz kılmayı öğütleyen kişi ömründe hiç namaz kılmamış bir politikacı olursa, bunun amacı anlaşılmaz olur mu?

(Ekim 1927; N.)

Müslüman topluluklar içinde bizim ulusumuz olan Türklerin geleneklerinde ve süregelmiş davranışlarında öyle yanlış, bozuk şeyler pek yoktu. Türk toplumunun gelenekleri, İslâmın gerçeklerine yakın ve uygundu. Ancak Türklerin bulundukları yerler, yaşadıkları bölgeler nedeniyle, bir yandan İran, öte yandan Arap ve Bizans ulusları ile komşu durumunda idiler. Kuşku yok ki, böyle durumların ulusların üzerinde etkileri görülür. Türkler, temas ettikleri bu ulusların sağlıklı olmayan törelerinin kötü yönlerinin etkisi altında kalmaktan kendilerini alıkoyamamışlardır. Bu hal, kendilerine düzensiz, bilim ve insanlığa aykırı görüş ve düşünceler aşılamaktan geri kalmamıştır. İşte düşüşümüzün bellibaşlı nedenlerinden biri budur.

(Mart 1923; S.D.II.)

(1) Peygamber Efendimizin torunu Hüseyin'in şehit edildiği yer

Hepiniz bilirsiniz ki, Peygamber Efendimiz, Tanrı hükümlerini iletmekle görevli kılındığı tarihte çevre ülkelerde türlü uluslar vardı. Müslümanlığı bütün insanlığa kabul ettirmek için Tanrı uğruna kılıç çeken Arap savaşçılar, yüzyıllarca yüksek bir uygarlığa olan, ulusal geçmiş ve töre ve geleneklerine bağlı bir çok ulusu, Türkler, İranlılar, Mısırlılar, Bizanslılar gibi ulusları az zamanda İslâmiyetin sınırları içine aldılar. Gene teknik açıdan, bilimsel açıdan ve maddî açıdan görüyorsunuz ki, herhangi bir ulus yeni bir biçim alınca, devleti bütün ilkeleriyle benimsemekte, sindirmekte güçlüklere uğruyor. Hep uzun bir geçmişin kendi varlığında yaşadığını görüyor. Hep yüzlerce yıllık uygarlığın, kendi toplumsal yapısına sağlamca yerleştirdiği alışkanlıklara bağlı kalıyor; ve böylece her yeni bir şey alan uluslarda yeni ile eskinin birbirine karıştığını, yeni bir şeyin ilkeleriyle kendinde var olan eski ilkelerin karıştırıldığını görüyoruz. Bu doğal kural İslâmiyeti kabul eden uluslarda söylediğimiz gibi ortaya çıktı. Yüce İslâm dininin çok yüksek, çok değerli gerçeklerini bu uluslar olduğu gibi almamakta direndiler. İslâmlığın ilk parlak dönemlerinde, geçmişin ürünü olan sakat törelerin bir süre için kendini göstermeye ve etkide bulunmaya güçleri yetmemişse de, biraz sonra İslâm gerçeklerine sarılmaktan, İslâmiyet ilkelerine uygun davranmaktan çok, geçmişten kalma töre ve inançları dine karıştırmaya başladılar.

(Mart 1923; S.D.II.)

6. İslâm ve Hıristiyan dünyaları.

Gene biliyorsunuz ki, İslâm dünyası içindeki toplumlar ile Hıristiyan dünyası toplulukları (yığınları) arasında birbirini bağışlama olanağını görmeyen bir düşmanlık vardır. İslâmlar Hıristiyanların, Hıristiyanlar İslâmların hep (sonuna dek) düşmanları oldular. Birbirlerine Tanrısız ve bağnaz gözüyle baktılar. Bu düşmanlık sonucudur ki, İslâm dünyası, Batı'nın her yüzyıl yeni bir biçim ve renk alan ilerlemelerinden uzak kalmıştı. Çünkü Müslümanlar ilerlemeleri bir alçalma sayıp tiksintiyle karşılıyorlardı. Aynı zamanda iki topluluk arasında

yüzyıllar boyunca süregelen düşmanlığın zorunluluğu ile İslâm dünyası silâhını bir an elinden bırakmamak zorunluluğunda bulunuyordu. İşte sürekli olarak elde silâh bulunmasından ve düşmanlık duygusundan ötürü Batı'daki yeniliklere yüz çevirme, çöküşümüzün neden ve etkilerinin en önemlilerinden birini oluşturur.

(Mart 1923; S.D.II.)

Ulusumuz, ulusallığının bilincine varmamasının çok acı cezalarını gördü. Osmanlı İmparatorluğundaki çeşitli uluslar hep ulusallık inancına sarılarak ulusallık ülküsünün gücüyle kendilerini kurtardılar. Biz ne olduğumuzu, sopa ile aralarından kovulunca anladık. Gücümüz zayıfladığı anda bize hiç değer vermediler, bizi aşağıladılar. Anladık ki suçumuz kendimizi unutmazlığımızmış. Dünyanın bize saygı göstermesini istiyorsak, önce bizim kendi benliğimize ve ulusallığımıza bu saygıyı duygu, düşünce ve eylem yoluyla bütün davranışlarımızda gösterelim. Bilelim ki, ulusal benliğini bulamayan uluslar başka ulusların avı olur.

Ulusal varlığımıza düşman olanlarla dost olmayalım. Böylelerine karşı bir Türk şairinin dediği gibi (karşı duvardaki levhaya işaret ederek): "Türküm ve düşmanım sana kalsam da bir kişi " diyelim. Düşmanlarımıza bu gerçeği belirttiğimiz gün, düşüncelerimize, ülkülerimize, geleceğimize yan bakan her kişiyi bir düşman saydığımız gün, ulusal benliğimize uzanacak her eli kırdığımız, ulusun önüne dikilecek her engeli hemen devirdiğimiz gün gerçek kurtuluşa erişmiş olacağız.

(Mart 1923; S.D.II)

Yedinci Bölüm

TÜRK DEVRİMİ ve MİLLİ EĞİTİM

1. Eski eğitim sistemi hakkında.

Akla uygun hiçbir kanıta dayanmayan birtakım geleneklerin, korunmasında direnen ulusların ilerlemesi çok güç olur, belki de hiç olmaz. İlerleme yolunda sınırlama ve koşulları aşamayan uluslar yaşamı akla uygun ve pratik olarak göremezler. Yaşam felsefelerini geniş çapta olan ulusların egemenliği altına girmekten, onlara köle olmaktan kurtulamazlar.

(Ekim 1922; S.D.I.)

Uzun yılların uyuşturucu yönetim ve eğitiminden, bir toplumun bir günde, bir yılda kurtulabileceğini düşünmek ve kabul etmek doğru değildir.

(Ekim 1927; N.)

2. Milli eğitimin tanımı.

Şimdiye kadar izlenen öğrenim ve eğitim yöntemlerinin, ulusun gerileme sürecinde en önemli etkenlerden biri olduğu kanısındayım. Onun için ulusal eğitim programından söz ederken, eski dönemlerin boş inanışlarından, doğuştan olan niteliklerimize aykırı düşen yabancı düşüncelerden, Doğu'dan, Batı'dan gelebilecek bütün etkilerden tamamiyle uzak, ulusal karakter ve tarihimize uygun bir kültür demek istiyorum. Çünkü, ulusumuzun üstün zekâsının bütünüyle gelişmesi ancak böyle bir kültürle sağlanabilir. Gelişigüzel bir yabancı kültürü kabullenmek, şimdiye kadar izlenmiş olan yabancı kültürlerin

yıkıcı sonuçlarını yineleyebilir. Kültür (düşünce ekinin verimi) ekildiği yerin niteliğiyle orantılıdır. Bu yer de ulusun karakteridir.

Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken varlıkları ile, hakları ile birlikleri ile çatışan bütün yabancı öğelerle savaşmaları gerekliliği ve ulusal düşünceleri bütün coşkuları ile her türlü zıt düşünmeye karşı şiddetle ve özveriyle savunmak zorunluluğu benimsetilmelidir. Yeni kuşağın bütün ruhsal güçlerine bu niteliklerin ve yeteneğinin aşılanması büyük önem taşır. Ulusların bitip tükenmeyen korkunç bir savaş halinde beliren yaşam felsefesi, bağımsız ve mutlu kalmak isteyen her ulusun bu niteliklerini benimsemesini bütün şiddetiyle zorunlu kılmaktadır.

(Ekim 1927; N.)

Ayrıntılarını bütünüyle uzmanlara bırakmak istediğim bu sorun hakkındaki genel düşüncelerimi tamamlamak için yeni kuşakların donatılması için gereken manevî nitelikler arasında güçlü bir erdem sevgisi ve güçlü bir düzen ve disiplin anlayışından da söz etmek zorunluluğunu duyuyorum.

(Temmuz 1921; S.D.II.)

Eğitim, eğitim ilkeleri erek ve niteliği kadar önemlidir. Bu konuda tutulan yön yanlışsa, koskoca bir ulus güvenip inandığı kitapları, kutsal kitapları tanık göstererek yol gösterici olduklarını ileri sürenlerin sözlerine inanıp yürürlerse ve bu yürüyüş yönü kendisini yok olmaya sürüklerse, suç, bu yoldan gitmiş olan temiz, iyi huylu, özverili, önderlerine güvenen zavallı halktan ziyade o önderlerin değil midir?

(Eylül 1924; S.D.II.)

Eğitimdir ki, bir ulusu ya özgür, bağımsız, şanlı ve yüce bir toplum halinde yaşatır, ya da onu esirliğe, yoksulluğa sürükler.

Baylar, eğitim kelimesi yalnız olarak kullanıldığında ona herkes kendi istek ve amacına göre bir anlayışa gider. Ayrıntılara girilince eğitimin amaç ve erekleri çeşitlenir. Örneğin dinsel eğitim, ulusal eğitim, uluslararası eğitim gibi... Bütün bu eğitimlerin amaç ve erekleri başka başkadır. Ben burada yalnız Türkiye Cumhuriyetinin yeni kuşaklara vereceği eğitimin ulusal eğitim olduğunu kesinlikle belirttikten sonra öbürleri üzerinde durmayacağım. Yalnız ulusal eğitimle ne demek istediğimi kısa bir örnekle açıklayacağım.

Baylar, yeryüzünde üç yüz milyonu aşkın müslüman vardır. Bunlar, ana, baba ve öğretmenlerin verdiği eğitimle yetişmekte, bir âhlak edinmektedir. Ancak ne yazık ki gerçek şudur: Bütün bu milyonlarca insan yığınları şunun bunun esirlik ve aşağılayıcı zincirleri altındadır. Aldıkları manevî eğitim ve edindikleri ahlâk onlara bu esirlik zincirlerini kırabilecek üstün insanlık niteliğini verememiştir; veremiyor. Çünkü eğitimlerinin amacı ulusal değildir.

Baylar, ulusal eğitimin ne demek olduğunu kavramakta artık hiçbir karanlık yön kalmamalıdır. Bir kere ulusal eğitim ilke olarak alındıktan sonra onun dilini, yöntemini, araçlarını da ulusal hale getirmenin zorunluluğu tartışma götürmez. Ulusal eğitimle geliştirilmek ve olgunlaştırılmak istenen genç kafaları bir yandan da paslandırıcı, uyuşturucu, düşsel fazlalıklarla doldurmaktan özenle kaçınmak gerekir.

(Eylül 1924; S.D.II.)

3. Milli eğitimin amacı.

Yüzyıllarca süren bir dönemde yönetim savsaklamasının devlet yapısında açtığı yaraları iyileştirmek için harcanacak çabaların en büyüğünü, hiç kuşku yok ki, bilim ve kültür yolunda göstermemiz gerekecektir.

(Temmuz 1921; M.E.S.D.I.)

Baylar, yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri öğrenimin sınırı ne olursa olsun, en önce, her şeyden önce, Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine ve ulusal geleneklerine düşman bütün öğelerle savaşmak gereği öğretilmelidir. Bunun için, dünyanın uluslararası durumuna göre, böyle bir savaşın gerektirdiği öğeleriyle donatılmış olmayan bireylere ve bu bireylerden oluşmuş toplumlara yaşam ve bağımsızlık hakkı yoktur.

(Mart 1922; S.D.I.)

Gözlerimizi kapayıp dünyadan soyutlanmış olarak yaşadığımızı düşünemeyiz. Ülkemizi bir çember içine alıp dünyaya ilgi duymadan yaşayamayız. Tersine, ileri ve uygar bir ulus olarak uygarlık alanı içinde yaşayacağız; bu da ancak bilimle, teknikle olur. Bilim ve teknik neredeyse oradan alacağız ve ulusun her bireyinin kafasına koyacağız. Bilim ve teknik edinmek hiçbir sınırlama ve koşula bağlı değildir.

(Ekim 1922; M.E.S.D.I.)

Hiçbir zaman aklımızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" kuşaklar bekliyor.

(25 Ağustos 1924; M.E.S.D.I.)

Ulusal kültürün her yönde gelişerek yükselmesini Türkiye Cumhuriyetinin temel direği olarak sağlayacağız.

(Kasım 1932; S.D.I.)

Öğrenci, hangi yaşta olursa olsun onlara geleceğin büyükleri gözüyle bakmalı, onlara öyle davranılmalıdır.

(D.G. 17)

4. Ulusal eğitimin niteliği.

İnsanlar yalnız maddî değil, özellikle maddi güçlerde yatan manevî güçlerin etkisiyle hareket ederler. Uluslar da böyledir. Manevî güç ise özellikle bilim ve inanç ile yüksek biçimde gelişir. Öyleyse hükümetin en verimli ve en önemli görevi eğitim ve öğretim işleridir. Bu işlerde başarılı olmak için öyle bir program izlemek zorundayız ki, bu program ulusumuzun bugünkü durumu ile, toplumsal ve yaşamsal ihtiyaçları ile çevrenin koşulları ile çağın gerekleri ile tamamiyle orantılı ve uyumlu olsun. Bunun için büyük büyük fakat hayal ürünü, çapraşık düşüncelerden tamamiyle sıyrılarak gerçeğe, ta içine işleyen bir gözle bakmak, el ile dokunmak gerektir. Girişilecek şeyin ne olduğu ancak bu yolda kendiliğinden ortaya çıkar.

(Mart 1922; M.E.S.D.I.)

Bu ülkenin gerçek sahibi ve toplumun temel öğesi köylüdür. İşte bu köylüdür ki bugüne dek eğitim ve öğretim ışığından yoksun bırakılmıştır. Bunun için izleyeceğimiz eğitim ve öğretim siyasetinin temeli ilk önce var olan cahilliği ortadan kaldırmaktır. Ayrıntılara girmekten sakınarak bu düşüncemi birkaç kelime ile açıklamak için diyebilirim ki, genel olarak bütün köylülere okuma, yazma ve yurdunu, ulusunu, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafya, tarih ve âhlak-bilgileri vermek ve dört işlemi öğretmek eğitim ve öğretim programımızın ilk amacıdır.

(Mart 1922; M.E.S.D.I.)

Eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem, bilgiyi insan için fazla bir süs, bir zorbalık aracı yahut uygar bir zevk olmaktan ziyade maddî yaşamda başarılı olmayı sağlayan işe yarar ve kullanılabilir bir araç haline getirmektir.

(Mart 1923; M.E.S.D.I.)

Erkek ve kız çocuklarımızın aynı yolda (yolla) bütün öğrenim derecelerindeki öğretim ve eğitimlerinin uygulamalı olarak yürütülmesi önemlidir. Ülke çocukları her öğrenim derecesinde ekonomik yaşamda yapıcı, etkili ve başarılı olacak biçimde donatılmalıdır. Ulusal ahlâkımız uygar ilkeler ve düşüncelerle beslenip güçlendirilmelidir. Bu çok önemlidir; özellikle dikkatinizi çekerim. Korkutma temeline dayanan ahlâk bir erdem olmadıktan başka güvenilebilir değildir.

(Ağustos 1924; M.E.S.D.I.)

Kurtuluş, toplumsal yapıdaki hastalığı bulmak ve iyileştirmeye çalışmakla elde edilir; ve bu, ancak bilimsel yolla olursa, iyileşme olabilir. yoksa hastalık yerleşir, iyi edilemez bir hale gelir. Bir toplumun hastalığı ne olabilir? Ulusu ulus yapan, ilerleten ve yükselten güçler vardır: düşünce güçleri, toplumsal güçler.

Düşünceler, anlamsız, temelsiz, uydurmalarla dolu olursa, o düşünceler hastalıklıdır. Bunun gibi, toplumsal yaşam, akıl ve mantıktan yoksun, yararsız, zararlı birtakım inançlar ve geleneklerle dopdolu olursa kötürüm olur.

Önce düşünce ve toplum güçlerinin kaynaklarını temizlemekle işe başlamak gerekir. Ülkeyi, ulusu kurtarmak isteyenler için coşkulu bir yurt sevgisi, iyi niyet ve özveri en gerekli niteliklerdendir... Ama bir toplumdaki hastalığı görmek, onu iyileştirmek ve toplumu çağımızın gereklerine göre ilerletebilmek için bu nitelikler yeterli değildir. Bunların yanında bilim ve teknik gereklidir. Bilim ve teknik, fen yolundaki girişimlerin etkinliği de okuldur. Onun için okul gereklidir. Okul adını hep beraber saygıyla, yücelterek analım. Okul gençlere, insanlara saygıyı, ulus ve ülkeyi sevmeyi, bağımsızlık onurunu öğretir. Bağımsızlık tehlikeye düştüğü zaman onu kurtarmak için izlenmesi uygun olan en sağlam yolu belletir... Ülke ve ulusu kurtarmaya çalışanların, aynı zamanda mesleklerinde birer namuslu uzman ve birer bilgin olmaları da gerekir. Bunu sağlayan okul-

dur. Ancak böylelikle her türlü girişimin akla uygun sonuçlara ulaşması olanağı vardır.

(Ekim 1922; S.D.II.)

Dünyada her şey için, uygarlık için, yaşam için, başarı için en doğru yol gösterici bilimdir, tekniktir. Bilim ve teknik dışında bir yol gösterici aramak aymazlıktır, cahilliktir, sapkınlıktır. Yalnız bilimin ve tekniğin yaşadığımız her dakikadaki aşamalarının evrimini kavramak ve ilerlemelerini zamanla izlemek gerekir. Bin, iki bin, binlerce yıl önce bilim ve tekniğin koyduğu kuralları şu kadar bin yıl sonra bugün olduğu gibi uygulamaya kalkışmak, kuşkusuz bilim ve teknik alanına girmiş olmak değildir.

(Eylül 1924; S.D.II.)

Gelecek için hazırlanan yurt çocuklarına hiçbir zorluk karşısında baş eğmeyerek sabırla, dirençle çalışmalarını ve öğrenim gören çocukların ana babalarına da yavrularının öğrenimlerini bitirmeleri için her türlü özveriyi göstermekten çekinmemelerini öğütlerim.

(Temmuz 1921; M.E.S.D.I.)

5. Ulusal eğitimin araçları.

Silahıyla olduğu gibi kafasıyla da savaşmak zorunda olan ulusumuzun birincisinde gösterdiği gibi gücü ikincisinde de göstereceğinden hiçbir zaman kuşkum olmamıştır. Ulusumuzun temiz karakteri yeteneklerle doludur. Ancak yurda bu doğuştan gelen yeteneği geliştirebilecek yöntemlerle donatılmış yurttaşlar gereklidir.

(Temmuz 1921; M.E.S.D.I.)

Şu dakikada karşınızda içime dolan en içten duyguyu iznizle açıklayayım: İsterdim ki çocuk olayım da sizin ışıklar saçan çevrenizde bulunayım. Sizden bilgisiz küçük olayım ve siz beni yetiştiresiniz. O zaman ulusum için daha yararlı olurdum. Fakat ne çare ki elde edilmesi olanağı olmayan bir istek karşısında bulunuyoruz. Bunun yerine başka bir dilekte bulunacağım: Bugünün çocuklarını yetiştiriniz; onları ülkeye, ulusa yararlı insanlar yapınız. Bunu sizden istiyor, rica ediyorum.

(Ekim 1922; S.D.II.)

Okulun sağlayacağı bilim ve teknikle Türk ulusu, Türk sanatı, Türk ekonomisi, Türk şiir ve edebiyatı bütün güzellikleriyle belirip gelişecektir.

(Ekim 1922; S.D.II.)

Ulusları kurtaran yalnız ve ancak öğretmenlerdir. Öğretmenden, eğiticiden yoksun bir ulus daha ulus adını alma yeteneğini elde etmemiştir. Ona sıradan bir yığın denir; ulus denemez. Bir yığının ulus olabilmesi için, ne olursa olsun, eğiticilere öğretmenlere ihtiyacı vardır. Bir toplumu gerçek ulus yapan onlardır.

(Ekim 1925; S.D.II.)

"Devlet Kitabı" adı ile parasız yayımlanacak pratik ve basit anlatımlı eserlerle halkımıza yaşamın gereklerini öğretmek çok yararlı bir yöntem olarak tavsiyeye değer.

(Mart 1923; M.E.S.D.I.)

6. Spor.

Düşüncenin gelişmesine olduğu gibi vücudun gelişmesine önem vermek ve özellikle ulusal karekteri, derin tarihimizden esinlenerek yüksek düzeylere çıkarmak gereklidir.

(Yücel 1945; S.98)

Her yarışmada, arkalarında Türk ulusunun bulunduğunu ve ulusun onurunu düşünmelerini Türk sporcuları için bir meslek kuralı sayıyorum.

(Yücel 45; S.98.)

Her çeşit spor etkinliklerini Türk gençliğinin ulusal eğitiminde başlıca öğelerden saymak gerekir.

(Kasım 1937; S.D.I.)

7. Türk harfleri.

Bizim uyumlu, zengin dilimiz yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Yüzyıllardır kafalarımızı demir çerçeve içinde bulundurarak, anlaşılmayan ve anlamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak, bu gerekliliği anlamak zorundayız. Bunu anladığımızın belirtilerini yakın zamanda bütün dünya görmüş olacaktır. Buna kesinlikle inanıyorum.

(Ağustos 1928; S.D.II.)

Yeni Türk harfleri çabuk öğrenilmelidir. Her yurttaşa, kadına, erkeğe, hammala, sandalcıya öğretiniz. Bunu yurtseverlik görevi biliniz. Bu görevi yerine getirirken düşününüz ki, bir ulusun, bir toplumun yüzde onu okuma yazma bilirse, yüzde sekseni, doksanı bilmez ise bundan insan olanlar utanmalıdır. En çok bir yıl, iki yıl içinde bütün Türk toplumu yeni harfleri öğrenecektir. Ulusumuz yazısıyla, kafasıyla bütün uygar dünyanın yanında olduğunu gösterecektir.

(Ağustos 1928; S.D.II.)

Her şeyden önce her gelişmenin ilk yapı taşı olan soruna değinmek isterim. Her araçtan önce büyük Türk ulusuna, onun bütün emeklerini kısırlaştıran çorak yol dışında kolay bir okumu-yazma anahtarı vermek gerekir. Büyük Türk ulusu cahillikten az emekle, kısa yoldan, ancak kendi güzel ve soylu diline uyan bir araçla sıyrılabilir. Bu okuma-yazma anahtarı ancak Lâtin kökünden alınan Türk alfabesidir. Basit bir deneme, Lâtin kökünden gelen Türk harflerinin Türk diline ne kadar uygun olduğunu kentte, köyde yaşı ilerlemiş Türk yurttaşlarının ne denli okuyup yazdıklarını güneş gibi ortaya çıkarmıştır.

Büyük Millet Meclisi'nin kararıyla Türk harflerinin kesinlik ve yasal nitelik kazanması yurdumuzun yükselme savaşında başlı başına bir aşama olacaktır.

(Kasım 1928; S.D.I.)

Hepimiz özel ve genel yaşamımızda rastladığımız okuma-yazma bilmeyen erkek, kadın her yurttaşa yeni harfleri öğretmeye can atmalıyız. Bu ulusun yüzyıllarca karşılanamayan bir ihtiyacını bir kaç yıl içinde tamamiyle sağlamak yakın ufukta gözleri kamaştıran bir başarı güneşi olacaktır. Hiçbir zaferin sevinciyle karşılaştırılamayacak başarımızın coşkusu içindeyiz. Yurttaşlarımızı cahillikten kurtarmaya yönelik sade bir öğretmenliğin vicdanımıza vereceği sevinç bütün varlığımızı dolduracaktır.

Sevgili arkadaşlarım, sonsuza dek değerini koruyacak bu büyük armağanımızla yüce Türk ulusu yeni bir ışık dünyasına girecektir.

(Kasım 1928; S.D.I.)

Kültürel ve toplumsal alanda başardığımız işler Türkiye Cumhuriyetinin ulusal görünüşünü kesin çizgilerle ortaya çıkarmıştır. Yeni harfleri, ulusal tarihi, öz dili, sanat, bilimsel müzik ve teknik kurumlarıyla kadını, erkeği her hakta eşit çağdaş Türk toplumu bu son yılların eseridir.

(Mayıs 1925; S.D.I.)

8. Türk dili.

Türk dilinin kendi benliğine, özündeki güzellik ve zenginliğe kavuşması için bütün devlet örgütlerimizin dikkatli olmasını, ilgi göstermesini isteriz.

(Kasım 1932; S.D.I.)

Kültür işlerimiz üzerine ulusça gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da, Türk tarihini doğru temelleri üzerine oturtmak; öz Türkçeye değeri olan genişliği vermek için candan çalışılmakta olduğunu söylemeliyim. Bu çalışmalarımızın göz kamaştırıcı verimlere ulaşacağına şimdiden inanabilirsiniz.

(Kasım 1932; S.D.I.)

Dil kurumu en güzel ve verimli bir iş olarak türlü bilimlerle ilgili Türkçe terimleri saptamış ve böylece dilimiz yabancı dillerin etkisinden kurtulma yolunda sağlam adımını atmıştır.

Bu yıl okullarımızda öğrenimin Türkçe terimlerle yazılmış kitaplarla başlatılmış olmasını kültür yaşamımız için önemli bir olay olarak belirtmek isterim.

(Kasım 1937; S.D.I.)

Türk Dil Kurumunun çalışmalarına sonuna kadar katılacak değilim. Tarih kurumunun kuruluşunu izleyen yıllarda, tarih üzerinde, arkadaşları özendirmek için birlikte çalıştım. Sonunda bu kurum örgütlendikten ve çalışmalara hız verdikten sonra Tarih Kurumu'nun çalışmalarına karışmıyorum. Kurum üyeleri bildikleri gibi akademik çalışmalarını sürdürüyorlar. Dil kurumunun çalışmalarıyla da ilişkim böyle olacaktır. Dil bilginlerinin, uzmanlarının akademik çalışmalarına karışmayacağım. Sizin de (sofrada hazır bulunan Dil Kurumu merkez kurulu üyelerine) çalışmalarınızı bilimin son verilerine uydurarak sürdürmeniz gerekir.

9. Türk Tarihi.

a) Tarihte yöntem.

Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen gerçek insanlığı şaşırtacak bir nitelik alır.

(Ağustos 1931; T.T.K.M.)

"Dermeçatma bir eser meydana getirerek ertesi gün pişman olmaktansa hiç eser vermemek ve yetersizliğini açığa vurmak daha iyidir."

"Biz tarih yazarken eylemler ve olaylar yaratmış olanları arayan adamlarız. Eğer bunları bulamazsak bilinmeyeni ve bu noktada bilgisizliğimizi açığa vurmaktan çekinmeyelim. Apôtre (Havarî) (1) yaratmaya kalkışmayalım. Bizim uğraşımız bu değildir. Biz hep gerçeği arayan ve onu buldukça ve bulduğumuza inandıkça onu açıklamak için hiçbir şeyden çekinmeyen kimseler olmalıyız.

(Ağustos 1931; T.T.K.M.)

(1) Havari : İsa peygamberin dinini yaymakla görevli yardımcıları

Artık bir hırka ve bir hurma hikâyesini, bir insanlık erdemi olarak gösterilme felsefesi temel olarak alınıp tarih yazılmamalıdır.

(Ağustos 1931; T.T.K.M.)

b) Tarih anlayışı.

Tarihte, ünler, şanlar kazanmış birçok insan ulusal bakımdan erdemli olmayabilir. Örneğin, askerlik bakımından büyük gücü olan, Moskova'ya kadar giden, yangınlar, yıkıklar arasından Fransız ordusunu sürükleyip eriten Napolyon'u düşününüz. Onun yaptıkları Fransız ulusunun gerçek ve ulusal çıkarları uğruna değil, kendisinin dünyayı ele geçirme isteğini doyurmak içindir. Bu amaçla Fransa'nın milyonlarca seçkin evlâdını eritti; ve sonunda hepimizin bildiğimiz o acıklı duruma düştü. Bizim Osmanlı tarihimizdeki en büyük ve şanlı görülen eylemlerin de aynı bakımdan incelenmesi, aynı biçimde karşılaştırılması olanağı vardır.

(Mart 1923; S.D.II.)

"Türkler göçebe olarak Anadolu'da bir imparatorluk kuramaz. Bunun başka türlü açıklaması olmak gerekir. Tarih bilimi bunu açığa çıkarmalıdır."

(1928; A.H.)

c) Osmanlı tarihi hakkında.

Biz, bugüne kadar gerçek, bilimsel ve olumlu anlamıyla ulusal bir dönem yaşayamadık; bundan ötürü de, ulusal bir tarihimiz olmadı. Bunun daha iyi açıklanabilmesi için Osmanlı tarihini hatırlayalım: Osmanlı tarihinde görülen bütün çabalar, bütün çalışmalar, ulusun gerçek istek, dilek ve ihtiyaçları bakımından değil, belki şunun bunun özel isteklerini, aşırı isteklerini karşılamak için yapılmıştır. Nitekim Fatih İstanbul'u aldıktan, ve Selçuk Sultanlığı ile Doğu Roma İmparatorluğunun

topraklarını ele geçirdikten sonra, Batı Roma İmparatorluğunu da elde ederek koskoca bir saltanat kurmak istedi. Böyle bir isteği gerçekleştirmek için de, bütün ulusu, bütün o büyük gücü, arkasından o ereğe doğru sürüklədi. Yavuz Sultan Selim, Fatih'in açtığı batı cephesini koruyup sağlamlaştırmakla birlikte, Asya'yı yönetimi altında birleştirerek büyük bir İslâm İmparatorluğu kurmaya girişti. Bütün ulusu, bütün o büyük gücü, bunun ardında dolaştırdı. Kanunî Sultan Süleyman ise, bu iki cepheyi olanca büyüklüğü ile genişletmek, bütün Akdeniz'i bir Osmanlı havuzu haline getirmek, Hindistan'ı bile elinin altında bulundurmak gibi çok ulu bir siyaset izledi. Bu siyaseti uygulamak için de o büyük gücü kullandı.

Arkadaşlar, bütün bu davranışlar gözden geçirilirse görülür ki, bu büyük, güçlü padişahlar, izledikleri dış siyasette kendi arzu ve sonu gelmeyen isteklerine uyarak davranmışlardır. İç örgütlerini, iç işleriyle ilgili siyasetlerini bu aşırı isteklerden doğma dış siyasetlerine göre düzenlemek zorunda kalmışlardır. Oysa içe dönük siyasete dayandırılması zorunludur; yani dış siyasetin iç örgütün kaldıramayacağı geniş boyutlarda olmaması gerekir. Yoksa, hayal ürünü dış siyasetler arasında koşanlar, dayanak noktalarını kendiliklerinden yitirirler. Gerçekten Osmanlı padişahları asıl olan noktayı unuttular. Duygularını ve isteklerini dış siyasetlerine uydurmak zorunda kalınca, ele geçirdikleri ülkelerdeki ulusları, dilleri, dinleri, gelenekleri, her şeyleri birbirinden ayrı olan ulusları, olduğu gibi korumaya kalkıştılar; ve onlara bütün özelliklerini koruyabilmeleri için ayrıcalıklar bağışladılar. Buna karşılık asıl Türk ulusu uzun seferlere çıkmakla, savaş meydanlarında ölmekle, alınan ülkelerin halkını beslemekle, onlara bekçilik etmekle kendini tüketiyordu. Bu yüzden temel öğe olan ulusun kendi evinde, kendi yurdunda, kendi yaşamı için gereken şeyleri sağlamak için çalışması engellenmiş oluyordu. Bu padişahlar, böyle ülke ülke dolaştırmakla ulusu kendi yurdunu düşünmekten alıkoymakla da kalmıyorlardı; gerek ele geçirdikleri yerlerin halkını, gerek yabancıları memnun edebilmek için doğrudan doğruya Türk ulusunun haklarından, yaşam kaynaklarından,

ekonomik olanaklarından birçok şeyi onlara bağış olarak, armağan olarak veriyorlardı. Örneğin: Fatih zamanında Cenevizlilere ve patriğe tanınan ayrıcalıklarla açılan yol, kendisinden sonra hep genişlemiş ve sağlamlaştırılmıştır. Bu ayrıcalıklar hükümetin en güçlü ve en görkemli zamanında bağışlanıyordu: sadece sadece bir hükümdara yakışan bir bağış olarak. Hepiniz hatırlarsınız; Kanunî Sultan Süleyman zamanında Venediklilerle bir ticaret anlaşması yapılmıştı. Ama padişah Venediklilerle ticaret anlaşma yapmayı kendi şeref ve onuruna uygun görmedi. Çünkü onun anlayışına göre anlaşma ancak birbirine eşit uluslar arasında yapılabilirdi. Oysa Venedik o günlerde, Osmanlı Devleti ile eşit olmak şöyle dursun, onun doğrudan doğruya koruyuculuğuna sığınmıştı. Bu yüzden böyle ulu bir sultan böyle bir hükümetle anlaşma yapamazdı. Ona ancak bazı "izinler", olanaklar bağışlayabilirdi; ve bunu yaptı. İşte bu "izinler" kelimesi sonunda, "kapitülasyonlar" olarak çevrildi. Oysa, biliyorsunuz, kapitülasyon kelimesi, bir kale içine kuşatılıp da, savunma olanaklarını kullanıp yitirdikten sonra teslim olmak zorunda olanlar için kullanılan bir kelimedir. İşte böyle bir kelimeyi , Padişahların "iznini" , "kapitülasyon" diye çevirerek kullandılar. Bu küçük ayrıntıyı iki noktadan tekrar ele alacağım: Ulus, rahat yaşama nedenleriyle uğraşmaktan alıkonuyor; ülke ülke dolaştırılıyor ve bu yeni ülkeler hakkı birçok ayrıcalığa ve ayrıklığa sahip olarak çalışıyor. Yani fatihler Türk ulusunu peşlerine takarak kılıçla ülke alırken, kılıç sallayıp dururken, ele geçirilen ülkelerin halkı kazandıkları ayrıcalıklardan yararlanarak sabana yapışıyorlar, toprağı işliyorlardı. Arkadaşlar, kılıçla toprak elde edenler, sabanla toprak işleyenlere yenilmek ve sonunda yerlerini onlara bırakmak zorunda kalırlar. Nitekim, Osmanlıların saltanatı da böyle bir duruma düşmüştür. Bulgarlar, Sırplar, Romenler sabanlarına yapışmışlar, varlıklarını korumuşlar, güçlenmişlerdir; bizim ulusumuz ise, fatihlerin arkasında serseri serseri dolaşmış ve kendi anayurdunda çalışmamış olduğu için bir gün onlara yenik düşmüştür. Bu tarihin her döneminde, ve dünyanın her yerinde, belirttiğim gibi olagelmiş bir gerçektir. Örneğin, Fransızlar Kanada'da kılıç sallarken, ora-

ya İngiliz çiftçisi girmiştir. Uygar sabanla kılıç savaşında sonunda kazanan saban olmuştur ve Kanada'yı eline geçirmiştir. Baylar, kılıç kullanan kol yorulur, ama saban kullanan kol gün geçtikçe daha da güçlenir, güçlendikçe de daha çok toprağı olur.

Baylar, Osmanlı fatihleri, padişahları, istilâcıları ulusla birlikte sabanın önünde yenilip gerilemeye başladıktan sonra asıl felâketlerin büyüğü başgösterdi. Sadece padişahlara yakışır bir bağış olarak yabancılara bahşedilmiş olan ve özel bir armağan olarak ülke içindeki Hıristiyan uyruklara verilmiş bulunan her şey, kazanılmış haklar sayıldı.

Yabancılar yalnız bu hakları korumakla yetinmediler. Onları her gün biraz daha arttırmak için yollar aradılar ve buldular. Uyruklarını bulundurmayı başardıkları iç örgütlere dayanarak, dışardakilerin de yardım ve kışkırtmaları ile devleti ve öz Türkleri yok edecek bir siyasal varlık elde etmek için çalışmaktan geri kalmadılar. Yabancılar hem bunları kışkırtıyor, hem işlerimize kendileri karışıyor; ve her karışmada devlet ve ulusun zararına olmak üzere yeni yeni birtakım ayrıcalıklar, haklar koparıyorlardı. Bunlar olup dururken, zaten yoksul düşmüş anayurtta, ulus devlete verebileceği vergiyi güçlükle sağlayabiliyordu. Oysa; padişahlar, taçlılar, saraylar, Babıâliler ne yapıp yapıp gösterişlerini, ululuk gösterilerini sürdürebilmek, zevk ve aşırı isteklerini karşılamak için gereken parayı bulma çareleri arıyorlardı. O çareler borçlanmalar oldu. O kadar çok borç aldılar, o kadar elverişsiz koşullar içinde borçlanıyorlardı ki, bunların faizlerini bile ödeyemez oldular. Sonunda, bir gün Osmanlı devletinin iflas ettiği hükmüne varıldı. Maliye ile ilgili işler hemen denetime alınmış, başımıza "Düyun-u Umumiye" belâsı çökmüştü.

Baylar, ulusun başına gelen bu acıklı halin, bu yoksulluğun nedenlerini arayacak olursak, bunları doğrudan doğruya devlet kavramında buluruz.

Biliyorsunuz ki, Osmanlı devleti önceleri bir hükümdarın kişisel egemenliği altında, on beş yıldır da "meşrutiyet" ilkelerine göre yönetiliyordu.

Arkadaşlar, salt kişisel yönetimde, her alanda, padişahın isteği, iradesi, egemendi. Söz konusu olan yalnız bunlardı. Ulusun dilekleri, istekleri, ihtiyaçları söz konusu olmaktan çok uzaktı. Bütün ulus bunlardan soyutlanmış bulunuyordu. Çünkü taçlılar (padişahlar) kendilerini Tanrı'nın gönderdiği bir varlık sayarlardı. Bir de onların çevresini saran çıkarcılar vardı. Onlar da padişahın düşündüğü gibi düşünürler ve padişahın her düşüncesini, her isteğini gökten inme bir buyruk, bir Kuran buyruğu imiş gibi herkese yayarlardı. Bu yolda yoğun ve sürekli çabalar sonunda gerçekten bir gün bütün halk, o isteklerin, o buyrukların gökten inmiş buyruklar gibi, hiçbir sınırlama ve koşul olmadan, yerine getirilmesi gerektiğine inandı. Böylece egemenliğinden, yönetime katılma hakkından vazgeçmeye razı olmuş bir ulusun sonu elbette yıkımdır, elbette felâkettir.

Arkadaşlar, üzerinde son durduğumuz noktaya dönelim: Artık Osmanlı devleti gerçekte ve eylemli olarak bağımsızlıktan yoksun bir duruma düşürülmüştü. Bir devlet ki uyruklarına koyduğu vergiyi, yurttaki yabancılara koyamaz; gümrük işlerini, vergilerini ülkenin ve ulusun ihtiyaçlarına göre düzenlemesi yasaktır; bir devlet ki, üstelik yabancıları yargılayamaz, böyle bir devlete elbette bağımsız denemez. Devletin ve ulusun işlerine karışma bu kadarla kalmıyor, daha büyük boyutlar alıyordu. Doğrudan doğruya bir ulusun yaşam ihtiyaçları olan, örneğin, demiryolu yapmak, fabrika kurmak, herhangi bir şey yapmak için devlet özgür değildi; yabancılar hemen işe karışırlardı. Yaşamını sağlaması yasaklanan bir devlet bağımsız olabilir mi? Belirttiğim gibi, gerçekte devlet bağımsızlığını çoktan yitirmiş, Osmanlı devleti artık yabancıların sömürgesi olmuş ve Osmanlı halkı içindeki Türk ulusu tamamiyle esir durumuna düşürülmüştü. Bu sonuç, belirttiğim gibi, ulusun kendi iradesi ve kendi egemenliği elinde bulunmamasından ve bu irade ve egemenliğin şunun bunun kullanmasından kaynaklanmıştı. Öyleyse kesinlikle diyebiliriz ki, biz ulusal bir dönem yaşamıyorduk ve ulusal bir tarihimiz yoktu.

Osmanlı tarihi, baştan sona, hakanların, padişahların, kişilerin ve bazı grupların hal ve davranışlarını sergileyen bir des-

tandan başka bir şey değildir. Geçmişin, yüzyılların elimize tarih diye uzattığı kitabın niteliği işte budur. Arkadaşlar, ulusun egemenliği elinde olmaması yüzünden katıldığımız dünya savaşında, değerli evlâtlarımızdan oluşan kahraman ordularımızın Galiçya'da, Roma'ya ve Makedonya'da, Kafkas dağlarında, Sinâ çöllerinde çektikleri sıkıntı ve güçlükleri hatırlatmayı gerektirecek kadar uzun zaman geçmemiştir; zaten bu dünya savaşının uğursuz sonucunu bilmeyen yoktur. Hele Mondros ateşkes anlaşmasıyla açılan ateşkes döneminin durumunu bir an için gözden geçirirseniz, göreceğiniz baştan aşağı bir çöküntü görünüşünden başka bir şey değildir. Karşı devletler verilen her türlü uygarca ve insanca sözleri ve hakları hiçe sayarak yurdumuzun en değerli, en verimli yerlerini çiğnediler. İzmir'i, Bursa'ya, ta Sakarya'ya kadar Eskişehir'i; sonra bütün Adana ve dolaylarını, Trakya'yı, İstanbul'u, en sevgili yerlerimizi çiğnediler. Ancak, düşmanların bu davranışlarından daha acıklı, daha korkunç, daha üzücü olan şey, bu ülkenin yüzyıllarca başında bulunan, bu ulusun irade ve egemenliğini kullanan kişilerin de düşman tarafına geçmesidir. Yurttaşlar biliyorsunuz, bu düşmanlar, yani bu iç düşmanlar, dış düşmanların yapmadığı, yapamayacağı iğrenç, korkunç eylemlere girişmekten çekinmediler. Dış düşmanlar, demin saydığım sevgili yurt topraklarında bulunurken, Padişahın buyrultusuyla çıkardığı fetvalara ve halifelik ordulatıyla bu masum ulus şurada burada kandırılıyor, alçaltılıyordu. Yurdumuzun şurasında burasında ayaklanmalar başlamıştı. Zaten çoktandır maddî ve manevî bakımdan bağımsızlığını yitirmiş olan Osmanlı devletinin çökmesi başarılmıştı.

Osmanlı devleti tamamiyle çöküp gitmişti. Ancak düşmanlarımız, Osmanlı devletini kuran Türk ulusunun da, bu yurdun gerçek halkının da, aynı zamanda çöküp yok olduğunu sandılar. İşte burada çok yanıldılar. Osmanlı devletini, Osmanlı devleti gibi bir çok devlet kurmuş olan Türk ulusu yok olmamıştır. Tersine, yaşanına, iç ve dış düşmanlarınca yöneltilen acı ve tiksindirici vuruşlarla birdenbire uyanmış ve yaşamını, şerefini, namusunu kurtarmak için kesin bir kararlılıkla başını kaldırmış, birleşip dayanışarak ortaya atılmıştır.

(Şubat 1923; S.D.II.)

d) Arap tarihi hakkında.

Arap ordularının birçok esirden bir köle sınıfı oluşturduğundan söz edilirken bu kölelerin Türk çocukları olduğu söylenerek hangi taraf için ve ne nitelikte bir övünç nedeni arandığı incelenmeden bu durum tarih sayfalarına geçirilmemelidir.

Kuşku yok ki, Türklerden bir çok kahraman gençler şöyle ya da böyle Arap halifelerin saraylarına girmiştir. Arap hükümetinin örgütlerinde ve Araplar hakkında ele geçirilen bir çok vilayet ve eyalette zaferleri kazanan kuvvetlerin kalbinde yerini almıştır. Bilimde, sanatta ve özellikle askerlik ve komutanlıkta yüksek mevkiler elde etmişlerdir. Ve sonuç olarak, Arap imparatorluğu sanını taşıyan büyük ülkelerde birinci derecede erk ve üstünlük sağlamışlardır. En sonunda da, Hazret-i Muhammed'in halifesi sanını taşımak maskaralığında bulunanları emir ve iradeleri altına almışlardır.

Eğer bunu yapmış olan insanlara köle demek yerinde olursa, herkes bu koşullarla köle olmayı övünçle kabul eder. Efendiye, buyruğunu yürütene köle demek ve aşağılık, güçsüz adamlara efendi demek tarihin gereklerinde midir?

Arap ve İslâm tarihinde Cumhuriyet dönemi diye bir dönem yoktur. Hazret-i Muhammet'ten sonra gelen ve tarihin kendilerine halife sanını verdiği Arap ve Müslüman "emîr-başkan"lar dönemini Emevîler ve onlardan sonra Abbasîler ve Endülüslülerin soydan kalma saltanatlarından ayırt etmek için bu dört halife dönemine özgü bir ad vermek gerekiyorsa bence bu uygundur. Bunlara "Halifey-i Raşidin", "güya yol gösterici halifeler" dönemi demek yerine bu "dört halife" demek yerinde olur.

(Ağustos 1931; T.T.K.M.)

e) Tarih tezi.

Tarih tezi olgunlaştı. Onun üzerinde yürümek durmadan çalışmak gerekir. Buna inanmayan bazı kimseler olabilir. Bunlar yol kesenlere benzer; aldırmayınız.

(1938; A.H.)

10. Yabancı okullar.

Fransız okullarının çoğunu rahipler ve hemşireler yönetmektedir. O halde meslekleriyle ilgili bir yanları vardır. Bundan ötürü din propagandası yaptıklarından kaygı duyulabilir. Ancak istiyoruz ki bu okullar kalsın. Ama Türkiye'de bizim okullara bile tanınmayan ayrıcalıklardan yabancı okulların yararlanması kabul edilemez. Yabancı okullar aynı türden Türk kurumlarına konmuş olan yasa ve kurallara uydukları sürece ülkemizde kalabilirler.

(Şubat 1924; T.)

11. Türk gençliği.

Her şeye karşın kesinlikle bir aydınlığa doğru yürümekteyiz. Bende bu inancı yaşatan güç yalnız (sevgili) ülkem için duyduğum sınırsız sevgi değil; bugünün karanlıkları, ahlâksızlıkları, şarlatanlıkları içinde, yalnız yurt ve gerçek aşkıyla ışık serpmeye ve aramaya çalışan bir gençlik gördüğümdendir.

(Mayıs 1918; Ruşen Eşref, ATATÜRK)

Gençler, cesaretimizi pekiştiren ve sürdüren sizsiniz. Siz, gördüğünüz eğitimle ve kültürünüzle insanlığın üstün niteliklerinin yurt sevgisinin, düşünce özgürlüğünün en değerli simgeleri olacaksınız.

Ey yüce yeni kuşak, gelecek sizsiniz. Cumhuriyeti biz kurduk; onu yüceltecek, sürdürecek sizsiniz,

(Ağustos 1924; S.D.II.)

Ey Türk gençliği!

Birinci ödevin Türk bağımsızlığını, Türk Cumhuriyetini sonsuza dek korumak ve savunmaktır.

Varlığının ve geleceğinin biricik temeli budur. Bu temel senin en değerli hazinendir. Gelecekte de, yurt içinde ve dışında seni bu hazineden yoksun bırakmak isteyen kötü yürekliler bulunacaktır. Bir gün, bağımsızlığını ve Cumhuriyet'ini savunmek zorunda kalırsan, ödeve atılmak için, içinde bulunacağın durumun olanak ve koşullarını düşünmeyeceksin! Bu olanak ve koşullar çok elverişsiz bir nitelikte olabilir. Bağımsızlığına ve Cumhuriyet'ine kıymak isteyecek düşmanlar, bütün dünyada benzeri görülmemiş bir zafer kazanmış olabilirler. Zorla ve aldatıcı düzenlerle yurdunun bütün kaleleri alınmış, tersaneleri (1) ele geçirilmiş, bütün orduları dağıtılmış, ve yurdun her köşesine eylemli olarak girilmiş olabilir. Bütün bu koşullardan daha acı, daha korkunç olmak üzere yurdun içinde yönetim başında olanlar, aymazlık ve sapkınlık ve hatta hainlik içinde bulunabilirler. Hatta yönetim başında bulunan kişiler, kendi çıkarlarını yurduna girmiş olan düşmanların siyasal erekleriyle birleştirebilirler. Ulus, yoksulluk ve sıkıntı içinde yıkkın ve bitkin düşmüş olabilir.

Ey Türk geleceğinin evlâdı! İşte bu ortam ve koşullar içinde bile ödevin, Türk bağımsızlığını ve Cumhuriyetini korumaktır. Bunun için gereken güç, damarlarındaki soylu kanda vardır.

(Ekim 1927; N.)

(1) Gemi yapım yerleri

Siz genç arkadaşlar, yorulmadan beni izlemeye and içmişsiniz. İşte ben bu sözden çok duygulandım.

Beni yorulmadan izleyeceğinizi söylüyorsunuz. Fakat arkadaşlar yorulmamak ne demek? Elbette yorulacaksınız. Benim sizden istediğim yorulmamak değil, yorulduğunuz zaman bile durmadan yürümek, yorulduğunuz anda bile dinlenmeden beni izlemektir. Yorgunluk her insan için doğal bir haldir. Fakat insanda yorgunluğu yenebilecek bir iç gücü vardır ki, işte bu güç yorulanları dinlendirmeden yürütür.

Sizler, yani yeni Türkiye'nin genç kuşakları, yorulsanız bile beni izleyeceksiniz. Ben bu akşam buraya sadece bunu size anlatmak için geldim. Dinlenmek üzere yürümeye karar verenler hiç bir zaman yorulmazlar. Türk gençliği amaca, bizim yüksek ülkümüze doğru durmadan, yorulmadan yürüyecektir.

(Mart 1927; S.D.II.)

Sekizinci Bölüm

GÜZEL SANATLAR

1. Güzel sanatlar ve Türk ulusu.

Sanatsız kalan bir ulusun hayat damarlarından biri kopmuş demektir.

(Yücel, 45, S.D.III.)

Yüksek bir insan toplumu olan Türk ulusunun tarihsel bir niteliği de, güzel sanatları sevmek ve o alanda yükselmektir. Bunun içindir ki, ulusumuzun yüksek karekterini, yorulmaz çalışkanlığını, doğuştan olan zekâsını, bilime bağlılığını, güzel sanatlar sevgisini ve ulusal birlik duygusunu sürekli olarak ve her türlü incelemelerle besleyerek geliştirmek ulusal ülkümüzdür.

(Ekim 1933; S.D.III.)

Baylar, siz yaşamınızda milletvekili olabilirsiniz, bakan olabilirsiniz, hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz; fakat hiç bir zaman sanatkâr olamazsınız. Onun için bu çocukların değerini bilelim.

(Yücel, 45, S.100)

Güzel sanatların her dalı için Millet Meclisi'nin göstereceği ilgi ve emek, insanca ve uygar yaşam için ve çalışma veriminin artması için etkili olacaktır.

(Kasım 1936; S.D.II.)

2. Heykel hakkında.

Dünyada sürekli olarak ve olgunlaşmak isteyen herhangi bir ulus, ne yapıp yapıp, heykel yapacak ve heykelci yetiştirecektir. Anıtların şuraya buraya tarihsel anılar olarak dikilmesinin dine aykırı olduğunu ileri sürenler şeriat hükümlerini (yargılarını) gerektirdiği gibi araştırıp incelememiş olanlardır. Peygamber Efendimizin İslâm dinini kuruşundan bu ana kadar bin üç yüz bu kadar yıl geçmiştir. Peygamber Efendimizin Tanrı buyruklarını bildirdiği sırada seslendiği kimselerin kalp ve vicdanlarında putlar vardı. Bu insanları Tanrı yoluna çağrı için önce o taş parçalarını atmak ve bunları ceplerinden ve kalplerinden çıkarmak zorunda idi. İslâmın gerçekleri tam olarak anlaşıldıktan ve oluşan vicdan kanıları güçlü olaylarla da doğrulandıktan sonra birtakım aydın kişilerin böyle taş parçalarına tapınacağını varsaymak ve sanmak İslâm dünyasını aşağılamak demektir. Aydın ve dindar olan ulusumuz ilerlemenin nedenlerinden biri olan heykeltıraşlığı büyük ölçüde ilerletecek ve ülkemizin her köşesini atalarımızın ve bundan sonra yetişecek evlâtlarımızın anılarını güzel heykellerle bütün dünyanın önüne serecektir. Bu iş çoktan başlamıştır. Örneğin Sivas'tan Erzurum'a giderken yol üzerinde güzel bir heykele rastlarsınız. Hem sonra Mısırlılar Müslüman değil midir? İslâmlık yalnız Türkiye ve Anadolu halkını mı sınırları içine almıştır? Seyahat edenler çok iyi bilirler ki, Mısır'da bir çok büyük kişinin heykelleri bulunur. Ulusumuzun din ve dil gibi güçlü iki erdemi vardır. Bu erdemleri hiçbir güç ulusumuzun kalp ve vicdanından çekip alamamıştır ve alamaz. İnsanların olgunlaşmak için bazı şeylere ihtiyacı vardır. Bir ulus ki resim yapamaz, bir ulus ki heykel yapamaz, bir ulus ki tekniğin gerektirdiği şeyleri yapamaz, açıkça söyleyelim, o ulusun ilerleme yolunda yeri olamaz. Oysa bizim ulusumuz, gerçek nitelikleriyle uygar ve ileri bir ulus olmaya layıktır, olacaktır da.

(Ocak 1922; S.D.II.)

2. Yaşam ve müzik.

Yaşamda müzik gerekli midir?

Yaşamda müzik gerekli değildir. Çünkü yaşamın kendi müziktir. Müzikle ilgisi olmayan yaratıklar insan değildir. Eğer söz konusu olan yaşam insan yaşamı ise müzik kesinlikle vardır. Müziksiz yaşam zaten olamaz. Müzik yaşamın neşesi, ruhu, sevinci, her şeyidir. Yalnız müziğin türü üzerinde durulup düşünmeye değer.

(Ekim 1925; S.D.II.)

3. Türk müziği hakkında.

Benim Türk duygularımı, Türkün bir hayli gelişmiş olan ruh ve duygusunu artık bu müzik, bu yalın müzik doyurmaya yetmez. Şimdi karşıda uygar dünyanın müziği de duyuluyor. Bu ana kadar müziki denen şakımalar karşısında cansız gibi görünen halk hemen harekete, eyleme geçti. Hepsi oynuyor, şen ve neşeliler; doğanın gerektirdiğini yapıyorlar. Bu pek doğaldır. Gerçekten Türk yaradılıştan şen ve neşelidir. Eğer onun bu güzel ruhu bir süre sezilmemişse bu, kendi kusuru değildir. Kusurlu hareketlerin acı, felâketli sonuçları vardır.

İşte Türk ulusu bu nedenle tasalandı. Fakat artık ulus yanlışlarını kanını akıtarak düzeltmiştir. Artık içi rahattır; artık Türk şendir; Yaradılışında olduğu gibi şendir. Çünkü ona ilişmenin tehlikeli olduğunu tekrar kanıtlamak istemez kanısındadır. Bu kanı aynı zamanda bir dilektir.

(Ağustos 1928; S.D.II.)

Güzel sanatların hepsinde ulus gençliğinin nasıl ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu yapılmaktadır. Ancak bunda en çabuk olması, en önde gelmesi gerekli olan Türk müziğidir. Bir ulusta bir değişme olup olmadığını gösteren ölçü müzik değişikliğini benimsemesidir. Kavrayıp benimseyebilmesidir.

Bugün dinletilmeye yeltenilen müzik yüz ağartacak değerde olmaktan çok uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusun ince duygularını, düşüncelerini anlatan yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir an önce genel ve son müzik kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak böyle seçkin ulusal Türk müziği yükselebilir. Evrensel müzikte yerini alabilir.

(Kasım 1934; S.D.II.)

Bir ulusun müzik zevki dikkate alınmadıkça onun yükseltilmesine olanak olmadığını Montesquieu'de okumuştum. Bu çok doğrudur. İşte bundan ötürü bu sanatın geliştirilmesine kendimi bağlı sayıyorum. Ülkemizde çalınan Türk müziği değildir. Bir Bizans etkinliğidir. Bizim ulusal müziğimizi ancak köylerde çobanlar çalar. Ama onu da Batı müziğinin şimdiki düzeyine yükseltmek için yaklaşık dört yüz yıl gerekir. Bu kadar beklemek fazladır. Onun için Avrupa müziğini aktarmaya çalışıyoruz.

(26 Şubat 1938; V.)

Alaturka ulusal müzik değildir, olamaz. Bizler ölünceye kadar alaturka müzikten hoşlanacağız; fakat asıl müzik Batı müziğidir. Ulusumuz için bu müziği normal görmeliyiz.

(Anektod; C.)

Dokuzuncu Bölüm

ULUSAL EKONOMİ

1. Ekonomik sıkıntı ve yoksulluk nedenleri.

Bizi bugünkü ekonomik yoksulluk ve sıkıntıya düşüren şimdi artık kalkmış olan kapitülasyonların yol açtığı son derece durumu hatırlatmadan geçemem. Bilirsiniz ki ülkemiz ekonomik örgütlenme ve ortam bakımından güçlü bir durumda değildi. Bireysel ekonomi değerleri de serbest rekabete dayanabilecek dereceye ulaşmamıştı. Tanzimatın açtığı serbest ticaret dönemi, Avrupa'nın rekabetine karşı kendisini savunamayan ekonomimizi bir de kapitülasyon zincirleriyle bağladı. Örgüt ve bireysel değer bakımından ekonomi alanında çok güçlü olanlar ülkemizde üstelik ayrıcalıklı durumlarda bulunuyordu. Kazançlarından vergi vermiyorlardı. Gümrüklerimizi ellerinde tutuyorlardı. İstedikleri zaman, istedikleri eşyayı, istedikleri koşullar altında ülkemize sokuyorlardı. Ekonomimizin bütün kesimlerine, sınırlama ve koşul tanımadan egemen olmuşlardı.

Baylar, karşılaştığımız rekabet tamamiyle haksız, son derece eziciydi. Rakiplerimiz böylece gelişmeye elverişli endüstrimizi de yok ettiler. Tarımımıza zarar verdiler. Ekonomi ve maliye alanında gelişme ve ilerlememize engel oldular.

(Mart 1922; S.D.I.)

2. Yeni bir ekonomi dönemi.

Ekonomi demek her şey demektir. Yaşamak için, mutlu olmak için, insanın var olması için ne gerekse hepsi var demektir. Tarım demektir, çalışmak demektir, her şey demektir.

Bence halk dönemi, ekonomi dönemi kavramıyla belirlenir. Öyle bir ekonomi dönemi ki, onda ülkemiz bayındır olsun, ulusumuz refah içinde olsun, zengin olsun. Burada size bir görüşü hatırlatayım: "El kanaat-ü kenzi lâ yüfnâ - az şeyle yetinme tükenmez bir hazinedir." Yoksulluğu erdem sayan bu görüşe de ekonomi dönemi bir son versin artık.

Baylar, bu görüşü yanlış yorumlamak yüzünden bu ülkeye büyük kötülük edilmiştir. Biliriz ki, Tanrı yeryüzünde yarattığı bunca nimetleri, bunca güzellikleri insanlar refah ve varlık içinde yaşasın diye yaratmıştır. Ve bunlardan büyük ölçüde yararlanabilmeleri için de başka varlıklardan esirgediği zekâyı, aklı, insanlara vermiştir. Eğer yurt denen şey kupkuru dağlardan, taşlardan, bataklık alanlardan, çıplak ovalardan; eğer yurt sadece kentlerden, köylerden oluşmuş olsaydı, zindandan hiçbir farkı kalmazdı. Gerçekten bu sözünü ettiğimiz görüşe saplananlar bu değerli yurdumuzu böyle zindan ve cehenneme çevirmekten başka bir şey yapmamışlardır. Oysa bu yurt, çocuklarımız, evlâtlarımız ve torunlarımız için cennet yapılmaya layıktır, hem de çok layıktır. İşte bu ülkeyi böyle bayındır hale getirecek olan ekonomik neden ve etkenler, ekonomik etkinliklerdir. Bunun için öyle bir ekonomik dönem gereklidir ki, artık ulusumuz insanca yaşamasını bilsin, insanca yaşamın neye bağlı olduğunu öğrensin ve o yollara yönelsin. Hepimizin isteği şudur ki, bu ülkenin halkı ellerindeki örnekleriyle tarımın, sanatın, emeğin ve yaşamın bir temsilcisi olsun. Ve artık bu ülke böyle yoksul görünen bir ülke ve bu ulus hor görülen ulus olmaktan çıksın, ülkemize varlıklılar ülkesi, bu yeni Türkiye'nin adına da çalışkanlar ülkesi densin! İşte ulus böyle bir döneme girmiş bulunuyor; ve bu dönemi geliştirip yüceltecektir. Öyle bir dönemin tarihini yazacaktır. Böyle bir dönemde, böyle bir tarihte en yüksek yer, en büyük hak çalışkanların olacaktır. (Şubat 1921; S.D.II.)

Arkadaşlar, bundan sonra çok önemli zaferlere kavuşacağız. Fakat bunlar süngü zaferleri değil, ekonomi ve bilim zaferleri olacaktır. Ordumuzun bu güne kadar elde ettiği zaferler yurdumuzu gerçek kurtuluşa götürmüş sayılmaz Bunlar ancak gelecek zaferler için bir temel hazırlamıştır. Askerlik alanındaki zaferlerle gururlanmayalım. Yeni bilim ve ekonomi zaferlerine hazırlanalım.

(Ocak 1923; S.D.II.)

Siyaset ve askerlik alanlarındaki zaferler, ne denli büyük olurlarsa olsunlar, ekonomik zaferlerle taçlandırılmazlarsa, elde edilen zaferler iyice yerleşmiş olamaz, az zamanda sönüp giderler. Bunun içindir ki en büyük ve parlak zaferlerimizin de sağlayabildiği, daha da sağlayabileceği yararlı meyveleri toplayıp onlardan yararlanmak için ekonomimizin, ekonomik egemenliğimizin sağlanması, pekiştirilip ve genişletilmesi gerekir.

(Şubat 1923; S.D.II.)

Yeni Türkiye Devleti bir ekonomi devleti olacaktır.

(1923; İzmir yollarında)

Bizim halkımız, çıkarları birbirinden ayrı sınıflar halinde değil, tersine varlıkları ve emeklerinin ürünleri birbirine gerekli olan sınıflardan oluşur. Şu anda beni dinleyen çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır, işçilerdir. Bunların hangileri birbirine karşı olabilir? Çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların hepsine birbirlerine ve işçiye muhtaç olduğunu kim yadsıyabilir?

Bugünkü fabrikalarımızda, daha çok olmasını dilediğimiz fabrikalarımızda, kendi işçilerimiz çalıştırılmalıdır; refah içinde ve memnun olarak çalışmalıdırlar; ve bütün bu saydığımız sınıflar zengin olmalıdır, yaşamın gerçek tadını çıkarabilmelidirler ki, çalışmak için erk ve güç bulabilsinler. Bunun için, programdan söz edilirken hemen hemen denebilir ki, bu, bütün halk

için "Çalışma Ulusal Andı"dır. Böylece bir çalışma ulusal andı niteliğinde olan program etrafında toplanmakla ortaya çıkacak olan siyaset biçimi ise basbayağı bir fırka niteliğinde görülmemelidir.

(Şubat 1923; S.D.II.)

Cumhuriyet hükümetinin, namuslu, yurtsever, cumhuriyetsever emekçilere her zaman yardımcı olacağından ve bu kimseleri destekleyeceğinden kuşku duyulmamalıdır.

(Mayıs 1926; S.D.II.)

Ülkemizin bütün önemli merkezleri birbirine az zamanda demir yollarıyla bağlanacaktır; ve önemli uygarlık kaynakları ortaya çıkarılacaktır. Yurdumuzun her yanının yıkık görünümünü bayındır hale çevirmek olan amacımızın temel taşları her yerde gözleri büyüleyecektir. Çalışmak ve mutlu olmak ihtiyacında olan bütün halkımıza, işçilere geniş ve güvenli çalışma alanları, çağrılarını yapmakta gecikmeyecektir. Tüccarların yüzlerinin güleceği günler de uzak değildir. Yurdumuzu bayındır bir hale getirmek ve ulusu mutlu etmek için düşünülen ve girişilen bu işlerde izlenecek programın temel noktaları, ele alınmış sayılabilir.

(1923; İzmir Yollarında)

3. Devlet ekonomisi.

Bütün dünyada olduğu gibi yurdumuzda da en başta gelen önemli işimiz ekonomik işlerdir. Bu işlerde en yüksek başarıyı sağlamaya çalışmak son derece önemlidir, zorunludur.

Onun için bu işlerle bütün devlet örgütlerinin, bütün yurttaşların ve hepimizin gerçek duygularla ilgilenmemiz gereği doğaldır. Yeni devletimizin, yeni hükümetimizin bütün programları ekonomi programına dayanmalıdır. Onun için çocuklarımızı buna göre eğitmeliyiz; onlara buna göre bilim ve kültür vermeliyiz ki, ticaret, tarım ve sanat dünyasında ve bunların

bütün çalışma alanlarında verimli olsunlar, etkin olsunlar, pratik olsunlar. Bu nedenle eğitim programımız, gerek ilköğretimde, gerek ortaöğretimde verilecek bütün dersler bu görüşe göre olmalıdır. Eğitim programımız gibi devletin çeşitli bölümleri için planlanacak programlar da ekonomik programa dayanma zorunluluğundan kendilerini kurtaramazlar. Temeli sağlam bir program uygulamak ve bu program üzerinde bütün ulusu uyum içinde çalıştırmak gereklidir.

Ulus ekonomi yolunda güvenle ve güven vererek kesin ve sağlam adımlar atarken ana programımızın esinlediği genel önlemleri yeğlemek en doğru yoldur. Toplumumuzun bütün iş bölümleri sahiplerini, yararlı bir ilişkiyle bu yolda elele vermiş, omuz omuza dayanmış olarak amaca doğru yürüyen, birbirine içtenlikle bağlı yolcular yapmak, devletin ekonomi işlerinde yorgunluğunu azaltmak ve başarı süresini kısaltmak tek çaredir.

(Eylül 1923; C.B.)

Türkiye'nin uyguladığı devletçilik sistemi 19. yüzyıldan beri sosyalizm kuramcılarının ileri sürdükleri düşüncelerden alınarak Türkçeye aktarılmış bir sistem değildir. Bu, Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş, Türkiye'ye özgü bir sistemdir.

Devletçiliğin bizce anlamı şudur:

Bireylerin özel girişimlerini ve kişisel etkinliklerini esas tutmak; fakat bir ulusun ve geniş bir ülkenin bütün ihtiyaçlarının karşılanmadığını ve birçok şeyin yapılmadığını gözönünde tutarak ülke ekonomisini devletin eline almak.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, yurdumuzda yüzyıllardır bireysel ve özel girişimlerle yapılmış olan şeyleri bir an önce yapmak istedi ve görüldüğü gibi de kısa bir sürede yapmayı başardı. Bizim istediğimiz bu yol, görüldüğü gibi liberalizmden başka bir şey değildir.

(Ocak 1936; C.B.II. 501.)

"Devletçilik, özellikle toplumsal, ahlâksal ve ulusaldır." Ulusal varlığın dağıtımında, daha yetkin bir eşitlik ve emekçilerin daha yüksek bir refah içinde bulunmaları, ulusal birliğin korunmasının koşuludur. Bunu hep gözönünde tutmak, ulusal birliğin temsilcisi olan devletin önemli bir ödevidir.

Halkın yararına hizmet eden genel kuruluşların çoğalması devletin göz önünde tutacağı bir sorundur. Böylece salt çıkarcı etkinlikler sınırlandırılmış olur. Bu hal yurttaşlar arasında ahlâktan yana dayanışmanın gelişmesine yardım eden önemli bir etkendir.

Yurtta her çeşit üretimin çoğalması için kişisel girişimin devletçe çok gerekli olduğunu belirttikten sonra şunu söylemeliyiz ki; "devlet ve birey birbirinin karşıtı değil, birbirinin tamamlayıcısıdır."

Bunun izlenmesini uygun gördüğümüz ılımlı devletçilik ilkesi, bütün üretim ve dağıtım araçlarını bireylerden alarak, devleti başka ilkelere göre düzenlemek amacını güden sosyalizm ilkesine dayanan kollektivizm ya da komünizmde görüldüğü gibi özel ve bireysel girişim ve etkinliklere izin vermeyen bir sistem değildir.

(Medenî Bilgiler S.444-449)

4. Tarım.

Türkiye'nin sahibi ve efendisi kimdir? Bunun cevabını hemen birlikte verelim: Türkiye'nin gerçek sahibi, gerçek üretici olan köylüdür. O halde herkesten daha çok refah, mutluluk ve zenginliği hak eden, bunlara en layık olan köylüdür. Bu nedenle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin ekonomik siyaseti bu temel amacın elde edilmesine yöneliktir.

Baylar, diyebilirim ki, bugünkü acıklı ve yoksul halimizin biricik nedeni bu gerçeği kavrayamamış olmamızdır. Gerçekten, yedi yüz yıldır dünyanın dört bucağına sürükleyerek kanlarını akıttığımız, kemiklerini bu yerlerin topraklarına bıraktığımız, ve yedi yüz yıldır emeklerini ellerinden alıp saçıp

savurduğumuz ve buna karşılık hep değersiz sayıp aşağıladığımız ve bunca özverilerine ve verdiklerine karşılık nankörlük, küstahlık ve zorbalıkla uşak düzeyine indirmek istediğimiz bu yurdumuzun asıl sahibi önünde utanç ve saygıyla gerçek yerimizi alalım. Baylar, halkımız çiftçidir. Ulusun çiftçilikteki çalışmalarını zamana uygun önlemlerle en yüksek dereceye ulaştırmalıyız. Köylünün çalışmalarının (emeğinin) sonuç ve meyvelerini kendi yararları yolunda en yüksek düzeye çıkarmak ekonomik siyasetimizin temel ilkesidir. Bu nedenle bir yandan çiftçinin çalışmasını geliştirecek ve verimli kılacak bilgi, araç ve teknik aletler sağlanıp kullanmasına, öte yandan onun emeğinin sonuçlarından en çok yararı sağlayacak ekonomik önlemlerin alınmasına çalışmak gerekir. Bugüne kadar yol ve modern taşıma araçlarının bulunmayışı, alışveriş yöntemlerinin çiftçinin zararına oluşu ve yasalarımızın çiftçiyi korumaması gibi engellerin kaldırılması gerekir.

(Mart 1923; S.D.I.)

Arkadaşlar, dünyada zafer kazandıran iki araç vardır: biri kılıç, ötekisi saban. Başka bir yerde de söyledim; burada bir daha yinelemeyi yararlı buluyorum. Zaferin aracı yalnız kılıç olan bir ulus bir gün girdiği yerden kovulabilir, aşağılanır, acınacak bir duruma düşer. Böyle ulusların yoksulluğu, yokluk sıkıntıları öyle acıklı olur ki kendi ülkelerinde bile bir tutuklu, bir esir durumunda kalabilir. Onun için gerçek zafer yalnız kılıçla değil, sabanla sağlanandır. Ulusların yurtlarında sağlamca yerleşmiş duruma gelmelerinin, sürekli düzen içinde yaşamalarının aracı sabandır. Saban kılıç gibi değildir. O kullanıldıkça güçlenir. Kılıç kullanan kol çok geçmeden yorulduğu halde saban kullanan kol zaman geçtikçe toprağın daha temelli sahibi olur. Kılıç ve saban, bu iki fatihten birincisi ikincisine hep yenildi. Tarihin bütün olgu ve olayları yaşamın bütün gözlemleri bunu doğrular. Ulusumuz çok büyük acılar çekmiş, acıklı olaylar görmüştür. Bütün bunlardan sonra hâlâ bu topraklarda bulunuyorsa, bunun asıl nedeni şudur: Türk çiftçisi bir eliyle kılıcını kulla-

nırken, öteki elinde sabanıyla toprağından ayrılamadı. Eğer ulusumuzun büyük çoğunluğu çiftçi olmasaydı, biz bugün yeryüzünde bulunmayacaktık.

(Mart 1928; S.D.II.)

Ben de çiftçi olduğumdan biliyorum. Makinesiz tarım olmaz. El emeği güçtür. Birleşiniz. Kuracağınız birliklerle makine alırsınız. Yılda yüz dönüm ekeceğinize, on kat, yüz kat fazla ekersiniz. Yurdumuz gerçek çiftçi ülkesidir. Ancak buna daha hak kazanmış değiliz. Fakat tarım ülkesi olacağız. Bu da makine ile olacaktır.

(Ağustos 1925; S.D.II.)

5. Sanat ve küçük sanatlar.

Bir ulus sanat ve sanatkârdan yoksun ise tam bir yaşamı olamaz. Böyle bir ulus bir ayağı topal, bir kolu çolak, sakat ve hastalıklı bir kimse gibidir. Hatta ne demek istediğimi açıklamak için bu söylediğim de yeterli değildir. Sanatsız kalan bir ulusun hayat damarlarından biri kopmuş demektir.

(Mart 1923; S.D.II.)

Ülkemizin verimli topraklarından, sonsuz erdemlerinden, çeşitli ve zengin kaynaklarından kimseye el açmaksızın gereği gibi yararlanmak için ve böylece ulusumuzu mutlu ve refah içinde, ordumuzu ihtiyaçları tamamiyle karşılanmış ve güçlü olarak yaşatabilmek için sanat son derece gereklidir.

Sanatın en basiti, en onur vericisidir (şereflisidir). Kunduracı, terzi, marangoz, saraç, nalbant toplum hayatımızda, askerlik hayatımızda saygı ve onur mevkiine en layık sanatkârlardır.

(Nisan 1922; S.D.II.)

6. Bayındırlık.

Ulusumuz yoksullaşmıştır. Ülkemiz yıkıntı halindedir. Bu yoksulluğun, bu yıkımın türlü nedenleri vardır. Bunların en önemlisi, ekonomik alanda geriliğimizdir; bu geriliğe yol açan tek neden de, yollarımızın olmayışıdır. Bugün dünya yollara olağanüstü önem vermektedir. Deniz yolları, kara yolları oluşturmuştur. Hatta Avrupalılar deniz yollarından gelerek bizimle rekabet ediyorlar. Yollarımızı çağımızın bugünkü gelişmelerin gerektirdiği bir duruma getirmek zorunludur.

(Ocak 1923; S.D.II.)

Türkiye'de ekonomi yaşamının büyük ölçüde gelişmesi ancak demiryollarıyla olacaktır. Ulusun mutluluğu, bağımsızlığı bu yollardan geçecektir. Cumhuriyet hükümetinin bu alandaki çok verimli çabaları ve ülkücü etkinlikleri övgüye değer. Burada önemli olan nokta, Türk ulusunun bu gerçeği, bütün güçlüklerine karşın anlaması ve onu benimsemesidir. Demir sanatını dünyaya yayan Türk, yurdunda savsaklanmış olan bu gerekli şeyi, kuşkusuz, çağdaş uygarlığın bütün dünyada yükselttiği düzeye ulaştıracaktır.

(Şubat 1931; S.D.II.)

7. Ticaret.

Baylar, ticarete ilişkin düşüncelerimi iki biçimde saptıyorum. Biri bugünle ilgili ve bugünün gerektirdiği düşünceler, ötekisi ise gelecekle, yani barıştan sonra ulusun istek ve dileklerine bağlı düşünceler. Eğer bugün ticaretimiz hakkında ne düşünüyorsanız diye sorarsanız, bu soruya bir tek cevap veririm: Bugün düşündüğüm tek şey kapitülasyonlardır. Maddî bakımdan, eylemle, kanla kaldırılmış olan kapitülasyonların bir daha dirilmemek üzere yokluğa gömülmesini sağlamaktır. Ticaretimizin de, endüstrimizin de gelişme ve yükselmesi buna bağlıdır. Bugünle ilgili olan bu sorun çözüldükten sonra, yarınla ilgili olanak Türkiye ticaretinin dünya ticaretiyle rekabet

edebilmesi yolunda (için) düşünülmesi gereken şeyleri, elbette siz tüccarlar benden daha iyi bilirsiniz.

(Mart 1923; S.D.II.)

Ticaret için iki şey gerekir. Bir kere dışarıya gönderilecek ürünlerin gönderileceği yer sağlanmalıdır. Bu olmazsa ticaret olmaz. Ürünleri dışarı gönderebilmek için süratli ve güvenli araçlara ihtiyacımız vardır. Bu nedenle bütün gücümüzle bir an önce otomobiller, karayolları, demiryolları yapmak zorundayız. Sonra ticarette düşüneceğimiz ikinci iş, ticareti, dışsatım ve dış alımlarımıza aracılık eden yabancıların elinden kurtarmaktır. Üzülerek söylüyorum ki, ticaret bizim elimizde değildi. Ulusal ticaret kuruluşları birer birer elimizden alınmıştı. Artık halkımızın tüccar sınıfını zengin edebilmek için ticaretin yabancı ellerde bulunmasına engel olacak önlemleri almak zorundayız. Arkadaşlar, ülkeyi zengin edecek dışalımdan ziyade dışsatımdır. Oysa, dışsatım mallarımız ancak sahillerimize kadar gidiyor ve böylece oradan yabancı ülkelere gönderilirken yabancıların eline geçiyor ve böylece kazancımızın önemli parçasını yitirmiş oluyoruz. Onun için dışsatım kaynaklarımız bizden olan tüccarlarımızın elinde bulunmalıdır.

İşte ticaretimiz için düşünülecek başlıca şeyler bunlardır. Bunların herbirini bugünkü uygarlığa göre, uygarlığın bugünkü gereklerine göre, dünya ticaretinin bugünkü kurallarına göre kolaylıkla sağlayabileceğimizi sanmak aymazlığına düşülmemelidir. Ancak güç de olsa, az da olsa, zorluklar da çeksek, bu amaca doğru yürüyecek ve Tanrı'nın izniyle başarı kazanacağız.

(Mart 1923; S.D.II.)

8. Yabancı sermaye.

Bizim ülkemiz büyüktür; çok büyük sermayeye ihtiyacımız vardır. Bu nedenle yasalarımıza uygun olmak (uymak) koşuluyla yabancı sermayeye gereken güvenceyi vermeye her za-

man hazırız. Ancak isteriz ki, yabancı sermaye bizim emeklerimize ve kaynaklarımıza katılsın, bizim için de onlar için de yararlı sonuçlar versin! Fakat eskisi gibi olmasın gerçekten, geçmişte ve özellikle Tanzimat döneminden sonra yabancı sermaye ülkede ayrıcalıklı bir durum elde etti; ve bilimsel anlamıyla denebilir ki, devlet ve hükümet yabancı sermayenin jandarmalığından başka bir şey yapamamıştır. Artık her uygar devlet gibi yeni Türkiyede bunu kabul edemez. Burası köleler ülkesi durumuna düşürülemez.

(Şubat 1923; S.D.II.)

Onuncu Bölüm

MİLLÎ SAVUNMA

1. Savaş ne zaman yerinde olur?

Ne olursa olsun, şu veya bu nedenle ulusu savaşa sürüklemek yanlısı değilim. Savaş zorunlu olmalı ve ulusun yaşamı tehlikede ise yapılmalıdır. Gerçek düşüncem şudur: Ulusu savaşa götürünce vicdanım rahat olmalı. Öldüreceğiz diyenlere karşı "ölmeyeceğiz" diye savaşa girebiliriz. Ancak ulusun yaşamı tehlikeyle karşı karşıya kalmadıkça savaş cinayettir.

(Mart 1923; S.D.II.)

Yurdun iç ve dış herhangi bir tehlikeden en az özveriyle en kısa zamanda kurtulması için tek çare, herhangi bir seferberlik çağrısına her yurttaşın hemen, bir an yitirmeden koşmasıdır.

Türk yurtseverliğinin birinci ayırıcı niteliği yurt savunması için her işi bırakarak silâh altına koşmaktır.

(Mayıs 1925; Beyanname)

2. Askerlikle ilgili zorunluklar.

Askerlerimizin biraz çıplak oluşu; yırtık giysileri olması bizim için hiçbir zaman utanılacak bir şey değildir. Bana Fransızlar, üniformasız askerlerin çete olduklarından söz ettikleri zaman, hayır onlar çete değildir, bizim erlerimizdir, dedim.

Ustlerinde üniforma yok dediler; üzerlerindeki elbise üniformadır, dedim. Ve bunu Fransızlar yetesiye bir cevap saydılar. Bu nedenle, üniformasız olsunlar, yeter ki onları yerinde kullanalım ve kutsal amacımıza ulaşalım.

(Ağustos 1920; S.D.I.)

Ordumuzun varlığını ve gücünü paramızla orantılı bulundurmak kuramını kabul edenlerden değilim. "Para vardır, ordu kurarız; paramız bitti, ordu dağılsın." Benim için öyle bir sorun yoktur. Baylar, para vardır ya da yoktur. İster olsun, ister olmasın ordu vardır ve olacaktır.

(Mayıs 1922; N.)

İhtiyaç, tehlike bize her şeyi yasal göstermektedir. Ordunun ihtiyaçları ulusa angarya yaptırmayı gerektiriyorsa, bunu yapıyoruz, en doğru yasa budur. Ulusun ve ordunun yenilmemesi için yasalar buna engeldir diye gerekli gördüğüm önlemleri almakta duraksayacak değilim.

(Mayıs 1922; N.)

3. Asker eğitimi.

Subay, yalnız askere savaş araçlarını öğreten ve ona savaştaki görevini gösteren bir insan değildir. O insanca ve ulusal duyguları da işler ve onları, gerektiğinde düşman karşısında silâh kadar tehlikeli hale getirir. Bizim askerimiz kışlaya işlenecek hammadde halinde gelir. Kışladan ayrıldığı zaman da geldiğinden çok farklı bir halde ayrılır. Beceriler kazanmış, yükselmiş, güçlenmiş olarak evine döner. Kışla bizde sadece bir savaş öğretimi yeri değil, aynı zamanda bir kültür ocağı, bir sanat okuludur. Böyle olmakla da ülkeye yaptığı hizmet ölçülemeyecek kadar büyüktür.

(Rıdvan Nafiz Ergüer)

4. Komutan.

Komutanlar, emirlerine verilen ulus çocuklarını, ülke araçlarını düşmana yöneltirken düşünecekleri tek şey, ulusun kendilerinden beklediği yurt ödevini ateşle, süngüyle ve ölümle yerine getirmek ve sonuçlandırmaktır. Askerlik görevi ancak bu anlayış ve inanışla yapılabilir. Lafla, siyasetle düşmanın aldatıcı vaatlerine kulak vermekle askerlik görevi yapılamaz. Komutanlık görev ve sorumluluğunu yüklenecek kadar omuzlarında ve özellikle kafasında güç bulunmayanların acıklı sonuçlarla karşılaşmamaları olanağı yoktur (karşılaşmalarından kaçınılamaz.)

(Ekim 1927; N.)

Baylar, komutanlar askerlik görev ve gereklerini düşünürken ve uygularken siyasal düşüncelerin etkisi altında kalmaktan sakınmalıdırlar. Siyasal yönün gereklerini düşünen başka görevliler bulunduğunu unutmamalıdırlar.

(Ekim 1927; N.)

Ben çok acemi komutanlar gördüm. Örneğin, bir alay komutanı yeni tümen komutanı olmuş; ya da bir tümen komutanı yeni kolordu komutanı olmuş; biraz da tecrübesiz! Daha tecrübe edinmeye vakit bulamadan güç durumlar karşısında kalmış. Yaşamı boyunca bir tümene alışmışken, düşman karşısında iki veya üç tümene birden komuta etmek zorunda kalınca duraksaması ve güçlüklerle karşılaşması doğaldır. Bir tümene komuta ettiği zaman tümenin bütün birliklerini, olabildiği kadar, gözü altında birleştirip yönetebilen acemi bir komutan iki üç tümenin gözden uzak yerlerde savaşmasını yönetmek zorunda kaldığı zaman kendi kendine: "Hangi tümenin yanında bulunayım, onun mu, bunun mu? orada mı, burada mı" diye sorar.

Hayır! Ne orada bulunacaksın ne de burada! Öyle bir yerde bulunacaksın ki, hepsini yöneteceksin. O zaman "ben hiç birini gereği gibi göremem" der. Elbet gözlerinle göremezsin! Aklınla, anlayışınla görmen gerekir.

(Mayıs 1922; N.)

Komutanların göstereceği en büyük yiğitlik sorumluluktan korkmamaktır... Namuslu ve onurlu bir komutan için ölüm hiçbir vakit akla gelmez; onu düşündüren hareketin yerinde olup olmadığıdır. Geri çekilme manevrası için bir komutanda büyük ölçüde yerinde karar verme ve ileri görüş nitelikleri bulunmalıdır. Bizim ordumuzu büyük felâketlere uğratan, çoğu zaman geri çekilme manevrası için karar verme gücü olan komutanların bulunmayışıdır. Üstün düşman saldırısı karşısında, çok kez komutanlar askerin kendi kendine yerlerini bıraktıkları zamana kadar karar vermekten ürkerler. Sonra da çekilmeyi bir suç, askeri de suçlu sayarlar.

(Temmuz 1918; T.T.K.K.)

Kolordu denen birlik güç ve erk bakımından en büyük birliktir. Bunun komutanı bir tek erini kurtarmaksızın, tersine, bütün birliğini düşman elinde bırakarak kendini kurtarırsa, bunun nedenleri ve koşulları ne olursa olsun bu davranış kolordu komutanının aleyhindedir.

(2 Nisan 1926; H.M.)

Bundan ötürü, yöntem ve kural şudur ki, genel durumu yönetmek sorumluluğunu yüklenmiş olanlar en önemli hedefe ve yakın tehlikeye, olabildiğince yakın bulunur. Yeter ki bu yakınlık (yaklaşma) genel durumu görmelerini sınırlayacak (kısıtlayacak) derecede olmasın.

(Ekim 1927; N.)

Komutanlar emir vermiş olmak için emir vermezler. Gerekli ve yapılması olanağı olan şeyleri emrederler ve emir verirken kendilerini o emri uygulayacak olanın yerine koymak, emrin nasıl yerine getirileceğini ve uygulanacağını düşünmeleri ve bilmeleri gerekir.

(Ekim 1927; N.)

Bir komutanın esir düşmesi de suç sayılmayabilir. Ancak askerlik görev ve gereklerini yapıp uygulamakta elindeki kuvveti sonuna kadar kullandıktan sonra kanını akıtmak fırsatını bulamaksızın düşman eline düşerse...

Baylar, bütün ordusu düşman kuvvetlleri karşısında yenilip kendiliğinden geri çekilirken, kılıcını çekip tek başına atını düşman başkomutanının çadırına sürerek ölüm arayan Türk komutanları görülmüştür.

Bir Türk komutanının, ordusunu kullanmaksızın, herhangi kötü bir rastlantı ve talihsizlik sonu da olsa düşmana esir düşmesini biz bağışlasak bile tarih hiç bağışlamaz ve bağışlamamalıdır. Türk Devrim Tarihinin gelecek kuşaklara ileteceği söz ve uyarılar budur.

(Ekim 1927; N.)

Ben askerliğin her şeyden ziyade sanat yönünü severim.

(10 Şubat 1939; V.)

Ölmek ancak öldürmek erek ve amacına yönelik olmak gerekir. Ancak öldükten sonra hiçbir amaç sağlamayacaksa ölüm neye yarar?

(Temmuz 1920; S.D.I.)

Savaş, vuruşma, hele meydan savaşı yalnız karşı karşıya gelen iki ordunun çarpışması değildir. Meydan savaşı ulusların bütün varlıklarıyla bilim ve teknik alanındaki vardıkları düzeyle, ahlâklarıyla, kültürleriyle, kısacası bütün maddî ve manevî güçleri ve erdemleriyle ve her türlü araçlarıyla çarpıştıkları bir sınav alanıdır. Bu alanda, çarpışan ulusların gerçek güç ve değerleri ölçülür. Sonuç yalnız maddî temellere dayanan gücün değil, bütün güçlerin, özellikle ahlâksal ve kültürel gücün üstünlüğünün meydana çıkmasını sağlar. Bu nedenle meydan savaşında yenilen taraf, ulusça, ülkece bütün maddî ve manevî varlığıyla yenilmiş sayılır.

Böyle bir sonun ne denli acıklı olabileceğini tahmin edersiniz. Çöküş yalnız savaş alanında bulunan orduyla sınırlanmaz asıl ordunun bağlı olduğu ulus acıklı yıkımlara uğrar. Tarih, başlarındaki hükümdarlarla doymak bilmez politikacıların elinde, birtakım düşsel (hayal ürünü) isteklerinin aracı haline gelen istilâcı orduların, istilâcı ulusların uğradığı bu çeşit korkunç sonuçlarla doludur.

(Ağustos 1924; S.D.II.)

Savaşta güçten çok, gücün amaca uygun bir biçimde kullanılmasının önemli olduğu düşünülmelidir.

(1915; Belleten 28, s.37)

Kesin bir sonuç her zaman saldırıyla alınır. Fakat savunmayla yapılan bir çok görev de vardır. Burada bütün arkadaşların dikkatini bir noktaya çekmek isterim. Kesin sonuca varılmak istenen zamana gelmeden önce, gerçek ve ciddi saldırı zamanından önce, birliklerin savaşma gücünü azaltmaktan, sayılarını düşürmekten kaçınılmalıdır. Bunun için saldırı, savunma, işgal savaşı ve kesin savaşın biçiminin, uygulanacağı zaman ve durumun seçilmesinde, arkadaşların zaten var olan soğukkanlılıklarının korunması gerekir. Buna, kuramsal ve uygulamalı uğraşlarımızda çok dikkat etmeliyiz. Bir de, üstleni-

len görevle askerlikten yana etkinlikler arasında ciddî bir ilişki vardır.

(Şubat 1922; S.D.II.)

Tarihte yarılmamış ve yarılmayan cephe yoktur.

(Temmuz 1920; S.D.II.)

Yarım hazırlıkla, yarım önlemlerle yapılacak saldırı çok kez saldırmamaktan çok daha kötüdür.

Savunma hattı yoktur. Savunma alanı vardır. O olan da bütün yurttur. Yurdun her karış toprağı, yurttaşın kanıyla sulanmadıkça düşmana bırakılamaz. Onun için, küçük büyük her birlik bulunduğu yerden atılabilir; ama küçük büyük her birlik ilk durabildiği noktadan yeniden düşmana karşı cephe kurup savaşı sürdürür. Yanında birliğin çekilmek zorunda kaldığını gören birlikler ona uyamaz. Bulundukları yerde sonuna kadar dayanmak ve direnmekle yükümlüdürler.

(Ağustos 1921; N.)

Düşmana karşı kurulan cepheler iki nitelikte düşünülebilir. Kolay anlaşılmak için şöyle diyelim: iç cephe, dış cephe. Temel olan iç cephedir. Dış cephe, doğrudan doğruya ordunun düşman karşısındaki silâhlı cephesidir. Bu cephe sarsılabilir, değişebilir, yenilgiye uğrayabilir. Fakat bu durum hiçbir zaman ülkeyi, bir ulusu yok edemez. Önemli olan, ülkeyi temelinden yıkan, ulusu esirlik durumuna düşüren, iç cephenin çökmesidir. Bu gerçeği bizden daha iyi bilen düşmanlar, bu cephemizi yıkmak için yüzyıllarca çalışmış ve çalışmaktadırlar. Bugüne kadar başarılı da olmuşlardır. Gerçekten "kaleyi içten almak" dışından zorlamaktan çok daha kolaydır. Bu amaçla içimize kadar sokulabilen arabozucu mikropların, ajanların bulunduğunu ileri sürmek yerinde olur.

(Ocak 1922; N.)

Şimdi baylar, düşmana saldırmak için verilmiş olan kesin kararımızı uygulamaya başlamadan önce, hazırlamak ve tamamlamak zorunda bulunduğumuz savaş araçlarının ne olduğunu söyleyeyim: Tam üç aracın hazırlığının yeter ölçüde olduğunu görmek gereğini duyuyorum. Onlardan birincisi, en önemlisi ve temel olanı doğrudan doğruya ulusun kendisidir; varlığı ve bağımsızlığı için ulusun gönlünde ve vicdanında beliren ve gelişen istek ve dileklerin sağlamlığıdır. Ulus, bu içten gelen isteğinin ne denli güçlü olduğunu gösterirse, düşmanlara karşı başarı sağlamak için o denli güçlü bir aracımız olduğuna inanırım. İkinci araç, ulusu temsil eden Meclisin ulusal isteği belirtmekte ve bunun gereklerini inanarak uygulamakta göstereceği kararlılık ve yiğitliktir. Meclis, ulusal isteği ne denli çok dayanışma ve birlik içinde belirtirse, elimizde düşmana karşı o denli güçlü bir üstünlük aracı bulunur. Üçüncü araç, ulusun silâhlı evlâtlarından meydana gelip düşmanın karşısına çıkarılmış bulunan ordumuzdur.

(Ocak 1922; N.)

Bilirsiniz ki, savaş ve çarpışma demek iki ulusun yalnız iki ordusuyla değil, bütün varlıklarıyla, bütün mallarıyla, bütün maddî manevî güçleriyle karşılaşması ve birbiriyle vuruşması demektir. Bunun için Türk ulusunu cephedeki ordu kadar, düşüncesi ve duygusuyla ve eylemli olarak savaşla ilgilendirmeliydim. Ulus bireyleri, yalnız düşman karşısında olanlar değil, köyde, evinde, tarlasında bulunan herkes, silâhla vuruşan savaşçı gibi kendisini görevli bilerek bütün varlığını savaşa verecekti. Bütün maddî ve manevî varlığını yurt savunmasına bağlamakta ağır davranan ve titizlik göstermeyen uluslar, savaşı ve çarpışmayı gerçekten göze almış ve başarabileceklerine inanmış sayılamazlar.

(Ekim 1927; N.)

Askerlikte bir kural vardır. Düşmanın savaş cephesi çok güçlü olursa onu parçalara ayırmak gerekir. Biz ulusal savaşa başlarken karşımızda iki düşman vardı. Biri iç düşmandı ve bunu İstanbul hükümeti temsil ediyordu.

Ötekisi dış düşmanlardı. Bunu yabancı işgal kuvvetleri oluşturuyordu. Her iki düşmanla aynı zamanda savaşmak olanaksızdı. Ulusal savaş zafere ulaştıktan ve Lozan barışı imzalandıktan sonra düşmanları parça parça halinde ayırmak, sıraya koyarak en önemlilerini başlangıçta ortadan kaldırmak, ondan sonra ötekilerini ele almak gerekirdi. Yaptığımız budur.

(G.D.D.)

Bir askerî harekete uzaktan bakmak ve bakan kişinin kendisinin bulunduğu koşulları içinde onu irdelemek o kişiyi hiç bir zaman doğru bir sonuca götürmez. İnsanları, harekâtı irdelerken, o harekâtı yürüten komutanların, subayların bulundukları yeri, ellerindeki araçları, karşılaştıkları baskı ve güçlükleri o anda incelemek gerekir.

5. Ulusun, devletin geleceğini korumak.

Ulusumuzun bağımsız olarak belirli sınırlar içindeki bütünlüğünü korumaktır. Bunun için savaşıyoruz. Baylar, ülkemizin ellide biri değil, bütünü yıkıntı halinde kalsa, tümü ateşler içinde bırakılsa, biz bu toprakların üstünde bir tepeye çıkacağız ve oradan savunmayı sürdüreceğiz. Onun için iki karış yer alınmış, üç beş köy yıkık hale gelmiş diye bağırıp durmak gerekmez. Ben size açık söyleyeyim: Baylar, düşman bazı yerleri ele geçirmiştir; bunun üç katını daha ele geçirebilir. Ancak bu durum bizim inancımızı hiçbir zaman sarsamayacaktır.

(Temmuz 1920; S.D.I.)

Geçen gün bana zırhlı savunma hatlarından söz ediliyordu; tutalım ki Maginot'dan. Benim düşüncem belki biraz aykırı düşecek ama, üzerinde durarak belirtmek isterim ki, ben bu hatların yararına inanmıyorum. Çünkü savaşı insanlar yapar;

bunun için insanların toprak üzerinde bulunmaları gerekir. Köstebek gibi toprak altında, beton borularda veya zırhlı kulelerde oturtabilecek kuvvet, önceden savaş dışı edilmiş bir kuvvet sayılmalıdır. Manevra yeteneğini kendi kendine yok etmiş olmakla bir savaşta yenilgiden başka ne beklenebilir, bilmem.

(Mart 1938; S.D.II.)

6. Zafer ve düşünce.

Bu meydan savaşının evreleri öyle olayların ortaya çıkmasına yol açtı ki, bu gerçekleri kısaca belirtmek için diyeceğim ki, zafer "zafer benimdir" diyebilenindir. Başarı "başaracağım" diye başlayıp "başardım" diyebilenindir. Bilirsiniz ki, savaş sürekli olarak gözle görülmez güçlerin göze görünür biçim ve görünüş almasıdır.

(Ocak 1925; S.D.II.)

"Hiçbir zafer kendi başına amaç değildir. Zafer ancak kendisinden daha büyük olan bir amaca ulaşmak için belli başlı bir araçtır. Amaç düşüncedir. Zafer bir düşüncenin gerçekleşmesine yardımı oranında değer taşır. Bir düşüncenin gerçekleşmesine dayanmayan zafer sağlam ve sürekli olamaz. O boş bir çabadır. Her büyük meydan savaşından, her büyük zaferin kazanılmasından yeni bir dünya doğmalıdır. Yoksa zafer boşa gitmiş bir çabadır.

(11 Kasım 1933; D.)

7. Bağımsızlık savaşındaki zaferler hakkında.

Bir İnönü meydan savaşı devrim tarihimizin çok önemli, çok verimli bir sayfasıdır. Bizden sonra gelecek olanlar bu sayfayı irdeleyip inceledikçe Türk devrimini yapan bugünkü Türk ordusunu ve bu orduyu bağrından çıkaran Türk topluluğunu elbette saygıyla anacak ve değerini kabul edecektir.

(Ocak 1925; S.D.II.)

Baylar, Türkiye Büyük Millet Meclisi ordusunun Sakarya'da kazanmış olduğu meydan savaşı çok büyük bir meydan savaşıdır. Savaş tarihinde benzeri belki olmayan bir meydan savaşıdır. Bilirsiniz ki, büyük meydan savaşlarından biri olan Mukden meydan savaşı bile yirmi gün sürmemiştir. Onun için ordumuzun savaş tarihine bir örnek armağan eden bu zaferi kazanmış olmasından ötürü yüce kurulunuzu kutlarım.

(Eylül 1921; S.D.I.)

Bu ulusun gençlerinin özverileri, kahramanlıkları için bir değer ölçüsü bulunamaz. Erlerimiz hakkında yeni bir şey daha söylemek isterim: Kahraman Türk eri Anadolu savaşlarının anlamını kavramış, yeni bir ülkü ile savaşmıştır.

(Eylül 1922; N.)

"Yurt toprağını kanını akıtarak ve yaşamını vererek karış karış savunan Mehmetçiğin hakkını ben evliyalara kaptıramam."

Bazı kimseler benim bu davranışıma kamunun inancını inciten yolsuz bir davranış gözüyle bakmış olabilirler. Ama hele yurdun savunmasında (küçük) evliyaların, yatırların güvenilecek güçlerinin etkin olamayacağını hatırlatmayı artık zorunlu buluyorum.

(A. 20. A.)

Arkadaşlar, bu Anadolu zaferi tarihte bir ulus tarafından bütünüyle benimsenen bir düşmanın ne denli güçlü ve canlandırıcı olacağının en güzel bir örneği olarak kalacaktır. Önümüze dikilen bütün engelleri birer birer yıkıp aştıktan sonra bugün artık Ulusal And'ın (Misak-ı Millî'nin) çizdiği sınırlar içinde mutlu, refah içinde ve özgür yaşamak için her ne gerekse hepsini sağlayacağız. Her köşesini kurtarmak için seve seve canlar verildiği ve çocuklarımızın kanıyla sulanmış yurdumuzun ufkunda artık barışın tatlı güneşi doğmakta gecikmeyecektir.

(Nisan 1922; S.D.II.)

Baylar, Afyonkarahisar-Dumlupınar meydan savaşı ve onun son evresi olan 30 Ağustos çarpışması Türk ulusunun en önemli bir dönüm noktasıdır. Ulusal tarihimiz çok büyük, çok parlak zaferlerle doludur. Türk ulusunun burada kazandığı zafer kesin sonuçlu, bütün tarihe, yalnız bizim tarihimize değil, dünya tarihine yeni bir akım vermekte kesin olarak etkili olmuş bir meydan savaşı hatırlamıyorum.

Kuşku yok ki, yeni Türk devletinin, genç Türk Cumhuriyetinin temeli burada atıldı. Sonsuza dek varlığı burada taçlandırıldı. Bu alanda akan Türk kanları, bu göklerde uçuşan şehit ruhları devletimizin, Cumhuriyetimizi sonsuza dek koruyacaklardır.

(Ağustos 1924; S.D.II.)

Her evresiyle düşünülmüş, hazırlanmış, yönetilmiş ve zaferle sonuçlandırılmış olan bu savaşlar, Türk ordusunun, Türk subay ve komutanlarının yüksek güçlerini ve kahramanlıklarını tarihte bir kez daha saptayan yüce bir eserdir.

(Ekim 1927; N.)

Baylar, ulusumuz tek bir insan gibi gösterdiği sarsılmaz birlik ve çabayla bu başarıyı kazanmıştır. Ulusumuzun barış içinde de, barıştan sonraki işlerde de aynı destek, çaba ve birliği göstererek bu zaferi tamamlayacaktır. Bu zafer bize bir olanak sağlıyor; biz bu olanağı ülkemizin, ulusumuzun aydın, mutlu ve refah içinde geleceği için kullanacağız.

(Ekim 1922; S.D.I.)

Ulus; ulusun sanat ruhu, sanatı, müziği, edebiyatı ve bütün güzel sanatları bu kutsal savaşın tanrısal ezgilerinin (sonsuz) bir yurt aşkının kendinden geçirici, coşkunluğuyla her zaman şakımalıdır.

(Ağustos 1923; S.D.I.)

8. Atatürk Başkomutan.

Tanrı bilir ya, yaşamımın bugününe dek vicdanımda orduya yararlı bir kişi olabilmekten başka bir istek olmadı. Çünkü yurdun korunması, ulusun mutluluğu için her şeyden önce ordumuzun o eski Türk ordusu olduğunu dünyaya bir kez daha kanıtlama gereğine çoktandır inanmıştık. Bu inanca bağlı isteklerimin şiddeti beni belki fazlasıyla aşırılığa düşkün biri olarak göstermişti. Ancak zaman, arı ve temiz kafalarda, açık olan gerçek düşüncelerim benimsenmesinden çekinilse bile onları uygulatır.

1921 (10 Kasım 1954 D.)

Efendiler, zavallı ulusumuzu esir etmek isteyen düşmanları, Tanrı'nın yardımıyla ne olursa olsun yeneceğimize güvenim bir dakika bile olsun sarsılmamıştır, Şu dakikada bu tam güvenimi yüce kurulunuza, bütün ulusa ve dünyaya duyuruyorum. Bu güvenimin eyleme dönüşmesi için ihtiyacım olan ve bana övünç verecek bir tek şey varsa o da yüce kurulunuzun beni koruması ve ulusumun bana her zaman yardımcı olmasıdır. Gerek yüce kurulunuzun, gerek büyük ve sevecen ulusumun sevecenlik ve koruyuculuğuna erişeceğime güvenim büyüktür. Bunun için yüce kurulunuzdan aldığım güçle bu dakikadan başlayarak başkomutanlık görevine eylemli olarak başlıyorum.

(Ağustos 1921; S.D.I.)

Ben gereksiz bir görevin, bir makamın ille de sürüp gitmesinden yana değilim. Herhangi bir makama sorumluluğu olmayan yetkiler sağlayacak yasalardan da yana değilim. Ancak başkomutanlık yasasının ve bu makama yetki veren yasanın gereklilik veye gereksizliğine karar verebilmek için genel durumu, askerî durumu iyice incelemek ve üzerinde düşünülmek gerekir.

(Mayıs 1922; N.)

Ulusun yazgısını doğrudan doğruya üzerime alarak, karamsarlık yerine ümit, dağınıklık, karışıklık yerine düzen, duraksama yerine kesin kararlılık ve inanç getiren ve yokluktan koskaca bir varlık çıkaran Meclisimizin mert ve kahraman ordularının başında, bir askerin içten gelen bağlılığı ve itaatiyle emirlerinizi yerine getirmiş olduğumdan, bir insan kalbinin seyrek duyabileceği bir kıvanç içindeyim. Kalbim bu sevinçle dolu olarak pek sevgili ve sayın arkadaşlarımı bütün dünyaya karşı simgesi oldukları özgürlük ve bağımsızlık düşüncesinin zaferinden dolayı kutluyorum.

(Ekim 1922; S.D.I.)

30 Ağustos'ta yönettiğim savaş, Türk ulusunun yanımda bulunduğu ilk ve son savaştır. Bir insan kendisini ulusuyla beraber hissettiği zaman ne denli güçlü oluyor bilir misiniz? Bunu anlatmak çok güçtür. Bu hali açıklamaya gücüm yetmezse beni bağışlayınız.

(30 Ağustos; 1928)

Bu eser Türk ulusunun özgürlük ve bağımsızlık düşüncesinin ölümsüz anıtıdır. Bu eseri yaratan bir ulusun evlâdı, bir ordunun başkomutanı olduğumdan sevinç ve mutluluğum sonsuzdur.

(Ekim 1927; N.)

Benim için askerî deha diye bir şey yoktur. Ben herhangi zor bir durum karşısında kaldığım zaman yaptığım şudur: Durumu iyice saptamak, sonra bu durum karşısında alınacak önlemlerin ne olduğuna karar vermek. Bu kararı bir kere verdikten sonra da artık acaba yapmalı mıyım, yapmamalı mıyım diye kuşkuya düşmemek ve bu kararı yürütmek, başaracağıma inanarak yürütmek.

(G. D. D. C. I.) S. 109

Savaşa "ya şehit, ya gazi olmak için" gidilir. Genel olarak kahramanlık meydanında ölenlerin hepsine şehit derlerse de, sağ kalanların hepsine gazi sanı verilmez. Bu sanı, ancak yasalar verir. Uygar bir ulusun, yüksek çıkarları gereği yapmak zorunda olduğu savaşlar Arap boylarının birbirleriyle yaptıkları savaş değildir. Öyle olsa bile, bu savaşlarda sağ olarak çıkanlara belki yalnız anaları, babaları takdir yollu benim gazi oğlum diyerek övünürler. Fakat ulus ve tarih sanlar vermede o kadar cömert değildir.

(Ekim 1927; N.)

9. Türk ordusunun görevi.

Ordumuz, yurdumuzun içinde tek bir düşmen eri bırakmayıncaya kadar düşmanı kovalayacak, baskı ve saldırısını sürdürecektir.

(Eylül 1921; S.D.I.)

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin orduları istilâlar yapmak, veya saltanatlar yıkmak ya da saltanatlar kurmak için şunun bunun elinde birtakım tutkuların aleti olmaktan uzaktır. İnsanca ve bağımsız olarak yaşamaktan başka amacı olmayan ulusun, aynı ülkü doğrultusunda ve yalnız onun emrine bağlı ve sadık öz evlâtlarından oluşan saygın ve değerli bir topluluktur.

(Nisan 1922; S.D.I.)

Türk, yurdun dağlarında, ormanlarında, ovalarında, denizlerinde, her bucağında nasıl bilgi ve kendisine güvenle yürüyor, dolaşıyorsa, yurdun göklerinde de öylece dolaşabilmektedir.

(Mayıs 1925; S.D.II.)

10. Türk ordusunun değeri.

Biz de askeriz; biz de bu orduya komuta etmiş adamız. Türk eri kaçma; kaçma nedir bilmez; eğer Türk erinin kaçtığını görmüşseniz, hemen kabul edilmelidir ki, erin başında bulunan en büyük komutan kaçmıştır. Eğer sizin kaçmanızın alçaklığını Türk erine yüklemek istiyorsanız, insafsızlık ediyorsunuz.(1)

1918 (1 Nisan 1925; H.N.)

(1) Bir generalin, "bu Türk erlerinden hayır gelmez. Yalnız kaçmasını bilirler. Tanrı korusun, böyle duygusuz bir sürüye kimseyi komutan yapmasın" sözüne cevap.

Ben Türk ordusunun yabancısı bir adam değilim. Ben orduyla çok küçük rütbeli subaylıktan beri sıkı bir ilişki kurmuş bir askerim. Ben olayların güdümüyle ordunun içinde subay, sonunda da komutan olarak iş görmüş ve kanıma göre başarılı olmuş bir komutanım. Türk ordusunu, onun değerini ve bu orduyla neler yapılabileceğini benim kadar bilen azdır.

(15 Mart 1926; H.M.)

Dünyanın hiçbir ordusunda yüreği seninkinden daha temiz, daha sağlam bir askere rastlanmamıştır. Azla yetinmenle, inancınla, itaatinle, hiçbir korkunun yıldırmadığı temiz, demir gibi kalbinle düşmanı sonunda alteden büyük çaban için gönül borcumu belirtmeyi kendime yüce bir ödev sayarım.

Orduya Beyanname (21 Eylül; 1921)

Türk ordusunun bir birliği eşdeğerde başka bir birliği, hiç kuşkum yok, yener; iki katını durdurur ve yerinden oynayamaz hale getirir. Şimdilik bundan fazlasını istemiyorum. Çünkü fazlasını ulusumuzun yaradılıştan gelen savaşçılığı zaten sağlamaktadır. Ancak bu değeri, ne olursa olsun, korumak gerekir. Buna bir askerlik ilkesi, bir baş kural olarak dikkat edilmelidir. Bunu özellikle bütün arkadaşlarımdan isterim. Türk ordusunun bir birliği eşdeğerde olan başka bir birliği, hiç kuşku yok ki yener, iki katını da durdurur ve yerinden oynayamaz hale getirir. Bu değer korundukça, örgütümüzü, yönetimimizi bu amaca doğru yürüttükçe, Türkiye'nin her türlü saldırıdan, sataşmadan korunacağına kimsenin kuşkusu kalmaz.

(Şubat 1924; S.D.II.)

Tarihte bütün bir yurdu çok üstün düşman kuvvetleri karşısında bir avuç toprağına kadar karış karış kahramanca ve soyluca savunmuş ve varlığını koruyabilmiş ordular görülmüştür. İşte Türk ordusu o değerde bir ordudur.

(Ekim 1927; N.)

Ordumuz, Türk birliğinin, Türk güç ve yeteneğinin, Türk yurtseverliğinin çelikleşmiş bir simgesidir.

Ordumuz; Türk topraklarının ve Türkiye ülküsünü gerçekleştirmek için yaptığımız düzenli çalışmaların boşa çıkmasını olanaksız kılan sağlam güvencesidir.

(Kasım 1927; S.D.I.)

11. Türk ordusuna mesaj.

Zaferleri ve geçmişi insanlık tarihiyle başlayan, her zaman zaferle beraber uygarlığın ışıklarını taşıyan kahraman Türk ordusu!

Ülkeni en bunalımlı ve zor anlarda zulümden, felâket ve belâlardan ve düşman istilâsından nasıl korumuş ve kurtarmışsan, Cumhuriyetin bugünkü verimli çağında da askerlik tekniğinin bütün modern silâh ve araçlarıyla donatılmış olarak ödevini aynı bağlılıkla yapacağına inancım tamdır.

Bugün Cumhuriyetin on beşinci yılında sürekli olarak artan büyük bir refah ve güç içinde erişen yüce Türk ulusunun sana içten gelen gönül borcunu belirtirken yüce ulusumuzun övünç duygularını da bildirmiş oluyorum.

Türk yurdunun ve Türk toplumunun ününü ve onurunu iç ve dış her türlü tehlikeye karşı korumak olan ödevini her an yerine getirmeye hazır olduğuna benim ve yüce ulusumun tam bir inan ve güvenimiz vardır. Büyük ulusumuzun orduya verdiği en son model silâhlar ve fabrikalarla bir kat daha güçlenerek büyük bir özveri ile yaşamını küçümseyerek her türlü görevi yerine getirmeye hazır olduğunuza eminim. Bu inançla kara, deniz, hava ordularımızın ve kahraman tecrübeli komutanlarıyla subay ve erlerini selâmlar, bütün ulusun önünde takdirlerimi bildiririm.

Cumhuriyet Bayramı'nın on beşinci yıldönümü sizlere kutlu olsun!

(Ekim 1938; S.D.II.)

On Birinci Bölüm

TÜRKİYE DEVLETİNİN DIŞ SİYASETİ

1. Osmanlıların fetihleri (ele geçirdikleri yerler).

Osmanlılar göze aldıkları savaşın genişliği ölçüsünde hazırlıklı ve önlemli davranmadıkları için, daha çok duygu ve tutkularının etkisi altında haraket ettiklerinden Viyana'ya kadar gitmişken geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Ondan sonra Budapeşte'de de duramadılar, geri çekildiler; Belgrat'ta yenilip geri çekilmek zorunda bırakıldılar. Balkanlar'dan ayrıldılar; Rumeli'den çıkarıldılar. Bize içinde hâlâ düşman bulunan bu yurdu miras olarak bıraktılar. Bu son yurt parçasını kurtarırken olsun tutkularımızdan, duygularımızdan sıyrılarak düşünceli olalım. Kurtuluş için, bağımsızlık için eninde sonunda düşmanla bütün varlığımızla vuruşarak, onu yenmekten başka karar ve çare yoktur ve olamaz.

(Mart 1922; N.)

2. Osmanlı İmparatorluğu'nun dış siyaseti.

Baylar, mirasçısı olduğumuz Osmanlı devletinin dünyaca hiçbir değeri, erdemi ve saygınlığı kalmamıştır. Uluslararası hukuk dışında tutulmuş koruma ve vasilik altına alınmış bir durumda sayılmaktaydı.

(Ekim 1927; N.)

Baylar, bu ulusu bugün darağacı önünde bulunduran eylem ve hareketlerin kaynağı düştür, duygudur. Uzağa gitmek gerekmez. Bu ulusun genel seferberliğinin hangi gerçeğe, hangi gerçek hesaba dayandığını bir düşünün. Bunun nedeni salt duygudur. Dünya savaşına neden girdik? Bu savaşa ulusu vaktinden önce sürükleyen nedir? Hangi gerçektir? Duygudur. Daha ilerisine gidelim, geçmişimize dönelim; tarihten küçük bir olay: Kara Mustafa Paşa bu ulusu Viyana kapılarına götürürken bütün Kuzey Almanya'yı ele geçirerek dünya çapında bir Osmanlı İmparatorluğu kurmak düşüne kapılmıştı. Fakat zavallı babamız düşünmüyordu ki bu isteği gerçekleştirmek için uğraşırken bu girişimleri, torunlara babadan kalan yerleri kaybettirmek için bir temel hazırlıyordu.

(Aralık 1921; S.D.I.)

Baylar, İslâmcılığı ben şöyle anlıyorum: Bizim ulusumuz ve onu temsil eden hükümetimiz dünyada yaşayan bütün dindaşlarımızın mutlu ve refah içinde olmasını elbette isteriz: din kardeşlerimizin çeşitli bölgelerde kurdukları toplumların bağımsız olarak yaşamalarını isteriz; bundan büyük bir sevinç ve mutluluk duyarız. Bütün İslâm topluluklarının, İslâm dünyasının refah ve mutlulukları kendi refah ve mutluluğumuz kadar değerlidir; onların hepsinin de aynı biçimde bizim mutluluğumuzla ilgilendiklerine tanık oluyoruz. Ve bu her gün apaçık görülmektedir. Fakat baylar, bu toplumun bütün bir imparatorluk halinde bir noktadan yönetilmesini düşünmek istiyorsak bu bir düştür. Bilime, mantığa, tekniğe aykırı bir şeydir. Baylar, dikkat buyurunuz ve tarihsel bir gerçek, bilimsel ve teknik bir gerçek, olarak hiç unutmayınız ki, bir siyasal yapının, ölçüsünü aşamayacağı bir hedef, bir güç vardır: bir insanın güzel yapılı olması için bir takım akla yakın ve doğal ölçüler olduğu gibi. Eğer bu ölçülerde doğal olana aykırılık olursa eğer insan yapısında ölçüler aşılırsa, o zaman karşınızda sıfıra varmış bir cüce ya da dev gibi bir şey görürsünüz. İnsan yapısı için böyle olduğu gibi, insanlardan oluşan toplumlarda da bu kural aynı biçimde vardır ve geçerlidir.

(Aralık 1921; S.D.I.)

3. Türk dış siyasetinin temelleri (ulusal siyaset).

Ulusal siyaset demekle anlatmak istediğim şudur: Ulusal sınırlar içinde her şeyden önce kendi gücümüze dayanarak varlığımızı koruyup ulus ve ülkenin gerçek mutluluk ve bayındırlığına çalışmak... Ulaşılamayacak gelişigüzel isteklerle ulusu uğraştırmamak ve zarara sokmamak; uygarlık dünyasından uygarca ve insanca bir davranış ve karşılıklı dostluk beklemek.

(Nisan 1920; N.)

Biz Türküz; tam anlamıyla Türküz; işte o kadar. Bize iyi müslüman olmak yeter. Asya için de, Avrupa için de bizim izlediğimiz kural aynıdır. Dostlar edinmek; tam bağımsızlığımızı korumak; her şeyi Türk çıkarları yönünden irdelemek. Bu gerçekçi bir görüştür. Osmanlı İmparatorluğu'nu yok eden ideolojiye bir tepkidir.

(1921; B.G. 48)

Dış siyasetin en çok ilgili bulunduğu ve dayandığı temel devletin iç örgütüdür. Dış siyasetin iç örgütle uyum içinde olması gerekir.

(Nisan 1920; N.)

Ulusun ve ülkenin çıkarları gerektirirse, insanlığı oluşturan ulusların herbiriyle uygarlık gereklerinden olan dostluğa ve siyaset alanındaki ilişkilere büyük bir titizlikle değer veririm. Ancak benim ulusumu kul köle etmek isteyen herhangi bir ulusun bu isteğinden vazgeçinceye kadar acımasız bir düşmanı olurum.

Dünyada denge diye bir şey vardır. Biz onun dışında değiliz. Doğu'da büyük bir devletle ya da Batı'da birkaç devletle ilişki kurarak, anlaşmalar, bağlaşmalar yaparak denge alanında yerimizi saptamak düşüncesi akla gelebilir. Ne Doğu'ya, ne Batı'ya önem vermeyerek yalnız kendi varlığımıza dayanmakla

yetinilebilir mi sorusu da akla gelmiyor değil.

Doğrusu, şu anda güvenilebilir siyaset yalnız kendi varlığımıza dayanmaktır. Başkalarına güvenle gönül bağlayamayız. Ancak bu demek değildir ki yarın meydana gelecek gelişmeler karşısında herhangi bir tarafa daha çok yaklaşmak olanaksızdır ve yerinde değildir.

(Ocak 1923; A.İ.B.T.) S. 61

Dış siyaset bir topluluğun iç örgütüyle sıkı sıkıya ilgilidir. Çünkü iç örgüte dayanmayan dış siyasetler her zaman olumsuz sonuçlarla karşılaşırlar. Bir toplumun iç örgütü ne denli güçlü ve sağlam olursa dış siyeseti de o ölçüde güçlü ve sağlam olur.

(Mart 1923; S.D.II.)

Baylar, yurttaşlarımızdan, dindaşlarımızdan, hemşehrilerimizden herbirini kendi düşüncesinde yüksek bir ülkü besleyebilir; özgürdür, özerktir. Buna kimse karışmaz. Fakat Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin hükümetinin saptanmış, olumlu, belirgin bir siyaseti vardır. O da, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin, belirli ulusal sınırlar içinde varlığını ve bağımsızlığını sağlamaya yöneliktir. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti temsil ettiği ulus adına çok alçak gönüllüdür; ve düşten tamamiyle uzaktır, tamamiyle gerçekçidir. Bundan ötürü yasaları yalnız bu bakımdan (açıdan) ve bu gerçek çerçevesi içinde kalarak saptar. Engin yüksek, fakat hayal ürünü olan ve uygulama değeri bulunmayan birtakım duyguların ardından koşarak yasa yapmaz. Böyle bir yasa varsa uygulayamaz.

(Aralık 1921; S.D.I.)

Baylar, bu noktada düşündüklerimi tamamlamak için derim ki: Büyük düşler ardında koşan, yapamayacağımız şeyleri yapar görünen düzmeci insanlardan değiliz. Baylar, büyük ve hayal ürünü şeyleri yapmadan yapmış gibi görünmek yüzünden bütün dünyanın düşmanlığını, kin ve garezini bu ülkenin ve bu ulusun üzerine çektik.

Biz İslâmcılık yapmadık. Belki (yapıyoruz, yapacağız) dedik. Düşmanlar da (yaptırmamak için bir an önce öldürelim) dediler. Turancılık yapmadık (yaparız, yapıyoruz dedik, yapacağız dedik) ve gene (öldürelim) dediler. Bütün sorun budur. Baylar, bütün dünyaya korku ve kaygı veren kavramlar üzerinde durarak düşmanlarımızın sayısını ve üzerimizdeki baskılarını artırmaktansa doğal sınıra, hakkımız olan sınıra çekilelim. Değer ve yeteneklerimizi olduğundan üstün görmeyelim. Bundan ötürü, demek ki baylar, biz yaşamak ve bağımsızlık isteyen bir ulusuz, ve yalnız ve ancak bunun için yaşamımızı gözden çıkarmakta çekinmeyiz.

(Aralık 1921; S.D.I.)

4. Türk dış siyasetinin amacı.

Hiç kimsenin hakkına el uzatmak istemediğimiz gibi başkalarının da yaşama ve bağımsızlık hakkımıza saygı gösterilmesinden başka bir isteğimiz yoktur. Ulusal sınırlarımız içinde yabancıların işlerimize el sokmalarından (karışmasından) uzak olarak her uygar ulus gibi özgür yaşamaktan başka bir amacı olmayan Türk ulusunun bu yasal hakkı sonunda insanlık ve uygarlık dünyasınca kabul edilecektir.

Meclisimiz ve Meclisimizin hükümeti savaş ve serüven düşkünü olmaktan uzaktır. Tersine, barışı ve esenliği yeğler. Özellikle insancıl ve uygar ülkülerinin gerçekleşmesinden yanadırlar.

İşte bu ilkeler doğrultusunda gerek Doğu gerek Batı dünyalarıyla iyi ilişkiler ve dostluk bağları ararlar.

(Mart 1921; S.D.I.)

Baylar, dış siyasetimizde başka bir devletin haklarına el uzatma yoktur. Ancak hakkımızı, ülkemizi, namusumuzu savunuyoruz ve savunacağız.

(Aralık 1921; S.D.I.)

Türkler bütün uygar ulusların dostudur.

(Şubat 1924; Aynı eser)

Baylar, Cumhuriyet'in dış siyasetinin yönü, dürüstlük ve içtenlikle barışın ve antlaşmaların korunması doğrultusundadır. İlişkileri genişletme, haklara karşılıklı olarak saygı gösterme ve saygı biçiminde karşılıklı tuttuğumuz yoldur.

(Mart 1924; S.D.I.)

Barış yolunda nereden bir çağrı geldiyse, Türkiye onu candan karşıladı ve yardımlarını esirgemedi.

(Mart 1924; S.D.I.)

5. Bolşeviklerle ilişkilerin niteliği.

Komünizme karşı çare vardır: Komünizm ilkelerinin, kurallarının ülkemizde ve ulusumuz arasında uygulanabilirliğine aklı yatmak, ya da aklı yatanlar aracılığıyla uygulanabileceğini ülkeye ve bütün ulusa anlatmak. Eğer bu gerçeklere ulusumuzun çoğunluğunun aklı yatıyorsa, ya yeteneğimiz vardır; yaparız; ya da uygulanabilirliği yoktur, anlarız. Çekiniriz, yapamayız. Ancak bu gerçeklere karşı da uygulanabilir niteliği olmadığına göre, uygulamaya kalkışanlara hükümet her türlü yolu kullanmada kendisini haklı sayar.

Ben toplumbilimle pek uğraşmadım. Fakat bilirim ki komünizm doğal olarak sınır tanımaz. Oysa biz ulusal bir sınır kabul ediyoruz. Sonra tam bağımsızlıktan söz ediyoruz. Belki de komünizm tam serbestlikten yanadır. Biz de sınır tanıma serbestliğini kabul etmiyoruz.

Bundan ötürü, hükümetin siyaseti çok açık ve belirgin bir siyasettir. Ve bu siyasetin de yalnız çoğunluğumuza veya kurulumuza değil ulusun tümüne dayanmakta olduğuna tamamiyle inanıyorum.

Bizim Ruslarla olan ilişkilerimizde, temelde, kapitalizme karşı, yani komünizm ilkelerine değinilmemiştir bile. Görüşebilmek için komünist olunuz, ya da olmak zorundasınız diye kimse bir şey demediği gibi, sizinle dost olabilmek için komünist olmaya karar verdik de dememişizdir. Böyle bir kural yoktur.

(Ocak 1921; S.D.I.)

Komünizm sosyal bir sorundur. Ülkemizin durumu, ülkemizin toplumsal koşulları, dinsel ve ulusal geleneklerimizin gücü, Rusya'daki komünizmin bizde uygulanmasının uygun olmadığı kanısını destekler niteliktedir. Son zamanlarda ülkemizde komünizm ilkeleri üzerinde kurulan partiler bu gerçekleri tecrübeleriyle anlayarak etkinliklerini durdurma gereğine inanmışlardır. Hatta Rusların bağlaşıklarının, müttefiklerinin kendilerinin bile bizim için bu gerçeğin belirgin olduğuna akılları yatmıştır. Bundan ötürü, bizim Ruslarla olan ilişki ve barış durumumuz ancak iki bağımsız devletin uyuşma ve bağlaşıklık (ittifak) ilkeleriyle ilgilidir.

(Şubat 1921; S.D.I.)

Türkiye'de bolşeviklik olmayacaktır. Çünkü Türk hükümetinin ilk amacı halka özgürlük ve mutluluk vermektir (sağlamaktır.)

(Ayın Tarihi; 21.VI. 1931)

6. Balkan Antantı (Anlaşması)

Balkan ulusları, bugün Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye gibi bağımsız siyasal varlıklar halinde bulunuyorlar. Bütün bu devletlerden olan uluslar yüzyıllarca beraber yaşamışlardır. Denebilir ki, son yüzyılda oluşan bugünkü Balkan devletleri, içlerinde Türkiye Cumhuriyeti de olmak üzere, Osmanlı İmparatorluğu'nun yavaş yavaş parçalanmasının ve sonunda tarihe gömülmüş olmasının tarihsel sonucudur.

(Ekim 1931; S.D.II.)

Balkan ulusları, toplumsal, siyasal, ne görüşte olurlarsa olsunlar, onların Orta Asya'dan gelmiş aynı kandan, yakın soylardan ataları bulunduğunu unutmamak gerekir.

Karadeniz'in kuzey ve güney yollarıyla binlerce yıl deniz dalgaları gibi birbiri ardına gelip Balkanlar'a yerleşmiş olan insan toplulukları başka başka adlar taşımış olmalarına karşın, gerçekte bir tek beşikten çıkan ve damarlarında aynı kan dolaşan kardeş topluluklardan başka bir şey değillerdir.

Görüyorsunuz ki, Balkan ulusları yakın geçmişten ziyade uzak ve derin geçmişin kırılmaz çelik halkalarıyla birbirine pekâlâ bağlanabilir. Binbir türlü insanlara özgü tutkularla, din ayrılıklarıyla, bazı tarihsel olayların bıraktığı dargınlık izleriyle geçmiş zamanlarda gevşetilmiş hatta unutturulmuş olan gerçek bağların yeniden kurulmasının gerekli ve yararlı olduğu, insanlığa yakışır yeni bir döneme girdik.

Bir an için bütün bu geçmişe gömülmüş anıları bir yana bıraksak bile (hesaba katmasak bile) bugünün gerçek gerekleri, Balkan uluslarının, çağın saymak ve uymak zorunda kaldığı yepyeni koşullar ve geniş bir görüş açısı altında birleşmelerindeki yararın büyük olduğunu göstermektedir. Balkan birliğinin temel ve amacı, karşılıklı siyasal bağımsızlığa saygıyla gözeterek ekonomik alanda, kültür ve uygarlık alanlarında işbirliği yapmak olunca, böyle bir amaç bütün uygar insanlarca kuşkusuz övgüyle karşılanacaktır.

(Ekim 1931; S.D.II.)

Amacı Türkiye'nin güvenliği olan ve hiç bir ulusa karşı olmayan bir barış yolunu izlemek bizim her zaman ilkemiz olacaktır.

(Kasım 1931; S.D.I.)

Dostlar arasında doğruluktan şaşmayan bir durumun korunması bizim her zaman önem verdiğimiz bir ilkedir.

(Kasım 1932; S.D.I.)

Barışın bozulmuş olmasından acı duymak olanaksızdır. Bugün ciddî anlaşmazlıkların ortadan kalkması uygar insanlığın başlıca dileği olmalıdır.

(Kasım 1935; S.D.I.)

7. Türk-Amerikan dostluğu. Amerika elçisi ile bir konuşma.

Siz yeni dünyanın en eski demokrasisiniz., biz eski dünyanın en genç bir demokrasisiyiz. Siz yeni dünyanın büyük Demokrasisi, bu eski dünyadaki yeni demokrasi kardeşinizle ilgileniniz, ona önem veriniz. Biz dostuz, çok daha dost olacağız.

(Ruşen Eşref; Atatürk)

8. İkinci Dünya Savaşını hazırlayan nedenler (Versay Antlaşması).

Versay Antlaşması Birinci Dünya Savaşına yol açmış etkenlerin hiçbirini ortadan kaldırmadığı gibi, tersine birbiriyle savaşmış olan başlıca ulusların arasındaki uçurumu büsbütün derinleştirmiştir. Zira, savaşı kazanan devletler, yenik düşmüş ülkelere barış koşullarını kabul ettirirken bu ülkelerin etnik, jeopolitik ve ekonomik özelliklerini hiç gözetmemişler, sadece düşmanlık duygularından esinlenmişlerdir. Böylece bugün içinde yaşadığımız barış dönemi sadece bir ateşkes dönemi olmaktan ileri gidememiştir.

1935 (5 Kasım 1951; U.)

9A. Almanya'nın durumu.

Bence dün olduğu gibi yarın da, Avrupa'nın yazgısı Almanya'nın tutumuna bağlı bulunacaktır. Olağanüstü bir etkin gücü olan bu yetmiş milyonluk çalışkan ve disiplinli ulus, ulusal tutkularını kamçılayabilecek siyasal bir akıma kaptırdı mı, ergeç Versay Antlaşmasını ortadan kaldırma girişiminde bulunacaktır.

1935 (3 Eylül 1951; U.)

9B. Yeni bir dünya savaşı ve Rusya.

Avrupa devlet adamları başlıca anlaşmazlık konusu olan önemli siyasal sorunları, her türlü ulusal bencilliklerinden arınmış olarak ve yalnız herkesin yararına yönelik son bir çaba ve tam bir iyi niyetle ele almazlarsa, korkarım ki, felâketin önü alınamayacaktır. Zira, Avrupa'nın sorunları İngiltere, Fransa ve Almanya arasındaki anlaşmazlıklar sorunu olmaktan çıkmıştır. Bugün Avrupa'nın doğusunda, bütün uygarlık, hatta bütün insanlık için bir tehlike oluşturan bir güç belirmiştir. Bütün maddî ve manevî olanakların dünya düzenini yıkma amacı uğruna eyleme tümüyle hazırlamış bu korkunç güç, üstelik, Avrupalılar ve Amerikalılarca henüz bilinmeyen, daha yepyeni, geniş yöntemler uygulamakta ve rakiplerinin en küçük hatalarından bile en iyi biçimde yararlanmayı bilmektedir. Avrupa'da çıkacak bir savaşı kazanacak olan ne İngiltere, ne Fransa, ne de Almanya'dır, sadece Bolşevizmdir. Rusya'nın yakın komşusu ve bu ülkeyle en çok savaşmış bir ulus olarak biz Türkler olup bitenleri yakından izliyoruz ve tehlikeyi bütün çıplaklığıyla görüyoruz. Uyanan Doğu uluslarının görüş ve düşünüşlerini çok iyi sömüren onların ulusal tutkularını okşayan ve yığınları kışkırtmasını bilen Bolşevikler yalnız Avrupa için değil, bütün Asya için de bir tehlike oluşturan başlıca güç haline gelmiştir.

1935 (Ekim 1951; U.)

9 C. Mussolini ve İtalya.

İtalya Mussolini'nin yönetiminde, kuşkusuz, büyük bir kalkınmaya ve gelişmeye kavuşmuştur. Eğer Mussolini çıkacak bir savaşta İtalya'nın görünüşteki korku olan ululuğunu savaş dışında kalarak gereğince sömürebilirse barış masasında başlıca rollerden birini oynayabilir. Fakat korkarım ki İtalya'nın bugünkü şefi, Sezar rolünü oynamak hevesinden kendisini kurtaramayacak ve İtalya'nın askerî bir güç oluşturmaktan henüz uzak olduğunu hemen gösterecektir.

1935 (3 Ekim 1951; U.)

9. Barışı korumak için önlemler (Birleşmiş Milletler görüşü ve İnsanlık Ülküsü.)

Baylar, siyaset dünyasında bir süredir karşılıklı güven konusu üzerinde girişilen etkinlikler dikkat çekicidir.

Karşılıklı güven bütün dünya uluslarının dilemesi gereken bir mutluluk temelidir. Ancak güven bütün ulusları kapsamı içine almadıkça, genel bir barış sağlamaya yönelik olmaktan çok bir eylem alanı olarak tasarlanan bazı ülkelere karşı başka bir kısım ülkelerin serbest davranmasını sağlayacak nitelikte sayılması zorunludur.

(Aralık 1921; S.D.I.)

Ulusların ilişkilerinde kuklalardan yararlanma yöntemini yeğleme dönemine son vermek, uygar dünyanın içten dileği olmalıdır.

(Ekim 1927; N.)

Savaşın ciddî bir olay olduğuna önem vermeyen, içtenlikle davranmayan bazı önderler saldırının araçları, ajanları olmuşlardır. Kontrolleri altındaki ulusların ulusallığı ve geleneği yanlış bir biçimde göstererek ve kötüye kullanarak, aldatmışlardır. Bu bunalımlı anlarda karmakarışık bir duruma engel olmak için toplulukların kendileri karar vermeleri ve sorumluluk katını yüksek karakterli, ruh ile gücü yüksek, vicdanlı insanların eline bırakmaları zamanı gelmiştir. Bu gecikmeden yapılmalıdır.

(21 Haziran 1930: A.T.)

Ellerine bir ulusun yazgısı emanet edilen kimseler o ulusun gücü ve erkini yalnız ve ancak gene o ulusun gerçek ve elde edilebilir çıkarları yolunda kullanmakla yükümlü olduklarını bir an olsun unutmamalıdırlar. Bu kimseler düşünmelidirler ki, bir ülkeyi ele geçirmek o ülkenin yurttaşlarına egemen olmaya yetmez. Bir ulusun ruhu ele geçirilmedikçe, bir ulusun irade ve kararlılığı kırılmadıkça o ulusa egemen olmanın olanağı yoktur. Yüzyılların oluşturduğu ulusal bir ruha hiç bir güç karşı koyamaz.

(Mayıs 1935; S.D.III.)

Eğer savaş bir bomba patlayışı gibi birdenbire çıkarsa, uluslar savaşa engel olmak için silâhlı bir direniş ve ulusal erklerini birleştirmekte duraksamamalıdırlar. En çabuk ve etkili önlem, bir saldırgana saldırısının kendisine hiçbir yararı olmayacağını açıkça anlatacak uluslararası bir örgütün kurulmasıdır.

(Mayıs 1938; T.A.)

Bütün insanlığın varlığını kendi benliklerinde gören insanlar umutsuzdurlar. Hiç kuşku yok ki, o adam bir birey olarak yok olacaktır. Herhangi bir kişinin yaşadığı sürece memnun ve mutlu olması için gereken şey, kendisi için değil, kendisinden sonra gelecekler için çalışmaktır. Aklı başında bir adam ancak böyle davranabilir. Yaşamda tam zevk ve mutluluk, ancak gelecek kuşakların varlığı, onuru ve mutluluğu için çalışmaktır. Bir insan böyle davranırken 'benden sonra gelecekler acaba böyle bir ruhla çalıştığımı sezebilirler mi diye düşünmemelidir. Hatta en mutlu olanlar hizmetlerinin bütün kuşaklarca bilinmemesini yeğleyecek karekterde olanlardır.

(Mart 1937; S.D.II.)

Bugün bütün dünya ulusları aşağı yukarı akraba olmuşlardır ve olmaktadırlar. Bu nedenle insan bireyi olduğu ulusun varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar bütün dünya uluslarının rahatını ve refahını düşünmeli ve kendi ulusunun mutluluğuna değer verdiği ölçüde, bütün ulusların mutluluğu için hizmette bulunmaya elinden geldiğince çalışmalıdır. Çünkü dünya uluslarının mutluluğuna çalışmak başka bir yoldan kendi rahatını ve mutluluğunu sağlamaya çalışmak demektir. Dünyada ve dünya ulusları arasında dirlik, açıklık ve iyi geçim olmazsa, bir ulus kendisi için ne yaparsa yapsın dirlikten yoksun kalır.

İnsanlığın tümünü bir vücut ve bir ulusu bunun bir parçası saymak gerekir. Bir vücudun parmağındaki acıdan diğer bütün parçalar etkilenir. Dünyanın herhangi bir yerinde bir rahatsızlık varsa bana ne dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa kendi aramızda olmuş gibi onunla ilgilenmeliyiz. Olay ne kadar uzak olursa olsun, bu ilkeden şaşmamak gerekir. İşte bu görüş insanları, ulusları ve hükümetleri bencillikten kurtarır. Bencillik de kişisel olsun, ulusal olsun her zaman kötü bir huy sayılmalıdır.

(Aynı Kitap)

Yüzyıllardır zavallı insanlığı mutlu etmek için tutulan yolların, kullanılan araçların verdikleri sonuçların ne ölçüde güven sağlayıcı oldukları incelenmeye değmez mi?

İnsanlık kavramı artık vicdanlarımızı arıtmaya ve duygularımızı yüceltmeye yardım edecek kadar ululaşmıştır.

Durumları ve gereklerini uygar bir insan görüşüyle ve yüksek vicdan aydınlığıyla gözlemleyip irdelersek şu sonuçlara varırız:

İnsanları mutlu edeceğim diye onları birbirine boğazlatmak insanlık dışı ve son derece üzücü bir yöntemdir.

İnsanları mutlu edecek biricik çare, onları birbirlerine yaklaştırarak, onları birbirlerine sevdirerek, karşılıklı maddî ve manevî ihtiyaçlarını sağlamaya yarayan etkinlikler ve enerjidir.

Dünya barışı içinde insanlığın gerçek mutluluğu ancak bu yüksek ülkü yolcularının çoğalması ve başarı kazanmasıyla sağlanacaktır.

(Ekim 1931; S.D.II.)

Eğer sürekli bir barış isteniyorsa, insan topluluklarının durumlarını iyileştirecek uluslararası önlemler alınmalıdır. Bütün insanlığın refahı, açlık ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları, kıskançlık, açgözlülük ve kinden uzaklaştırılacak biçimde eğitilmelidir.

(1937; S.D.III.)

V ATATÜRK'ÜN DEVLET YÖNETİMİ HAKKINDA DÜŞÜNCELERİ

Birinci Bölüm

SİYASET ÜLKÜSÜ

1. Önder.

Benim tutkularım var; hem de pek büyükleri; ama bu tutkuların yüksek mevkilere geçmek veya büyük paralar elde etmek gibi bayağı isteklerin karşılanmasıyla ilgisi yok.

Ben bu tutkuların gerçekleşmesini yurduma büyük yararları dokunacak, bana da beceriyle yerine getirilmiş bir görevin canlı iç rahatlığını verecek büyük bir düşüncenin başarısında arıyorum. Bütün yaşamımın ilkesi bu olmuştur. Bu büyük düşünceyi çok genç yaşımda edindim ve son nefesime kadar onu korumaktan geri kalmayacağım.

1914 (Kasım 1954; M.)

Ulusun efendisi yoktur;

Ulusa hizmet vardır. Bu ulusa hizmet eden onun efendisi olur.

(Aralık 1921; S.D.I.)

Benim (apotr) (1) larım yoktur. Ülkeye ve ulusa kimler hizmet eder ve hizmet beceri ve gücünü gösterirse (Apotr) odur.

(Ağustos 1923; N.)

(1) Havari : İsa'nın dinini yaymakla görevli yardımcılar.

Uluslar kaygı ve keder bilmemelidirler. Şeflerin ödevi, ulusların yaşamı neşe ve istekle karşılamaları için onlara yol göstermektir.

(Mart 1937; S.D.II.)

Ülkemin ve ulusumun kurtuluşu ve mutluluğu için çalışmaktan başka bir amacım yoktur. Bu, insana yeter bir sevinç ve zevk sağlar. Kişinin, ailenin rahatı ve mutluluğu ancak ulusun rahat ve mutluluğuyla sağlanabilir.

(Ocak 1925; V.)

İnsan yaşadığı, bulunduğu ve çalıştığı çevre içinde o çağı yönetenlerle kaynaşıp aynı kanıda (düşüncede) olursa, aynı çevre ve çağın adamı olmaktan çıkamaz.

(7 Nisan 1926; H.M.)

Baylar, tarih su götürmez bir biçimde kanıtlamıştır ki, büyük işlerde başarı için yeteneği ve gücü sarsılmaz bir başkanın varlığı çok gereklidir.

(1927; N.)

Gerçekten, tutku olmadan büyük bir iş meydana getirilemez. Ancak onun her durumunda ulus yolunda hizmet amacına yönelik olması gerekir. Başkan olan kimsenin ulusun ülküsüne göre davranması ve ulusun ruhsal durumunu kavradıktan sonra o ulusun eğilimine bağlı kalması gerekir

(Mart 1930; S.D.III.)

"Kapıda duran nöbetçi bile benden korkmaz. İsterseniz kendisinden sorunuz. Egemenlik korku üzerine kurulamaz. Toplara dayanan egemenlik kalıcı olmaz Böyle bir egemenlik ve diktatörlük ancak bir ayaklanma olunca geçici bir zaman için gerekli olur."

(Mart 1930; A.T.)

Ben diktatör değilim. Benim büyük gücüm olduğunu söylüyorlar. Evet, bu doğrudur. Benim isteyip de yapamayacağım bir şey yoktur. Ancak ben zorbalıkla ve acımasızca davranmasını bilmem. Bence diktatörlük başkalarını buyruğu altına alandır. Ben kalpleri kırarak değil, kazanarak baş olmak isterim.

(Nisan 1935; A.T.)

Ben isteseydim hemen bir askerî diktatörlük kurardım ve ülkeyi böyle yönetmeye kalkışırdım. Ancak ben istedim ki, ulusum için çağdaş bir devlet kurayım.

(Belleten No.10)

Ben düşündüklerimi sevdiklerime olduğu gibi söylerim. Aynı zamanda, saklanması gerekli olmayan bir sırrı kalbinde taşıma gücü olmayan bir adamım. Çünkü ben bir halk adamıyım. Ben düşündüklerimi hep halkın önünde söylemeliyim. Yanlışım varsa halk beni yalanlar. Ancak şimdiye kadar bu açık konuşmalarımda halkın beni yalanladığını görmedim.

(Mart 1937; S.D.II.)

Tutkudan vazgeçilemez. Fakat tutku kişisel olmamalıdır. Tutku, ulusal çıkarları amaç edinen ereklere yöneltilmelidir. Şef, önemli kararları son derece dikkatle izlemesi gereken ulusal yaşam varlığından almalıdır.

Merhum Kemal demiştir ki:

Vatanın bağrına düşman dayadı hançeri,
Yok imiş kurtaracak bahtı kara maderini.

İşte ben bu kürsüden ve yüce meclisin başkanı olarak yüksek kurulunuzu oluşturan bütün üyelerin her biri adına, bütün ulus adna diyorum ki:

Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini,
Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini.

Yurdun korunması, ulusun mutluluğu için her şeyden önce ordumuzun eski Türk ordusu olduğunu dünyaya bir kez daha kanıtlamak gereğine çoktandır inanırım. Bu inanca bağlı isteklerimin şiddeti ola ki beni fazlasıyla aşırılığa düşkün bir kimse olarak göstermişti. Ancak zaman, arı ve temiz kafalardan açık olan düşüncelerin benimsenmesinden çekinilse bile onları uygulatır.

1910 (Kasım 1930; V.)

Yurt kesin olarak egemenliğine kavuşacaktır. Ulus, kesin olarak mutluluğa erecektir. Çünkü kendi esenliğini, kendi mutluluğunu ülkenin, ulusun esinliği ve mutluluğu uğruna gözden çıkaracak çok vatan evlâdı vardır.

1910 (10 Kasım 1929; V.)

2. Yurt.

Ülkeyi Doğu ve Batı diye ikiye ayırmak doğru değildir. Yurt bir bütün olarak ele alınmalı, kurtuluş için genel çareler aranmalıdır.

(1918; M.M.H.)

"Anadolu insana, bir boşluk, bir çöl gibi görünüyor. Öyle görünür Anadolu. Zaten yaptığımız işin zevki de işte burada.

Bu çölden bir hayat çıkarmak bu çözülmeden bir örgüt yaratmak gerekiyor. Kaldı ki, görünürdeki boşluğa bakmayın; boş görünen o alan doludur. Çöl sanılan alanda saklı ve güçlü bir varlık bulunuyor. O, ulustur; O Türk ulusudur. Eksik olan şey örgütlenmedir. İşte biz onun üzerindeyiz.

(A.İ.G.) S. 97

Gerektiğinde yurt için bir birey gibi bir tek karar ve kararlılıkla çalışmasını bilen bir ulus, elbette, büyük bir geleceğe hak kazanan ve aday olan bir ulustur.

(Y. 46)

Yüzyıllardır inleyip duran, fakat zorbaların, aldatıcıların, cahillerin çıkardıkları engeller yüzünden yürekleri paralayan sesini ulusun kulağına duyuramayan zavallı yurt bugün diyor ki: "Can kulağınızı, yanmış, yıkılmış bağrında en derin acıları duymuş olan ananızın içten gelen seslenişine artık hep açık bulundurunuz. Baylar, Asya'da, Afrika'da, Avrupa'da hüküm sürmek gücünü ve yeteneğini göstermiş olan atalarımızın bu sesi vaktinde duymalarına engel olunmasaydı, Türk toplumu, Türk ülküsü, Türk çıkarları korunup verimli bir biçimde gelişeceği yerde bize bugünkü yıkıntı mı miras kalırdı? Baylar, yurdumuz artık bayındırlık istiyor, varlık ve refah istiyor. Bilim ve beceri, yüksek düzeyde uygarlık, özgür düşünce ve özgür anlayış istiyor. Şeref, namus, bağımsızlık, gerçek varlık, yurdun bu isteklerini tümüyle ve olanca hızıyla yerine getirmek için köklü ve ciddî bir çalışma istiyor.

(Ağustos 1924; S.D.II.)

Yurt toprağı! Sana her şey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hiç birimiz senin için canımızı esirgemeyiz. Fakat sen de Türk ulusunu sonsuza dek yaşatmak için verimli kalacaksın. Türk toprağı, sen, seni seven Türk ulusunun mezarı değilsin. Türk ulusu için yaratıcılığını göster.

(1930; A.H.)

3. Birey ve ulus.

Yurdun savunulmasını, çok değerli olsa bile, bir tek kişiye bağlı bulundurmak doğru değildir.

(11 Mayıs 1920; G.S.I.)

Bireyler düşünmeyi bilmezse, topluluklar istenen yöne, herkesçe iyi veya kötü yönlere götürülebilirler. Kendini kurtarabilmek için her bireyin yazgısıyla kendisinin ilgilenmesi gerekir. Aşağıdan yukarıya, temelden çatıya doğru yükselen bir kuruluş elbette sağlam olur. Ancak kuşku yok ki, her işin başlangıcında, aşağıdan yukarı olmaktan ziyade yukarıdan aşağı olmak zorunluluğu vardır.

(Aralık 1920; S.D.I.)

Asıl olan ulustur, toplumdur. Onu da genel olarak meclis yönetir. Bu her yerde böyledir. Fakat bireyler de vardır. Meclis ülke ve devlet işlerini bireylerle, kişilerle yürütmektedir. Her devletin işlerini çekip çeviren kişi ve kişiler bellidir. Gerçeği anlamsız kuramlarla yadsımaya gerek yoktur.

(Mayıs 1921; N.)

Bugünkü yaşam koşulları altında, bir birey için olduğu gibi bir ulus için de, güç ve yeteneği, eylemleriyle gösterip kanıtlamadıkça ona saygınlık gösterilmesini ve önem verilmesini beklemek boşunadır. Güç ve yetenekten yoksun olanların kimse yüzüne bakmaz. İnsanlık, adalet, iyilikseverlik gereklerini bütün bu yetenekleri olduğunu gösterenler isteyebilirler.

(Ağustos 1921; N.)

Yazgısını, kendisini zincire vuran kişilere bırakan uluslar, o kişilerin keyif ve isteklerinde oyuncak olmaya karar vermiş, razı olmuş sayılırlar. Böyle uluslar yazgılarını ellerine bıraktığı insanlar başarı kazandıkça onların daha da ağır koşullarda zorbalığı altında kalırlar. Başarılı olamazlarsa, felâket, çöküş yalnız o insanların değil onlara bağımlı olan topluluğu da etkiler. Öyleyse her iki olasılıkta da böyle bir ulus kesin olarak felâketle karşılaşacaklardır.

(Ocak 1922; S.D.II.)

Maddî ve manevî çöküş korkuyla, güçsüzlükle başlar. Güçsüz ve korkak insanlar herhangi bir felâket karşısında ulusun da hareketsiz ve çekingen bir duruma düşmesine neden olur. Güçsüzlük ve duraksamada o denli ileri giderler ki adeta kendi kendilerini aşağılarlar. Derler ki biz adam değiliz ve olamayız! Kendi kendimize adam olmamız olanağı yoktur. Hiçbir sınırlama ve koşul ileri sürmeden varlığımızı bir yabancı eline bırakalım.

(Mart 1922; N.)

Baylar, bir ulus, bir ülke için kurtuluş, esenlik ve başarı istiyorsak bunu hiçbir zaman sadece bir kişiye bağlamamalıyız. Çünkü herhangi bir kişinin başarısı demek, o ulusun başarısı demektir. Bir ulusun başarısı kesinlikle ulusun genel güçlerinin bir doğrultuda olmasını gerektirir. Bu nedenle bilelim ki, ulaştığımız başarı ulusun gücünü birleştirmesinden, işbirliği yapmasından ileri gelmiştir. Eğer aynı başarıyı, aynı zaferleri gelecekte de taçlandırmak istiyorsak, aynı temele dayanalım, aynı biçimde yürüyelim; çünkü başarı ancak böyle elde edilebilir.

(Ocak 1923; S.D.II.)

Bir ulusun soylu bir varlığı, saygıya değer bir mevkii olması için o ulusta sadece bilgin ve fen adamı bulunması yetmez. Her bilimin, her şeyden önce bir özelliği (özlülüğü) bulunması gerekir ki, o da ulusun belli ve olumlu bir karakteri olmasıdır. Böyle bir karakteri olmayan bireyler ve böyle bireylerden oluşan uluslar hiç bir zaman gerçek bir devlet meydana getiremezler. Böyle uluslar birer fesat yuvası olurlar.

(Mart 1923; S.D.II.)

Şunu bir gerçek olarak biliniz ki, şeref hiç bir zaman belli bir adamın değil, bütün ulusundur. Eğer yapılan işler önemliyse, elde edilen başarılar belirginse, dikkat çekiciyse, her birey kendisini kutlamalıdır. Çünkü böyle büyük şeyleri ancak çok yetenekli büyük uluslar yapabilir ve bu ulusların her bireyi böylesine yetenekli ve büyük bir ulustan olduğunu düşünerek kendisini kutlasın!

(Mart 1923; S.D.II.)

Baylar, ellerine bir ulusun yazgısı emanet edilen kimseler, o ulusun güç ve erkini yalnız ancak gene o ulusun gerçek ve elde edilebilir çıkarları yolunda kullanmakla yükümlü olduklarını bir an olsun unutmamalıdırlar. Bu kimseler düşünmelidirler ki, bir ülkeyi ele geçirmek, o ülkenin yurttaşlarına egemen ol-

maya yetmez. Bir ulusun ruhu ele geçirilmedikçe, bir ulusun kararlılık ve iradesi kırılmadıkça, o ulusa egemen olmaya olanak yoktur. Yüzyılların oluşturduğu ulusal bir ruha, sağlam, şaşmayan bir ulusal iradeye hiçbir güç karşı koyamaz. Birinin egemenliği altına girmek istemeyen bir ulusu esir olarak tutabilecek kadar güçlü zorbalar artık dünyada kalmamıştır.

(Ağustos 1924; S.D.II.)

Bir toplumun, kesinlikle, ortaklaşa bir düşüncesi vardır. Eğer bu her zaman iyi dile getirilip belirtilmiyorsa, onun yok olduğu sonucuna varılmamalıdır. O her zaman vardır. Varlığımızı, bağımsızlığımızı kurtaran bütün davranışlar ulusun ortaklaşa düşüncelerinin, isteklerinin, kararlılığının belirmesinden başka bir şey değildir.

(Eylül 1924; S.D.II.)

Bir ulusun bireylerinde başta gelmesi, sayılması gereken şey, ulusun ortak isteği, toplu düşüncesidir. Bir kimse ülkesine ve ulusuna yararlı bir iş yaparken gözünden bir an olsun uzak bulundurmamak zorunda olduğu kural ulusun gerçek eğilimidir.

(Kasım 1924; S.D.I.)

Esin ve güç kaynağı ulusun kendisidir. Ulusun ortak eğilimi, genel düşüncesi olduğunu yadsıyanlar vardır. Böylelerini hepiniz çok duymuşsunuzdur. Ülkemizin başına gelmiş olan bunca felâketler, hiç kuşku edilmemelidir ki, bu aymaz insanların ülkenin yazgısı ve iradesini ellerinde tutmuş olmalarından ileri gelmiştir.

(Eylül 1924; S.D.II.)

Bir ulus, bir toplum, tek bir bireyin çaba ve çalışmalarıyla bir adım bile atamaz.

(Ekim 1925; S.D.II.)

Güç birdir, o da ulustur.

(Kasım 1937; S.D.I.)

4. Türk ulusu.

Baylar, bende bazı arkadaşlarım gibi Batı uluslarını, bütün dünya uluslarını tanırım. Fransızları tanırım, Almanları tanırım, Rusları ve bütün dünya uluslarını kişisel olarak tanırım. Ve bu tanışmam savaş meydanlarında olmuştur, ateş altında olmuştur, ölüm karşısında olmuştur. Yemin ederek inanmanızı isterim ki, bizim ulusumuzun içgücü bütün ulusların içgücünden üstündür.

(Temmuz 1920; S.D.I.)

Bayanlar, baylar, açıkça söyleyeyim ki, biz, üç buçuk yıl öncesine kadar sadece bir topluluk halinde yaşıyorduk. Bizi istedikleri gibi yönetiyorlardı. Dünya bizi temsilcilerimize göre tanıyordu. Üç buçuk yıldır tam anlamıyla ulus olarak yaşıyoruz. Bunun maddî ve belirgin tanığı yönetimi, biçimi ve niteliğidir ki, onu yasa (Büyük Millet Meclisi) diye adlandırmıştır.

(Ekim 1922; S.D.II.)

Bizim ulusumuz, ulusallığını anlamazlıktan gelişinin çok ağır cezalarını gördü. Osmanlı İmparatorluğu içindeki çeşitli topluluklar hep ulusal inanlara sarılarak, ulusallık ülküsünün gücüyle kendilerini kurtardılar. Biz ne olduğumuzu, onlardan ayrı ve onlara yabancı bir ulus olduğumuzu aralarından kovulunca anlayabildik. Gücümüz zayıflar zayıflamaz, onurumuzu kırarak aşağıladılar. Anladık ki. kabahatimiz kendimizi unutmalığımızmış (1).

(Mart 1923; S.D.II.)

(1) Atatürk'ün ABD elçisi Bristol ile konuşmasından.

Bir ulus için mutluluk olan bir şey, başka bir ulus için felâket olabilir. Aynı neden ve koşullar birini mutlu ettiği halde başka birini mutsuz edebilir. Onun için bu ulusa gideceği yolu gösterirken dünyanın her türlü biliminden, bulgularından ve gelişmelerinden yararlanalım, ama asıl temeli içimizde atmak zorundayız.

Ulusumuzun tarihini, ruhunu, geleneklerini gerçek, sağlam ve doğru bir bakışla görmeliyiz. Açıkça söyleyelim ki, hâlâ ve hâlâ genç aydınlarımızın halkla uyum halinde olmaları kesin gerçekleşmemiştir. Ülkeyi kurtarmak için bu iki anlayış arasındaki ayrılığı gidermek, yürümeye başlamadan önce de bu iki anlayış arasında uyumu sağlamak gerekir. Bunun için halkın yürümesini hızlandırması, aydınların da çok hızlı gitmesi gerekmektedir. Ancak halka yaklaşmak, halkla kaynaşmak daha ziyade aydınlara düşen bir ödevdir.

Gençlerimiz ve aydınlarımız niçin yürüdüklerini ve ne yapacaklarını önce kendi kafalarında iyice kararlaştırmalıdırlar.

Yüzyıllardır düşmanlarımız Avrupa topluluklarına Türklere karşı kin ve düşmanlık düşüncesi aşılamışlardır. Batı kafasına yerleşmiş olan bu düşünceler özel bir anlayış meydana getirmiştir. Bu anlayış her şeye ve bütün olup bitenlere karşın hâlâ sürmektedir. Ve Avrupa'da hâlâ Türk'ün her türlü ilerleyişe düşman olan, ruh ve düşünce bakımından gelişmeye elverişli olmayan bir adam olduğu sanılmaktadır. Bu büyük bir yanılgıdır. Sorunu basitleştirmek için size şu örneği ileri süreceğim: Tutunuz ki karşınızda iki adam var; bunlardan biri zengin ve her türlü araç emrinde; ötekisiyse yoksul ve elinde hiç bir araç yok. Bu araçlar konusunun dışında ikincisinin ruhsal bakımından ötekisinden hiç farkı yok, ötekisinden aşağı da değil. İşte Avrupa ile Türkiye birbirine karşı bu durumdadır.

(27 Eylül 1923; H.M.)

Türkiye halkı, soy, din ve kültür bakımından birleşik, birbirine karşılıklı saygı ve özveri duyguları besleyen, yazgısı ve çıkarları ortak olan bir toplumdur.

(Kasım 1932; S.D.II.)

5. Türk Ulusu ve Demokrasi.

Biz Türkler ruhça demokrat doğmuş bir ulusuz. Ancak ulusumuzu yüzyıllarca yöneten Osmanoğulları, kendilerini ve yaldızlı tahtlarını korumak için atalarımızdan miras olarak aldığımız bu yaradılıştan olan güzel huyu körletmeye, uyuşturmaya çalışmışlardır. Her alanda geri kalmamızın etken ve nedeni bu olmuştur.

1937 (Kasım 1947; V.)

Şuna emin olabilirsiniz ki, dünya üzerinde yaşamış ve yaşayan uluslar arasında ruhça demokrat doğan biricik ulus Türklerdir.

Eskiden beri topluluğumuzda birinden diğerine geçilmez bir sınıf soyluluğu ve anlayışı hiç bir zaman söz konusu olmamıştır. Derebeyliğin egemen olduğu çağlarda bile soyluluk babadan oğula geçmezdi. Tarihimize göz gezdirdiğimiz zaman görürüz ki, bu ülkede sayılan ve saygı gören kimselerin çoğu yoksul ailelerden doğmuş, insanlığı, ülkeye olan hizmeti, yürekliliği, sevgisi, yiğitliliği ile tanınmış erdemli kimselerdir.

1937 (Kasım 1947; V.)

6. Ulusal Ülkü.

Siyasal çekişmelerin çoğu basit şeylerdir. Fakat toplumun yararına yapılan çalışmalar her zaman verimlidir. Neden Anadolu'ya gelip çalışmazlar? Neden ulusla doğrudan doğruya ilişki kurmazlar? Ülkeyi gezmeli, ulusu tanımalı, eksiği nedir göstermeli. Ulusu sevmek böyle olur. Yoksa lafla sevginin bir yararı yoktur.

(Ekim 1919; S.D.II.)

Bir toplumun yaşaması ve mutluluğu, ancak dilekte ve dileği gerçekleştirme yolunda tam bir birlik halinde olmasına bağlıdır.

(Mart 1920; N.)

Bizim açık ve uygulanabilir gördüğümüz siyasal yöntem (ulusal siyasettir). Dünyanın içinde bulunduğu genel koşullar ve yüzyılların kafalara ve karakterlere yerleştirdiği gerçekler karşısında düşe kapılmak kadar büyük yanılgı olamaz. Tarihin dediği budur; bilimin, aklın mantığın dediği budur.

Ulusumuzun güçlü, mutlu ve sağlam bir düzen içinde yaşayabilmesi için devletin bütünüyle ulusal bir siyaset gütmesi, ve bu siyasetin iç örgütlerimize uyumlu olması ve onlara dayanmasıdır. (Ulusal siyaset) dediğimiz zaman anlatmak istediğim şudur: Ulusal sınırlarımız içinde, her şeyden önce kendi gücümüze dayanarak varlığımızı koruyup ulusun ve ülkenin gerçek mutluluğuna, ülkenin bayındırlığına çalışmak, gelişigüzel, ulaşılmayacak istekler ardında ulusu koşturmamak ve zarara sokmamak; uygarlık dünyasının uygarca ve insanca davranışını ve karşılıklı dostluğunu beklemektir.

(Nisan 1920; N.)

Ulusun bağrında özgür bir birey olmak kadar mutluluk var mıdır bu dünyada? Gerçekleri bilen, kalp ve vicdanında manevî ve kutsal zevklerden başka zevki olmayan insanlar için, ne kadar yüksek olursa olsun, dünyalık makamların hiçbir değeri yoktur.

(Mayıs 1922; N.)

Hizmet edenler, namuslarının gereği olan ödevlerini yerine getirmekten başka bir şey yapmamışlardır.

(Ocak 1923; S.D.II.)

Ülkümüzü açıkça dile getirmeliyim. Onu inançla duymalı, yılmadan izlemeliyiz. Kişisel çıkarlarımızdan, insanı küçülten isteklerimizden sıyrılmayı ancak böyle canlı ve ateşli bir ülkünün yardımıyla başaracağız. Gençlerin kardeşleriyle, babalarıyla, tecrübeli yaşlılarıyla, İslâmın özünü kavramış gerçek din bilginleriyle birlikte çalışmakla başarıya ulaşacakları olanağı kesindir.

(Mart 1923; S.D.II.)

Sayın gençler, yaşam savaşmadan başka bir şey değildir. Bu nedenle yaşamda yalnız iki şey vardır: Yenmek ve yenilmek. Siz Türk gençlerinin benliklerine emanet ettiğimiz şey her zaman yenmektir ve eminim hiçbir zaman yenilmeyeceksiniz. Ulusun yükselme nedenleri ve koşulları yolunda yapılacak şeylerde, atılacak adımlarda kesinlikle duraksamayın. Ulusu o yükselme aşamasına çıkarmak için, dikilecek engelleri hep birlikte önleyeceğiz. Bunun için kafalarınıza, anlayışınıza, bilginize gerekirse bileklerinize, pazılarınıza, bacaklarınıza başvurarak, sonunda o amaca kesinlikle ulaşacağız.

(Mart 1923; S.D.II.)

Bu ulus, bu ülke yeni yönetimiyle dünyanın en akla uygun olarak yönetilen bir varlığı olacaktır. Ben bunu gözlerimle görmeden ölmeyeceğim.

(Ağustos 1923; S.D.II.)

Eğer bağlı olduğum ulusun ün ve onuru varsa, ben de ünlü ve onurluyum. Yoksa, içinizden herhangi bir adam çıkar da, ün ve onur peşinden koşar ve herkesten ayrı olmak isterse biliniz ki o başınıza belâdır, belâdır, belâdır. Ulus böyle kimselerin davranışına müsaade etmemelidir.

(10 Kasım 1930; U.)

Yeni Türkiye'nin dünya, ulusal ve ekonomik genel siyaseti ile belirtilen ulusal etkenler hepimizin çalışma yönünü göstermiş bulunmaktadır ki, bu yönün az zamanda ulusumuzun yüksek yeteneklerini belirtmesine fırsat vereceği kesindir.

Türk ulusu istek ve yeteneğinin yönelik olduğu yolları görmeye çalışan ve görebilen evladına her zaman değer vermiş, onu korumuştur.

(Kasım 1925; S.D.I.)

Türk ulusu! Kurtuluş savaşına başladığımızın on beşinci yılındayız. Bugün Cumhuriyetimizin onuncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır.

Kutlu Olsun!

Bu anda büyük Türk ulusunun bir bireyi olarak bu kutlamaya kavuşmanın en derin sevinci ve heyecanı içindeyim.

Yurttaşlarım!

Az zamanda çok ve büyük işler yaptık: Bu işlerin en büyüğü, temeli, Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir.

Bundaki başarıyı Türk ulusunun ve onun değerli ordusunun birlikte olarak kararlılıkla yürümesine borçluyuz. Fakat yaptıklarımızı hiçbir zaman yeterli görmüyoruz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak zorunda ve kararlılığındayız. Yurdumuzu dünyanın en bayındır ve en uygar ülkesi düzeyine çıkaracağız. Ulusumuza en geniş refah aracı kaynaklar sağlayacağız. Ulusal kültürümüzü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracağız. Bunun için bizce zaman ölçüsü, geçmiş yüzyılların gevşetici düşüncelerine göre değil, yüzyılımızın hız ve eylem kavramına göre düşünülmektedir. Geçen zamana oranla daha çok çalışacağız. Bunda da başarılı olacağımıza kuşku yoktur. Çünkü Türk ulusunun karakteri yüksektir. Türk ulusu çalışkandır. Türk ulusu zekidir. Çünkü Türk ulusu ulusal birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü Türk ulusunun yürümekte olduğu ilerleme ve uygarlık yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet bilimdir. Şunu da önemle be-

lirtmeliyim ki, yüksek bir toplum olan Türk ulusunun tarihsel bir niteliği de güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki, ulusumuzun yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, yaradılıştan olan zekâsını, bilime bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, ulusal birlik duygusunu sürekli olarak ve her türlü araç ve önlemlerle besleyerek geliştirmek ulusal ülkümüzdür.

Türk ulusuna çok yaraşan bu ülkü, onu, insanlığa gerçek rahatlığı sağlama yolunda , kendisine düşen uygarlık ödevini yapmakta başarılı kılacaktır.

Büyük Türk ulusu! On beş yıldır giriştiğimiz işlerde başarı sözü veren birçok konuşmamı işittin. Mutluyum ki, bu yolda sözlerimin hiçbirinde ulusumun bana güvenini sarsacak bir yanılgıya düşmedim.

Bugün aynı inanç (inan) ve kesinlikle söylüyorum ki, ulusal ülkü yolunda tam bir birlik içinde yürümekte olan Türk ulusunun büyük bir ulus olduğunu bütün uygar dünya, az zamanda, bir kez daha anlayacaktır (tanık olacaktır).

Hiçbir kuşkum yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük uygarlık niteliği bundan sonraki gelişimiyle, geleceğin uygarlık ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.

Türk ulusu,

Sonsuza doğru akıp giden her on yılda, bu büyük ulus, bayramını daha büyük onurlarla, mutluluklarla dirlik ve refah içinde kutlamanı gönülden dilerim.

Ne Mutlu Türküm diyene!

(Ekim 1933; S.D.II.)

Her Türkün son nefesi, Türk ulusunun nefesinin tükenmeyeceğini, onun sonsuz olduğunu göstermelidir. Yüksel Türk! Senin için yükselmenin sınırı yoktur.

(11 Ocak 1935; Mülkiye Mektebi öğrencilerine)

7. İnsanlık ülküsü.

Baylar, artık bugün yaşam ve insanlığın gerekleri tüm gerçekliğiyle ortaya çıkmıştır. Bunlara ters düşen söylentiler ahlâk ve inanca temel olamaz. Gerçek ortaya çıkınca yalan ortadan kalkar. Temelsiz sözler, boş inanlar kafalardan çıkmalıdır. Her türlü yükselme ve ilerlemeye yatkın olan ulusumuzun, düşünce ve toplum devrimi yolunda adımlarını kısaltmak isteyen engeller ne olursa olsun ortadan kaldırılmalıdır.

(Ağustos 1924; S.D.II.)

Durumu ve gerçeği bilenler, bağlı bulundukları ulusun insanlarını ellerinden geldiği kadar uyarıp aydınlatarak onlara kurtuluş hedefine doğru yürüme yolunda kılavuzluk etmeyi en büyük insanlık ödevi bilmelidirler.

(1927; N.)

Baylar; bütün insanlığın, tecrübe, bilgi ve düşüncede yükselip olgunlaşması, Hıristiyanlıktan, Müslümanlıktan, Budizmden vazgeçerek sadeleştirilmiş ve herkesçe anlaşılacak bir hale getirilmiş evrensel, arı, lekesiz bir dinin kurulması ve insanların şimdiye kadar, pislikler, kaba arzu ve istekler arasında bir sefalet ortamında yaşamakta olduklarını kabul ederek bütün vücutları ve zekâları zehirleyen çürümüş, kokmuş tohumları yok etmeye karar vermesi gibi koşulların gerçekleşmesi için gerekli olan bir "evrensel birliği" düşünün tatlı bir düş olduğunu yadsıyacak değiliz.

(1927; N.)

Uluslar tasa, keder nedir bilmemelidirler. Şeflerin ödevi yaşamı neşe ve sevinçle karşılama konusunda ulusuna yol göstermektir.

Vaktiyle kitaplar karıştırdım. Yaşam hakkında filozofların ne dediklerini anlamak istedim. Bir kısmı her şeyi kara görüyordu. "Değil mi ki hiçiz ve sıfıra varacağız, dünyadaki geçici yaşamımız süresinde neşe ve mutluluğun yeri yoktur" diyorlardı. Başka kitaplar okudum; bunları daha akıllı adamlar yazmıştı. Diyorlardı ki: "Değilmi ki sonu nasıl olsa sıfırdır bari yaşadığımız sürece neşe ve sevinç içinde olalım." Ben kendi karakterim bakımından ikinci yaşam görüşünü yeğliyorum, ama şu sınırlamalar içinde: Bütün insanlığın varlığını kendi benliklerinde gören insanlar mutsuzdurlar. Hiç kuşku yok ki, o adam bir birey olarak yok olacaktır. Herhangi bir kişinin yaşadığı sürece memnun ve mutlu olması için gereken şey, kendisi için değil, kendisinden sonra gelecekler için çalışmaktır. Aklı başında bir adam ancak böyle davranabilir. Yaşamda tam zevk ve mutluluk, ancak gelecek kuşakların varlığı, onuru ve mutluluğu için çalışmaktır. Bir insan böyle davranırken "benden sonra gelecekler acaba böyle bir ruhla çalıştığımı sezebilirler mi" diye düşünmemelidir. Hatta en mutlu olanlar hizmetlerinin bütün kuşaklarca bilinmemesini yeğleyecek karakterde olanlardır.

Herkesin kendine göre bir zevki var. Kimi bahçeyle meşgul olmak, güzel çiçekler yetiştirmek ister. Bazı insanlar da adam yetiştirmekten hoşlanır. Bahçesinde çiçek yetiştiren adam çiçekten bir şey bekler mi? İnsan yetiştiren adam da çiçek yetiştirenin duygularıyla hareket edebilmelidir. Ancak böyle düşünen ve çalışan adamlar, ülkelerine ve uluslarına ve bunların geleceğine yararlı olabilirler. Bir adam ki ülkenin ve ulusun mutluluğunu düşünmekten çok kendini düşünür, o adamın değeri ikinci derecededir. Zaten kendisine değer veren ve bağlı bulunduğu ulus ve ülkeyi ancak kişiliğiyle var sanan adamlar uluslarının mutluluğuna hizmet etmiş sayılmazlar. Ancak kendilerinden sonrakileri düşünebilenler uluslarını yaşamak ve ilerlemek olanaklarına ulaştırabilirler. Kendi gidince ilerleme ve hareket durur sanmak aymazlıktır.

Şimdiye kadar üzerinde durduğum noktalar ayrı ayrı toplumlarla ilgilidir. Fakat bugün bütün dünya ulusları aşağı yukarı akraba olmuşlardır ve olmaktadırlar. Bu nedenle insan, bireyi olduğu ulusun varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar bütün dünya uluslarının rahatını ve refahını düşünmeli ve kendi ulusunun mutluluğuna ne kadar değer veriyorsa, bütün ulusların da mutluluğu için hizmette bulunmaya elinden geldiğince çalışmalıdır. Bütün akıllı insanlar bilirler ki, bu alanda çalışmakla hiç bir şey yitirilmez. Çünkü, dünya uluslarının mutluluğuna çalışmak başka bir yoldan kendi rahatını ve mutluluğunu sağlamaya çalışmak demektir. Dünyada ve dünya ulusları arasında dirlik, açıklık ve iyi geçim olmazsa, bir ulus kendisi için ne yaparsa yapsın dirlikten yoksun kalır. Onun için sevdiklerime şunu öğütlerim;

Ulusları yöneten kimseler, elbette her şeyden önce kendi ulusunun varlık ve mutluluğuna ön ayak olmak isterler. Fakat aynı zamanda bütün uluslar için aynı şeyi istemek gerekir. Bütün dünyada olup bitenler bize bunu açıkça kanıtlar. En uzakta sandığımız bir olayın bizi bir gün etkilemeyeceğini bilemeyiz.

Bunun için insanlığın tümünü bir vücut ve bir ulusu bunun bir parçası saymak gerekir. Bir vücudun parmağındaki acıdan diğer bütün parçalar etkilenir. Dünyanın herhangi bir yerinde bir rahatsızlık varsa "bana ne" dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa, aramızda olmuş gibi onunla ilgilenmeliyiz. Olay ne kadar uzak olursa olsun, bu ilkeden şaşmamak gerekir. İşte bu görüş, insanları, ulusları ve hükümetleri bencillikten kurtarır. Bencillik de, kişisel olsun her zaman kötü bir huy sayılmaktadır,

O halde konuştuklarımızdan şu sonucu çıkaracağım: Doğal olarak kendimiz için gereken bütün şeyleri düşüneceğiz ve gereğini yapacağız. Bundan sonra da bütün dünya ile ilgileneceğiz. Kısa bir örnek: Ben askerim. 1. Dünya Savaşı'nda bir ordunun başındaydım. Türkiye'de başka ordular ve onların komutanları vardı. Ben yalnız kendi ordumla değil, öteki ordularla da ilgileniyordum. Bir gün Erzurum cephesindeki ha-

reketle ilgili bir sorun üzerinde durduğum sırada yaverim dedi ki:

— Niçin sizinle ilgisi olmayan bir sorunla uğraşıyorsunuz?

Cevap verdim.

— Ben bütün orduların durumunu iyice bilmezsem, kendi ordumu nasıl yöneteceğimi kestiremem.

Bir devlet ve ulusu yönetme durumunda bulunanların her zaman göz önünde tutmaları gereken sorun budur.

Sırası gelmişken sayın konuklarımıza şunu diyeceğim:

Ben düşündüklerimi sevdiklerime olduğu gibi söylerim. Aynı zamanda saklanması gerekli olmayan bir sırrı kalbinde taşıma gücü olmayan bir adamım. Çünkü ben bir halk adamıyım. Ben düşündüklerimi hep halkın önünde söylemeliyim. Yanlışım varsa, halk beni yalanlar. Ancak şimdiye kadar halkın beni yalanladığını görmedim.

(Mart 1937; S.D.II.)

İkinci Bölüm

SİYASAL AHLÂK

1. Tarihin verdiği ders.

Tarih ne güzel aynadır. Özellikle ahlâktan yana gelişmemiş olan topluluklar en yüce kutsal kavramlar karşısında bile insanı küçülten duygulara bağlı kalmaktan kendilerini alıkoyamıyorlar. Tarihe geçen bütün olaylarda, bu olaylara yol açanların tutum, eylem ve davranışı onların ahlâk düzeyini açıkça gösterir.

(Temmuz 1915; Belleten, C.VII. S.28)

Çağdaş demokraside, kişisel özgürlükler özel bir değer ve önem kazanmıştır. Artık kişisel özgürlüklere devletin herhangi bir kimsenin karışması sözkonusu olamaz. Ancak bu denli yüksek ve değerli olan kişi özgürlüğünün uygar ve demokrat bir ulusta ne demek olduğu, özgürlük kelimesinin kesin bir biçimde düşünülebilen anlamıyla anlaşılamaz. Sözü edilen özgürlük toplumsal ve uygar insan özgürlüğüdür. Bu nedenle kişi özgürlüğü düşünülürken her bireyin ve bütün ulusun ortak çıkarları ve devlet varlığı gözönünde bulundurulmak gerekir. Başkasının hak ve özgürlüğü ve ulusun ortak çıkarları kişi özgürlüğünü sınırlandırır.

Kişi özgürlüğünü sınırlandırmak devletin hemen hemen temel ödevidir. Çünkü devlet kişi özgürlüğünü sağlayan bir örgüt olmakla beraber, aynı zamanda bütün özel çalışmaları, genel ve ulusal amaçlar için birleştirmekle görevlidir. "Özgürlük bankasına zararı olmayacak her türlü eylemde bulunmak-

tır" denildiği zaman yurttaş özgürlüğünün amacı olduğu, devletin bu amacı sağlamak için bir araç sayıldığı söylenmiş olur. Ama ulusun genel çıkar ve amacını koruyacak olan da bu araçtır.

(A.H. ve B.) S. 281

Bir ülkenin, bir ülke haklarının düşmandan zarar görmesi acıdır. Fakat kendi soyundan olan, büyük bildiği kimselerin vefasızlığına uğraması, onlardan büyük zarar görmesi daha acıdır. Bu kalp ve vicdanlar için onulmaz bir yaradır. Kendimizi için değil, ulusumuz için elbirliğiyle çalışalım, çalışmaların en güzeli, en yücesi budur.

(Y. 46)

2. Özgürlük.

Özgürlük olmayan bir ülkede ölüm ve çöküş vardır. Her ilerlemenin ve kurtuluşun temeli özgürlüktür.

(1906; S.D.II.)

Ahlâkın bir ulusun oluşumunda yeri çok büyüktür, çok önemlidir. Ahlâk dediğimiz zaman ahlâk kitaplarında yazılı öğütleri anlatmak istemiyorum. Çünkü ahlâka uygundur diye yaptığımız işler, yapmaktan sakındığımız işler, kitaplarda yazılı olan, ya da hocaların önerdiği şeylerden daha önemlidir.

Bir işin ahlâktan yana bir değerde olması, ayrı ayrı insanlardan daha yüce bir kaynaktan çıkmasıdır. O kaynak toplumdur, ulustur. Bir gerçektir ki ahlâklılık özel bireylerden ayrı ve bunların üstünde ancak toplumsal, ulusal olabilir.

(M.Bilgiler) S. 361

Bir ülkede hiçbir yurttaş yargılamadan öldürülemez. Yurttaş ancak mahkeme kararıyla cezalandırılır.

(1919; M.E.)

Toplumda en yüksek özgürlüğün, en yüce adalet ve eşitliğin sürekli olarak yerleşmesi ve korunması, ancak ve ancak tam ve kesin anlamıyla ulusal egemenliğin yerleşmiş bulunmasıyla olabilir. Böylece özgürlüğün de, eşitliğin de, adaletin de dayanağı ulusal egemenliktir. Toplumumuzda, devletimizde özgürlük sonsuzdur. Ancak onun sınırı, onu sonsuz yapan ilkenin korunmasıyla geçerli ve belirgin olur. (Ancak, onu sonsuz yapan ilkenin korunması onun sınırını çizer.)

Bir insan belki kendi isteğiyle kişisel özgürlüğünden vazgeçmiştir; fakat bu yolda bir girişim koca bir ulusun yaşamına ve kurtuluşuna zarar verecekse, ulusun değerli ve şerefli yaşamı bu yüzden sönecekse, o ulusun torunları ve gelecek kuşakları bu yüzden yok olacaksa, böyle girişimler hiçbir zaman kabul edilemez.

(Mart 1923; S.D.I.)

Baylar, sonsuz bir özgürlük düşünülemez; hakların en büyüğü olan hayat hakkı bile sınırsız, koşulsuz değildir. Kendisini öldürmeye karar veren bir kimsenin suçu yalnız kendisiyle sınırlanmış olmakla beraber güvenlik kuvvetleri ona engel olmakla yükümlüdür. Aynı kişinin aynı hareketini biraz daha büyük ölçüde olduğunu tasavvur eder ve düşündüğümüz suçu o kimsenin bütün bir aileye karşı işlediğini varsayarsak, böyle bir girişimde bulunan kişi, hemen kana susamış bir cani görüntüsünü alır. Bundan ötürü, ulusal egemenlik düşmanlığı, benzeri olmayan bir mevkii bulunan ulu ve şerefli bir ulusun her bireyine bir kez daha zarar vermek istemekten başka bir şey değildir.

(Mart 1923; S.D.II.)

Ulus, geniş bir dirlik ve güvenlik içinde rahatlamış bulunmalıdır. Yurdumuzun herhangi bir köşesinde halkın güvenliğini, devletin dirlik düzenliğini bozmaya yeltenenler devletin bütün güçlerini karşılarında bulmalıdırlar.

(Ağustos 1923; S.D.I.)

Biz kendi isteğimize göre hareket etmeyiz. Hele zorba hiç değiliz. Hayatımızda bütün eylemlerimiz, ülke işlerinde kendi isteklerimize göre ve zorbalıkla hareket edenlere karşı savaşmayla (savaşımla) geçmiştir.

(5 Ocak 1923; V.)

Biz olağanüstü olarak alınan, fakat yasal olan önlemleri hiçbir zaman, hiçbir biçimde yasanın üstüne çıkmak için araç olarak kullanmadık; tersine, bu önlemleri ülkede dirlik ve düzenlik kurulması için aldık.; devletin yaşam ve egemenliğini güvenceye almak için kullandık. Biz o önlemleri ulusun uygar ve toplumsal gelişmesinde yararlı bir hale getirdik.

(1927; V.)

Bir ulusun nasıl huyu ve ne gibi yetenekleri olduğunu değerlendirip belirtebilmek için o ulusun yöntemiyle görevlendirilmiş olan kimselerin insanlık tarihini ve özellikle ulusal tarihini çok okumuş ve sindirmiş olmaları zorunludur. Başarılı olmanın birinci sırrı bundadır. Bu olmazsa, yöneticiler hüküm ve kararlarında hep beklediklerini elde edememenin verdiği acıyla karşı karşıya kalacaklardır.

Tarih, bir ulusun nelere yetenekli olduğunu, neler başarmaya gücü yettiğini gösteren en doğru kılavuzdur.

1937 (Kasım 1947; V.)

3. Siyasal Partiler.

Partiden maksat bir partinin amacı, ulus evlâtlarının bir kısmına, halktan da bazılarının, başkalarına ve halk zararına çıkar sağlamak değildir. Belki bunlardan ayrı, bunların dışında olmayıp halk adı altında bulunan (adını taşıyan) bütün ulusu ortak ve birleşik olarak ortak ve genel gerçek refaha ulaştırmak için harekete geçmektir.

(Ocak 1923; S.D,II.)

Ulusal egemenlik ilkesiyle yönetilen uygar devletlerde kabul edilmiş ve yürürlükte olan ilke, ulusun genel istekleri ve ümitlerini en iyi biçimde temsil eden ve bu istek ve ümitlerle ilgili çıkar ve gereklerinin en yüksek güç ve yetkiyle gerçekleştirebilecek siyasal gurubun devlet işlerinin yönetimini üstlenmesi ve bunun en yüksek önderinin sorumluluğuna bırakılmasından başka bir şey değildir.

(Ekim 1927; S.D.N.)

Saygıdeğer baylar, pek iyi bilirsiniz ki, padişahlarla, halifelerle yönetilmiş ve yönetilen ülkelerde yurt için, ulus için en büyük tehlike, padişahların ve halifelerin düşmanlarca satın alınmasıdır. Bu çoğu zaman kolaylıkla sağlanmıştır. Meclislerle yönetilen ülkelerde ise en yıkıcı durum bazı milletvekillerinin yabancıların ad ve hesabına çalınmış ve bunlarca satın alınmış olmalarıdır. Millet Meclislerine kadar girme yolunu bulabilen vatansızlara rastlanabileceğine, tarihin bu konudaki örneklerine bakarak inanmak zorunluğu vardır. Bunun için ulus, vekillerini seçerken çok dikkatli ve titiz olmalıdır.

Ulusun yanılgıdan korunması için tek çıkar yol, düşünceleri ve davranışlarıyla ulusun güvenini kazanmış bir partinin seçimlerde ulusa yol göstermesidir. Genellikle ulus bireylerinin, adaylıklarını koyan her kişi hakkında bir yargıya varılmasına yardımcı olacak sağlam bilgisi ve gerçeğe uygun görüşleri olduğunu kabul etmek kuramsal olarak varsayılsa bile, bunun tümüyle doğru olmadığını tecrübelerin tecrübeleriyle yadsınmayacak biçimde açıklığa kavuşmuştur.

(Ekim 1927; N.)

Siyasal yaşamımızda karşılıklı etkinliğin verimli olarak gelişmesi ancak yurttaşlar arasında düşmanlığa yol açılmamasıyla sağlanabilir. Bunun çareleri, partilerin içine sızabilecek içtenlikle davranmayan ve gizli amaçlar güden kimselerden yasaların üstünde bir sonuç elde etmek isteyen kişilerden bütün ulusça nefret edilmesi, bir de Cumhuriyet ilkesine göre çalışan partilerce bu gibilerin etkinliklerinden daima uzak kalınmasıdır.

(Kasım 1930; S.D.I.)

Güdülen amaçlar hiçbir zaman kişisel olmamalıdır. Geçmiş sistemlere takılıp kalanlar ve geleneklerden sıyrılamayanlar hiçbir zaman çağdaş bir devlet kuramazlar.

(26 Kasım 1938 U.)

4. İktidar ve yönetimde ilkeler.

Ulusu yönetmede kabul ettiğimiz baş kural, ulusun ortak ve genel düşünce ve eğilimine bağlılıktır. Bu düşünce ve eğilimlerin gerçek ve ciddi bir nitelikte olabilmesi ulusun maddî manevî ihtiyaç kaynaklarından gelmesine bağlıdır.

(4 Ocak 1925; V.)

Biz esinlerimizi gökten ve bilinmeyen, görülmeyen dünyalardan değil, doğrudan doğruya yaşamdan alıyoruz. Bizim yolumuz çizen, içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk ulusu, bir de, uluslar tarihinin binbir sıkıntı ve acı dolu yapraklarından çıkardığımız sonuçlardır.

(Kasım 1927; S.D.I.)

Bizim akıl, mantık ve zekâ ile hareket etmek ayırıcı niteliğimizdir. Bütün yaşamımızı dolduran olaylar bu gerçeğin kanıtıdırlar. Ülke ve ulus işlerinde kişilerin, düşünceleriyle, eylemleriyle zararlı olmak durumuna düşenlere karşı zaman zaman direnişte bulunduğumuz olmuştur. Ulusun gerçek kurtuluş yolunda yürümesine engel olmak isteyenlere karşı sert ve acımasız olmaya yatkınız. Toplumsal düzenimizi bilerek veya bilmeyerek bozacak kimselerin istedikleri gibi davranmasına müsaade edemeyiz. Bunlar doğrudur. Bizden bu konularda sessiz kalmamızı ve yan tutmamızı arzu edenlerin bu isteklerini karşılamıyorsak bunun nedeni ülke ve ulus çıkarlarını her şeyin üstünde tuttuğumuzdandır.

(5 Ocak 1925; V.)

Ulusu, aklımızın ermediği veya yapmak güç ve yeteneğini kendimizde görmediğimiz konularda aldatarak geçici övgüler isteyecek kadar alçalamayız. Ulusa adi politikacılar gibi yalan vaatlerde bulunmaktan tiksiniriz. Yurt ve ulusla ilgili sorunlarda düşünce ve eylemlerimizde kusur ve eksikliklerimizi görenlerin bizi iyi niyetle uyarmalarından memnun oluruz; onlara teşekkür ederiz. Fakat bizim amacımıza yanlış anlamlar veren ve onu yanlış yorumlayanlara, ulus ve ülkeye ilişkin ülkülerimizin gerçekleşmesine engel olmaya çalışanlara iyi niyetlidir, diyemeyiz. Böyleleri gerçekten hain değilseler, kesin olarak aymazdırlar ve bu nedenle hainliğe, kötülük ve fesata alet olurlar.

Biz böyle aymazların, gerçeğin ortaya çıktığı gün yerlere kadar kapandığını gördük. Ulusumuzu gerçek kurtuluşa, mutluluğa kavuşturmak için uygulanmasının zorunlu olduğuna inandığımız ilkeleri eyleme geçirmede duraksamadık. Bu ilkelerin sürekliliğini ve yerleşmesini sağlama almak yolunda ise yasalarımız ortadadır.

(3 Ocak 1925; V.)

Ben namuslu bir adamım; benimle arkadaş olanların da namuslu olması gerek.

(A.H. ve B.)

Ben ve benimle beraber olanlar amacımızın yüceliğin, yolumuzun doğruluğundan eminiz. Bu konuda hiçbir kuşku ve kararsızlığımız yoktur.

Ulusumuzun, Türk ulusunun yakın ve uzak tarihini gereği kadar biliriz. Geçmişin derslerini, bugünkü ve gelecekteki yaşamımız için dikkatle göz önünde tutmaktayız. Gördüğümüz hizmetlerle övünüyor değiliz. Yapacağımız hizmetlerin övgüye değer olabileceği ümidiyle avunuyoruz.

(3 Ocak 1925; V.)

Bu işte uzman olan kişiler bilir ki, yasa yapan insanların bazı üstün nitelikleri olması zorunludur. Bu niteliklerin birincisi şudur: Baylar, yasa öneren, yasa yapan, yasa koyan insanlığın tüm duygularını, tüm tutkularını herkesten çok daha iyi bilir. Fakat kendisini, herkesten çok (fazla) ve tamamiyle, tüm kapsamıyla bunlardan soyutlamak güç ve yeteneğinde olmalıdır.

(Aralık 1921; S.D.I.)

Bir ulusta, özellikle bir ulusun başında bulunan yönecilerde birtakım kişisel tutkular ve atışmalar, ulusa, yurda karşı olan ödevin gerektirdiği yüce duygulara üstün geldiği ülkelerde çözülme ve çökme önlenemez

(Aralık 1921; S.D.I.)

Bence muhalefet saygıya değerdir. Çünkü o da bir inceleme (araştırma) bir görüş sonucu ortaya çıkmıştır. Fakat bir görüşe karşı çıkanlar akla uygun ve ölçülü ve haklı nedenlere dayanmazlarsa, muhalefetin hiçbir değeri kalmaz.

(Ekim 1919; S.D.III.)

Ülke olmazsa parti kaç para eder? Önce ülke esenliğe çıkabilsin ki, partiler de ondan sonra siyasal, toplumsal bir temele, bir görüşe dayanarak kurulabilsin.

(Ekim 1919; S.D.III.)

"Bizimle beraber yürümek istemeyenlere bir şey diyemiyeceğiz; onlar da istedikleri gibi davranır. Şunun bunun mutsuz olması bizi etkilemez, tersine bizi uyarır, daha dikkatli yapar. Yalnız bizi geriye götürecek olanların izleyecekleri doğrultuya hiçbir zaman göz yumamayız. Bu tutumumuza yasalarımız elverişli değilse o yasaları değiştiririz. En sonunda gerek ve zorunluluk görürsek, bu yolda her şeyin üstüne çıkarak, amacımıza yürümekte hiçbir zaman duraksamayız.

(A.H.II.) S. 459

İnsanlar her zaman yüksek, temiz ve kutsal amaçlara doğru yürümelidir. Bu türlü davranıştır ki, insan olanın kafasını, vicdanını doyurur ve bütün insanlık kavramlarını karşılar. Böyle yürüyenler özverileri oranında yükselirler, ve bu çeşit davranış hep açık olur.

Çünkü alnı açık, kafası açık, vicdanı açık insanlar tarafından yönetilebilen toplumlar ancak bir anlamda hareketleri izleyebilirler. Düşünce, duygu ve girişimlerini gizli tutanlar, gizli araçlar kullanmaya kalkanlar kesin olarak utanç veren akıl ve mantık dışı hareketlerde bulunanlar olabilir. Böyle girişimlerde bulunanların elde edecekleri sonuç, eninde sonunda, acı bir düş kırıklığından başka bir şey değildir.

(Haziran 1926; S.D.III.)

Ulusa dost görünüp de, ilk fırsatta iktidara geçtikten sonra onun gerçek ihtiyaçlarını düşünecek yerde, ülkeyi kendi istediği yönde götüren laf anlamayan, yetkililerin uyarılarına kulak asmayan, ulusta var olan güçleri kendisine bağlamaya çalışan kahraman görünüşlü insanlardan çok acı çekildi. Onun için karabasanların yinelenip süregitmesi arzu edilir şey değildir.

(Ekim 1919; S.D.III.)

Baylar, sırası gelmişken, saygıdeğer ulusuma öğüt olarak şunu derim ki, bağrında yetiştirerek başının üstüne kadar çıkaracağı adamların kan ve vicdanlarındaki gerçek özü dikkatle incelemeyi bir an olsun elden bırakmasınlar.

(1927; N.)

Sevgili arkadaşlarım, siyaset yaşamımızda partilerin yeniden ortaya çıkması, ülkede belediye seçimlerinden önce gelen yakın günlerde oldu. Bu nedenle dikkate değer evrelerin tanığı olduk. Bu gözlemlerin sağladığı tecrübelerden Türk ulusu, yaşaması ve gelişmesi için yararlanmalıdır. Siyasal yaşamımızda karşılıklı etkinliğin verimli gelişmesi, ancak yurttaşlar arasında düşmanlığa yol açılmamasıyla sağlanabilir. Bunun çareleri, partilerin içine sızabilecek, içtenlikle davranmayan ve gizli amaçlar güden kimselerden, yasaların üstünde bir sonuç elde etmek isteyen kişilerden, bütün ulusça nefret edilmesi, bir de Cumhuriyet ilkesine göre çalışan partilerce bu gibilerin etkinliklerinden daima uzak kalınmasıdır.

(Kasım 1930; S.D.I.)

Ulusun irade ve isteklerine uymayanların yazgısı acı bir düşkırıklığıdır, çöküştür.

(Mart 1923; S.D.I.)

Ancak suçunu saklamayıp açığa vuran kimseler bağışlanabilirler. Çünkü bunlar kusurlarını anlamış, pişman olmuş, bir daha aynı yanılgıya düşmemeye karar vermiş kimselerdir. Fakat suçunu başka türlü yorumlayarak savunmaya kalkışanlar, aynı yolda devam edecekler demektir ki, bunları hoşgörüp bağışlamak doğru değildir.

(A.H.C.)

Üçüncü Bölüm

KAMUOYU

1. Kamuoyunun tanımı.

Gerçek kamuoyu dışardan kimsenin etkisi olmaksızın doğal olarak var olan düşünce ve duyguların gene doğal olarak yarattığı bir havadır. Oysa, insan hep etki altında kalır. Yalnız yeter ki bu etki toplumu oluşturan insanları gerçekten düşünen ve bütün varlığını onlara adayan kimselerce olsun. Böyle yaratılacak olan kamuoyu bu ülkenin geleceğini güven altına alabilir. Yoksa esen herhangi bir havayla değişebilecek bir kamuoyu içinde yaşarsak yarına güven olanaksızdır. Amaç, bir şeyin meydana gelmesine çalışırken, bütün uğraşların, bütün girişimlerin üstünde Türk kamuoyunu gerçek anlayış ve gerçek gerekliliklere alıştırmak, bunu ona doğal bir tutum olarak benimsetmek, şuradan buradan gelecek günlük düşüncelere, düzmece görüşlere hiçbir zaman önem vermeyecek bir olgunluk yaratmaktır.

(Ocak 1931; S.D.II.)

2. Halk ve aydınlar.

Şimdiye kadar ilerleyemeyişimizin, en alt basamakta kalışımız -unutmayalım- ülkemizin baştan başa bir yıkık halinde oluşunun temel nedenidir. Çöküşümüzün bu ana nedeni şuradadır: İslâm dünyası iki ayrı sınıf topluluktan oluşmuştur. Biri,

çoğunluğu oluşturan halk, diğeri azınlığı oluşturan aydınlar. Düşünce tarzları çarpık olan ülkelerde büyük çoğunluğun başka hedefi aydın sınıfın başka bir görüş tarzı olur. Bu iki sınıfın arasında tam bir uymazlık, tam bir karşıtlık vardır. Aydınlar halkı kendi amaçlarına yöneltmek ister, halk topluluğu da bu aydınlar sınıfına bağımlı olmak istemez. O da başka bir yön edinmeye çalışır. Aydınlar sınıfı düşüncelerini benimsetmeye çalışmakla, uyarmalarıyla çoğunluğunu kendi amacına inandırmayı başaramayınca başka yollara başvurur. Halkı egemenliği altına almaya, zorbalık etmeye başlar; halka baskı yapmaya kalkar. İşte burada asıl inceleyeceğimiz noktaya geldik. Halkı ne birinci yöntemle ne de zorbalık ve emir altına almakla kendi amacımıza sürüklemeyi başaramadığımızı görüyorz. Neden?

Bu konuda başarılı olmak için aydınlarla halkın görüş ve amacı arasında doğal bir uyum olmak gerekir. Yani aydınların halka aşılayacağı ülküler, halkın ruh ve vicdanından alınmış olmalı. Oysa bizde böyle mi olmuştur? O aydınların halkın benimsemesini istedikleri düşünceler ulusumuzun vicdanının derilliklerinden alınmış ülküler midir?

Kuşkusuz hayır. Aydınlarımız arasında çok iyi düşünenler vardır. Fakat şu yanılgımız vardır ki, inceleme ve araştırmalarımızda temel olarak çok kez kendi ülkemizi, kendi tarihimizi, kendi geleneklerimizi, kendi özelliklerimizi ve ihtiyaçlarımızı temel olarak almayız. Aydınlarımız belki bütün dünyayı, bütün başka ulusları tanır; fakat kendimizi bilmeyiz.

Aydınlarımız "ulusumu en mutlu ulus yapayım" der. Başka uluslar nasıl yaptıysa biz de öyle yapalım, der. Fakat düşünmeyiz ki, böyle bir kuram hiçbir çağda başarıya ulaşmış değildir. Bir ulus için mutluluk olan bir şey başka bir ulus için felâket olabilir. Aynı neden ve koşullar birini mutlu ettiği halde ötekisini mutsuz eder. Mutluluğun gerçek temelini kendi içimizde atmak zorundayız.

Ulusumuzun yakın yıllarda gördüğü acı dersler, yakın yılların en yoğun olaylarla dolu oluşu, zamanımızın gençlerini eski çağların yaşlıları kadar, belki de onlardan çok olayın tanığı

olarak, onlar kadar tecrübeli yaptı. Belki de, üç kat oranında olaya tanık olduğu için her gencimizi üç kat daha yaşlı sayabiliriz. Onları da yaşlılar gibi tecrübeli sayabiliriz. Gençlerimizin gördükleri tecrübelerden yararlanarak etkin, ülkelerine hizmet eden inanç ve kararlılıkla donatılmış kişiler olarak görevlerini gereği gibi yerine getireceklerinden eminim.

(Mart 1923; S.D.II.)

3. Basının önemi ve güvencesi.

Baylar, bir toplumun ortak ve genel duygu ve düşünceleri vardır. Toplumların değerleri, uygarlık düzeyleri, istek ve eğilimleri ancak bu genel duygu ve düşüncelerin açığa çıkması, belinmesi derecesiyle anlaşılır. Bir toplumu yöneten insanlar için, bir toplumun durumu üzerinde hüküm verebilecek dostlar ve düşmanlar için ölçü, bu toplumun kamuoyundan anlaşılan yetenek ve değerdedir. Bu nedenle uluslar kamuoylarını dünyaya tanıtmak zorundadır. Bütün dünyanın kamuoyunu öğrenmek ise yaşam gereklerinin düzenlemesi için zorunludur. Bu konuda ise eldeki araçların birincisi ve en önemlisi basındır; ulusun genel sesidir. Bir ulusu aydınlatmada ona doğru yolu göstermede, bir ulusun ihtiyacı olduğu düşünce besinini sağlamakta, sözün kısası, bir ulusu mutluluğa ulaştıracak olan ortak doğrultuda yürümesini sağlamada basın başlı başına bir güç, bir okul, bir kılavuzdur. Önem ve yüceliği uygar dünyada tam bir açıklık kazanmış olan basına hükümetimizin birinci derecede önem vermesi, bu yolda yapacağı çalışmayı ulusa yapmakla yükümlü olduğu yararlı hizmetlerin başında geleni sayması, yüce Meclisin kesinlikle isteyeceği şeylerdendir.

(Mart 1922; S.D.I.)

İnsanların vicdanınla ilgili nitelikleri, basın özgürlüğü, siyasal özgürlük gibi daha ilk bakışta çok değerli olan etkenlerin, toplumu acılara ve yozlaşmaya sürükleyecek yanlış bir anlayışla kullanılmasına toplumun kendi varlığı ve yaşama nedeni engel olacaktır.

Sayın baylar; basın özgürlüğünün sakıncalarını gidermenin gene basın özgürlüğüyle sağlanabileceği yolunda bu yüce Meclis'in yol gösterici ilkeler, eğer Cumhuriyetin ruhu olan erdemden yoksun atak kimselere basın alanında eşkiyalık fırsatını verirse, eğer okuyucu kandırıp aldatmayı iş edinenlerin düşünce alanındaki uğursuz etkileri, tarlasında çalışan masum yurttaşların kanlarının akmasına, yuvaların dağılmasına yol açarsa ve eğer eşkıyalığın en zararlısını benimseyen bu gibi aldatıcılar yasaların hoşgörülüğünden yararlanma olanağını bulurlarsa, Büyük Millet Meclisi'nin önlem alıcı, yok edici elinin uzanması ve uyarması elbette bir ödev olur.

Besbellidir ki, Cumhuriyet çağının kendi anlayışını ve ahlâksal değerleriyle donanmış basını gene ancak Cumhuriyet'in kendisi yetiştirir. Bir yandan, geçmiş zamanların basılı kâğıtlarının ve bunları çıkaranların düzelmelerine olanak olmayanlar ulusun gözünde belirli bir görüş alırken, öte yandan, Cumhuriyet basınının arı ve verimli alanı genişlemekte ve yükselmektedir. Büyük ve soylu ulusumuzun yeni çalışma ve uygarlık yolundaki yaşamını kolaylaştırıp isteklendirecek olan işte bu yeni anlayıştaki basın olacaktır.

(Kasım 1925; S.D.I.)

Gazeteler yürürlükte olan yasalar çerçevesi içinde özgürdür. Ancak bunların dışına çıktıkları zaman kovuşturmaya uğrarlar. Gazeteler, yasalara ve genel çıkarlara aykırı davranışları bilir veya onlara tanık olursa, gerekli yayınlarda bulunmalıdırlar.

(1923; İ.Y.)

Kamuoyu gibi gösterilmek istenen yapay düşünceler, bir bakıma özel düşünceler sayılabilir. Değerli ve yararlı oldukları görülürse dikkate alınır. Fakat genel yönetimde uyulması gereken kurallar niteliğinde sayılmazlar.

(5 Ocak 1925; V.)

Basının genel yaşayışımızda, siyaset yaşamında ve Cumhuriyetin gelişip ilerlemesinde üzerine düşen görevleri anmak isterim. Basının tam ve engin özgürlüğünü iyi kullanması ne denli dikkat isteyen bir durum ortaya çıkardığını belirtmeyi de gereksiz bulurum. Yasaların her türlü sınırlamalarından önce bir yazarın bilime, ihtiyaca ve kendi siyasal görüşlerine olduğu kadar, yurttaşların haklarına ve ülkesinin, her türlü özel görüşlerin üstünde olan yüksek çıkarlarına da dikkat etmek ve saygılı olmak manevî zorunluğu, asıl bu zorunluk, genel düzeni sağlayabilir; bununla beraber bu yolda bir kusur, bir sürçme olsa bile, bu kusuru düzeltecek etken ve araç, geçmişte sanıldığı gibi basın özgürlüğünü kısıtlayan bağlar değildir. Tersine, basının neden olduğu zararları gidermenin aracının gene de basın özgürlüğünün kendisi olduğu inancındayız.

(Ekim 1923; S.D.I.)

Basın hiçbir biçimde kimsenin hükmü ve etkisi altında tutulamaz.

(Eylül 1919; S.D.III.)

Türk basını, ulusun gerçek sesi ve iradesinin belirtisi olan Cumhuriyetin çevresinde bir kale oluşturacaktır. Bir düşünce kalesi, bir görüş kalesi. Basınla ilgili kişilerden bunu istemek Cumhuriyetin hakkıdır. Bugün ulusun içtenlikle bir birlik ve dayanışma halinde bulunması zorunludur. Bütün halkın esenliği ve mutluluğu bundadır. Uğraş daha bitmemiştir. Bu gerçeği ulusun kulağına, ulusun vicdanına gerektirdiği ulaştırmada basının görevi çok, çok önemlidir.

(Şubat 1924; S.D.II.)

Ülkede kalem özgürlüğünün de, demokrat bir yönetime yakışır bir ağırbaşlılıkla kullanılmasında daha dikkatli davranıldığını ummak isterim.

Özgürlüğün kötüye kullanılışı sonucu bir çok felâkete uğramış olan bu ülkede, böyle bir dikkatin özellikle gerektiğine inanıyorum.

(Kasım 1930; S.D.I.)

Yaşam felsefesinin garip bir belirtisidir ki, her yararlı ve yeni şeye karşı, ne olursa olsun, bir güç çıkar. Buna bizim dilimizde (irtica - gericilik) derler. İşte bu gericiliğin yok edilmesi için gerekli önlemler önceden alınmış olmalıdır. Bütün ulus güven ve iç rahatlığı içinde olmalıdır; çünkü, devrimi yapanların bu gibi olumsuz güçleri çıktığı yerde yok edecek gücü, yetenekleri ve önlemleri vardır. Kesinlikle yinelerim ki, ulusun egemenliği sonsuzdur.

(Ocak 1923; S.D.II.)

Ulusumuz, üç buçuk yıllık bir zamana sıkıştırılması olanağı olmayan çok büyük bir devrim yapmıştır. Gerçekten, yüzyıllardan beri uymaya çalıştığımız bir yönetim biçiminin dışına çıkarak, dünyada benzeri bulunmayan bir devlet kurduk. Bu yenileşmenin kesinlikle karşıt bir eyleme yol açacağını hatırımızdan çıkarmamak gerekir.

Bu eylemlere özel deyimiyle "irtica gericilik" derler. Yaptığımız işler ve aldığımız sonuçlara göre böyle gericilik olaylarını her zaman bekleyebiliriz. Kanla yapılan devrimler daha sağlam olur; kansız devrimler sonsuzlaştırılamaz. Ancak biz bu devrime ulaşmak için gereği kadar kan döktük. Bu kanlar yalnız savaş meydanlarında değil, ülke içinde de döküldü. Biliyorsunuz, Hendek'te, Bolu'da, Konya'da ve başka yerlerde birçok ayaklanmalar oldu ve bunların hepsi bastırılarak sorumluları cezalandırıldı. Dilerim ki yeter kan dökülmüş olsun ve bundan böyle kan dökülmesin! Mutlu devrimimize karşı düşünce ve

duygu besleyenleri aydınlatmak, onlara doğru yolu gösterme aydınlara düşen ulusal ödevlerin birincisi ve en önemlisidir.

(Ocak 1923; S.D.II.)

Ulusumuz, bağımsızlık savaşında, ne şeyhülislâmların "dinin gereğidir" diye "irtica" çağrısı yapan fetvalarına, ne halife ve padişahın camilerden çalınan ve ayetlerle, hadislerle süslenmiş ve yaldızlanmış sancakları başlarında taşıyan halife ordularına, ne ulusal savaşa devamın hiç bir yarar sağlamayacağından başka büsbütün çöküşe ve yokolmaya neden olacağını ileri sürerek ulusu bağımsızlık ve egemenliğine önem vermemeye zorlayan Babıâli ileri gelenlerinin aymazca ve bilgisizce çabalarına ve nihayet ne de uçaklarıyla halife padişahın bildirilerini savaşan ordumuzun saflarına atan ve halife adına haraket ettiğini söyleyen Yunan ordusunun aldatmacalarına hiç ilgi göstermedi, göstermez ve göstermeyecektir. Özellikle bundan sonra kesinlikle göstermeyecektir. Çünkü ulus yüzyıllardır bu gibi gericilerin, bilgisizlerin, ikiyüzlülerin, çıkarcıların serserilerin sözlerine inanmak saflığını gösterdiğindendir ki, bugün sazdan, çamurdan ilkel kulübelerde (konutlarda) oturmak zorunda kalmış; çıplak ayaklarıyla, çıplak vücutlarıyla, çamurların, karların, yağmurların acımasız şamarları altında yeniden aklını başına toplamak zorunda kalmıştır.

(1923; İ.Y.)

Unutulmamalıdır ki, ulusun egemenliğin bir kişide, ya da birkaç kişinin elinde bulunmasından çıkar bekleyen cahil ve aymaz insanlar vardır. Hükümdarlar kendilerinde var olduğunu sandıkları bir gücün temsilcisi sayarlar ve bundan zevk alırlar. Fakat onların çevresindeki çıkarcılar buna dinsel bir nitelik vererek (bunu din kılığına büründürerek, sokarak) bütün ulusu aldatmaya, doğru yoldan saptırmaya çalışırlar. Nitekim şimdiye kadar çalışmışlardır da. Sonunda ulusun kulağı bu seslerle (şakımalarla) dolar ve ulus kulağını dolduran bu sözleri dinin gerekleri ve katıksız (tam) gerçek sayar. Böylelerine "mürtecigerici), eylemlerine de "irtica denir.

"Fetva ile ya da şu veya bu görüşlerle ulusu irticaa sürüklemek isteyenlerin yeri zindan olacaktır. Kesinlikle ve çekinmeden söylerim ki, ulusal egemenliğimizin en küçük bir yönünü şu veya bu biçimde sınırlamak isteyenler en koyun "mürteci"lerdir. Böylelerine karşı ulusun yapacağı şey onları parçalamaktır.

(1923; İ.Y.)

Aslında Türkiye'de "gerici mürteci yoktur. Kuruntu vardı, işkillenme vardı. Cumhuriyetin ilânı ve bunun zorunlu gereklerinden olan gereksiz kuruluşların kaldırılması üzerine herkesin açıkça gördüğü manzara, o kuruntulu ve işkilli kişiler için de iç açıcı olmuştur. Bundan sonra yalnız bir şey akla gelebilir. O da bazı bayağı politikacıların, âdi çıkarcıların o kuruntu ve hayali uyandırmaya çalışmaları. Bu da tutkularını ve çıkarlarını karşılama düşüncesinden başka bir şey değildir. Emin olmanızı isterim ki, bütün varlığımla güven vermek isterim ki, böyleleri, her ne biçim ve yolla olursa olsun varlıkları sezinlendiği gün, Türk ulusu tarafından acımasızca ezilmeye hedef olmaktan kurtulamayacaklardır.

Artık Türkiye, din ve şeriat oyunlarına sahne olmayacak kadar yüksektir. Böyle oyuncular varsa kendilerine başka sahne arasınlar.

Geçmişin aymazlıkları, pas tutmuş (paslanmış) araçları (aletleri) Türkiye halkının kafasından silinmiştir, bunda kimsenin kuşkusu, kararsızlığı olamaz. Vardığımız mutlu durumdan bir adım geri gitmek sözkonusu olamayacağı kesin bir gerçektir.

Türkiye'de Cumhuriyet vardır ve Cumhuriyetseverler vardır. Bu kutsal varlıkları yıkıcı kişiler artık Türkiye havasını zehirlenmeden teneffüs edemezler.

(Ekim 1924; S.D.II.)

VI. ATATÜRK'ÜN KİŞİLİĞİ

Birinci Bölüm

YAŞAM FELSEFESİ

1. Doğa ve insan.

Doğa insanları türetti, onları kendine taptırdı da. Ancak, insanların dünyada yaşayabilmeleri için doğaya egemen olmaları koşulunu da koydu. Doğaya egemen olmasını bilmeyen yaratıklar, varlıklarını koruyamamışlardır. Doğa onları, kendi öğeleri içinde ezmekten boğmaktan, yok etmekten ve ettirmekten hiç çekinmemiştir.

(Mayıs 1935; S.D.II.)

(İnsanlar sürfeler (kurtçuklar) gibi sulardan çıktığı için, önce ilk atamız balıktır.)

(İşler daha ilerledikçe (gelişmeler sonucu), o insanlar primatlar (maymun çeşitlerinden) grubundan türediler; biz maymunuz, düşüncelerimiz insandır.)

(İnsanlar büyük doğa olayları önünde (karşısında) göç, akın yollarıyla bu dünya dediğimiz yıldızın her parçasına dağılmışlardır. Bu parçalardan kimine eski, kimine yeni denmiş; ama bu, hem bilgiden, hem bilgisizliktendir. Amerika, Kristof Kolomb keşfetti diye, yeni dünya sayılmıştır. Ama jeoloji olayları, Asya'dan Alaska yoluyla veya daha başka yollarla, karanlık zamanlarda, adı bilinmeyen geçişler oldu. Maya uygarlığını ve İnkaları öğrendikçe, stepler ve Alaska geçitleri düşünüldükçe, Eskimo yüzleri ve tipleri ile Kızılderili Hint insanlarının

yüzleri ve tipleri incelenip araştırıldıkça, bu eski ve yeni dünya kavramları doğal olarak yavaş yavaş değişir. Kristof Kolomb' un keşfi kuşkusuz, çok büyük ve önemli bir olaydır. Fakat daha dünkü iş sayılır.)

1930 (Ruşen Eşref, Atatürk)

Doğada bilirsiniz ki, hiç bir şey yok olmaz. Ne bir ses, ne bir söz, ne bir hareket... Bugün dünyanın herhangi bir köşesinde söylenen sözü veya yankı yapan hareketleri gene dünyanın herhangi bir köşesinde aynı anda işitmek, dinlemek, toplamak olanağı olduğunu görüyoruz.

Yarın bizi saran doğa öğeleri içinde, binlerce binlerce yıl önce söylenmiş sözleri olduğu gibi toplayıp saptamak olanağına elbette varılacaktır. Doğanın sırlarla dolu bağrına gireceği kesin görünen insan zekâsı, beklenen gerçekleri ortaya koyacaktır.

(A.H. ve B.)

2. Yaşam ve savaşma.

Baylar, bilirsiniz ki yaşam demek savaşma ve çarpışma demektir. Yaşamda başarı kesinlikle savaşmada başarı kazanmakla elde edilebilir. Bu da maddî ve manevî bakımdan güce, erke dayanan bir şeydir.

(Nisan 1920; N.)

Yaşam savaşmadan başka bir şey değildir. Bu nedenle yaşamda yalnız iki şey vardır. Yenmek ve yenilmek.

(Mart 1923; S.D.II.)

Tarihsel olayların oluşu sırasında kimi zaman fizyolojik aksamalar önemli rol oynarlar. Doğa ya engeller, ya da yardım eder.

(1933; A.H.)

Neşeli olmayan insanlar iki türlü kuşku uyandırır. Ya hastadırlar, ya da o insanların başkalarına bildirmek istemedikleri kuruntuları vardır.

(Aynı Kitap)

3. İstek ve zaman ilişkisi.

Her dileğin karşılanıp karşılanmayacağını düşünmenin gerekli olduğu yurttaşlara anlatılmalıdır. Zaman anlayışı çok önemli bir şeydir. Yollardan söz ediliyor. Örneğin, Ödemiş ilçe merkezinden kasaba ovasına yol gerekiyor. Bu, değeri büyük bir yoldur. Küçük ve Büyük Menderes vadilerini birbirine bağlayan yol da çok değerlidir. Sonunda, bütün yurdu düşündüğümüzde ne kadar çok yola ihtiyacımız vardır! Dünyanın dümdüz olduğu sanılan zaman, böyle düşünenler onun beş altı bin yılda oluştuğunu sanmışlardır. Oysa, dünyanın ne olduğu meydana çıktıktan sonra anlaşıldı ki, dünya beş altı bin değil, ancak milyonlarca yıl içinde meydana gelmiştir.

(Her yurttaşın istediğini yapmayı düşünmek düş peşinde koşmak demektir. Yapılabilecek şey, herkesin isteğinin toplamının ortalaması olabilir.)

(Ocak 1931; S.D.İl.)

İkinci Bölüm

ATATÜRK'ÜN KARAKTERİ

1. Özgürlük ve bağımsızlık aşkı.

Benim çocukluğumdan beri bir huyum vardır. Oturduğum evde ne ana, ne kız kardeş, ne de ahbapla birlikte bulunmaktan hoşlanmam. Yalnız ve bağımsız bulunmayı çocukluktan çıktığım zamandan beri hep yeğlemiş ve sürekli olarak hep öyle yaşamışımdır. Tuhaf bir halim daha var. Ne anamın, (babam çok erken ölmüş), ne kardeş, ne de yakın akrabamın kendi görüş ve anlayışlarına göre bana şu veya bu öğütte bulunmalarına katlanamam. Aile içinde yaşayanlar pekâlâ bilirler ki, sağdan soldan içtenlikle yapılan pek arı uyarılardan kendilerini sakınamazlar. Bu durum karşısında iki türlü davranıştan birini seçmek zorunluluğu vardır: ya söz dinlemek, ya da bu uyarı ve öğütleri hiçe saymak. Bence ikisi de doğru değildir. Söz dinlemek nasıl olur? Aramızda en azından yirmi, yirmibeş yaş bulunan anamızın uyarılarına göre davranmak geçmişe dönüş olmaz mı? Baş kaldırmak, erdemine, iyi niyetine, yüce kadınlığına inandığım anamın kalbini kırmak ve düşüncelerini altüst etmektir. Bunu da doğru bulmam.

(21 Mart 1936; H.M.)

2. Çalışma yöntemi.

Her gün, sabah, akşam, gece, uygun bir zaman bulduğunuzda, bir çeyrek, yarım saat, ne kadar vakit ayırabilirseniz kendi içinize çekilin, o gün yaptığınız işi gözönünden ve düşüncelerinizin tartısından geçirin; ne ettiğinizi, ne işlediğinizi

her gün bir kez yoklayın. Bu yolla varcağınız sonucun ne denli yararlı olacağını bilemezsiniz.

(16 Haziran 1955; U.)

Benim adım çok içer diye çıkmıştır. Gerçekten ben öteden beri içerim. Fakat istediğim zaman içkiyi keserim; görevim sırasında bir damla içmem. Yurt işlerine içki karıştırmam. İçki sadece benim keyfim içindir. İçki yüzünden görevimi bir an aksattığımı hatırlamıyorum. Daha gençken, manevralara çıkılmadan önce, dostlarla sohbete dalarak, sabaha yakın zamanlara kadar içsek bile, ben bazen uyumadan, saatinde görevim başına gider, görülecek işi bir dakika geri bırakmazdım. İçki ve görev iki ayrı şeydir. Birbirini etkileyebilecek durumlarda görevi elbette keyfe yeğ tutmalı, içkiyi ne yapıp yapıp kesmeli.

(26 Haziran 1955; U.)

Çok söz, uzun söz, bir şey için söylenir: Gerçeği anlamayanları, gerçeğe ulaştırmak için. Ben bu dönemlerden geçtim.

(Ağustos 1928; S.D.II.)

Bahtın ne olduğunu bana soruyorsunuz; bahtın temeli uygulanması olanaklı olan işlerde düşünüp taşındıktan sonra işe başlamaktır. Komutan olan bir kimsenin kesin bir kararlılıkla fırsatlar kaçırmaması gerekir. Aynı zamanda akla uygun olan şeyleri uygulaması gerekir. Değişimlerin yerleşmiş ve belirli kuralları yoktur. Şu kadar var ki, etkinlik halinde bulunanlara kolaylık sağlar.

(23 Mart 1930; A.T.)

Ben her türlü bağdan uzağım. Genel yaşamdaki görevlerime gereken zaman ve enerjiyi ayırabiliyorum. Kendi özel yaşamıma istediğim akışı verebiliyorum. Göreneğin ve protokolün esiri değilim.

(G ve C; III) S. 220

Özgürlük ve bağımsızlık benim karakterimdir. Ben ulusumun ve en büyük atalarımın en değerli miraslarından olan bağımsızlık aşkıyla yaratılmış bir adamım. Çocukluğumdan bugüne kadar aile, özel ve resmî yaşamımın her evresinde tanık olanlar bu aşkımı bilirler. Bence, bir ulusta şerefin, saygınlık, namus ve insanlığın var olabilmesinin ve süregitmesinin, o ulusun kesinlikle özgürlük ve bağımsızlığını elinde bulundurmasıyla gerçekleşme olanağı vardır. Ben kendim bu saydığım niteliklere çok önem veririm; ve bu niteliklerin kendimde bulunduğunu ileri sürebilmek için, ulusumun da aynı nitelikleri olmasını başlıca koşul sayarım. Ben yaşayabilmek için, kesinlikle, bağımsız bir ulusun çocuğu kalmalıyım. Bu nedenle ulusal bağımsızlık bence bir yaşam sorunudur. İnsanlığı oluşturan ulusların her biriyle uygarlık gereğinden olan ve ulus ve ülkenin yararlarının gerektirdiği dostluk ve siyaset ilişkilerine titizlikle değer veririm. Ancak benim ulusumu köle etmek isteyen herhangi bir ulusun, bu isteğinden vazgeçinceye kadar acımasız bir düşmanı kesilirim.

(Nisan 1921; Ankara Gazetesi)

Yolunda yürüyen bir yolcunun yalnız ufku görmesi yetmez. Ne olursa olsun, ufkun ötesini de görmesi ve bilmesi gerekir.

(1930; Öğrencilere bir hitabe)

Ben bir işte nasıl başarılı olacağım diye düşünmem. O işe neler engel olur diye düşünürüm. Engelleri kaldırdın mı, iş kendi kendine yürür.

(10 Kasım 1949; G.)

Vereceğiniz emrin yerine getirilmesinden emin olmak istiyorsanız, tâ gerçekleşeceği ana kadar kendiniz onun başında bulunmalısınız.

1918 (Ruşen Eşref; Atatürk)

"En büyük eseriniz hangisidir" sorusuna cevap:

Benim yaptığım işler birbirine bağlı ve gerekli olan şeylerdir. Fakat bana yaptıklarımı değil yapacaklarımı sorunuz.

(A.H.)

Düşündüklerimi uygulayabilmek için hazırlıkları sürdürüyorum. Düşünceyle ilgili hazırlıklar, seferberlikte davul, zurnayla asker toplamaya benzemez. Bu işte, alçakgönüllü, uysal olmak fakat karşındakine içtenlikle davrandığını hissettirmek, sabırla çalışmak gerekir.

(10 Aralık 1919; U.)

Şu anda düşünürsünüz ki, verilmiş bir kararım varken onu neden hemen uygulamıyorum. Verilen kararın yerinde olduğuna inanmak için durumun bütün yönlerini incelemek gerekir. Uygulamaya geçtikten sonra:

— Keşke sorunu başka bir yönden de incelemiş olsaydım, belki başka bir çıkar yol bulurdum. Belki de kan dökmeye, canlar yakmaya yol açabilecek önlemlere gerek kalmazdı, gibi kararsızlıklara düşülmemelidir.

Çünkü böyle bir duraksama, karar verenin vicdanında öylesine kanayan bir nokta halinde kalır ki, düşüncesinin doğruluğundan kuşkulanır. Bu kuşkular, bu kalp işkenceleri karar veren kişinin kendisinde olmasa bile, akıllı olanlarca öyle yorumlanırsa, bu da bir güçsüzlük etkeni olur.

(10 Aralık 1939; U.)

Adı geçen bazı gazetelerin hastalığımdan söz etmelerinin anlamı açıktır. Görüyorsunuz ki sağlığım çok iyi. Ölüme doğru

en çok atılanlardan biriyim. Kurşun ve gülle yağmuru altında bir çok savaşa katıldım. Hatta ölüm bir keresinde kalbimin yanından sıyırarak geçti. Kalbimin üzerinde bir saat vardı; ve bu saat mermi parçasının şiddetini kesti. Sağlığım tamamiyle yerinde, gücüm de gelişmekte. Ölmeye hiç niyetim yok.

(12 Mayıs 1928; H.M.)

Bu ulus, bu ülke, yeni rejimiyle dünyanın en akla uygun bir varlığı olacaktır. Ben bunu gözlerimle görmeden ölmeyeceğim.

(Ağustos 1929; S.D.I.)

3. Ödev ve sorumluluk anlayışı.

Sorumluluk yükü her şeyden, hatta ölümden de ağırdır.

(1919 Belleten; C. VII. S. 28)

Ulusun, kendi yaşamını kurtarmak, kendi yasal haklarını savunmak için yaptığı çağrıya uymak her kendini bilen yurttaşın görevidir. Eğer bu ulus, bu ülke parçalanacak olursa, şunun bunun şerefi de genel şerefsizlik yıkıntısı altında param parça olur. Biz o genel şerefi kurtarabilmek için harekete gelen ulusa ruhumuzla katıldık. Buna engel olabilecek kişisel rütbelerimizi, mevkilerimizi de genel şerefi kurtarmaya yönelik bir amaç uğruna gözden çıkardık.

(Ekim 1919; S.D.I.)

Benim eşsiz bir kişi olduğuma ilişkin bir yasa yoktur.

(Aralık 1922; S.D.I.)

Yüklendiğim görevi tamamiyle yerine getirdikten sonra siyasetten çekileceğim. Önce de söylemiştim. Bu düşüncem değişmedi; verdiğim bu sözü yinelerim. Ancak barış daha yapılmamış, geleceğimiz belli olmamış iken ulusu bir karışıklık, bir belirsizlik içinde nasıl bırakabilirim? Başladığım işi bitirmeliyim. Ondan sonra siyasetten çekilme yolundaki isteğimi yerine getireceğim.

(11 Nisan 1925; V.)

Ben görevimin bitmediğinin, yüklendiğim sorumluluğun büyük ve çetin olduğunun bilincindeyim. Bu görev bitmeyecektir. Ben toprak olduktan sonra da sürecektir. Ben ise bütün varlığımı yalnız bu kutsal göreve (ödeve) vereceğim ve onun büyük sorumluluğunu yüklenmekle mutlu olacağım. Çünkü yüce ulusumuzun kalb ve vicdanından bana karşı sarsılmaz bir güven ve inan taşmakta olduğunu görüyorum. Bu benim için büyük güçtür, büyük yetkidir.

(A.H.C.I. S.38-39)

Her an, tarihe karşı, dünyaya karşı, davranışımızın hesabını verebilecek bir durumda olmamız gerekir.

(Kasım 1930; S.D.II.)

Her ne biçimde olursa olsun, ulusa hizmet edenler ondan büyük ödüller bekliyorlarsa, kesinlikle doğru davranmış olmazlar. Ulustan çok şey istememeliyiz. Hizmet edenler görevlerini yerine getirmiş olmaktan başka bir şey yapmamışlardır.

(1923; İ.Y.)

Mutluyum, çünkü başardım.

(21 Haziran 1930; A.T.)

Beni görmek demek, ille de yüzümü görmek demek değildir. Benim düşüncelerimi anlıyor, benim duygularımı siz de duyuyorsanız, bu yeter.

(Ağustos 1929; S.D.II.)

4. Atatürk'ün vasiyeti.

Bu söylediklerim gerçek olduğu günü sizden ve bütün uygar insanlıktan dileğim şudur:

Beni hatırlayınız.

(1935; 10 Aralık 1939; U.)

Üçüncü Bölüm

ATATÜRK'ÜN ULUSA İNANI

Amasya panayırında, acınacak halde bulunan halkı görünce, Atatürk arkadaşına:

— Bak kardeşim, böyle bir ulustan nasıl ayrılırsın? Bu eski püskü giysiler içinde acınacak halde gördüğün şu insanlar yok mu? Onlarda öyle yürek, öyle bir maya vardır ki, olmaz şey! Çanakkale'yi kurtaran bunlardır. Kafkasya'da, Galiçya'da, şurada burada arslanlar gibi çarpışan, bin türlü yokluğa aldırmayan bunlardır.

(Ekim 1919; S.D.III.)

Ben 1919 yılı Mayıs'ı içinde Samsun'a çıktığım gün elimde maddî hiçbir güç yoktu. Yalnız büyük Türk ulusunun soyluluğundan doğan benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevî bir güç vardı. İşte ben, bu ulusal güce , bu Türk ulusana güvenerek işe başladım.

(Mart 1927; S.D.II.)

Benim için en büyük koruma yeri ve yardım kaynağı ulusun kucağıdır.

(Ağustos 1919; N.)

Benim değersiz vücudum bir gün elbette toprak olacaktır; fakat Türkiye Cumhuriyeti sonsuza dek yaşayacaktır; ve Türk ulusu güvenlik ve mutluluğunu güvence altına alan ilkelerle uygarlık yolunda duraksamadan yürümesini sürdürecektir.

(19 Mayıs 1926; H.M.)

Ben gerektiği zaman en büyük armağanım olarak Türk ulusuna canımı vereceğim.

(12 Temmuz 1927; U.)

Cumhurbaşkanı olarak, Cumhuriyetin yasalarına ve ulusal egemenlik ilkelerine uyacağım ve bunları savunmaya ve Türk ulusunun mutluluğuna içten bağlı olarak bütün gücümle çalışacağıma, Türk devletine yönelecek her tehlikeye şiddetle karşı koyacağıma, Türkiye'nin ün ve onurunu korumaya ve yükseltmeye ve üstlendiğim görevin gereklerine kendimi adayacağıma önünüzde namusum üzerine söz vererek and içerim.

(Mart 1931; S.D.I.)

İki Mustafa Kemal vardır. Biri ben, ölümlü olan Mustafa Kemal; ötekisi ulusun hep içinde yaşattığı Mustafa Kemal. Ben onu temsil ediyorum. Herhangi bir tehlike anında ben ortaya çıktımsa, beni bir Türk anası doğurmadı mı? Türk anaları başka Mustafa Kemal'ler doğurmayacaklar mı? Verimlilik ulusundur, benim değil.

1921 (Y. 46)

Baylar, giriştiğimiz büyük işlerde, ulusumuzun yüksek yeteneği ve yüksek sağduyusu başlıca yol göstericimiz ve başarımızın kaynağı olmuştur.

(Kasım 1922; S.D.II.)

Ben ve benim gibi sevdiğinize kuşku olmayan arkadaşlarla beraber vicdanımıza düşen görevi yerine getirdik. Bu konuda bizi yüreklendiren siz ve sizi var eden büyük kalpli analar ve babalarımız ve bu ulustur.

(Mart 1923; S.D.I.)

Sizden olan bir kişiye kendinizden fazla önem vermeyiniz. Her şeyi ulusun bir bireyinin onur ve değeri üzerinde toplamak, geçmişe, bugüne ve yarına ilişkin toplum sorunlarının aydınlatılmasını bu yüksek sosyal toplumun alçak gönüllü bir kişisinden beklemek elbette doğru değildir. İçinizden bir kişiyi çok sevebilirsiniz. Ancak bu sevgi ulusal varlığınızı herhangi bir kişiye bağlamaya sizi sürüklememelidir. Bunun tersine davranış kadar büyük bir yanılgı olmaz.

(G.Ç, C.III) S. 134

Ulusun bütün bireyleri gibi, ulusal davamızda benim de çalışmalarım olmuşsa da, görülen işlerde bir yürütüm gücü varsa ve başarı olmuşsa, bunu bana yöneltmeyiniz. Bunu ancak ve ancak bütün ulusun manevî kişiliğine veriniz. Ben ulusun bu yüce manevî benliği içinde önemsiz bir birey olmakla mutluyum. Baylar, ulus bir bütün olarak, tek bir manevî kişi olarak birleşmiş bir topluluk halinde ortaya çıktı ve bu yüce birliği koruyarak kendisine düşman olanları ortadan kaldırdı.

(Mart 1923; S.D.I.)

Benim kişisel olarak güç ve erkim, halkın bana gösterdiği güven ve inançtan başka bir şey değildir. Bu güven sürdükçe ben de bu güvene layık olmayı sürdürecek ve geleceğe bu karşılıklı güvenle hep birlikte yürüyerek, Tanrı'nın izniyle, pek az zamanda ulusa refah ve mutluluk sağlayacak büyük amacımıza ulaşacağız.

(Mart 1923; S.D.II.)

Ben sanıyorum ki, ulus bireylerinin hiçbirinden üstün değilim. Ben çok girişimde bulunduysam bu, benden değil ulusun özünden kaynaklanan girişimlerdir. Sizler olmasaydınız, sizin vicdanlarınızın eğilimi bana bir dayanak noktası olmasaydı ben hiçbir girişimde bulunamazdım. Ulusun üstün niteliklerini kişilere yönelten anlayış, eski yönetimlerin sistem ve yöntem biçiminden kaynaklanmaktaydı.

(Mart 1923; S.D.II.)

Her zaman yinelemek zorunda kalıyor ve yinelemede yarar görüyorum! Eğer ben ulusa herhangi bir hizmette bulunmuşsam, eğer ben herhangi bir girişime önayak olmuşsam, bu hizmet ve girişimin temel kaynağı, saygılar ve sevgilerle bağlı bulunduğum, bundan sonra da saygı ve sevgiyle bahtlılık ve mutluluğuna varlığımı, yaşamımı vereceğim sevgili ulusumdur. Bir ulusta güzel şeyler düşünen insanlar, olağanüstü işler yapmaya yetenekli kahramanlar bulunabilir. Ancak böyle kişiler yalnız başlarına hiçbir şey yapamazlar; meğer ki, genel bir duygunun etkeni, temsilcisi olsunlar. Ben ulusumun düşünce ve duygularını yakından bilmek, sevgili ulusumda gördüğüm yetenek ve ihtiyacı belirtmekten başka bir şey yapmadım. Onun bu yetenek ve duygularını bilmekle övünüyorum. Ulusumdaki, bugününkü zaferleri elde edebilecek özelliği görmüş olmak! İşte bütün mutluluğum budur.

(Mart 1923; S.D.II.)

Önemli bir görevin yerine getirilmesinde benden önce girişime geçen ulus olmuştur. Benim şu, ya da bu nedenle ertelediğim önemli görev için ulus beni uyarmış ve o görevi yaptırmıştır. Bunu ulusun ortak ruhundaki yücelik ve olgunluğa parlak bir örnekle belirtiyorum.

(Ağustos 1925; S.D.II.)

Ülke ve ulus hizmetlerinde önder olmak isteyenlerin esin kaynağı, ulusun gerçek duyguları ve istekleridir. Bizim sözü edilmeye değer bir davranışımız varsa o da ulusun duygu ve eğilimleri ile ilişki kurmaya çalışmaktan bayka bir şey değildir. Her türlü başarının sırrının, her türlü gücün, erkin gerçek kaynağının ulusun kendisi olduğuna inancım tamdır.

(Ekim 1925; S.D.II.)

Ben ulusun vicdanında ve geleceğinde sezinlediğim doğuştan büyük gelişim yeteneğini, ulusal bir sır gibi vicdanımda taşıyarak yavaş yavaş toplumumuza uygulatmak zorundaydım.

(1927; N.)

Millî Mücadeleyi (Ulusal Savaşı) yapan doğrudan doğruya ulustur. Ulus, savaşı analarıyla, babalarıyla, kızkardeşleriyle kendisine ülkü edindi. Biliyorsunuz ki, yüzyıllarca olagelen savaşlar ve onların sonuçları olarak tarihe geçen büyük zaferler vardır. Fakat o zaferleri elde edenler kendi ülküleri için değil , şunun bunun suçuna kul köle olarak hareket etmiştir. Oysa, millî mücadelede (ulusal savaşta) kişisel tutku değil, ulusal onur gerçek güdü olmuştur.

(Ekim 1925; S.D.II.)

Dördüncü Bölüm

BÜYÜK ADAM KİME DERLER ?

Bir adam ki büyük olmaktan söz eder, benim hoşuma gitmez. Bir adam ki ulusu kurtarmak için önce büyük adam olmak gerekir, der, bunun için bir de örnek seçer ve onun gibi olmayınca ülkenin kurtulamayacağına inanır. Bu, adam değildir.

(Y. 46)

Bir insan yaşamında büyük bir başarı gösterebilir; ama yalnız onunla övünerek kalmak isterse, o başarı unutulur gider. Bunun için çalışmak, sürekli olarak başarı aramak herkes için temel ilke olmalıdır.

(A. H.)

Büyüklük odur ki kimseye yüzsuyu dökmeyeceksin, kimseyi üstün görmeyeceksin, hiç kimseyi aldatmayacaksın; ülke için gerçek ülkü ne ise onu görecek, bu hedefe doğru yürüyeceksin. Herkes sana karşı çıkacaktır. Senin aleyhinde bulunacak, seni yolundan çevirmeye çalışacaklardır. İşte senin burada dayanman gerek. Önünde sayısız engeller yığılacaktır. Kendini büyük değil, küçük, araçtan yoksun bir hiç sayarak, kimseden yardım gelmeyeceğine inanarak bu engelleri aşacaksın. Ondan sonra sana büyük derlerse, bunu diyenlere güleceksin.

(Yücel, 46, 181)

Ulusumu şimdiye kadar söylediğim sözlerle ve eylemlerimle aldatmamış olmakla övünüyorum. "Yapacağım. Yapacağız. Yapabiliriz" dediğim zaman, onların gerçekten yapılabileceğine aklım yatmış, inanmıştım.

(Ocak 1923; S.D.II.)

Timur.

O kesinlikle dünyanın en büyük askeridir.

(10 Aralık 1939; U.)

Fatih Sultan Mehmet.

Çok kez Fatih'in karşılaştığı sorunları düşündüğüm zaman, ben de aynı çözümlere varmışımdır. Ancak Fatih benim karşılaştığım olayları nasıl çözerdi? Bunu merak ederim. Fatih Mehmet büyük adamdı, büyük! (1)

Napoléon kimdir? Taç ve serüven ardından koşan bir insan. Bismark ise hükümdarına hizmet eden bir adam: ben böyle değilim.

(10 Aralık 1939; U.)

(1) Eski bir Atatürkçü, Atatürkten bilinmeyen hatıralar S.58

Napoléon, Fouché'nin (2) geçmişini bildiği halde onu mevkiinde bırakmıştır. Bundan başka en büyük düşmanlarına güvenmesi delilikten başka bir şey değildir. Köklü bir düşünceye dayanmadan işe başlamış ve kendisine bir fırsat sağlayacağını sandığı olayların akışına bağlı kalmıştır. Onun bu biçimde davranışı demokrasinin altmış yıl gecikmesine neden olmuştur.

(Mart 1930; S.D.III.)

Enver Paşa.

Enver Paşa her halde zamanın en güçlü bir adamı olması gerekir. Elimizde bunun böyle olmadığını gösterecek hiçbir belge yoktur. Tersine, güçlü olduğunu gösterecek bir belge vardır ki, o da, Enver Paşa mevkiindeyken ona kimsenin karşı gelmemiş, ve artık o ülkeden ayrıldıktan sonra birtakım insanların onun aleyhinde bulunmuş olmasıdır. Böyle bir adamın güçlü olmadığını söylemek gereksiz ve anlamsız bir sav olmaz mı?

Cemal Paşa.

Cemal Paşa değerli bir adamdı; buraya gelebilmiş olsaydı, ona görev verirdim. Anadolu'nun bayındırlığında ondan yararlanırdım; fazla jest ve gösteriş o zavallıyı bir hiç yüzünden kurban etti.

(Ruşan Eşref; Atatürk)

Askerlik ve siyaset.

Ordudan olanlar cemiyet (1) içinde kaldıkça hem parti kuramayacağız, hem de ordumuz kalmayacaktır. Subayların çoğu cemiyet üyesi olan Üçüncü Ordu bugünkü anlamda modern bir ordu sayılmaz. Orduya dayanan cemiyet de, ulusun yapısında kök salamamaktadır. Bu nedenle bir an önce cemiyetin

---

(1) Sözkonusu cemiyet İttihat ve Terakki'dir

(2) Fouché : Napoléon zamanında emniyet bakanlığı yapmış, sonra ona ihanet etmiştir.

ihtiyaç duyduğu subayları veye cemiyette kalmak isteyenleri istifa yoluyla ordudan çıkaralım. Bundan sonra subayların ve ordudan olanların herhangi bir siyasal derneğe girmelerine engel olmak için yasal hükümler koyalım.

(1909)

Askerlerin siyasetle uğraşmalarını yasaklamak için bir yasa maddesi koymuşlar. Ben, bir iki yıl önce, bir rastlantı sonucu bulunduğum bir kongrede askerleri bırakınız dediğim için idama mahkûm edildim (2)

(1911)

Yurt, silâhlı bir saldırı karşısında bulunduğu için savaşmakla yetiniyoruz. Fakat yurdun esenliği bir gün siyaset yapmamızı gerektirirse, bu savaşta olduğu gibi temiz bir gönül ve içten bağlılıkla onu da yapmakta bir an duraksamayacağız.

(Temmuz 1910)

Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşına girişi.

Türkiye Dünya Savaşına girmek zorundaydı; ve o günkü dünya dengesine göre bu giriş biçimi de olandan ve görülenden başka türlü olamazdı. Belki savaşa giriş zamanı, belki kuvvetlerin kullanılışı, kısacası bir sürü ayrıntı eleştirilebilir. Fakat esasa bir şey denemez

(2) Atatürk'ün Behiç Erkin'e mektubundan.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 5
OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN DAĞILMASI 7
KUVAY-I MİLLİYE 11
TÜRK ULUSU ve BAĞIMSIZLIK 17
ULUSAL ÖRGÜTLENME 21
ULUSAL EGEMENLİK 33
T.B.M.M. AÇILMASI 36
T.B.M.M. HÜKÜMETİ 41
TEŞKİLAT-I ESASİYE (ANAYASA) 47
ULUSAL EGEMENLİĞİN GÜVENCESİ 51
DEVRİM ve DEVRİMCİLER 65
DEVRİM ve UYGARLIK 71
TÜRK DEVRİMİ ve KADIN 81
TÜRK DEVRİMİ ve KIYAFET 91
TÜRK DEVRİMİ ve HUKUK 95
TÜRK DEVRİMİ ve DİN 113
GÜZEL SANATLAR 135
ULUSAL EKONOMİ 139
MİLLÎ SAVUNMA 151
TÜRKİYE DEVLETİNİN DIŞ SİYASETİ 169
SİYASET ÜLKÜSÜ 183
SİYASAL ÂHLAK 203
KAMUOYU 215
YAŞAM FELSEFESİ 223
ATATÜRK'ÜN KARAKTERİ 227
ATATÜRK'ÜN ULUSA İNANI 233
BÜYÜK ADAM KİME DERLER? 239
BAZI KİŞİLER ve OLAYLAR HAKKINDA 241

"Atatürk'ün düşünceleri için başlıca kaynaklar kendi söylev ve demeçleridir. O, büyük söylevinde, Bağımsızlık Savaşı'nın nasıl başladığını, Türkiye Cumhuriyeti'nin hangi koşullar içinde kurulduğunu ve geliştiğini anlatır. TBMM'nin açık ve kapalı toplantılarındaki söylevlerinde ve aynı konunun ayrıntıları üzerinde durarak devlet yapısının geliştirilmesi yolunda yapılmış olan çetin savaşları ve elde edilen sonuçları belirtir. Yurt içinde yapmış olduğu inceleme ve aydınlatıcı gezilerinde, halka verdiği demeçlerde Türk Devrimi'nin çeşitli aşamalarının çeşitli karakterini açıklar ve yönünü gösterir. Yerli ve yabancı gazete muhabirleriyle yaptığı görüşmelerde de özellikle, Yeni Türkiye'nin yeni niteliğini ve dünya devletleri arasındaki yerini ve önemini belirtir.

Atatürk bütün bu söylevlerinde, çeşitli konular üzerinde sıraladığı düşüncelerinin kamuoyu tarafından bilinmesine büyük önem verirdi.

Nitekim bir gün: 'Beni görmek demek, ille de, yüzümü görmek demek değildir. Benim düşüncelerimi ve duygularımı anlıyorsanız ve duyuyorsanız bu yeter' demiştir.

91.34.Y.0074.C ı (KDV içinde)